הוצאה לאור צוף
נתן פלדמן

ניתן לשלם בעמדות נדרים פלוס וקהילות
מחיר: 5 ש"ח

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת דברים | גיליון 145 | מנחם אב תש"פ

רבן של ישראל

קצות תולדותיו ולדרכי פירושיו
של הגדול בענקים
מאיר עיני כל ישראל
רבינו שלמה יצחקי זי"ע
לרגל יום השנה לפטירתו - כ"ט תמוז

לע"נ **שרה איטה בלייברג-קנול** ע"ה בת הר"ר **צבי הערש קנול** ז"ל - כ"ד תמוז תשנ"ב

חשבתי דרכי
נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי **משה שפירא** זצ"ל

נפשו גחלים תלהט
ניצוצות ממשנתו של
הגאון הצדיק רבי **ישראל אליהו וינטרויב** זצוק"ל

אל תפרוש עצמך מן הציבור | 13
דברים נוקבים מהגאון הגדול
רבי **יהושע אייכנשטיין** שליט"א
בחובת השמירה על כללי הזהירות

שיעורי חומש
מאת הגאון הגדול רבי **חיים פיינשטיין** שליט"א

מגיד דבריו ליעקב
שיחות הגאון רבי **יעקב חיים סופר** שליט"א

מתוקים מדבש
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל בייפוס** שליט"א

התבוננות במועדי השנה
משיעורי הגאון רבי **נתן רוטמן** שליט"א

עטרת המועדים
שיעורי הגאון רבי **עקיבא מדלוב** שליט"א

יעלת חן
מהגה"צ רבי **יצחק שמואל גמזו** שליט"א

תמצית הש"ס
תמצית הדף היומי **תמצית משנה ברורה ומוסר**

לדעת
מבחן בדף היומי

עינינו גל
מאמרי 'עין לא ראתה'
גיליון חיזוק לבני הישיבות יושבי המלוניות

עומק הפשט
דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה
מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

שיעורי דעה
מתוך שיעורי הג"ר **גרשון מלצר** שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה
הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

אז נדברו
מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת
מעלת השבת וקדושתה

שמעתא עמיקתא
הלכות מצויות לבין המצרים - חלק ג

בירור הלכה
בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים

הפרשה המחכימה
לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה
הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

לעילוי נשמת
מרת אהובה (ליבא) בת רחל ע"ה
ג' מנחם אב תשס"ט

ברכת מזלא טבא

להרה"ג רבי **שילה בן דוד** שליט"א

בעל גיליון **"הפרשה המחכימה"**

לרגל הוצאת הכרך השביעי והשלמת הסט הנפלא והמבוקש 'הפרשה המחכימה'
אלפי לומדים בארץ ובעולם מתענגים מידי שבוע
בהפקת לקחים מעשיים מפרשת השבוע
המשולבים ביסודות עמוקים ועובדות מאלפות בשפה השוה לכל נפש

ברכותינו המאליפות להרה"ג המחבר שליט"א
שיפוצו מעיינותיו חוצה ויזכה להפיץ את התורה ברבים
בכתב ובעל פה עד ביאת גואל צדק בב"א

הרב נתן פלדמן
וחברי המערכת

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:
הרב **נתן פלדמן** שליט"א

חברי המערכת:
הרב **צבי קנול** שליט"א
הרב **חיים וכסלר** שליט"א
הרב **משה הכהן** שליט"א
הרב **יוסף בן יהודה** שליט"א
הרב **עקיבא יוסף לוי** שליט"א
הרב **יוסף שלמה בייפוס** שליט"א
הרב **בנימין יודלביץ** שליט"א
הרב **אליעזר וייס** שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'
לתגובות ובירורים בכל ענייני ה'אוסף' -
פרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון **050-4102061** (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.

ניתן **לתרום** וכן **לשלם** עבור קניית גיליונות
באמצעות עמדות **"נדרים פלוס"** או **"קהילות"**
בחיפוש המילים **"אוסף גיליונות"**
תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335
תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי **משה שפירא** זצ"ל

נפשו גחלים תלהט | 11

ניצוצות ממשנתו של

הגאון הצדיק רבי **ישראל אליהו וינטרויב** זצוק"ל

אל תפרוש עצמך מן הציבור | 13

דברים נוקבים מהגאון הגדול רבי **יהושע אייכנשטיין** שליט"א

ראש ישיבת "יד אהרן"

בחובת השמירה על כללי הזהירות

שיעור חומש | 15

מאת הגאון הגדול רבי **חיים פיינשטיין** שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה"

מגיד דבריו ליעקב | 17

מאת הגאון רבי **יעקב חיים סופר** שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

מתוקים מדבש | 23

נטפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

התבוננות במועדי השנה | 25

משיעורי הגאון רבי **נתן רוטמן** שליט"א

עטרת המועדים | 29

משיעורי הגאון רבי **עקיבא מדלוב** שליט"א

שיעורי תשעה באב

יעלת חן | 31

דברי חיזוק מהגה"צ רבי **יצחק שמואל גמזו** שליט"א

אב"ד חיפה

תמצית הש"ס | 33

תמצית דף היומי, משנה ברורה ומוסר

לדעת | 36

מבחן בדף היומי

עינינו גל | 43

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 49

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 53

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

שיעורי דעה | 59

הלכה דעה ומוסר

מתוך שיעורי הג"ר **גרשון מלצר** שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 61

תובנותיו של הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

אז נדברו | 63

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 69

מעלת השבת וקדושתה

שמעתא עמיקתא | 71

הלכות מצויות לבין המצרים - חלק ג

בירור הלכה | 75

בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים

לענין הלכה | 81

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

הפרשה המחכימה | 83

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

רבן של ישראל | 87

קצות תולדותיו ולדרכי פירושיו של הגדול

בענקים מאיר עיני כל ישראל

רבינו שלמה יצחקי זי"ע

לרגל יום השנה לפטירתו - כ"ט תמוז

לאחר שרוב בתי המדרשות נפתחו, אנו משתדלים לחדש את מערך ההפצה הרגיל במידת האפשר
אך יתכן שלא נוכל להגיע לכל בתי הכנסת כבעבר
המעונין לסייע ולהיות אחראי על הגיליונות במקומו ייצור קשר עם המערכת

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות"
בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

אלעד
בית הכנסת **"מאור שרגא"**
כולל **"ישיבת הר"ן"**
ישיבת **"תורה בתפארתה"**

אופקים
בית הכנסת **"שיויתי"**

בית שמש
ישיבת **"אור לישרים"**
בית הכנסת **"היכל אברהם"** קריה
בית הכנסת **"לב אליהו"** רמה א'
בית הכנסת **"חניכי הישיבות"** רמה א'
בית הכנסת **"משאת מרדכי"** רמה א'
בית הכנסת **"פני שמואל"** רמה א'
בית הכנסת **"אהבת תורה"** רמה ג'
בית הכנסת **"הכולל"**

ביתר עילית
בית הכנסת **"באר אברהם"** גבעה A
בית הכנסת **"ישיבת הר"ן"** גבעה A

בני ברק
כולל **"פוניבז'"**
כולל **"חזון אי"ש"**
כולל **"בית הלל"**
כולל שעל ידי **"בית הכנסת הגדול"**
ישיבת **"אורחות תורה"**
ישיבת **"בית מדרש עליון"**
ישיבת **"תפארת ציון"**
ישיבת **"סלבודקא"**
ישיבת **"גאון יעקב"**
בית הכנסת **"יד אהרן"** רמת אהרן
בית הכנסת **"תפארת נחמן"** כולל הרב קלאר
בית הכנסת **"המרכזי"** שיכון ה
בית הכנסת **"נחלת משה"**
בית הכנסת **"רמת אלחנן"**
בית הכנסת **"משכנות יעקב"**
בית הכנסת **"נאות יוסף"**
בית הכנסת **"בית אריה"**
בית הכנסת **"צא"י"** נחלת סירוקה
בית הכנסת **"לדרמן"**
בית הכנסת **"הליכות חיים"**
בית הכנסת **"דרכי איש"**
בית הכנסת **"צעירים"** רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)

בת ים
רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה
בית הכנסת **"בית אליהו"**
בית הכנסת **"בני הישיבות"**

זכרון יעקב
בית הכנסת **"מסילת ישרים"**

טלזסטון
בית הכנסת **"קהילת בני תורה"**

יסודות
בית הכנסת המרכזי

ירושלים
ישיבת **"מיר"**
ישיבת **"חברון"** גבעת מרדכי
ישיבת **"יד אהרן"**
ישיבת **"אהבת שלום"**
ישיבת **"תורה אור"**
ישיבת **"הר"ן"** - רמות ד'
בית הכנסת **"מנחת שלמה"** בית וגן
בית הכנסת **"מנין אברכים"** בית וגן
בית הכנסת **"חניכי הישיבות"** נוה יעקב
בית הכנסת **"אהל יוסף"** רמת שלמה
בית הכנסת **"המרכזי"** רמת שלמה
בית הכנסת **"חזון איש"** רמת שלמה
בית הכנסת **"ערוך לנר"** רמת שלמה
בית הכנסת **"באר שמואל"** רח' סורוצקין
בית הכנסת **"חניכי הישיבות"** זכרון יעקב
בית הכנסת **"ברכת יוסף"** גבעת שאול
בית הכנסת **"משכן באב"ד"** גבעת שאול
בית הכנסת **"אמרי שפר"** הר נוף
בית הכנסת **"בוסטון"** הר נוף
בית הכנסת **"ויז'ניץ"** הר נוף
בית הכנסת **"קהילת בני תורה"** הר נוף
בית הכנסת **"שערי תבונה"** רמות א'
בית הכנסת **"משכן שרגא"** רמות א'
בית הכנסת **"זכרון אברהם"** רמות ג
בית הכנסת **"צא"י"** רמות ג'
בית הכנסת **"שומרי החומת"** רמות ד'
בית הכנסת **"אהל יוסף"** רמות פולין
בית הכנסת **"בני הישיבות"** סנה"מ
בית הכנסת **"בני הישיבות"** רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

מודיעין עילית
ישיבת **"מיר"**
כולל **"עטרת שלמה"**
כולל **"יששכר באהלך"**
כולל **"כתר תורה"** (הרב אברמוב)
כולל **"מגדל עוז"** (הרב אתרוג)
בית הכנסת **"בית תפילה"**
בית הכנסת **"אילת השחר"**
בית הכנסת **"חניכי הישיבות"** רשב"י
בית הכנסת **"אהל תורה"** יהודה הנשיא
בית הכנסת **"קהילת רבי עקיבא"**
בית הכנסת **"זכרון משה"** קרית ספר
בית הכנסת **"היכל יצחק"** קרית ספר
בית הכנסת **"בני הישיבות"** גרין פארק
בית הכנסת **"חזון דוד"**
בית הכנסת **"משובב נתיבות"**
בית הכנסת **"אהל אברהם"** חפציבה
בית הכנסת **"נאות הפסגה"** המרכזי

נתיבות
בית המדרש **"משכן התורה"**
בית הכנסת **"בית יצחק"**

פתח תקוה
ישיבת **"לומזא"**
בית הכנסת **"אבי עזרי"**
בית הכנסת **"אהל אברהם"** גני הדר
בית הכנסת **"הבעש"ט"** גני הדר

ראשון לציון
ישיבת **"עטרת שלמה"** שדה חמד

רחובות
בית הכנסת **"כולל בר שאול"**

רכסים
בית המדרש **"בית יצחק"** גבעה ב'
בית הכנסת **"שבת אחים"** גבעה ב'

תל אביב
מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)

תל ציון
בית כנסת החסידי

תפרח
ישיבת **"תפרח"**
בית הכנסת המרכזי **"בית יוסף"**

חשבתי דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת דברים – חזון תש"פ | גליון מס' 141

לעילוי נשמת האשה **בלה** בת ר' מנחם הלל **לוין** ע"ה

מדת נורא שגילויה במקדש- ברגע של עצם החורבן – היא מתגלה בכלל ישראל

מה הכונה "שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה"

תוספות בתחילת גיטין כותבים וז"ל "ומה שנוהגים לכתוב י"ב שורות בגט אומר ר"ת משום דגט גימטריא י"ב, ור"י שמע בשם רב האי גאון ובשם רבינו סעדיה משום דכתיב כריתות כשיעור י"ב שיטין המפסיקין בין ארבעה חומשי תורה, כדאמר בבבא בתרא שצריך להניח ארבעה שיטין בין כל ספר וספר, והפסק שבין וידבר למשנה תורה לא חשיב שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה".

גט נקרא ספר כריתות, זה ספר שמפריד בין שני דברים מחוברים, ומה שמפריד בין שני דברים מחוברים אלו ההפרדות שישנן בין הספרים, בין בראשית לשמות, בין שמות לויקרא, בין ויקרא לבמדבר. בכל אחד ארבע שיטין, לכן צריך שיהיו י"ב שיטין בגט, ספר כריתות, אולם את ההפסק שבין וידבר למשנה תורה, לא מחשיבים כי "אינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה".

הדברים נראים מאד לא מובנים, וכי ספר דברים אינו ספר, מה הכונה בדברי התוספות שלא מחשבים את ארבעת השורות שבין במדבר לבין משנה תורה "שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה", האם לכן זה לא ספר, וכי אין חמישה חומשי תורה, מה פירוש המילים, ננסה להבין מעט.

קושיית האר"י – מדוע קמים דווקא בשיא החורבן

בכתבי האר"י, בספר הכוונות, מקשה על מנהגנו, מנהג ישראל, שאחרי המנחה בתשעה באב ממעטים באבלות, קמים ויושבים על כסא ועושים דברים שלא עשו לפני כן, וכפי הנראה, לפי המנהג, אף קוראים פסוקי תנחומים, ואומר שהדבר הזה תמוה מאד, כי הלא נראה מהגמרא שעיקר החורבן היה בזמן מנחה בתשעה באב, וכפי שהגמרא בתענית (כ"ט ע"א) דורשת מהפסוק (ירמיהו ו' ד') "אוי לנו כי פנה היום, כי ינטו צללי ערב" שזמן החורבן עצמו היה בתשיעי לעת ערב, אז הציתו את האש בהיכל, נמצא אם כן, שהזמן הזה צריך היה להיות הזמן הגרוע ביותר, זה היה צריך להיות זמן האבילות הקשה ביותר, ודווקא בזמן הזה אנו מקילים, וממעטים באבילות, ואף קוראים פסוקי נחמה, זה הקושי כאן.

הזמן הקשה בכל יום הוא כשהיום נוטה להעריב

עצם הענין שהחורבן צריך היה להיות בזמן זה שהיום פונה להעריב, וכלשון הפסוק "אוי לנו כי פנה היום, כי ינטו צללי ערב", הוא, כי תמיד החלק היותר קשה בכל הימים זה בזמן נטיית היום להעריב, זה הזמן שהולך לקראת חושך, לקראת העדר.

כי אף על פי שהדין, שהיום הולך אחר הלילה, היינו, כשמגיע לילה מגיע יום חדש, אז מגיעה תחילת היום החדש, אבל, בדרך הטבע, כשמגיע לילה, עניינו של הלילה הוא העדר. פירוש המילה חושך, כמו שכתוב בראשונים, [המהר"ל חוזר על כך רבות, וזה כתוב גם בשורשים], הוא כלשון הפסוק "ולא חשכת את בנך את יחידך ממני", לא חשכת, פירושו, ולא מנעת, וכך, חושך, פירושו, מניעה. כביכול, בחושך, בורא העולם מונע ולוקח מאיתנו את המציאות. המציאות המתגלה נלקחת מאיתנו, מונעים אותה מאיתנו.

מעתה, בסדר הימים שלנו, כל לילה שמגיע הוא בשורה ליום חדש, אולם זה רק כשהלילה מגיע, אז יש כאן כבר התחלה ליום שיבוא, אבל כשזה הולך לקראת הלילה, ההליכה לקראת הלילה אינה הולכת לקראת הויה, היא הולכת לקראת העדר. הלילה עצמו, אחרי שהוא מגיע, מתפרש כנקודת התחלה של המחר, שכבר התחיל. השמש של מחר כבר נמצאת. השמש של היום כבר הלכה, וזה תחילת התהליך לכך שתתגלה השמש של מחר, האור של מחר. אולם כל זה בלילה, אבל כשהדברים הולכים לקראת לילה, זהו זמן ההעדר האמיתי. זה הזמן, שבו הבריאה כולה הולכת להעדר, למניעה, ההיפך מהויה.

לכן, הזמן של החורבן בעצם, כאשר מגיע באותו היום המר, וכלשון הרמב"ם (תעניות ה' ג') "ביום המוכן לפורענות", הוא בזמן של "כי פנה היום, כי ינטו צללי ערב". ביום הזה, הגילוי של ההליכה לקראת העדר, הוא גילוי אמיתי. זה היום שלא שייך לנו. אנו יודעים שכל הפורענויות הגדולות מאד שקרו לישראל, קרו ביום הזה, הדברים החמורים ביותר, חמישה דברים שהמשנה בסוף תענית מונה, נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, חרב הבית בראשונה, חרב הבית בשניה, חרבה ביתר, נחרשה העיר, ואף במשך השנים, הדברים הנוראים ביותר שקרו לנו, קרו ביום הזה, והדברים ידועים, זה נקרא היום המועד לפורענות. זה היום שבו

1

נכתב באישור המשפחה

להערות והארות ובכל ענייני "חשבתי דרכי" ניתן לפנות ל 02-6424736

האור הולך להילקח, הוא הולך לקראת חושך והעדר. הולכים לקחת מאיתנו, את כל הקיום והתקוה, את כל המציאות כולה. זה זמן החורבן.

על היום הזה כותבים חז"ל, שהוא נקרא יום ששייך לשרו של עשו, זה היום שבו כוחות הרע, ניצחו את כוחות הטוב. זה הוא עניין מה שכתוב בזוהר בפרשת וישלח שמי שאוכל בתשעה באב כאילו אוכל גיד הנשה, שנאסר מחמת אותו ניצחון כל שהוא שהיה לשרו של עשו במאבק עם יעקב, כאשר הוא נגע בכף ירכו ופגע בו, לכן, כתוב מי שאוכל בתשעה באב, הוא כאילו מפרנס את עצמו, חי, מזמן שהרע השתלט על העולם. זה יום שאסור לנו לשאוב ולקחת ממנו חיות. החיות הזאת היא לא שלנו.

והנה, דווקא בזמן הזה, כאשר ינטו צללי ערב של אותו יום מר, אנו קמים, וכאילו עומדים מהאבילות. יושבים על כסא, וגם אומרים פסוקי תנחומים, זה הקושי.

בכילה את חמתו על עצים ואבנים יש תנחומים

האריז"ל מתרץ, על פי דברי המדרש [הובא ברש"י בקידושין ל"א ע"ב]) על הפסוק "מזמור לאסף, אלקים באו גוים בנחלתך טימאו את היכל קדשך שמו את ירושלים לעיים", "מזמור לאסף, קינה לאסף מיבעי ליה", וכי זה דבר ששרים עליו שיר, מזמרים עליו, והתירוץ על כך, "שאמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים **שבביתו**, ומתוך כך הותיר פליטה בישראל. שאלמלא כך, לא נשתייר משונאי ישראל שריד, וכן הוא אומר כלה ה' את חמתו ויצת אש בציון", היינו, על ידי ויצת אש בציון, כילה ה' את חמתו. את כל חמתו הוא שפך על העצים והאבנים.

הנה, עצם המושג לא מובן, מה הכונה "כילה חמתו על עצים ואבנים", אלו דברים שאומרים על בני אדם. כאשר אדם כועס ורותח, אם לא היו נותנים לו משהו להכות או לשבור הוא היה שובר ראשים, אז נותנים לו משהו לשבור, כדי שיכלה את חמתו, אולם חלילה לומר כך כלפי מעלה. מה פירוש המילים, חלילה להעלות על הדעת דברים כאלה כלפי מעלה, אסור אפילו לחשוב זאת.

על כל פנים, תשובת האריז"ל היא על פי דברים אלו, כיון שכך קרה, אז דווקא בזמן חורבן הבית, הדבר הזה יש בו משהו של תנחומים. התנחומים הם, שהנה, כאן, כביכול, החימה, מידת הדין, היא באופן שבורא העולם מכלה את חמתו על עצים ואבנים, אלו דברי הרב. וכאמור, הענין כולו צריך באור.

ירמיהו רואה בחורבן את ביטול גילוי מידת נורא

איתא ביומא. (ס"ט ע"ב) "דאמר רבי יהושע בן לוי, למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה, שהחזירו עטרה ליושנה. אתא משה אמר, האל הגדול הגיבור והנורא, אתא ירמיה ואמר, נכרים מקרקרין בהיכלו, איה נוראותיו, לא אמר נורא". ירמיה, לא שיבח את בורא העולם, כמו שמשה רבינו אמר. משה רבינו שיבח את בורא העולם ואמר האל הגדול הגבור והנורא, אלו הן המידות שבהן הוא מנהיג את העולם תמיד. האל הגדול, זו מידת חסדו, כידוע, וכפי שנאמר בתחילת פרשת ואתחנן "אתה החילות להראות את עבדך את גדלך", ומפרש רש"י "את גדלך זו מידת טובך". הגיבור, זו מידת הדין, אלו מידותיהם של אברהם ויצחק. המידה השלישית, והנורא, זו מידתו של יעקב, אשר גילה "מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלקים".

מידת נורא נתגלתה בבית המקדש, שם נתגלה "מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלקים". כשאנו רואים, שבית המקדש לא מטיל מורא, באים נכרים ומקרקרים בהיכלו, זאת אומרת, שכביכול בורא העולם לא נוהג יותר במידת נורא, חלילה, כי אילו היה נוהג במידת נורא, הדבר הזה לא היה מתאפשר, לא יתכן שיהיו נכרים מקרקרים בהיכלו. הרי משם מתגלה מידת נורא, "מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלקים", איך יתכן שיבואו נכרים ויקרקרו את בית אלקים, איך זה שייך, אלא בהכרח שכביכול בורא העולם הסתיר, ולא נוהג יותר, במידת נורא. זאת היתה דעתו של ירמיהו. במידה שהוא לא נוהג בה אי אפשר לשבח אותו. אי אפשר לומר לפניו מידה שהוא לא נוהג בה כעת.

במקדש מתגלית היראה שנתגלתה בהר סיני

תוספות ישנים, שם ביומא, מביאים את דברי הירושלמי, "אין נורא אלא במקדש שנאמר נורא אלקים ממקדשיך", בפסוק זה מתגלה שמידת נורא צריכה להתגלות בבית המקדש. מן המקדש היא יוצאת, מן המקדש היא מתגלה.

שורש הדבר. על מעמד הר סיני כתוב בסוף פרשת יתרו (שמות כ' י"ז) "כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו", היינו, כל מעמד הר סיני, שכולו היה מאורע מטיל אימה, ככתוב "ויחרד כל העם אשר במחנה" (שם י"ט ט"ז), "וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק" (שם כ' ט"ו), בא בשביל "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו", הכונה בזה, זאת המידה שנקראת נורא. "האלקים עשה שיראו מלפניו"(קהלת ג' י"ד), זה היה במעמד הר סיני.

והנה, הרמב"ן כותב בתחילת פרשת תרומה, שהציווי להקמת המשכן היה, כי רצונו יתברך שהכבוד שנתגלה בסיני ימשיך ויהיה אתנו תמיד. הכבוד הזה הוא שנתגלה במשכן ובמקדש, זה המשך הכבוד שנתגלה בסיני. מעתה, אחר שאותו כבוד שנתגלה בסיני הביא לכך ש"תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו", היינו, על ידי כך נתגלתה מידת נורא בעולם, זה היה "האלקים עשה שיראו מלפניו", הרי שהדבר הזה מחייב, שגם במקדש, שהוא המשך הכבוד שנתגלה בסיני, יתגלה אותו "בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו".

פירוש הדברים, כי הנה, כאמור, "והאלקים עשה שיראו מלפניו" שורשו במעמד הר סיני, לכן, הוא מתגלה בבית המקדש. במעמד הר סיני, שם נתקיים והאלקים עשה שיראו מלפניו, היינו, יראו מלפניו יראת רוממות, כפי שאומרת הגמרא בנדרים (כ' ע"א) "בעבור תהיה יראתו **על פניכם** לבלתי תחטאו, זו בושה", הבושה איננה תגובה לפחד מעונש, עניינה של הבושה הוא, שאני בוש משפלות מצבי כשאני רואה לפני משהו מאד נעלה ומרומם ואני מתבייש מהאופן שבו אני נראה. יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, הביאה לכך שבבית המקדש צריך להתגלות נורא אלקים ממקדשיך, כך צריך להיות.

לכן, פשוט, שאם מידת נורא קיימת, אם מידת נורא נוהגת, העובדה שנכרים מקרקרים בהיכלו, זה דבר בלתי אפשרי, לא יתכן.

אדרבה – ממקום שבאת מתגלית מידת נורא

אכן, ממשיכה הגמרא ואומרת, באו אנשי כנסת הגדולה ואמרו, כי אדרבה, "אלו הן נוראותיו, שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות". אם חלילה לא היתה מידת נורא נוהגת, זה היה בלתי אפשרי, שאומה אחת, שכולם רוצים לכלות אותה, וכלשון חז"ל במדרש, (אסתר רבה י' י"א), כבשה אחת בין שבעים זאבים, תתקיים. איך יתכן הדבר, ישנם שבעים זאבים שכל אחד רוצה לכלות, ובדרך הטבע בידו לכלות, ובדיוק כמו במשל, כאשר הכבשה בין שבעים זאבים, הרי שהיא אבודה כפול שבעים, כך גם אנחנו, מה מחזיק אותנו, מה שומר עלינו, מה מגן עלינו, מכח מה אנו יכולים להמשיך להתקיים, "אלמלא מוראו, היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות", אדרבה.

הגמרא לא אומרת שאנשי כנסת הגדולה גילו סיבה חדשה שממנה אנו רואים שמידת נורא נוהגת. אנשי כנסת הגדולה ענו לטענתו של ירמיהו, ואמרו "אדרבה". פירוש המילה אדרבה, הוא, ממקום שבאת, היינו, מאותו "נכרים מקרקרים בהיכלו" גופא, שממנו אתה רואה שבטלה מידת נורא חלילה, מכאן תלמד שמידת נורא קיימת. זה פירוש המילה אדרבה. אותו דבר, אותה סיבה, שמראה לך, שכביכול בורא העולם לא נוהג במידת נורא, מאותו מקום תראה ותלמד שבורא העולם

כן נוהג במידת נורא. אדרבה, מכאן גופא תראה עומק של גילוי מידת נורא.

מדת נורא מתגלה בארון

במקום אחר בדברי האריז"ל, כתוב, שמידת נורא בעצם מתגלה בארון. המילה ארון, כאשר קוראים אותה משמאל לימין, קוראים נורא. והנה, מידת נורא, זו מידתו של יעקב, שהוא עמוד התורה. אברהם עמוד החסד, יצחק עמוד הדין, ויעקב הוא עמוד התורה, יושב אהלים. והארון, זה הכלי שבו התורה נמצאת, זה המקום שכביכול בורא העולם קבע שממנו התורה מאירה לכל העולם כולו.

זה החומר הגדול שמצאנו, שכאשר היו נושאי ארון שלא הבינו ולא הכירו שלא הם נושאים את הארון אלא הארון נושא אותם, אז הארון פגע בהם מיד, כפי שידוע, הפרץ, שהיה בעוזה, כאשר היה נראה לו שהארון מט ליפול, והוא שלח יד להחזיק בו. הלא הארון מקיים את הכל, הוא הדבר שעליו העולם עומד, ואתה שולח יד להחזיק את הארון. הארון נושא את נושאיו, וכל מי שלא ידע זאת, כל מי שהיה נראה לו שהוא נושא את הארון, נענש מיד.

הארון הוא באמת נורא, באמת משהו מטיל אימה. אין לך "והאלקים עשה שיראו מלפניו" גדול מהמציאות הזאת שהיא הארון. כלפי חוץ, הארון מתגלה ככלי בין יתר הכלים, ובדרך הטבע, כשרוצים להזיז אותו ממקום למקום צריכים להרימו ולשאת אותו, ואכן כך באמת צריך לעשות, כי כך ציוה הקב"ה, לשאת את הארון, אבל זה צריך לבוא יחד עם ידיעה ברורה, שלא אתה נושא את הארון, אלא הארון נושא אותך.

ירמיהו ראה בגניזת הארון שמידת נורא בטלה

מה הוא הדבר שאותו גילו אנשי כנסת הגדולה, מה הביאור בזה שירמיהו לא אמר נורא, ואנשי כנסת הגדול חזרו לומר נורא.

ירמיהו, היה הנביא בימי יאשיהו, אשר גנז את הארון במחילות שתחת הקרקע, ומאז, לא היה יותר הארון בבית המקדש, הארון כבר נגנז ואיננו, היינו, הוא לא נמצא בגלוי. וכך היא לשון הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"ד ה"א) "ובעת שבנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות, ויאשיהו המלך צוה וגנזו במקום שבנה שלמה שנאמר כו'", כאשר שלמה המלך בנה את בית המקדש הוא ידע שהוא עתיד להיחרב, ולכן בנה מקום מיוחד לארון במקום נסתר, במחילות שתחת הקרקע, והמקום הזה עבר במסורת, בקבלה איש מפי איש, ממלך למלך, ויאשיהו הוא שגנז את הארון במקום שהכין שלמה המלך, [יש מ"ד בגמרא ביומא (נ"ד ע"ב) שהארון גלה לבבל עם נבוכדנצר, ואיננו יודעים היכן הוא, אולם ההלכה אינה כך, הרמב"ם פוסק הלכה בזה, שהארון נגנז במקומו, באותו מקום שהכין שלמה המלך].

והנה, ירמיהו ראה שהארון נגנז, ולדידיה, זה היה נראה כאילו שגם מידת נורא נגנזה. כשם שהארון כבר איננו, הוא לא נמצא איתנו, כך גם מידת נורא לא נמצאת כבר איתנו. זאת היתה דעתו של ירמיהו.

אכן, אנשי כנסת הגדולה, כשהם הכריעו כנגד ירמיהו, הם החזירו עטרה ליושנה, ותקנו שכולם יאמרו "האל הגדול הגיבור **והנורא**", לא כמו שנהג ירמיהו, והנה, בפשטות, הלא ירמיהו היה נביא, אולם ההכרעה היא לא כמו שנהג ירמיהו, אלא כמו שהכריעו אנשי כנסת הגדולה, והכרעתם היתה, אדרבה, ממקום שבא ירמיהו, ומשם הוא הסיק שמידת נורא לא נוהגת, משם גופא אתה יכול ללמוד ולגלות את מידת נורא.

גילוי היראה שבמקדש עבר אלינו

עתה, ננסה להבין את הדברים. כאשר רואים שכביכול בורא העולם כילה חמתו בעצים ואבנים, והשאיר אותנו, ולא כילה את חמתו בנו, פירוש הדבר, שכביכול בורא העולם העביר את מידת נורא, שהיא לא תתגלה בבית המקדש אלא תתגלה בנו. זה העומק שגילו אנשי כנסת הגדולה.

זה פירוש המילים כילה את חמתו בעצים ואבנים. באותם עצים ואבנים שהם היו המקדש שבו נתגלתה מידת נורא, בהם, כביכול, בורא העולם כילה את חמתו. אלו לא סתם עצים ואבנים, אלו עצים ואבנים שעל ידם נתגלה כבודו, נתגלה מוראו, על ידי אותם עצים ואבנים נתגלה, שהאלקים עשה שיראו מלפניו, שם הוא כילה את חמתו, זה היה נראה, כאילו פירוש הדבר לבטל את מידת נורא, היינו, שמידת נורא איננה, אבל, הגילוי היה, וזהו העומק, שלא נתבטלה כאן מידת נורא, אלא היא עברה מאותם עצים ואבנים, דהיינו, מהמקדש, לכלל ישראל. בורא העולם העביר את מידת נורא מהעצים והאבנים, אלינו.

הגילוי הזה הוא רק על ידי חכמי תורה שבעל פה

יש כאן עומק שהיה חייב להתגלות דווקא על ידי אנשי כנסת הגדולה, וירמיהו לא יכול היה לגלותו, ודאי, אנשי כנסת הגדולה אינם גדולים מירמיהו, חלילה, הם דור אחד תחתיו. נביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה. הם ירידת הדורות מדורו של ירמיהו. אבל, החידוש הגדול שנתחדש על ידי אנשי כנסת הגדולה, הוא, כי הנה, אנשי כנסת הגדולה הם הראשונים שיש לנו דברי תורה שנקראים על שמם, כפי ששנינו בתחילת אבות "הם אמרו שלושה דברים", זאת נקודת ההתחלה של הדבר הנפלא והנורא שבזכותו אנו קיימים עד היום, שנקרא תורה שבעל פה. אנשי כנסת הגדולה הם שהתחילו בזה. הם היו הראשונים שהעמיקו לגלות דברי תורה מתוך ליבם של מקבלי התורה. דברי תורה שנתחדשו מעומק ליבם של מקבלי התורה.

נביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה. כל זמנם של הנביאים, היה המשך למעמד הר סיני, כמו שמפורשת על כך פרשה שלימה בתורה. בורא העולם אומר למשה רבינו "נביא מקרבך מאחיך כמני יקים לך ה' אלקיך וגו', ככל אשר שאלת מעם ה' אלקיך בחורב ביום הקהל לאמר לא אוסף לשמוע את קול ה' אלקי וגו' ולא אמות, ויאמר ה' אלי היטיבו אשר דברו. נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך, ונתתי דברי בפיו, ודיבר אליהם את כל אשר אצונו".

היינו, הנבואה היא המשך הגילוי של מעמד הר סיני. כל משך הזמן שהיתה נבואה בישראל, זה היה משך זמן שההארה של מעמד הר סיני המשיכה בכלל ישראל. משחרב בית המקדש הראשון, בטלה ופסקה רוח הקודש מישראל, [עוד נשארו נביאים מהתקופה הקודמת, אבל כבר לא קמו נביאים חדשים], נמצא, שכשחרב בית המקדש הראשון ופסקה נבואה מישראל, אותה הארה, שתחילתה במעמד הר סיני, והיא המשיכה כל זמן הנביאים, כשפסקה הנבואה, פסקה ההארה הזאת.

מכאן ואילך, אנו שואבים ודולים דברי תורה מתוך עומק הלב של מקבלי התורה. זה החידוש העצום והנפלא שנתחדש על ידי אנשי כנסת הגדולה, הגילוי של תורה שבעל פה, תורה שהמקור שלה הוא מליבות מקבלי התורה.

כאמור, יעקב היה עמוד התורה, ומידתו היא מידת נורא, הוא היה זה שגילה את "מה נורא המקום הזה", וכשם שיעקב אבינו לא מת, כך לא יתכן שמידת נורא לא תהיה, אין אפשרות כזאת. מידת נורא צריכה להתגלות בארון, אנשי כנסת הגדולה גילו את העובדה שמקבלי התורה הם הם הארון, הכלי, שמתוכו התורה מאירה, אלה ליבות חכמי התורה. הם ארון התורה.

ירמיהו לא ידע זאת. ירמיהו, תורתו היתה תורה שנמסרה לנביאים, וזה היה המשך מעמד הר סיני. אין לנו דברי תורה שנתחדשו מתוך ליבות חכמי התורה שלפני אנשי כנסת הגדולה, "**הם** אמרו שלושה דברים", לפניהם, אין מה שנקרא "הם אמרו".

אין לנו קיום בלי מידת נורא

אותה מידת נורא, היא המידה שבזכותה אנחנו קיימים, כפי שאמרו אנשי כנסת הגדולה. את הדבר הזה יודעים כולם, גם ירמיהו יודע שבלי מידת נורא אנו אבודים. לכן, ירמיהו שכתב את מגילת קינות, מסיים אותה בפסוק "כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד". לפני כן הוא אומר "למה לנצח תשכחנו תעזבנו לאורך ימים", ומתפלל "השיבנו ה' אליך חדש ימינו כקדם", אולם לאחר שהוא ראה שלא התקבלה תפילתו, הוא מסיים "כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד", לכן, התפילה לא מתקבלת.

אכן, אנחנו היום, מנהגנו שלנו, לחזור ולהוסיף את ה"השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם", שירמיהו אמר אחריו את "כי אם מאוס מאסתנו". אנחנו, תלמידי אנשי כנסת הגדולה, שלאחר שהתורה נמסרה להם, מהם והלאה, עברה מידת נורא להתגלות, עלינו.

ודאי, חורבן בית המקדש, נקרא, להחריב את הגילוי שהיה למידת נורא, אבל, כביכול, בורא העולם לא החריב את מידת נורא, אלא הוא החריב את אותם עצים ואבנים, היינו, בזה שהוא הפך את בית המקדש לעצים ואבנים, כאן בעצם מונח החורבן של הגילוי הקודם של מידת נורא, זה נחרב. הגילוי הקודם נחרב. אבל זה עבר, אלינו.

זה הפירוש "מזמור לאסף, אלקים באו גוים בנחלתך, טימאו את היכל קדשך, שמו את ירושלים לעיים", הקב"ה כילה חמתו על עצים ואבנים, אבל מידת נורא עצמה לא כלתה, יעקב אבינו לא מת. המידה שהיא מידתו של יעקב, חיה וקיימת, וזה מתגלה בנו, אבל בתנאי אחד, אין אפשרות אחרת, זה לא מתגלה אלא בארון, וזה מתגלה בנו, כשאנחנו ארון הברית.

ברגע החורבן מתגלה סוד ה"אדרבה"

זה פשר התירוץ שאומר האריז"ל, הדברים ברורים. והוא גם אומר זאת בלשונו. לכתחילה כשנכנסו האויבים, הם נכנסו לירושלים והרגו בהמון. הגמרא מספרת על נבוזדארן רב טבחים, שבמו ידיו הרג, כמו שכתוב בגמרא בגיטין (נ"ז ע"ב) כמליון איש, אבל כשבאו לבית המקדש וראו את הנכרים מקרקרים בהיכלו, אז, באותו רגע שבית המקדש נחרב, עברה התורה מהנביאים, לאנשי כנסת הגדולה. משחרב בית המקדש הראשון, פסקה רוח הקודש מישראל, אין יותר נביאים, מכאן ואילך, מוסרי התורה, מלמדי התורה, מקבלי התורה, אלו שהתורה נמצאת אצלם וברשותם, אלו אנשי כנסת הגדולה.

באותו רגע הבינו את העומק, זה סוד ה"אדרבה". כשראו שהנכרים מקרקרים בהיכלו, ומידת נורא לא יכולה להתבטא, הפירוש הוא שזה עבר אלינו. המקדש נחרב, אבל אנחנו רק קיבלנו מכות. המקדש איננו, אבל אנחנו כן קיימים. "כי אני ה' לא שניתי, ואתם בני יעקב לא כליתם" (מלאכי ג' ו'), זאת מידתו של יעקב. מידתו של יעקב זה "לא מת". "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" (תענית ה' ע"א), לעולם זרעו בחיים, ויעקב עמוד התורה, ובמקום שהתורה נמצאת, שם מתגלה מידת נורא. במעמד הר סיני, שם נתגלה בעבור תהיה יראתו על פניכם. זה היה בסיני, זה עבר למקדש, וכשהתורה עברה לגילוי של תורה שבעל פה, זה עבר לכלל ישראל עצמו, שהתורה נמצאת איתנו. אנחנו ארון הברית.

ספר דברים – המקור לתורה שבעל פה

והנה, רבותינו מגלים לנו, המהר"ל מאריך בזה רבות, וזה כתוב בדברי כל רבותינו, שהמקור בתורה שבכתב לענין של תורה שבעל פה, זה ספר דברים. ספר דברים זה ספר שנאמרו בו "הדברים אשר דבר משה", אלו דברים שמשה רבינו אמר, והוא אמר זאת מעצמו, כלשון הגמרא במגילה (ל"א ע"ב) "משה מפי עצמו אמרן", אלא שכמובן, משה רבינו, שהתורה נקראת על שמו, הדברים שיוצאים מליבו הופכים להיות עצם התורה. זו התורה שבכתב. אבל מכאן המקור, שכל מקבלי התורה כולם, יש להם את המציאות הזאת שנקראת "הדברים אשר דבר משה".

באופן, שספר דברים, הוא הספר, שהוא המקור לענין הנשגב הזה הנקרא תורה שבעל פה. כל מי שרוצה לדעת, או להיזכר, עד היכן הדברים מגיעים, במעלתה של התורה שבעל פה, יחזור לעיין במדרש תנחומא פרשת נח, שם יש שיר הלל, וגילוי עומק, עד היכן הדברים מגיעים. מה היא תורה שבעל פה. ספר דברים הוא המקור.

עתה נשוב להבין את דברי התוספות שהתחלנו בהם, "והפסק שבין וידבר למשנה תורה לא חשיב שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה". פשטות הדברים מורה שזה כאילו מיעוט בחשיבות הספר, אכן, לא זה הפשט, לא זה פירוש הדברים. הכונה בדברי התוספות היא, שכיון שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה, לכך, ההפסק הזה הוא לא כריתות, הוא הפסק של חיבור. הפסק שבין הספרים, זה הפסק שהוא ספר כריתות הוא מפסיק וכורת בין שני דברים שבעצם היו צריכים להיות דבר אחד, אולם ספר דברים הוא חידוש, ספר הדברים זה "משה מפי עצמו אמרן". ודאי, מקור המקורות הוא בסיני, אולם המקור להדיא של ספר דברים הוא לא בסיני, זה לא חלק אחד עם יתר הספרים.

ההפסק הזה הוא רווח, כדי שיהיה לנו פתחון פה, שאנחנו נוכל להיות הפותחים. אילולא ההפסק, הדברים היו ממשיכים, כמו בכל הספרים. כאן ההפסק הוא כדי לתת לנו פתחון פה, כדי, שכאשר הספרים נגמרו, אחרי שנגמר מה שקיבלנו, כעת אנו מגלים את מה שנשרש בנו מתוך מה שקיבלנו, וכעת גם אנחנו מחדשים ספר.

ההפסק הזה הוא לא ספר כריתות. זה הפסק, שהוא בדיוק להיפך. ההפסק הזה זה הפסק של החיבור הגדול ביותר. לא מפני מיעוט חשיבות הספר, חלילה, לא חושבים את ההפסק הזה, אלא משום שאי אפשר לקרוא להפסק הזה ספר כריתות. לא כורתים כאן דבר מדבר, אלא להיפך, שותלים. כעת, כל ארבעת הספרים, נשתלו בתוך הלב, על ידי שהוא חוזר ושונה, מתוך עצמו, את כל ארבעת הספרים.

הנחמה האמיתית היא כשאנחנו נהיה ארון הברית

זאת הנחמה שלנו, כמו שהאריז"ל מגלה, זאת ורק זאת הנחמה שלנו. הנחמה שלנו היא, חורבן הבית בעצמו. אותו חורבן בית היה הסיבה לאבילות הנוראה וליאוש הגמור, מאוס מאסתנו, קצפת עלינו עד מאד, כך מסתיים הספר. לנצח תשכחנו, תעזבנו לאורך ימים, אולם הנחמה נמצאת ב"אדרבה", כאן נמצאת הנחמה. ממקום שבאת, משם תבין עומק. ההבנה הזאת עצמה, היא סוד תורה שבעל פה.

זאת לא היתה תורה שירמיהו למד, לכן ירמיהו לא הבין את זה. ירמיהו למד את התורה של הנביאים. זה היה המשך מעמד הר סיני, המשך תורה שבכתב, אולם אנשי כנסת הגדולה התחילו בתורה של "הם אמרו", וה"הם אמרו" הזה, היה התורה שבעל פה של "אלה הדברים אשר דיבר משה".

"אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב", הכוונה ב"ינטו צללי ערב" היא, היום הולך לקראת העדר, המציאות הולכת להיות נמנעת, נלקחת מאיתנו. ההויה כולה הולכת להיעדר מאיתנו, לא להיות.

הנחמה היא, שמה שהולך ונעדר, הולך ונלקח מאיתנו, זה בית המקדש. זה הולך ונלקח מאיתנו, וזה באמת נלקח. אבל אותה לקיחה, העמידה אותנו באופן שאנחנו כעת הארון.

ככל שאנחנו נהיה יותר הארון, כך תתגלה יותר ויותר מידת נורא, וככל שתתגלה יותר ויותר מידת נורא, יתקיים בנו "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" - כל עמי הארץ, הכונה היא בין לעמי הארץ משלנו ובין לעמי הארץ מהעולם - "ויראו ממך". אבל זה יהיה בתנאי אחד, בתנאי שאנחנו נעשה עצמנו ארון הברית.

כאן זה מתחיל הפוך. כאן אנחנו נהיה ארון הברית, נעשה עצמנו ארון הברית, בתנאי, שאנחנו נדע שהארון נושא את נושאיו. לא אנחנו נושאים את התורה בליבנו. התורה שבליבנו היא זאת שנושאת אותנו. היא נושאת אותנו, והיא תישא אותנו, והיא תביא אותנו במהרה בימינו, שיתקיים בנו, השיבנו ה' אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם.

נפשו גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

גליון 279 דברים חזון תש"פ

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון:0527697944 ולמייל shneiderav1@gmail.com

אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה

קיצם [שיחה ר"ח אב תשמ"ב]

איתא בגמ' יומא ט: ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם. היינו שבבית ראשון שנכתב חטאם מפורש בנביא נקצב להם שבעים שנה לגלות, ובמלאות ע' שנים לחרבות ירושלים היתה עליית עזרא. אך בבית שני לא נתגלה עונם אף שהיו עוסקים בתורה ובגמ"ח, כי היה להם עוון של שנאת חינם כמבואר בגמ' שם, שהיא עבירה שבלב, כי אם מגלה שנאתו כבר אינו עובר על לא תשנא את אחיך בלבבך. ולכן לא נתגלה קיצם.

ויש להבין מאי נ"מ אם נתגלה קיצם או לא הרי כתוב מפורש בדניאל שיהא קץ, ומה נפק"מ אם אינו מגולה? ועוד צ"ב למה אם לא נתגלה עונם ממילא לא נתגלה קיצם.

ביאור המהר"ל לסיבות חורבן בית א' ובית ב'

כתב המהר"ל ז"ל [נצח ישראל פ"ד] שבית ראשון עמד בזכות האבות הק' שהיו מרכבה לשכינה ולכן היתה בו השראת השכינה כו', וג' ראשי עבירות הם נגד קדושת ג' אבות. אבל מקדש שני, שלא היתה השכינה שורה בו כמו במקדש ראשון, ולכך לא נחרב בשביל אלו ג' עבירות, אבל מעלת מקדש שני היתה מחמת ישראל עצמם. ודבר זה ברור, כי ישראל הם מתאחדים על ידי בית המקדש שהיה להם כהן אחד, מזבח אחד, ונאסרו הבמות, שלא היה פירוד וחלוק בישראל. לכן ע"י בית המקדש הם אומה אחת שלימה. ומפני כך נחרב הבית בשביל שנאת חנם, שנחלק לבבם, והיו מחולקים, ולא היו ראוים למקדש אשר הוא התאחדות ישראל. ופירוש פשוט הוא, עכ"ד. ונוסיף ביאור ששנאת **חנם** היא פירוד בעצם דאילו היתה תלויה בדבר, בסילוק הסיבה תסתלק השנאה.

עומק אחדות ישראל "מפליא לעשות"

נבאר מהי מעלתן של ישראל באחדותן. בתפילה מנחה של שבת אומרים "אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל **גוי אחד בארץ"** [עיין בטור שתפילה זו כנגד לעתיד לבוא], היינו שהגילוי של ה'אתה אחד' הוא ע"י ה'גוי אחד בארץ'. גילוי מהלך זה של "אחד" הוא מעמקי גילויו ית' כמאמר הפייט "אחד ואין יחיד כיחודו, נעלם וגם אין סוף לאחדותו" - הדגיש כאן במיוחד את האינסופיות של האחדות.

האדם נברא בתמונה שלמה כזו שאפשר ללמוד ממנה את כל דרכיו ית' כמבואר בנפה"ח [ש"א] באריכות. ואין דרך בדרכיו ית' שא"א ללמוד מן האדם. גם התורה שהיא כוללת הכל גם היא בתמונת אדם, תרי"ג כוחות – כנגד תרי"ג איברי האדם [ובפרטות רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת כנגד רמ"ח איברים ושס"ה גידים]. ממילא מוכרח שגם למהלך זה של "נעלם וגם אין סוף לאחדותו" יש משל בתמונת האדם. אבל היכן ?

דבר זה מפורש בשו"ע (או"ח סי' ו') שברכת אשר יצר סמוכה לא-לקי נשמה, משום שברכת אשר יצר מדברת על הגוף וברכת א-לקי נשמה מדברת על הנשמה. ומה החיבור ביניהם? אמר הרמ"א "ועוד יש לפרש שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו, וקושר דבר רוחני בדבר גשמי, והכל הוא ע"י שהוא רופא כל בשר, כי אז האדם בקו הבריאות ונשמתו משתמרת בקרבו". מפורש אם כן שהאדם מגלה את הנהגת "מפליא לעשות". הנהגה זו אינה סתם נס אלא נקראת "פלא" משום שמקורה ממקום מופלא שאין אנו יכולים להשיגו. ובזה יש באדם מראה על מהלכים שהם למעלה מטעם ודעת שלו, כי מציאות איחוד הגוף והנפש היא בדרכים שהם למעלה מתפיסתו של אדם. ובהיות שכל מה שיש בפרט - היינו כל אחד ואחד מישראל - יש בכלל היינו במציאות של כנס"י, יש גם בציבור בחינת "נשמה שנתת בי טהורה בי" המחברת את הפרטים לאחדות אחת וגם בכנס"י הוא ע"ד "מפליא לעשות". מציאות כנסת ישראל כציבור מאוחד מכל הפרטים מקורה גם מדרכים מופלאות הנ"ל.

דבר המערכת

המאמר לא נדפס בספרי רבינו. רב תודות לידידי הרב י. ש שליט"א תלמיד מובהק שהמציא לידי העתקה זו לע"נ ידידנו הבלתי נשכח תלמיד רבינו הרה"ג ר' יוסף חיים אוחיון זצ"ל נלב"ע ערב ת"ב תשע"ג.

ניתן לקבל מאמר "להב מפיו תצא" נסיון להעביר הדברים למעשה ובשפה קלה יותר.

הדברים הבאים נכתבים כפטפוט בעלמא ולא שמעתים להדיא מרבינו [רק כך יוצא מתוך הסוגיא הנ"ל מובא ההרחבה בעלון "להב מפיו יצא" ניתן לקבל במייל] וממילא על אחריותי בלבד. אבל אולי גם באמתחתו של עני נמצא דבר טוב. לולא דמסתפינא מחברי הרבה מחלוקות בשנים האחרונות נובעים בעיקר ***מהבדלי הגישה לשלטון הערב רב****. נמצא שהערב רב הם הסיבה לדלטוריא בין ת"ח. וזה כידוע גובל בשנאת חינם ובעיקר לירידת ערך התורה למי שמתבונן בעינא פקיחא במצב. כי נמצא כביכול שהתורה לא ברורה.... וציור לומדיה נעשה מזולזל. שהרי כל צד לא בוחל מלהטיל דופי בת"ח והמסקנא אינה ש"אנחנו" צודקים ו"הם" טועים* ***אלא שניתן לזלזל בת"ח.***

כאן נמצאת ערמומיות נוראה מצדם [ואיני יודע אם כלל מעלים על דעתם את הדברים אבל מצד תפקידם שתואר לעיל מהגר"א]. כי דוקא המלחמה כנגד הערב רב היא הנותנת להם את הנצחון כי מיצרת את המצב הרצוי עבורם ביטול ערך התורה וכתוצאה מכך שנאת חינם.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שוה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

דברי המהר"ל אודות צורת ישראל כצורת התורה

נוסיף עוד הקדמה מהמהר"ל [תפארת ישראל פרק נ"ו] על דברי הגמ' תניא אמר רבי שמעון בן יוחאי ח"ו שתשתכח התורה מישראל שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו ומה אני מקיים ישוטטו לבקש דבר ה' שלא ימצאו הלכה ברורה במקום אחד ע"כ. ר"ל כי בודאי כך הוא כי **התורה היא צורת ישראל** וכפי מה שהם ישראל בעצמם כך התורה וכאשר גזר השם יתברך גלות על ישראל והם מפוזרים ומפורדים בכל העולם כך לא תמצא התורה רק מפוזר ומפורד ולא תמצא הלכה ברורה במקום אחד כמו שהם ישראל וכו' עיי"ש. כיון שאין קיבוץ ישראל גם אין קיבוץ הסוגיא למסקנה של הלכה ברורה. זו דוגמא לכך שמצב התורה כמצב הציבור דכנס"י.

על דרך זה יש להבין שכשם שיש פרטים בציבור שהם בדרך של "מפליא לעשות", כן בתורה יש אופנים כאלו, ונבאר הדברים.

יש עוד כח מחבר עמוק מאד שכל מה שאדם יכול להבין חיבור ב' דברים הוא רק דרך כח זה, ויש לזה היקף גדול יותר. יש ב' דברים שהם רחוקים בתכלית בריחוק שא"א להשוות ביניהם - הבוי"ת ונבראיו, ואעפ"כ יש דבר המחבר ביניהם והוא התוה"ק. כי ע"י התורה יש לנו חיבור עמו ית' וכמו שהביא הנפה"ח מדברי חז"ל אחיד באורייתא אחיד בגופא דמלכא וכו' (עי' ש"א פ"ו), משום שהתורה היא ממוצע בין הקב"ה לכלל ישראל אף שהם ב' מציאויות רחוקות לגמרי. זה גם בדרך של "מפליא לעשות", ויותר קשה ורחוק חיבור זה מחיבור גוף ונפש.

נראה עוד דוגמא למהלכי החיבור של תורה. במתן תורה הרכין שמים ושמי שמים על הר סיני, והיינו ביטול המחיצות שבין עליונים לתחתונים והכל ע"י התורה. ובלי לחקור מה הם הגוף ונפש של הציבור אבל בודאי שיש כאן חיבור של מפליא לעשות והוא התורה, [יש על זה לשון חריפה בחז"ל ס"ר נפשות ס"ר אותיות התורה], נקודת המרכז של העמדת הציבור הוא ע"י התורה, לולא זה לא היה נפש הציבור מחזיק בגוף הציבור בתור ציבור. ואם תהיה נגיעה בכח התורה בכלל ישראל אי"ז פגיעה במעלת וקדושת הציבור אלא פגיעה בחיבור הגוף והנפש של הציבור - זהו חומרת הפגיעה בתוה"ק.

חידוש הכפירה בתורת מה בבית שני צדוק וביתוס

ונראה עתה מה היה בחורבן בית שני. בעת מתן תורה נתנה למרע"ה הבטחה "וגם בך יאמינו לעולם" שתהא הנאמנות של ישראל במשה בלי דופי ופקפוק, וכ' הרמב"ן שאם יהיה במשך הדורות מי שיפקפק בנבואת משה סימן שלא עמדו רגליו על הר סיני [צדוק וביתוס שהיו בזמן בית שני הם דוגמא לכך]. ואיך יתכן הרי היו במעמד ההוא כל הדורות העתידין? כבר הבאנו כמה פעמים בשם הרמב"ן שלאספסוף – ערב רב - הניחו להם מחיצה בפ"ע והם לא עמדו על הר סיני, וממילא כשיש נפשות כאלו שאין להם הבטחה של "וגם בך יאמינו

לעולם" נעשה מזה במשך הדורות צדוק וביתוס, כמו מחלה פנימית שאם אינה מתרפאית יכולה לפרוץ אח"כ, וזה היה בימי בית שני.
ומה שהיה בבית ראשון ע"ז שהעובדה ככופר בכל התורה הוא יצרא דע"ז (עי' סנהדרין קב: נוראות היצר הזה) אבל אינו פקפוק ח"ו, אבל בבית שני כבר לא היה יצרא דע"ז והתחילה פרצה חדשה של צדוק וביתוס, שהיה כפירה בתושבע"פ שזה כפירה בתורת משה שקיבל תושב"כ ושבע"פ, ונהיה ח"ו נאמנות שיש בה דופי.
היתה כאן נגיעה בכח התורה דכלל ישראל שהיא נגיעה בכח ה"מפליא לעשות" של כנס"י, ובהיות שכל מהות בית שני מהותו קשורה לחפצא דכנס"י [כנ"ל מהמהר"ל] שיש בה גוף ונפש וכח של חיבור בחינת "מפליא לעשות" המחברם, ולכן היה אז ריבוי של ד"ת וכל מעמקי תושבע"פ מאנשי כנה"ג והלאה, כי פתיחת התושבע"פ [שהיה בבית שני] הוא גילוי יותר ויותר של ה"מפליא לעשות", אבל מאידך גיסא נהיה פקפוק והטלת דופי ח"ו ע"י צדוק וביתוס, ערעור על נאמנות לנבואת משה והוא ערעור על התורה, ואח"כ ירד יותר עד שפירוד הגוף מהנפש התפרץ החוצה ונפרד הגוף לחלקים חלקים.

שורש השנאת חינם – בטול הכח המאחד את ישראל

זהו פשר השנאת חנם שהתפתחה אז, כי כבר אין מה שיחזיקו יחד, וסוף הענין הוא החורבן שהוא פירוד הגוף והנפש לגמרי, וכמ"ש הגר"א **כי מעת שחרב הבית יצאה רוחינו עטרת ראשינו ונשארנו רק אנחנו גוף של בלא נפש, ויציאה לחו"ל הוא הקבר ורימה מסובבת עלינו ואין בידינו להציל הן עכו"ם האוכלים בשרינו ומ"מ היו חבורות וישיבות גדולות עד שנרקב הבשר והעצמות נפזרו פיזור אחר פיזור ומ"מ היו עדיין העצמות קיימות שהן הת"ח שבישראל מעמידי הגוף עד שנרקבו העצמות ולא נשאר אלא תרווד רקב מאתנו ונעשה עפר שחה לעפר נפשינו, ואנחנו מקוין עתה לתחית המתים התנערי מעפר קומי ויערה רוח ממרום עלינו**, עכ"ל הגר"א ז"ל.
חורבן זה שהיה בחינת מיתה היה תוצאה של הפגיעה בה"מפליא לעשות" כנ"ל.
זה הטעם להלכות אבילות דט"ב לא רק תענית שיש בה ה' עינוים דיוה"כ, ביוה"כ העינוים כדי להפשיט הנפש מן הגוף ולהטהר, והעינוים דתענית ט"ב הוא ג"כ שביתה בין חיבור הגוף והנפש, אך לא להראות איך הנפש בלי גוף, אלא **איך הגוף בלי הנפש** להרגיש את ה'יצאה רוחינו עטרת ראשינו ונשארנו אנחנו כגוף בלי נשמה'.

מהגר"א - המידה כנגד מידה שיש בגלות אדום

נכנס לעוד נקודה ואח"כ נחזור לבאר ענין לא נתגלה קיצם. לכל העונשים יש מדה, והכל מדה במדה אם אדם רואה שיסורים באים עליו יפשפש וכ' רש"י משום דהוא מדה במדה, וכן הוא בכללות יסורי הגלות כנ"ל, ומהו המדה במדה עד היום ובפרט מה שניתנו לידי עשו, ובחורבן ראשון כשהגיעו לבבל לא היו יסורים רק שהיו צריכים לגלות ונשארו שם כדי לקיים "אז תרצה הארץ את שבתותיה" אבל עתה אנו תחת שעבוד מלכויות קשה מאד, והכל תוצאה מדה במדה ממה שנעשה אז בזמן הבית. יש בזה חידוש מהגר"א ז"ל עה"פ תחת שלש רגזה ארץ ותחת ארבע לא יוכל שאת, תחת עבד כי ימלוך ונבל כי ישבע לחם, וזה לא יוכל שאת שהוא הגרוע מכל. וכתב הגר"א **דהם ג' גלויות כנגד חטאים שהיו שם, והד' הוא גלות רביעי חטא שגרם חורבן בית שני שהוא שנאת חנם, ומדה במדה נכנסו בגלות של שנאה וכך יש צרות תמיד בגלות, וזהו מ"ש חז"ל שת"ח יסבלו בגלות אדום מעמי הארץ שהם הע"ר שלא יכבדום ויתמכו בהם, וזהו נבל כי ישבע לחם ואינו רוצה להתחלק כלל.** זה תוכן ועומק הגלות הד'. לא השמדות והרדיפות שעברו משך כל כך הרבה שנים. א"כ למה לא היה כן מיד בתחלת גלות הד' ? הענין הוא שהיו ג' אבות הק' אאע"ה שלח את ישמעאל וכל בני קטורה לגמרי ולא היה ליצחק מתנגד תוך הבית, אבל על יעקב נאמר "לאום מלאום יאמץ" ויש לו מתנגד כי הוא עמוד התורה, והעיקר הוא מתנגד לתורה ויש בתורה תרי"ג מצוות ממילא הוא מתנגד לכולם. הר"מ באגרת השמד כתב שמה שעשו תורה לעצמם כאילו קבלו מן השמים ג"כ הוא משום שנאת התורה, דמה שעם ישראל נכנס לגלות ביד אומה מדה במדה על שנאה הוא נכנס לעשו, כי השנאה היא תוצאה מצדוק וביתוס שערערו את עמוד התורה בישראל, א"כ הנפילה בגלות היא אצל השונא של עמוד התורה. וא"כ מהו מ"ש הגר"א נבל כי ישבע לחם שהם אלו שדורסים על ראשי ת"ח? זהו סוף הגלות דחוצפה יסגי, יש ציור של חציפות בכל מיני אופנים **אך כאן הוא חציפות הבא מחמת שנאת התורה וזה השיא של השנאה**, ולכן זהו גמר הגלות וגמר הסוגיא.

וזה מ"ש הגר"א ז"ל כנ"ל 'ישיבות גדולות' שהיא תקופת הגאונים שהיה ירחי כלה וזה כבוד התורה, וכו' עד תרוד רקב כו' שזה מטמא אך המת כבר אבק, שחה לעפר וכו' והמשך הכתוב 'קומה עזרתה לנו ופדנו למען חסדך' וממילא מסיים הגר"א ז"ל מקוין עתה כו', כי הגענו לסוף המהלך כי הרי מהי מיתה? הנשמה עולה למעלה והגוף יורד לקבר, וזה רק תחלת הסוגיא אך נאמר לאדה"ר אל עפר תשוב שיחזור להיות עפר וכאן הוא גמר סוגית המיתה חזרה לעפר. וכעת אפשר לקוות לתחיה, ולמה לא קמנו? כאן נתפסת הגלות, שבתוך העפר עצמו נכנסת **עוד גלות** שענינה לנפות את העפר ממה ראוי לבנות בחזרה אדם וממה לא, כמו שבאדה"ר ניפה עפרו וצברו ועשה ממנו אדם ולא לקח מכל מקום, כמ"ש חז"ל **צבר** עפרו פי' מעט מכאן ומעט מכאן, וזה הבירור האחרון ממה יכול להבנות אדם בחזרה והבירור על זה הוא נבל כי ישבע לחם כנ"ל. [א.ה ראיתי בפירוש **צרור המור** לתלמיד רבי יצחק די ליאון על דרך הקבלה פרשת שמות וז"ל וכן נאמר באדם הראשון עפר מן האדמה **ממבחר** המקומות צבר עפרו **ובספורנו** עה"פ ויקח אחת מצלעותיו. מפני שכבר צבר עפרו **ובחר מבחר כל הראוי** להיות חומר לצורתו החיוני אך עיין רש"י מביא ב' פירושים או ממזבח אדמה כלומר מקום מובחר או מכל ד' כנפות הארץ דמשמע שלא ברר אלא אדרבה לקט מד' כנפות הארץ כדי שבכל מקום תהיה קולטת אבל ובשל"ה [עשרה מאמרות מאמר שני] מישב ששני הפירושים שניהם אמת, מצד גוף נקי - צבר עפר ממזבח אדמה, ומצד גוף עכור - מכל העולם כולו. וכמו שהאדמה מגדלת טוב ורע, מגדלת הרבה צמחיים וענינים שהם טובות למאכל, ושהם סגוליים לרפואות, וכיוצא בזה מגדלת, גם מגדלת דברים רעים מיני סמני המות, ודברים מרים וקוצים ודרדרים, כך גוף האדם יכול להיות (זכי) [זך] ונקי כעצם השמים לטוהר וכמו כתנות אור, וגם חומר עכור כמו כתנות עור.].

ובכל דור אינו אבילות ישנה שנשכחה, אלא גזירת המיתה קיימת עד התחיה, ובכל דור יש את הציור איך הוא ה"נשארנו כגוף בלי נשמה" שאפשר לשבת על זה באבילות, אך כיון שאין לנו הציור איך זה נהיה לכן זה נקרא בהלכה אבילות ישנה, ע"כ ביארנו תוכן תקופת בית ב' חורבנו והגלות.

לפי לא גיליתי - אופי הגלות

נחזור להחילוק בין ראשונים לאחרונים לא נתגלה קיצם, ושאלנו העיקר שיש זמן שיגיע גאולה מהו המהות שיש קץ, עתה נבאר הדבר והכל היה הקדמה לזה. יש מקום בגוף שנחתם שם הנשמה המיוחדת של האדם, לא כמו בהמה שיצא הנפש יחד עם הגוף כמו זוג, אלא האדם נופח בו אח"כ נשמה מן העליונים, והחיבור המורה באצבע על הנפש שבגוף הזה, הוא כח הדיבור כמבואר בכל הראשונים שנקרא מדבר אף שיש לו עוד מעלות על הבהמה כי כאן הוא גמר הענין, אף שיש חושים שלכאו' יותר חשובים אינו כן אלא הדיבור הוא החותם של האדם, וכשפוגעים בהמפליא לעשות נפגע משהו מן הפה כי עתה אין ביניהם חיבור כראוי, [ובהיות שהתחתונים משפיעים על מהלכי הנהגת העולם ממילא גם ב]מהלכי הקץ נהיה "לליבי גליתי **לפי לא גליתי**" והסוגיא [של הגאולה שנגרמה מחמת הפגיעה במפליא לעשות וממילא בכח הדבור] אינה במה שנקרא למעלה פה, אלא בלב, כי נפגע החיבור כנ"ל. אבל החיבור נמצא [א.ה עדיין קיים ולכן] ויש קץ מופלא [א.ה כלומר נעלם לכל תפיסה והראיה לכך שהרי] וגלתה שכינה מגג לגג כו' עד שגלתה עמהם לבבל [א.ה כלומר נמצא החיבור בהעלם בתוככי הגלות], ואין הענין לגלות או לאו [א.ה אין כוונת הפסוק ללבי גליתי לפי לא גליתי שיש כאן העלמת הגילוי] כי הרי כתוב בדניאל לך וחתום [א.ה כלומר כבר נאמר שהקץ חתום ולמה לכפול הענין] , אין זה רק שלא יבין אלא זה סוג אחר והוא הגדרה על החטא [א.ה כלומר הבטוי לליבי גליתי לפי לא גליתי בא להורות על אופי החטא שגרם לגלות זו שיש פגיעה בחיבור היינו בכח הדבור של מעלה ובא להורות אם כן מה העבודה שלנו ליצור חזרה את יכולת הדבור].

עוד פרט, מה שאז"ל שפך חמתו על עצים ואבנים, וכתיב שפך כאש חמתו, ואמרו ז"ל נטלו ישראל אפופיסן על חטאיהם, ואולי נחשוב שהוא כעין שבירת כלים בחמתו, דאמרו בגמ' שזה מרגיע הכעס, לא! אלא דבעולם נעשה ציור של פרידת גוף ונפש, דעל המקדש נאמר "כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם" שם הוא סוגית החיים, ונפדו ישראל בציור מיתה זו, ואם לא שפך כאש חמתו בבנין ביהמ"ק היה ח"ו כפשוטו על שונאיהן ש"י, והאבילות על החורבן הוא להרגיש איך היה צריך להיות בכלל ישראל אלמלא חורבן הבית, וזה מבט אחר על הימים הבאים, כל המתאבל על ירושלם זוכה ורואה בשמחתה, השי"ת יעזור שנראה בקרוב בנחמת ציון וירושלם.

הגאון הגדול רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת 'יד אהרן'

בדברים נוקבים בחובת השמירה על הכללים

'אל תפרוש עצמך מן הציבור'

בשבוע הקודם דיברנו על כך שככל הנראה נמצאים אנו במצב של 'חמת קרי', שהמגפה הולכת ומתגברת ללא הפסקה, ושעלינו להתעורר לפשפש במעשינו ולשוב בתשובה. כעת ברצוננו להתייחס לחובת ההשתדלות למנוע את התפשטות הנגיף, במה שנוגע לשמירה על כללי הבריאות.

דבר פשוט הוא שחובה גמורה לשמור על כללי הבריאות, ובעיקר בלבישת מסיכה המגינה מאד מפני ההידבקות, ובכך למנוע את המשך ההתפשטות. מדובר כאן על פיקוח נפש של ממש וזוהי חובה ואחריות גמורה המוטלת על כל אחד מאיתנו!

אך הנה, ישנם אנשים שמזלזלים בכך, לא לובשים מסיכה, לא שומרים מרחק ולא נזהרים, מתוך מחשבה שהרי 'לי זה לא יקרה' 'אני צעיר וחזק' וכו', ובמה שנוגע לחייהם של אחרים שכן עלולים להינזק, לא מעניין אותם. כל עוד להם עצמם לא נשקפת סכנה, לא אכפת להם ממה שיקרה לאחרים.

א.

במשנה במסכת אבות (ב, ד) איתא 'הלל אומר אל תפרוש עצמך מן הצבור', ופרש"י, **'אל תפרוש מן הציבור - אלא השתתף עמהם בצרתם כדי שתשמח עמהם כמ"ש הפסוק שישו איתה משוש כל המתאבלים עליה כדאמרינן כל מי שאינו משתתף עם הציבור אינו רואה בנחמת ציבור ואינו רואה סימן ברכה לעולם, בפ' אחרון דתענית'.**

ויסודם של הדברים הוא, שאדם אינו חי לבדו, אדם הוא חלק מציבור. אמנם לכל אחד יש את המאפיינים המיוחדים רק לו, אך עם זאת הוא משתייך אל הציבור כולו. כלל ישראל כולם הם כגוף אחד, הסנהדרין נקראים 'עיני העדה' - כנגד העיניים, המלך הוא 'ליבן של ישראל' - כנגד הלב, דור מקבלי התורה נקראו 'דור דעה' - כנגד השכל, ואילו דורנו 'דור עיקבתא דמשיחא' - כנגד העקב.

כלל ישראל הוא כגוף אחד גדול וכל אחד נוטל חלק מסוים באותו הגוף. ואף התורה ניתנה לכלל ישראל, בתור כלל, וכמו"כ כלל ישראל הם ערבים זה לזה. (עי' קו"א להחזו"א (ג, ס"ב) 'וכשם שאיברי האדם מתחלקין לפעולותיהן עין רואה ואוזן שומעת וידים עסקניות כן העם כולו הוא כגוף אחד ואישים נפרדים בו וכל איש צריך למלא תעודתו', וע"ע בחלק א' איגרת ז').

'אל תפרוש עצמך מן הציבור', כך הובא להלכה בשו"ע בהל' תענית (או"ח תקע"ד, ה') 'כל הפורש מן הציבור אינו רואה בנחמתן וכל המצטער עמהם זוכה ורואה בנחמתן'.

ובדברי הרמב"ם (תשובה ג, י"א) מצינו דברים חריפים מאד על הפורש מן הציבור בזה"ל, 'הפורש מדרכי צבור אף על פי שלא עבר עבירות אלא נבדל מעדת ישראל ואינו עושה מצוות בכללן ולא נכנס בצרתן ולא

מתענה בתעניתן אלא הולך בדרכו כאחד מגויי הארץ וכאילו אינו מהן אין לו חלק לעולם הבא'.

ואם כי הרמב"ם אינו מדבר בציור כשלנו, אלא על אחד המוציא את עצמו לגמרי מכלל ישראל, אך מכ"מ ניתן ללמוד מדבריו באופן כללי עד כמה חמור הענין של פרישה מהציבור, והמדובר הוא אף על אחד שאינו עובר עבירות, כלשון הרמב"ם.

ב.

והנה, במשנה הנזכרת מובא בזה"ל, 'הלל אומר אל תפרוש עצמך מן הצבור ואל תאמן בעצמך עד יום מותך ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה'.

ובמהר"ל שם עמד על הקשרם של הדברים זה לזה, ועי' שם בביאורו, ונבאר את הענין באופן מעט דומה.

'אל תפרוש עצמך מן הצבור' - כפי שביארנו, אדם הינו חלק מן הציבור. אחד הפורש עצמו מן הציבור, הוא אדם 'אנוכי' שאינו מרגיש חלק מהם. הוא בוטח בעצמו וביכולותיו ורואה את עצמו למעלה מהם, חי לעצמו, חושב רק על עצמו ולא על אחרים - הוא לא מרגיש שייך לציבור.

'ואל תאמן בעצמך עד יום מותך' - מי שחי בהרגשה אנוכית זו, הוא בוטח ומאמין בעצמו שודאי לא יחטא. 'ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו' - אדם שרואה רק את עצמו, מסתכל על כולם דרך ה'משקפיים' שלו ומה שלא נראה ישר בעיניו נפסל מיד, (ועי' היטב בדברי המהר"ל שם ותמצא את המשך דברי המשנה מבוארים גם על הדרך שביארנו).

נמצא, שהמכנה המשותף בין כל הציוויים של המשנה הוא, לא להיות אנוכי אלא להכניס ל'עולם' שלנו גם את הזולת, כך אדם מרגיש חלק מן הציבור, ואינו מאמין רק בעצמו, ודן 'את חבירו לכף זכות וכו'.

והעולה מן הדברים, שהשורש של 'פורש עצמו מן הציבור' הוא כאשר האדם חי בעולם שלו ורואה רק את עצמו וצרכיו האישיים. על זה באה המשנה ואומרת **'אל תפרוש עצמך מן הציבור'** אדם הוא חלק מן הכלל, כלל ישראל ערבים זה לזה.

ובזה נוכל לומר שמי שלא אכפת לו מחייהם של אחרים הוא אדם אנוכי, אדם הפורש מן הציבור ולא מרגיש את האחרים, עד שמחוסר נוחות מרשה לעצמו לסכן את חייהם! מילותי לא ייטיבו לתאר את גודל האשמה שבדבר ואת רוב הטיפשות שבאי שמירה על הכללים, חוסר ציות לכללים גובל בשחיתות של ממש!!!

ומאידך, אם באים במטרה לשמור על ההנחיות, עם כל הקושי הכרוך בכך, זוכים לס"ד, כפי שכבר הזכרנו, **'בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו'.**

ובמיוחד בשעה זו שבני הישיבה יוצאים למנוחה בביתם, חובה גמורה לשמור כראוי על כל הכללים עד ליום האחרון של בין הזמנים, שבחוסר שימת לב מועטת ניתן להידבק ולהדביק אחרים וכך להרוס לעוד בחורים רבים את הזמן הבא. יתן ה' שאכן נצליח לעשות את ההשתדלות שלנו, ונוכל להמשיך הלאה ללא תקלות.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת דברים תש"פ

ואמר אליכם בעת ההיא לאמר לא אוכל לבדי שאת אתכם וגו' הבו לכם אנשים חכמים וגו'. (א', ט' – י"ג).

איתא בספרי, 'ואומר אליכם בעת ההיא לאמר', אמר להם משה, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הגבורה אני אומר.

וצריך ביאור מה השמיענו הספרי במיוחד בזה, שהיה זה מפי הגבורה.

ונראה לבאר בזה, דהנה הרי באמת את העצה למנות דיינים, יתרו הוא זה שיעץ למשה רבנו, אלא דאחר שיעץ כן למשה רבנו, כתוב בפרשת יתרו שאמר יתרו למשה רבנו, 'שמע בקולי איעצך ויהי אלוקים עמך', ופירש רש"י שם, עמך בעצה, אמר צא המלך בגבורה. וכן בסוף הפרשה שם אמר לו, אם את הדבר הזה תעשה וצוך אלוקים ויכלת עמוד, ופירש רש"י, המלך בגבורה, אם מצוה אותך לעשות כך, תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד. הרי שיתרו תלה עצתו בכך שיהא גם ציווי מפי הגבורה על מינוי הדיינין, ורק אז הוא דשייך הענין דמינוי דיינים. והטעם דבעי ציווי על מינוי הדיינין, דבלא ציווי מפי הגבורה, לא יהיה להם דין של דיינים, ולא יהא להם כח בית דין כלל.

ולפי זה יש לבאר, דזהו שאמר כאן משה רבינו, לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הגבורה אני אומר, לומר דהמינוי לא היה רק מחמת עצתו של יתרו ומדעתו של משה, אלא היה ע"ז ציווי ה'.

איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם. (א', י"ב).

פירש רש"י, טרחכם, מלמד שהיו טרחנים וכו', ומשאכם, מלמד שהיו אפיקורסין וכו', וריבכם, מלמד שהיו רוגנים .

ולפי פשוטו יש לפרש, על פי מה דקיי"ל דמשה במקום שבעים ואחד קאי, וכבר ביאר אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל דלכן כל העניינים הנוגעים לכל ישראל, היו מסורים למשה רבנו לבדו, שהוא היה במקום ע"א, ורק בפרשת 'אספה לי שבעים איש וגו', אז נתמנו בית דין של ע"א, שלהם יהיה שייך העניינים הנוגעים לכל ישראל.

ולפי זה יש לפרש דזהו הביאור של 'משאכם וריבכם', דמשאכם, היינו העניינים הנוגעים לכל ישראל, שזהו משא העם, וכמו שכתוב בפסוק בפרשת בהעלותך, שמשה רבנו אמר לשום את משא כל העם הזה עלי, וביאר שם אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל שמשה רבנו נתכוין בזה למה שעליו מוטל הענינים הנוגעים לכל ישראל, וזהו שנקרא 'משא העם', עיי"ש, ויש לומר דזהו הביאור גם כאן 'משאכם', היינו משא העם, שזה הענינים הנוגעים לכל ישראל, וריבכם', היינו כל הדינין שהיה משה רבנו צריך לדון את המשפטים והריבים שיש בין איש לאיש.

כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים, הנה ערשו ערש ברזל הלה היא ברבת בני עמון, תשע אמות ארכה וארבע אמות רחבה באמת איש. (ג', י"א).

והיינו דהכתוב בא לומר, דאיכא עדות שעוג הוא מן הרפאים, דהנה הרפאים נקראו כן, על שם שהם ענקים, כמו שפירש רש"י לעיל (פרק ב', פס' י"א), כענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרואה אותם ידיו מתרפות, וזהו שסיים הכתוב, ש'ערשו ערש ברזל', שהוצרך לערש ברזל שתוכל לסבול אותו, וגם שהיא ארוכה ורחבה מאוד, וזה עדות והוכחה שעוג הוא מן הענקים הרפאים.

ויש להוסיף בזה עוד, דהנה בפסוק י"ד סיים הכתוב, 'ההוא יקרא ארץ רפאים', ופירש רש"י, 'ההוא יקרא ארץ רפאים' היא אותה שנתתי לאברהם. והיינו דהנה לאחר ברית בין הבתרים הובטח אברהם אבינו בברית, על ירושת ארץ רפאים, כמו שכתוב בפר' לך לך, וזהו שבא הכתוב לומר, 'ההוא יקרא ארץ רפאים', שישראל נטלוה מכח הברית וההבטחה שהובטח אברהם על ארץ זו.

וזהו הביאור דלכן הקדים הכתוב לומר, 'הנה ערשו ערש ברזל וגו', לומר דעוג הוא מן הרפאים, ואשר לכן ירושת ארץ עוג, היא ירושת ארץ הרפאים שהובטחה לאברהם אבינו.

והנה לעיל (פרק ב', פס' י') לגבי ארץ עמון, כתוב 'האימים לפנים ישבו בה', ופירש רש"י 'אתה סבור שזו ארץ רפאים שנתתי לאברהם, לא זו היא, כי אותן רפאים הורשתי מפני בני לוט, והושבתים תחתם'. וכן בארץ בני עמון אמר הכתוב (פרק ב', פס' כ') 'ארץ רפאים תחשב אף היא רפאים ישבו בה לפנים' ופירש רש"י, 'ואף היא נחשבת ארץ רפאים, לפי שישבו בה לפנים, אבל לא זו היא שנתתי לאברהם', והיינו דאע"פ דמלפנים ישבו הרפאים בארצות אלו, מ"מ אין מתקיים בהם ירושת ארץ הרפאים שהובטחה לאברהם אבינו, ורק בארץ עוג אמר הכתוב 'ההוא יקרא ארץ רפאים', שהיא אותה שנתתי לאברהם.

וביאור החילוק בין ארץ עוג, לארץ עמון ומואב, יש לומר על פי מה דקיי"ל ההלכה, דעמון ומואב טהרו בסיחון, והיינו דע"י שסיחון כבש ארץ עמון ומואב, פקע מיניה שם ארץ עמון ומואב, והותר לישראל, א"כ מבואר דע"י כיבוש פקע מיניה שם האומה שממנה נכבשה הארץ, ואהני זאת להתיר לישראל לכבוש ארץ עמון ומואב, ה"נ מועיל זאת להפקיע שם ארץ רפאים, מאותם ארצות, כיון שנכבשו ע"י עמון ומואב, ורק מלפנים הוא דישבו בה הרפאים, ומועיל הכיבוש שכבשו עמון ומואב להפקיע מיניה שם ארץ רפאים, ולכן אין ארצות אלו בכלל ארץ רפאים שהובטחה לאברהם אבינו. ורק

מה שכבש עוג מעמון היא נקראת ארץ רפאים, ובה מתקיים ההבטחה לאברהם אבינו, כיון דעוג עצמו הוא מיתר הרפאים, ואם כן עכשיו היא נחשבת ארץ רפאים, מכח כיבושו ושלטונו של עוג, שהוא עצמו מן הרפאים, ובארץ זו מתקיימת ההבטחה לאברהם.

זכיית ארץ ישראל

מתוך דברים שנאמרו בבית המדרש קהל חניכי הישיבות 'רמב"ם' ב"ב - ליל תשעה באב תשע"ט

בפרשת דברים כתוב בואו ורשו את הארץ, וכתב רש"י בואו ורשו, אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה אילו לא שלחו מרגלים לא היו צריכין לכלי זיין. ומבואר דבלא חטא המרגלים לא היו זקוקים למלחמה בשביל ליכנס לארץ ישראל, וכל מה שהוזקקו לערוך מלחמות וכיבוש כמבואר בספר יהושע הוא דבר שנתחדש על ידי חטא המרגלים.

והנה להלן פסוק מ"א כתוב ותענו ותאמרו אלי חטאנו לה' אנחנו נעלה ונלחמנו וגו' ותחגרו איש כלי מלחמתו וגו'. ויש לבאר דענו ואמרו דאמנם כן דמעשה המרגלים הוא חטא, אבל מכל מקום הם רוצים ליכנס לארץ אלא שעכשיו הוא רק בדרך מלחמה ועל כן נעלה ונלחמנו, וזהו שהוסיף הכתוב שחגרו כלי מלחמה, ר"ל דכיון דנתחדש שבשביל ליכנס לארץ זקוקים למלחמה וכלי זיין מה שלא היה צריך להיות מקודם חטא המרגלים, על כן חגרו כלי מלחמתם.

ובפרשת שלח בסוף ענין הגזירה כתוב שהעמלקי והכנעני יושב בעמק. וביאר אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל על פי דברי רש"י דעד השתא לא היו צריכים בשביל ליכנס לכלי זיין, וממילא אין שום נפק"מ היכן יושבים העמלקי והכנעני, ואין שום חילוק מי ישוב והיכן, שכל החילוקים הם בדרכי המלחמה, והם לא היו זקוקים למלחמה וכלי זיין, אבל עכשיו לאחר חטא המרגלים שנתחדש שזקוקים למלחמה וכלי זיין, אומר הכתוב שהעמלקי והכנעני יושב בעמק, ובדרכי מלחמה הם יכו את ישראל.

ויש להוסיף בזה, דההבדל אם זקוקים לכלי זיין בשביל ליכנס או שאין זקוקים, אינו רק חילוק בעלמא איך ובאיזה דרך יתגברו על האומות היושבים בארץ, אלא הוא חילוק בעצם גדר ומהות הזכיה בארץ, שהרי אין מלחמה בלי כלי זיין, ומזה שאינם זקוקים לכלי זיין, בהכרח שזכייתם בארץ אינה על ידי מלחמה כלל, אלא הוא גדר של קבלת מתנה, וחלוק זכיה ע"י מלחמה שהוא בגדר של לקיחה וכיבוש, מזכיה שלא ע"י מלחמה שהוא בגדר של קבלה, ובלא חטא המרגלים היו ישראל נכנסים לארץ בתורת מקבלי מתנה, ודעת אחרת הייתה מקנה להם, ולא היו זקוקים לשום מעשה של זכיה מצידם, אלא הקב"ה נותן להם במתנה את הארץ, והוא מזכה אותם, אבל אחר החטא שזכייתם היא בגדר של לקיחה ונטילה שהם לוקחים, ונוטלים, אז הם צריכים לעשות את מעשה הלקיחה והזכיה, וצריך מעשה מצידם שמכוחה יכבשו את הארץ, ולזה צריך מלחמה וכלי זיין שהם דרכי הזכיה ואופן של של לקיחה וזכיה.

והענין הוא שדבר הניתן במתנה מאת הבורא אינו זקוק לקנין בדרך העולם ובאופני הטבע וגדרי העולם הזה כלל, אלא הוא דבר רוחני ונצחי, ובנתינה מאת ה' בעצם הנתינה נכלל כל כוחות הזכיה והקנין, ולא היו צריכין אלא לבא וליכנס.

ויש לומר שיש מזה גם נפק"מ להלכה, דהנה דעת הרמב"ם דקדושה ראשונה בטלה, דכיון דכל קדושת הארץ היתה על ידי כיבוש, בטל הכיבוש בטלה הקדושה, ויש לומר דכל זה הוא רק אחר חטא המרגלים שאז זכייתם הוא רק מכח כיבוש, ועל כן אם בטל הכיבוש בטלה הקדושה, אבל אם זכייתם הייתה על ידי מתנה, ולא היו צריכין לכיבוש, אז לא הייתה הקדושה בטלה.

ובחינוך כתב בשורש מצות ירושה, כי השגת הנכסים שהאדם משיג הוא מתנה מאת ה', וברצונו וחפצו של הבורא והשגחתו באה לידו, ומתנת ה' מבורכת היא ואין לה הפסק, אלא היא ברכה הנמשכת לעולם לאשר יתננה לה, ואם נקנסה מיתה לאדם מחמת חטא אדם הראשון, מכל מקום אינו בדין שתפסק מתנת הבורא, ועל כן נמשכת המתנה ומתקיימת ביד יורשיו שהם זרעו אחריו וגופים המשתלשלים ממנו.

הנה למדנו מדברי החינוך דמתנה מאת הבורא היא דבר שאין לו הפסק, ועל כן יש לומר דגם אם היו זוכים ליכנס לארץ ישראל בתורת קבלת מתנה, ולא באופן של לקיחה וכיבוש, לא היה למתנה זו שום הפסק והיתה נמשכת לעולם.

והנה בפרשת שלח כתוב שיהושע וכלב אמרו לישראל אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו וגו', אך בה' אל תמרודו ואתם אל תראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם וה' איתנו אל תיראום. וצריך לבאר מה השיבו לטענת המרגלים כי עז העם, ואי אפשר לנצחם ולכבוש הארץ מידם, ולא אמרו להם יהושע וכלב שהקב"ה יערוך להם מלחמה ויעשה להם נסים וינצחו במלחמה, רק אמרו שאין להם לירא מעם הארץ. גם צריך לבאר מהו הענין שאמרו כי לחמנו הם.

ויש לומר לפי המבואר דעיקר טענת יהושע וכלב הייתה שכיון שהוא בגדר של מתנה ובדרך של נתינה שהקב"ה נותן את הארץ, ממילא אין מקום לכל דרכי המלחמה ומה יש להם לירא, כי רק בדרכי המלחמה יש לירא מעזות העם, אבל כיון שהם באים לארץ בתורת מקבלי מתנה, ואינם צריכים לכלי זיין כלל, א"כ מה יש להם לירא, וזהו שאמרו שאם חפץ בנו ה' והביא אותנו, שהקב"ה הוא המביא אותנו, ולא שאנחנו באים בעצמנו, שאם באים בעצמנו אז יש לירא כי זהו בדרכי המלחמה, אבל כיון שהקב"ה מביא אותנו והוא בגדר של מתנה אין כניסתם שייכת לכל דרכי המלחמה.

ויש להוסיף דזהו הלשון שאמרו אם חפץ בנו ה', דבשביל נתינת מתנה צריך שיהא חפץ ה' בנו ליתן לנו המתנה, משא"כ אם נוטלים מעצמם בעריכת מלחמה.

ניתן לקבל את השיעור במייל: 5703353@gmail.com

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות
בולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'
שנאמרו במקהלות על ידי

הגאון הגדול רבי **יעקב חיים סופר** שליט"א
ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

פרשת דברים

'דיבור' בלשון 'קשה'

בעזרת ה' יתברך, נראה היום לדבר מענייני הפרשה ועניני הזמן. פרשת השבוע פרשת דברים, מתחילים את 'ספר דברים', ונראה קצת ללמוד כמה לימודים לענייננו.

הפרשה פותחת, 'אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל, בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף, בין פארן ובין תופל ולבן וחצרות ודי זהב' (דברים א א), ורש"י (שם) מפרש שכל אלה 'דברי תוכחה'. שהרי כלל בידינו, שכל מילה ב'לשון הקודש' באה לבטא במיוחד ובמסויים את המשמעות המדוייקת של הדבר, וכאשר התורה נוקטת לשון 'דיבור', 'אלה **הדברים** אשר **דיבר** משה', ולא 'אלה **האמירות** אשר **אמר** משה', הכלל הוא, כך אומרת הגמרא (מכות יא.), שכל לשון 'דיבור' היא לשון 'קשה'. וכמו שהפסוק אומר 'דיבר האיש אדוני הארץ איתנו קשות' (בראשית מב ל). גם כאן לשון 'דיבור' הוא לשון 'קשה', לשון 'תוכחה'.

ה'תוכחה' הראויה - דרך 'רמז'

וכבר רש"י מפרש, "**לפי שהן דברי תוכחות, ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז, מפני כבודן של ישראל**". ויש כאן לימוד גדול, איך להגיד דברי 'תוכחה', לפעמים 'תוכחה' בצורה לא נכונה, יכולה לפעול בדיוק להיפך. אתה רוצה לקרב, אבל בדיבור בוטה וקשה שאתה מדבר ישירות אליו, זה גורם 'ריחוק'. גורם שהוא יפרוש ח"ו. לכן צריך לדעת 'איך' לדבר. כאן משה רבינו ע"ה מדבר 'דברי תוכחה', דברים קשים, אבל הכל ב'רמז', הכל ב'רמיזות', בצורה שה'מבין יבין'.

תוכחת יעקב לבניו באחרית ימיו דוקא

יעקב אבינו ע"ה, כשבא בסוף ימיו להוכיח את בניו, הוא **מברך** אותם תחילה, אבל גם **מוכיח** אותם. ולימדו אותנו רבותינו (ספרי פרשת דברים פסקא ב, ילקוט שמעוני רמז תת, הובא ברש"י דברים א, ג), **מפני** מה הוא הוכיח אותם רק בסוף ימיו, בזקנותו ממש, כשהוא שוכב במיטה, אלא אומרים רבותינו (דבר מבהיל), אמר יעקב, כשהוא בא והוכיח את ראובן, כל ימי לא הוכחתיך, כי פחדתי שאם אני יוכיח אותך ב'קשות', ילך ראובן ל'עשו' הרשע, ולכן היה צריך יעקב אבינו ע"ה להמתין עד סוף ימיו, ורק בזקנותו ממש להוכיח אותו. וזה מבהיל הרעיון, וכי על מי מדובר כאן, על אחד 'מן השוק'? הרי מדובר כאן על 'שבטי י"ה'. וכי חשוד ראובן בכורו של יעקב שינק ממנו וגדל אצלו וראה נפלאות, ראה תורת אביו, גילוי אלוקות בלי סוף, הכל מכל כל, הוא יעזוב וילך אצל 'עשו' ה'שודד' וה'רוצח' שכל תועבות שבעולם עשה (ב"ב טז: רש"י בראשית כו לד), שהיה בדיוק ההיפוך הגמור של אחיו יעקב אבינו ע"ה.

גילו לנו רבותינו גילוי על 'כוחות הנפש' שיש באדם. לפעמים האדם שומע תוכחה 'קשה', הוא 'בועט', קם והולך. לכן צריכים לדעת 'איך' להוכיח. אבל לא לבטל ולהמנע מה'תוכחה' בגלל זה, צריך להוכיח, רק צריך לדעת 'איך' להוכיח.

הנהגתו של רבי זושא מאניפולי זצ"ל

ראיתי מובא (ע' בס' על התורה עמוד שכג) מעשה על הצדיק רבי זושא מאניפולי זצוק"ל, מספרים עליו שברוח קדשו היה יכול לראות על כל אדם ואדם כל מה שהוא עשה'. והרבה פעמים כאשר היה מתאכסן אצל מישהו אחר, וראה את כל ה'קלקולים' וה'ליקויים' שלו, כך היה מנהגו, היו יושבים ביחד בשלחן, ורבי זושא היה מתחיל לדבר אל עצמו, אומר, 'ריבון העולמים, כמה אני צריך לעשות תשובה, כמה טוב את גומל עמי', והתחיל להזכיר את כל הטובות והנפלאות שהקב"ה עושה איתו, [כשאדם משגן לעצמו את ה'טובות' שהקב"ה הטיב ומטיב עמו, זה מחייב אצלו להשיב 'אהבה' תחת 'אהבה' לבורא יתברך], ואחר כך היה מתחיל לעשות 'וידוי', והיה אומר ב'וידוי' הזה את כל העוונות שראה על ה'מצח' של השני. 'על מה שביום אחד, עשיתי כך וכך, וביום יום שני עשיתי כך וכך' וכו', והיה מתמרמר על 'חטאיו' מאד, ושב וחזר על מה שכתוב בספרים הקדושים על גודל ה'פגם' וה'חטא' של כל עוון שהוא 'עשה', מדבר דברים נוראים בחומרת הדברים. והשני, היה ישב ושומע את ה'וידוי' של ר' זושא, היה אומר לו: 'כבוד הרב, פלא, גם אני עשיתי דברים כאלה... כל מה שהרב הוכיח את

---

1. **'בפני נכתב ובפני נחתם'**

המפרשים מבארים (ע' בוצינא דנהורא מהדו"ח דקצ"ה רע"ב) בזה דברי המשנה (ריש גיטין) בדרך רמז, 'בפני נכתב ובפני נכתב', על ה'פנים' של כל אחד ואחד 'נכתב' ו'נחתם' כל מה שהוא עשה. אנחנו לא רואים כלום, אבל אלה שהם באמת 'בעלי מדריגה' או 'בעלי קדושה יתירה', רבותינו שהשקיעו עצמם בתורה וביראה, יש להם יכולת לראות. כי על ה'מצח' של האדם רואים הכל (ע' שער רוח הקודש דף ה ע"א ד"ה גם), ומי שהוא יודע לראות ולקרוא, הוא רואה וקורא.

שיחות אלו נדפסו בקונטרסי "מגיד דבריו ליעקב" בשנת תשע"ט, משיעורי רבינו שליט"א משנת תשמ"ה.
ניתן להשיג בשולחנות ההפצה של י. בלוי קונטרסי "מגיד דבריו ליעקב" של שיחות אחרות משנת תשמ"ו ואילך

עצמו גם אני עשיתי..'. היה ר' זושא צועק ועונה כנגדו, 'בא ונעשה תשובה ביחד!'. וכך היה משיב אותו בתשובה שלמה. הוא ידע 'איך' להוכיח. הוא אמר את ה'מומים' של אחרים, ותלה אותם בעצמו, ובזה החזיר אותו בתשובה. (ההיפך ממה שאנחנו נוהגים.. האדם בדרך כלל תולה את המומים שלו בחבירו..). הוא ידע איך להוכיח.

הכרת 'כוחות הנפש' הן של המוכיח והן של מי שמוכיחים אותו

כך הם 'כוחות הנפש', אדם חושב, 'אני אגיד לו 'בפנים', וזה מאה אחוז יתקן אותו..', זה ממש לא בטוח, יש 'שמאל דוחה' ויש 'ימין מקרבת', ויש בזה הרבה כללים. צריך שיהיה ב'דעת'. יש אדם שכאשר הוא בא להוכיח, הוא כועס עד כדי הכאה.. הוא באמת רוצה לטובה, רוצה באמת להוכיח, אבל פתאום 'פולש' לתחום אחר ונעשה 'כעסן' גדול.. רק אחרי ה'תוכחה' הוא 'נח' ו'שמח וטוב לב'.. עשה אותו 'ערבה', חבט בו והכה אותו כמו שצריך.. זה גם גדר שצריך להכיר את 'כוחות הנפש' שלו בעצמו, לדעת איך להוכיח.

'אל תוכח לץ פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך'

יש דרך בדוקה לתוכה, לימד אותנו שלמה המלך ע"ה, 'אל תוכח לץ פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך' (משלי ט ח), מפרש הגאון מהר"ם אלשיך זצ"ל (ע' אלשיך פרשת קדושים יט יח, של"ה פרשת דברים דרך חיים תוכחות מוסר אות יט, וע"ע בדברי רבינו שליט"א בספר תורת יעקב ס' קט עמוד שעא), יש 'דיבור' של 'תוכחה' שהוא בא דרך 'שבח', וממילא הוא פועל את הפעולה לטובה. 'אל תוכח לץ', כשאתה מוכיח, אל תזכיר מילות 'גנאי', 'לץ שכמותך' וכו', ואל תאמר לו, 'המעשים המכוערים שאתה עושה, מגיע לך על זה 'גהינום', יצלו אותך ויבשלו ויטגנו אותך, השתא בעגלא ובזמן קריב... ואחרי הכל אם תזכה גם תחזור בגלגול צפרדע..'. אדם שומע את הדברים האלה, הוא לא מסוגל לקבל אותם. הגר"ח מולאזי'ן זצ"ל לימד אותנו (כתר ראש אות קמג), לשון קשה אינה נשמעת. והוא מדבר על זמנו, לפני כמאתיים שנה. [וכן כתב בן דורו הגאון החסיד רבי אליעזר פאפו ז"ל בספר פלא יועץ (ערך מתיקות וערך שיר וערך תוכחה) ע"ש]. על אחת כמה וכמה בזמנינו. 'אל תוכח לץ', אל תוכיח ותאמר לו את ה'מומין' שלו, כי זה לא ישמע ולא יתקבל. זה תכונה אנושית, אדם לא יכול לקבל כזו 'תוכחה'. ובפרט כאשר דברי התוכחה הללו נכונים.. מה העצה? 'הוכח לחכם ויאהבך', אתה צריך לשבח אותו, ה'שבח' בזה מועיל ביותר. אומר לו, 'הרי אתה חכם מופלג, חד בדרא, (חד גדיא..), אין כמוך ומי כמוך, ואיך אתה עושה מעשים כאלה, הרי זה לא מתאים לך! אם תיזהר בזה זה יוסיף לך הרבה הוד והדר וכבוד..'. הוא שומע את זה, מקבל. (חושב לעצמו, 'בודאי הוא נזהר שלא לומר אלא 'מקצת שבחי' בפני, בודאי יש עוד הרבה). כך הדברים פועלים. כי כך הם 'כוחות הנפש' של האדם.

הכנה לקראת חודש 'אלול'

נמצאים אנו בתחילת חודש 'מנחם אב', בעוד פחות מחודשיים נעמוד ב'ראש השנה'. וכבר ידוע הרמז המפורסם 'אב' ראשי תיבות אלול בא. זה שחודש אלול מתקרב, פשיטא, אבל הרמז הוא שצריך להכין ולהתכונן לקראת חודש אלול. ה'מסילת ישרים' (פרק יז) אומר, בכל דבר נתנה התורה את הזמן להתכונן, אי אפשר 'ליפול' ו'לצנוח' אל המצוה, תמיד צריכים את ה'הכנה', ולפי ה'הכנה' כך 'פרי המצוה'. כאשר אדם עושה את המצוות בדרך 'בהילות' ב'חפזון', לא ב'ישוב הדעת' וב'מתינות', גם ה'פרי' של ה'מצוה' שלו כך. לשון רבותינו הראשונים (ר"ש גבירול, מבחר הפנינים ד"ח ע"א): 'פרי הפזיזות חרטה'. אבל כשאדם עושה את הכל בישוב הדעת, ב'מתינות', זה אחרת לגמרי. צריכים להתכונן ולהכין את עצמינו לקראת 'ימים נוראים', הכל נכתב ב'ראש השנה'. במשך השנה אנחנו רואים איך כל מה שנכתב ב'ראש השנה' מתקיים, צריכים להתבונן שהכל מוכרע ב'ראש השנה', ולהכין את עצמינו לקראת 'ראש השנה'.

'איזה חכם - המכיר את מקומו'

הכנה ראשונה היא שהאדם יכיר את עצמו, רבותינו אמרו 'איזהו חכם המכיר את מקומו' (אבות פרק ו משנה ו), דהיינו שמכיר את כוחותיו. זה לא דבר קל, זה נושא עמוק. כוחות הנפש שבאדם סבוכים ונפתלים, אינם ניכרים בקל, צריכים עיון ליבון ובירור, זה מין מעבה נורא מפותל, וצריך עיון וליבון גדול, כיון שבקלי קלות אפשר להחליף בין 'מידה' ל'מידה' ובין 'כח' לכח'.

'חולי הדמיון'

וזה מלאכה מסובכת וקשה, אבל צריך להתכונן ולהכיר את מקומו. כיון שאם לא כן, יש הרבה חוליים, 'חוליי הנפש'. והחולי הקשה מכולם - כדברי הרמב"ם (ע' מורה נבוכים ח"ב פרק לז, וע"ע שמונה פרקים פ"ג) - הוא 'חולי הדמיונות'. אני לא מדבר על 'שגעונות', אלא 'דמיונות' שאדם נדמה לו שהוא 'אדם המעלה', 'רב גובריה ונפיש חיליה' כאחד מרבותינו הראשונים. יש בני אדם כאלה, חושב ומהרהר לעצמו: 'מה קרה שאליהו הנביא זכור לטוב, בושש פעמיו מלבוא אצלי, הוא לא בא אלי ללמוד אצלי', (לא ללמד אותו.. הוא יהיה הרב'ה שלו..). 'צריך עיון גדול..'. זה החולי של 'בעלי דמיונות', וזה צרה צרורה, כשאדם נופל בזה, כמעט אנושה מכתו. חולי קשה מאד.

הכרת החולה בחוליו - חצי רפואה

רבותינו אמרו (ע' חינוך מצוה קנב, של"ה הק' יומא פרק דרך חיים תוכחות מוסר אות רכא) שחולה שיודע שהוא חולה זה עצמו 'חצי רפואה'. ואוי ואבוי למי שהוא 'חולה' ואינו מכיר בזה שהוא 'חולה'. זה קשה מן הכל. כיון שאדם שהוא 'חולה', והוא מכיר שהוא 'חולה', יש סיכויים שבאיזה זמן כאשר יכביד עליו חוליו, יאמר, 'די, עד כאן, עד מתי נסבול את החולי הזה, צריך לדאוג לרפואה!', והוא ילך ל'רופא אומן', ישתדל לקחת את כל הרפואות הנצרכות, וכ ירפא את עצמו. אבל מי שהוא 'חולה' ונדמה לו שהוא 'בסדר גמור', הוא בריא ומתפקד כראוי וכהלכה, הרי שלעולם הוא לא יגש ל'רופא', אומר לעצמו, 'הרי אני בריא, אני 'שור הבר'..'. (ולפי האמת הוא 'שור נגח'..). לכך צריך האדם להכיר היטב את 'כוחות הנפש' שלו.

'עקוב הלב מכל'

וזה קשה, 'עקוב הלב מכל' (ירמיהו יז ט), 'עקוב' פירושו 'עקום שבעקומים'. אדם לא יכול לשער כמה 'עקמומיות' יש לו בתוך

ה'לב' שלו. אנחנו אומרים בתפלה: 'פתלתול ועיקש לבנו', דהיינו שיש כאן 'תרתי לריעותא', גם שה'לב' 'פתלתול', ובנוסף לזה ה'לב' גם 'עיקש'.

עובדא על בעל ה'אור יחזקאל' זצ"ל

ראיתי מובא על המשגיח מרן רבי יחזקאל לויינשטין זצוק"ל, שבאחת השנים נפטר אחד מגדולי הרבנים, [הגאון רבי יצחק אייזיק שר זצ"ל, ראש ישיבת סלבודקא (כך הובא בספר אוצר אפרים שמות עמוד קלו)], וביקשו ממנו שיבוא להספיד אותו, והוא סירב, אמר להם 'אני לא יכול', דחקו בו, והוא תירץ ודחה אותם, ובאמת בסוף לא הספיד, והמקורבים ידעו שאין זה מנהגו, אדרבא בזמן של 'הספד' זה הזמן שהלבבות פתוחים והדברים נשמעים, וזה עושה הרבה 'פרי לטובה'. תמיד המשגיח זצ"ל היה בא ומספיד ומדבר 'דברי אלהים חיים' ומעורר את הלבבות, 'אחים בהספידא' (שבת קנג). ומפני מה הפעם סירב? לא ידעו. אחר כך הוא גילה למקורבים ולידידים את הסיבה. אמר להם, באותה תקופה, כמה שבועות לפני כן, נפטר לו נכד (בן בתו), (ל"א), [והוא ידע מזה כבר לפני כן, יש איגרת מעניינת שנדפסה בספר אור יחזקאל (מכתבים מכתב קי עמוד קטו), שהוא כותב, שבועיים שלוש לפני שהנכד שלו נפטר, מה שעתיד להיות, שהוא ראה והודיעו לו מן השמים שכך עתיד להיות, שנפש של פלוני תפטר. והוא גם מסר שיחה לתלמידים על זה, כדי להראות להם שיש מנהיג לבריאה והכל גלוי וכתוב עוד לפני שזה קורה], וכיון שהוא ידע שבשעת ה'הספד' הוא 'יתחמם' ויגיד דברי תוכחה, ויבוא לידי 'בכי', ואולי ה'בכי' שלו לא יהיה רק על הרב שנפטר, אלא גם על ה'נכד' שלו, לכן הוא נמנע מלהספיד. כך הוא גילה להם. צריך להכיר את 'כוחות הנפש' של האדם היטב. אם אדם בוכה על משהו אחר, זה כבר לא 'אמת', זה חסר ב'דובר אמת בלבבו' (תהלים טו ב).

חובת קביעות עיתים ללימוד ספרי מוסר ויראה

ב'כוחות הנפש' של האדם ישנם הרבה 'מהלכים' סבוכים הצריכים ליבון ובירור. והעצה היעוצה להאיר את ה'חשיכה' הזו, זה רק לימוד תורה ביגיעה (דוקא), ולימוד וקביעות ושינון בספרי מוסר ויראה, שהם אלה המטהרים והמזככים והמבררים והמוציאים לאורה את כל 'כוחות הנפש', ומסלקים ממנו כל כח רע, על ידי עבודה מתמדת במשך השנים.

תוכחתו של משה רבינו ע"ה

וכאן בפרשה רואים את זה הדק היטב, איך להוכיח, בזה למדנו קצת על 'כוחות הנפש' שבאדם. מי שיושב ולומד את הפרשיות האלה של ספר 'משנה תורה', 'ספר דברים', התוכחות של משה רבינו ע"ה, הם פועלים על כל לב, גם עלינו. מי שלומד את הדברים הללו, איך שמשה רבינו ע"ה מתאר ומרחיב ומבאר כל פרט ופרט.

'ותרגנו באהליכם'

ונראה להזכיר תוכחה אחת מתוכחותיו של משה רבינו ע"ה, ללמוד קצת על 'כוחות הנפש' הטמונים באדם. 'ותרגנו באהליכם ותאמרו, בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו' (דברים א כז). הפסוק הזה באמת מבהיל. משה רבינו ע"ה כשהוא בא ואומר דברי 'תוכחה' לישראל, הוא מזכיר את מה שבני ישראל עשו, 'ותרגנו', מפרש התרגום אונקלוס שזה לשון 'תרעומת', ורש"י מפרש שזה לשון 'לשון הרע', ושניהם אמת.

כח ה'נרגנות'

יש באדם מין 'כח' ו'מידה' שנקראת 'נרגן'. כח ה'נרגנות', כח ה'תרעומת'. שהוא 'מתרעם' ומתלונן על כל דבר בלא צדק. זה מה שהיה אצל כלל ישראל, 'ותרגנו באהליכם'. וזה דבר שבאמת קשה להבין, בחז"ל בספרי כאן (פרשת דברים פסקא כד) על הפסוק 'ותרגנו באהליכם', דרשו, מה היו עושים, היו יושבים משפחות משפחות, בתוך משכנותיהם, ואומרים דברים כמתלהמים, ובוכים ומבכים כאילו מת להם מת, כך היו יושבים ובוכים, ונוטלים את בניהם, מרים כל אחד את בנו, אומר לו, 'אוי לכם, דוויים, אוי לכם סגופים, למחר היו צולבים מכם על הצלוב. ונוטלים את בנותיהם ואומרים להם, 'אוי לכם דוויות, אוי לכם סגופות, למחר יהיו הורגים בכם מעמידים מכם בקלון'. דברים נוראים. אנחנו לא יכולים להבין את זה, אחרי כל מה שהקב"ה נתן להם במדבר, ולא חיסר מהם מאומה. אבל זה השורש, ה'נרגנות'. [וראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו לעקב חלק לו (פרשת חוקת תשע"ו עמוד ל והלאה) מה שהאריך עוד בענין זה].

כוחה של הארת פנים

הגאון רבי מאיר רובמן זצ"ל, בספר 'זכרון מאיר' (מאמר קצד), היה אדם גדול בן דורנו, ראש ישיבה ב'חיפה' ועוד, נפטר לפני כעשרים שנה. אבל לפני כן אני רוצה להזכיר מעשה נפלא ששמעתי עליו (וכדאי להזכיר את זה לזכרו של ר' מאיר זצ"ל), וזה גם שייך לנושא שלנו על 'כוחות הנפש' הטמונים באדם. כך סיפר לי אותו יהודי, 'אני יהודי מרוקאי, בן יחיד להורים שלי, נולדתי בטבריה, שם גדלתי והייתי, כשגדלתי רציתי ללמוד בישיבה, ושלחו אותי ללמוד בחיפה בישיבה של ר' מאיר רובמן זצ"ל[2], כשהגעתי לישיבה, באמת מצא חן בעיני, למדתי בחשק ובשקידה, היו לי 'חברותות' טובות, והתעלתי מאד בתורה. אבל בעיה אחת הייתה לי שם, והיא ה'אכילה', לא יכלתי לסבול כלל את סדר האכילה שם. הגע בעצמך, אתה יכול לאכול דגים עם סוכר? (כך הוא אמר לי). יש אחד שבשבילו זה מאכלי מעדנים, (כמו ה'מן' שירד במדבר), אבל אצלי כמעט 'יהרג ואל יעבור'.. אני לא יכול לטעום את זה. והייתי בישיבה והתענתי באכילה, הייתי אוכל 'לחם' עם 'לחם'.. זה היה ה'ארוחה' שלי. וכמה

2. וזה 'מסירות נפש' ממש של ההורים שלו. אדם שיש לו 'בן יחיד', אין לו לא אחים ולא אחיות, בדרך כלל הוא דואג לו וחפץ שכל הזמן יהיה איתו, כך זה 'טבע האנושי' של רחמי האב והאם על הבן שלהם. אבל הם כפתו את אהבתם לבן, אמרו לו, 'לך למקום תורה', תהיה 'גולה למקום תורה', ושלחו אותו ללמוד תורה ב'חיפה'.

אדם יכול לסבול?! יום אחד ר' מאיר עבר כנגדי, וראה אותי שאני בצער, הוא תפס שיש דברים בגו, משהו מסתתר בפנים, קרא לי, אמר לי, 'בא אלי בני, אני רוצה לדבר איתך', באתי אליו, אמר לי, 'אני רואה שיש לך איזה משהו צער בפנים, איזה בעיה מעיקה עליך, תספר לפני, תשטוח את הבעיה, אולי נוכל ביחד לפתור אותה באיזה דרך!', אמרתי לו, 'כבוד הרב קלע למטרה, אני ניסתי להסתיר את זה, אבל קשה לי כאן מאד, ואני חושב לעזוב את הישיבה', שאל אותי, 'מה קרה, אתה לא מצליח בלימוד?', אמרתי לו, 'לא, אדרבא, בלימודים 'לעילא ולעילא', אני יושב ולומד ומתעלה בשקידה ונהנה, אבל ה'אכילה' קשה עלי עד למאד. אני 'בן יחיד' ומפונק, בבית האכילו אותי 'עוף צלוי'.. אני לא יכול לאכול כאן'. ר' מאיר שמע את זה, אמר לי, 'האם יש איזה דבר שאתה כן אוהב לאכול ואפשר לקנות כאן?', אמרתי לו, 'אני אוהב לאכול 'חלוה'..', הוא הוציא חמש 'לירות' מכיסו, אמר לי 'לך תקנה לך חלוה', והחמש 'לירות' הללו, הספיקו לו לקנות 'חלוה' עד סוף השנה.. ובשביל ה'חלוה' הזו נשארתי בישיבה, וה'חלוה' הזו הגדילה תורה בישראל, כי כל הבנים והחתנים שלי כולם תלמידי חכמים, ראשי כוללים ודיינים. והכל בזכות ה'ארת פנים' הזו'. כך הוא סיפר לי. ומכאן צריכים ללמוד עד כמה גדולה היא מעלת ה'הארת פנים', שאדם מראה פנים לחבירו, ודואג לו, ובא לקראתו, זה יכול להוליד תולדות נפלאות שהוא לא יכול לשער בשעת מעשה.

חומרת וגנות ה'נרגנות'

על כל פנים בספרו, ספר נחמד מאד על התורה, 'זכרון מאיר' (מאמר קצד) הוא מדבר על הטבע ועל ה'מכה' הזו של ה'נרגנות', והוא מביא דברי רבינו יונה (שערי תשובה ש"ג סי' רלא) על הפסוק 'דברי נרגן כמתלהמים והם ירדו חדרי בטן' (משלי יח ח), **"פירוש הנרגן, הוא האיש אשר דרכו וחוקו להתאונן ולהתרעם"**, זה כח הטמון בנפש שאדם, שהוא מחפש רק את הדברים הלא טובים, מתאונן ומתרעם על כל דבר ודבר, תמיד 'לא טוב', ותמיד 'רע לו'. ומוסיף עוד רבינו יונה (שם בהמשך), כי האדם שיש לו את מידת ה'נרגנות', והוא מתלונן תמיד כנגד חבריו, **"הוא המכה וההולם, כי דבריו יורדים חדרי בטן"**, התלונות שלו מכאיבים ומצערים את כולם, **"כי מי שילין תלונות על חבירו כאשר לא נגעו, וכאשר עשה עמו רק טוב, זה סער מתחולל על הלב, והנה הוא כיורה זיקים חדרי בטן"**.

'כפיות טובה' שרשה מה'נרגנות'

ומבאר רבינו יונה (שם בהמשך), **"ופעמים רבות הנרגן כפוי טובה"**, זה הולך ביחד, ה'כח' של ה'נרגנות' מוליד את הכח של ה'כפוי טובה', **"גם יחשבה לרעה"**, מה שהחבר עושה לו 'טובה', הוא רואה את זה כ'רעה', **"וישיב רעה תחת טובה"**, ויש לנו כלל, שהקב"ה רואה שאדם הולך בהנהגה הזו שעל 'טובה' שעושים לו הוא מחזיר 'רעה', 'כפויות טובה', הקב"ה מעניש אותו, אמר שלמה המלך ע"ה, **"ונאמר, משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו"** ח"ו (משלי יז יג). כי זה הכלל, 'מידה כנגד מידה' (סוטה ח:). [וכתב בספר חסידים (סימן קפ"ה) "לעולם לא יהיה האדם כפוי טובה, כי **ממהרים** להפרע ממנו" רח"ל, עיין שם דברים נוראים, וכן שם (סימן תרס"ה) כתב "אין מדה רעה כמו כפוי טובה", ועוד עיין שם (סימן תתרכ"ו וסימן תתרפ"ח), ע"ש].

עבודה על תיקון המידות הללו בימי 'בין המצרים'

וצריכים את המידה הזו של ה'נרגנות' וה'כפיות טובה' לעקור דייקא בימים הללו של 'בין המצרים'. כי בית שני חרב על שנאת חינם. על לשון הרע, וכמו שכתב רש"י (גיטין נז רע"ב). וזה גרוע וחמור יותר מעבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, שהרי עד היום לא זכינו לבנין בית המקדש (יומא ט:). [ראה מגיד דבריו ליעקב חלק מ (פרשת מסעי תשע"ט, עמוד ג והלאה). ע"ש]. הימים האלה זה הזמן לתקן ולהשתדל ולהוציא מהאדם את הכח הרע הזה של ה'נרגנות'.

כנגד מידת ה'נרגנות' ירדה סכין מן השמים ובקעה כרסם

ומוסיף כאן ה'זכרון מאיר', שבזה יש להבין מה שאמרו רבותינו בספרי (פרשת דברים פסקא כד), על הפסוק 'והם ירדו חדרי בטן', מלמד שהייתה סכין יורדת מן השמים, ובוקעת את כרסם. מה הביאור בזה? 'מידה כנגד מידה', כיון שמידת הייתה 'נרגנות', 'ותרגנו באהליכם', אדם כזה שמידתו לצער אחרים ודבריו הקשים יורדים **חדרי בטן** של אחרים - קיבל עונשו כסכין **בחדרי בטנו** רח"ל.

'הוי דן את כל האדם לכף זכות'

הרי לנו קצת על 'כוחות הנפש' הטמונים באדם, שיכול האדם לקבל כל 'טובה' שבעולם, והוא מפרש אותה ל'גנאי' ול'רוע', מפרש אותה כאילו אויבים שלו ומבקשי רעתו. צריכים לשאוף ל'אהבה', אהבת הזולת, שהאדם יראה בטוב השני. 'הוי דן את **כל** האדם לכף זכות' (אבות פ"א משנה ו), לא לדון על נקודה מסויימת, אלא להסתכל בכללות על **'כל'** האדם, ולמצוא את המעלות שבו, כדברי החידושי הרי"ם זצ"ל. [ראה מגיד דבריו ליעקב ח"ו (פרשת וישב תשע"ט, עמוד יח). ע"ש].

חינוך הבנים לדון לכף זכות

צריך להתחנך בזה, ולהיזהר לחנך בבית את הילדים. יש 'אבא' שתמיד נהנה לשמוע מה'בן' שלו איזה 'רעות' שהבן מספר לו, 'פלוני עשה כך וכך', והאבא שואל אותו, 'מה עוד שמעת, מה עוד ראית?!', ובזה הוא מחנך אותו להיות מבקר מומין, תמיד הוא יחפש לשמוע 'רעות'. צריך לחנך אותו 'לדון לכף זכות'. אם יבוא ויגיד לך 'רעות' על פלוני, תסביר לו, 'אתה ראית כך, אבל אולי זה לא בדיוק, ויש עוד סיבות'. [א"ה: וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק כה (פרשת מצורע תשע"ט, עמוד כב). ע"ש]. צריך תמיד לראות שני צדדים. כאשר אדם רואה רק 'צד אחד', לעולם הוא לא יראה 'נכוחה'.

מעשה על הגאון רבי שמואל סאלנט זצ"ל

ולכך כשמבקשים מהאדם להיות 'שופט' באיזה ענין, צריך להיות מתון מתון, ולשמוע את שני הצדדים. ובאם לא, בודאי יצא 'משפט מעוקל'. היה מעשה מפורסם ויקר על רבה של ירושלים,

הגאון הגדול רבי שמואל סאלנט זצ"ל, (היה גאון וצדיק, קדוש ופיקח שאין כדוגמתו), שפעם אחת באו אצלו שנים, וגררו אצלם עוד אדם שלישי, שהיה חבול ומוכה באופן מבהיל ממש, העינים כמעט יוצאות מחוריהן, והראש מנופח, והפנים זבות דם וכו', מי שרואה אותו מתפחד, העיניים נפוחות, (כל עין זו 'קרן דרומית מזרחית' וזו 'צפונית מערבית'..). הביאו אותו לפניו, אמרו לו, 'כבוד הרב, תראה את המסכן הזה, כל מה שהוא כל כך חבול ומוכה, בגלל שראובן הכה אותו. תראה פרי מעלליו והכאותיו. לכן אנחנו מבקשים שאת המשכורת שמגיעה לראובן, לא תיתן לו אותה!'. הרב שמע, ולא הגיב כלום. ראו עליו שהוא לא מתפעל, אמרו לו: 'כבוד הרב, תראה, ראובן הכה אותו מכות אכזריות, תראה איך הוא נראה מסכן ואומלל, לא ענה להם, אמרו לו, 'למה כבוד הרב שותק?', אמר להם, 'כי מי יודע מה עם ראובן, אולי החבול הזה שהבאתם הכה אותו מכות נמרצות עד שראובן בכלל לא יכול לבוא..'. גם על זה צריך לתת את הדעת. ובאמת כך היה, הלכו ובדקו ומצאו את אותו ראובן במיטתו כמעט 'גוסס'.. קיבל מכות כמעט כפליים.. (הובא בספר אדרת שמואל עמוד תקיט).

בכל דבר צריך לדון לכף זכות

ומכאן צריכים ללמוד לקח לכל החיים. לא כל מה שאדם רואה זה האמת, לפעמים רואה אדם חבול ומוכה, אומר, 'אוי, מסכן, מי עשה את זה?', ומקלל אותו ומבזה אותו וכו'. וכי אתה יודע מה היה? אתה ראית שני הצדדים? תבדוק ותתלמד להיות דן לכף זכות. לראות 'את כל האדם'.

האדם תולה את מה שבו בחבירו

עוד ענין מ'כוחות הנפש' נמצא כאן בפירוש רש"י, על מה שכלל ישראל מתלוננים 'בשנאת ה' אותנו', מפרש רש"י, "והוא" הקב"ה ית"ש, **"היה אוהב אתכם, אבל אתם שונאים אותו"**. מה שיש בלבך על חברך אתה אומר את זה עליו, כשאתה אוהב אותו, אתה אומר 'הוא אוהב אותי', וכשאתה שונא אותו, אתה אומר 'הוא שונא אותי', ולמעשה אתה הוא זה ששונא אותו. כך גם כאן 'בשנאת ה' אותנו', זה ח"ו שנאתם להקב"ה, רק שתולים את ה'ליקוי' בקב"ה. (וע"ע רש"י יבמות קיז סע"א).

חיזוק בימים אלו ב'אהבה' לה' לתורה ולישראל

וממילא בזמן הזה צריכים להתחזק ביותר ב'אהבה' לקב"ה, אהבה לתורה, אהבה לישראל, לראות בטוב השני. ומי שיושב ולומד תורה באהבה, זה מרומם אותו מכל התכונות הרעות השליליות המגונות שהזכרנו של ה'גרגנות' וכו', על ידי אהבת התורה.

גדר 'אהבת תורה'

מה זה 'אהבת תורה'? כל אחד שתשאל אותו: 'אתה אוהב תורה?', אומר לך 'בודאי אני אוהב תורה', ומתי הוא קובע עיתים לתורה? מגיע לשיעור פעם בחודש.. הלזה ייקרא 'אהבת תורה'?!.. ראיתי בכתבים של ר' שמחה זיסל מקעלם זצ"ל, מאיר עיניים מה זה נקרא 'אהבת תורה', מה זה 'מסירות נפש' לתורה. בגמרא מסכת שבת (לג:) מובא מעשה ידוע על רבי שמעון בר יוחאי, אבל כדאי קצת לקרוע חלון לתוך דברי הגמרא, להתבונן בדברים. רבי שמעון בר יוחאי אמר על ה'רומאים', שכל מה שהם עושים לטובת עצמם הם עושים, עשו גשרים, בשביל ליטול מהם מכס וכו', הכל רק לטובת עצמם. בשביל כלל ישראל לא דואגים בכלל. שמעה מלכות רומי, (הגמרא מספרת מי אמר ומי הלשין ומסר וכו'), וגזרו עליו הרומאים, רבי שמעון בר יוחאי שדיבר בגנות האומה הרומית, אחת דינו להריגה. והוא ברח ונמלט, ונכנס למערה כידוע.

מסירות נפשו של רבי אלעזר ל'תורה'

והנה הגזירה הייתה על רבי שמעון בר יוחאי, ומי הלך אתו? בנו, רבי אלעזר ברבי שמעון. וצריך להבין, הרי רבי אלעזר ברבי שמעון לא היה בכלל הגזירה, הוא לא דיבר על המלכות, הגזירה הייתה על אביו, על התנא רבי שמעון בר יוחאי, ובכל זאת הוא הלך אתו למערה. מה עשו במערה? הגמרא (שם) אומרת, שהיו שם סך הכל שלוש עשרה שנה, וכל היום כולו היו יושבים בתוך החול. היו פושטים בגדיהם, ונכנסים בחול עד לצווארם, וכך עוסקים בתורה. אדם יכול לתאר מה זה לשבת בתוך החול שעה אחת?! אדם ימחיש לעצמו מה זה לשבת ימים שלמים, שעות על גבי שעות מבוקר עד ערב בתוך החול, במשך שלוש עשרה שנה. (כאן ברוך ה', הגבאים הצדיקים של 'בית הכנסת' דאגו לנו ל'איוורור' ו'מזגנים', ברוך ה', מחלקם יהא חלקי, דבר גדול. אבל אם לא היה 'איוורור', אדם היה בא לשעה אחת, וכבר צועק 'חם'.. 'לא יכול', כולו מזיע.. זה רק שעה אחת. תאר לעצמך, אדם יושב מבוקר עד ערב בתוך החול החם, אדם יכול להבין איזה מסירות נפש זו?!). ובשביל מה כל הסבל והייסורים הללו, בשביל **'אהבת תורה'**, רבי אלעזר היה צריך את התורה של אבא שלו, ובשביל זה היה מוכן לעשות הכל, הוא ברח למערה יחד עם אביו וישב אצלו שלוש עשרה שנה, בתוך החול הלוהט, עד שהבשר שלהם נפצע, כל הבשר נקרע. והכל בשביל 'אהבת תורה'. בשביל ללמוד צריך 'מסירות נפש', זה 'אהבת תורה'.

אהבתו ומסירות נפשו של רבי יוחנן לתורה

כבר לימד אותנו הרמב"ם (פ"ז מהל' רוצח ה"א), **"וחיי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד - כמיתה חשובין!"**. אדם שהוא אוהב 'חכמה' זו 'תורה', ואין לו 'תורה', חייו חשובים כמו מיתה, הרי הוא כאילו 'מת'. ואבוהון דכולהו, רבי יוחנן. במדרש שיר השירים רבה (פר' ח סי' ז) מובא מעשה על רבי יוחנן ותלמידו רבי חייא בר אבא, שהיה הולך רבי יוחנן עם רבי חייא בר אבא תלמידו ליד 'ציפורי', (ב'גליל'), והיה נשען על תלמידו, (הסיבה שנשען עליו, נראה בהמשך). והגיעו סמוך לשדה אחת, שדה גדול, ענקית, אמר לו רבי יוחנן לרבי חייא, 'השדה הגדולה הזו, כמה וכמה עשרות דונמים, כולה שלי הייתה, ומכרתי אותי בגין למלעי באורייתא, בשביל לעסוק בתורה!', המשיכו הלאה בטיול, הגיעו לכרם ענבים, אמר לו רבי יוחנן, 'כרם הזו, שלי הייתה, ומכרתי אותה בשביל לעסוק בתורה'. המשיכו הלאה, והגיעו לכרם זית' ענקית, אמר לו רבי

יוחנן לרבי חייא, 'רבי חייא בני, אף הכרם הזה שלי היה, ומכרתי אותו בגין למלעי באורייתא, את כל הכסף שקיבלתי נתתי על מנת שאוכל ללמוד תורה'. התחיל רבי חייא בר אבא לבכות, 'כל הנכסים שלך מכרת בשביל ללמוד תורה, ומה תעשה בזקנותך?!'. אמר לו רבי יוחנן, 'חייא בני, וכי קלה היא בעיניך שמכרתי דבר שנעשה בשישה ימים, בשביל לקנות דבר שנעשה בארבעים יום, זו ה'תורה' שעד שקיבלנו אותה בסיני עמד משה רבינו ע"ה במשך ארבעים יום.

זה גדר 'אהבת תורה'. אם אתה באמת אוהב תורה, כמה אתה מוכן להוציא עליה?! רבי יוחנן מכר את **כל רכושו**, בזבז את כל נכסיו בשביל התורה. ולכן אמרו רבותינו במדרש (שם) שכאשר נפטר רבי יוחנן, היה הדור קורא עליו 'אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה' שאהב רבי יוחנן את התורה, 'בוז יבוזו לו' (שיר השירים ח ז).

צערו ועניותו של רבי יוחנן

והגאון ר' חיים שמואלביץ זצ"ל ב'שיחות מוסר' (מהדו"ח מאמר מ עמוד קע, ומאמר סא עמוד רסא), עמד כאן על נקודה מבהילה, שאפילו ה'מיתה' של רבי יוחנן הייתה מחמת 'אהבת תורה'. הרי ידוע בגמרא (ברכות ה:) שלרבי יוחנן היו לו עשרה ילדים, וכולם נפטרו בחייו, (רח"ל). אדם שמשכל בן, זה כאב נורא ואיום, כאב שאין כדוגמתו, (שאף אחד מכלל ישראל לא ידע מהדברים הללו). וכאן לא אחד ולא שנים ולא שלוש, אלא עשרה בנים! והאחרון שבהם מת במיתה קשה ואכזרית שאין כדוגמתה. רב ניסים גאון ז"ל בביאור שלו לברכות (ה:) מביא שהבן האחרון של רבי יוחנן נפל לתוך 'דוד' שהיה שם מים רותחים, ו'נשרף' שם ומת, ונשארה ממנו רק עצם אחת קטנה, ואת העצם הזו היה רבי יוחנן לוקח איתו לנחם אחרים. אם היה רואה מישהו שהיה לו איזה 'אסון' ומקרה של 'כאב', היה בא אליו ואומר לו, 'דין גרמא דעשיראה ביד', זה האצבע הקטנה של בני העשירי, כך היה מעודד ותומך את לבו. הרי לנו שמה שהתנסה והתייסר רבי יוחנן, זה למעלה משכל אנוש, כאב נורא שאין כדוגמתו.

שקידתו בתורה של רבי יוחנן

ועם כל זה אומרת הגמרא שכל זה לא הפריע לתורה ולשקידה שלו מאומה, רבי יוחנן בעצמו אמר במסכת יומא (פו.), היכי דמי חילול ה'? מה הדוגמא של חילול ה'. "רבי יוחנן אמר, כגון אנא **דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין**". אם אחד כמוני ילך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, הרי זה חילול ה'. כי אחרים למדים ממנו, אם הרב הולך ארבע אמות, בערך שני מטר, בלא תורה, לנו מותר ללכת 200 ק"מ בלי תורה.. ורש"י מפרש (שם), "**ואין הכל יודעין שנחלשתי בגרסתי, ולמדין הימני להבטל מתלמוד תורה**", הם לא יודעים שבגלל חוליו שנחלש הוא לא יכול לעסוק בתורה, וכל זה מלבד עניותו המופלגת של רבי יוחנן (תענית כא רע"א), אבל עם כל זה הוא מסר נפשו שלא לחלל שם ה'. לא הלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין. 'לא פסיק פומיה מגירסא'.

ה'אסון' הגדול שלא יכל רבי יוחנן לעמוד בו - חסר ב'תורה'

אבל באיזה 'אסון' כבר לא יכל רבי יוחנן להחזיק את עצמו? כשנפטר גיסו, ריש לקיש, שלקח לאשה את אחותו (בבא מציעא פד.), והם היו לומדים ביחד. וקרה מה שקרה, וריש לקיש נפטר. והיה רבי יוחנן גיסו יושב ובוכה על גיסו, יושב בוכה ומתאונן עליו 'היכא את בר לקישא', ורבותינו רצו לפייס את דעתו, הביאו חכם אחר, רבי אלעזר בן פדת, שאחרי פטירת רבי יוחנן הוא היה 'מרא דארעא דישראל', ראש הישיבה בארץ ישראל (נדה כ:), והגמרא (שם) אומרת שהפסוק 'סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם' (תהלים כה יד), נאמר עליו. היה יושב ומדבר בלימוד עם רבי יוחנן, רבי יוחנן אומר איזה 'שמועה' ואיזה 'סברא', ורבי אלעזר היה מביא לו ראיה, 'יש משנה כזו, ובריתא כזו', 'תניא כוותך', אמר לו רבי יוחנן, 'זה אני לא צריך, אתה לא כמו 'בר לקישא', הוא היה מקשה עלי כ"ד קושיות, מקשה מכאן ומכאן ולא נותן מנוחה, והייתי צריך לתרץ ולהתאמץ ולהתייגע, וכך הסוגיא הייתה יוצאה מחוורת, וכל הספיקות היו נפשטים, וכל הדברים נעשו ברורים ומבוארים היטב. ואתה אומר לי 'תניא כוותך', וכי אני לא יודע שמה שאני אומרים זה בסדר, עד שאני צריך ראיה?'[3]. וכך היה צועק ובוכה 'היכא את בר לקישא', עד שיצא מדעתו מרוב צער. וחכמים ביקשו עליו רחמים ונפטר לבית עולמו. שואל רבי יהודה החסיד בספר חסידים (מהדורת מקיצי נרדמים סי' תקיט): ולמה לא ביקשו שיחזור לדעתו? אלא, כי אם היה חוזר לדעתו, עוד הפעם היה חוזר ובוכה על ריש לקיש, ומהצער היה יוצא מדעתו שנית, לכן לא היה לו תקנה, ורבותינו התפללו דנח נפשיה.

הרי לנו - אומר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל - יהודי שכל כך סבל בחיים שלו עניות וצרות, ובביתו אסונות, עשר פעמים ישב שבעה על הבנים שלו, ואת כל זה הוא יכל לעבור בשלום, את כל ממונו מכר ונתן לתורה, אבל לא יכול לסבול שחסר לו קנייני חכמה, חסר לו תורה. כי חיי בעלי חכמה בלא תורה - כמיתה חשובין! [וראה עוד דברי רבינו שליט"א בספר תורת יעקב (סי' רלז עמוד תשצא והלאה). ע"ש].

גודל 'כוחות הנפש' ולכוונם למקום הראוי

לראות עד כמה 'כוחות הנפש' שבאדם גדולים, רק צריכים לכוין ולנתב אותם לנתיב הנכון, בריבוי לימוד, ובריבוי דייקא בספרי מוסר ויראה, וזה הנשק שלנו לקראת 'אלול' המתקרב ובא, לצחצח את הלב ולהכין אותו 'למשפט' לפני הקב"ה. ונזכה כולנו לכתיבה וחתימה טובה, ושנה טובה ומבורכת, שנת גאולה וישועה אמן.

ה' יהיה בעזרנו, מרבה תורה מרבה חיים, ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

---

3. **החכם האמתי שמח בקושיות שמקשים עליו**

וגם כאן יש לימוד מוסר לדידן, אנחנו אם מישהו אומר איזה חידוש, והשני אומר לו על זה 'קושיא', הוא לא יכול לסבול אותו.. ואם הוא מביא לו ראיה, הוא מנשק אותו.. אבל החכם האמיתי אוהב את ה'פירכא' ואת ה'קושיא'. שומע את ה'קושיא', שמח בה, 'בא נעיין ונלמד יחד, עד שנמצא את ההסבר והמהלך האמיתי'.

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

הדרך מ"איכה" אל "חדש ימינו כקדם"

באחד מלילות ט' באב התכנסנו, קבוצת תלמידים, בבית מו"ר הגאון ר' אורי שרגא הלוי קלרמן זצ"ל, כדי להאזין לדברי קינה ומספד. בפתח דבריו הוא סיפר שכאשר יצא מתפילת ערבית אחרי קריאת מגילת איכה, שאל אותו אחד מילדיו הקטנים: מה זה איכה? ובעוד אני מהרהר כיצד להשיב לו, כך אמר לנו רבינו, השיב אחיו של השואל, אף הוא ילד רך בשנים: "איכה" - זה: "איך?!" הדברים מצאו חן בעיני רבינו, ואת כל דבריו בהמשך, טווה סביב הסברו של הינוקא.

לימים מצאתי את שאהבה נפשי, משא ארוך של המשגיח הגר"א ויסבלום שליט"א בספרו "הארת דרך", בו הוא מאיר דרכנו לאור זעקת ה"איך" הבוקעת מתוך האופל.

מובא במדרש איכה (א, א): "ג' נתנבאו בלשון 'איכה': משה, ישעי' וירמי'. משה אמר 'איכה אשא לבדי', ישעי' אמר 'איכה היתה לזונה', ירמי' אמר 'איכה ישבה בדד'. א"ר לוי משל למטרונה שהיו לה ג' שושבנין. א' ראה אותה בשלוותה, וא' ראה אותה בפחזותה, ואחד ראה אותה בניוולה. כך, משה ראה את ישראל בכבודם ובשלוותם, ואמר 'איכה אשא לבדי טרחכם'. ישעי' ראה אותם בפחזותם, ואמר 'איכה היתה לזונה', ירמיה ראה אותם בניוולם ואמר 'איכה ישבה'."

המלה "איכה" מביעה תמיהה רבתי, דבר פלא שקשה להשיגו - כיצד יתכן?! קושי המתעורר לנוכח תופעה שהינה למעלה מן הטבע! חז"ל מכתירים את כלל ישראל באמרם (ביצה כה:) שישראל הם "עזים שבאומות". כלומר, תכונתם היא למעלה מן הטבע, כפי שמובא ב"כוזרי" (מאמר א' וה'). שכשם שישנו הבדל בין דומם לצומח, בין צומח לחי ובין חי למדבר, כך קיים הבדל סוגי בין מדבר לישראל.

סיווג זה המעלה על נס את רוממות ישראל מעל שאר בני האדם, טומן בחובו עוד ענין נפלא ומופלא. ארבעת הסוגים הראשונים, נכללים בכלל "טבע", ישראל - מעל הטבע! הם אינם מהווים "דגם משופר" של "מדבר", אלא הם מוגדרים במהות שונה לחלוטין, הם אל טבעיים. תכונתם הינה תכונה לא טבעית, וממילא גם ההנהגה כלפיהם הינה הנהגה אל טבעית, בין לטוב ובין למוטב חס ושלום.

משה רבינו ראה את ההנהגה האל-טבעית, לטוב. בתקופתו זכו ל"ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי" (שמות יט). מביא רש"י מהמכילתא "שהיו ישראל מפוזרים בכל

ארץ גושן ובשעה קלה, כשבאו ליסע, נקבצו כולם לרעמסס. ארבעים שנה היו מוקפים במדבר בענני כבוד, זכו ללחם מן השמים, לבשר מהשמים ולמים מן הסלע - אכילה ושתייה אל טבעית. אהבה כה עצומה הקרין הקב"ה כלפיהם. והם מבקשים בלי הרף בקשות חדשות לבקרים. והקב"ה, כביכול, סובל אותם, מרוב אהבתו אותם. על זה התבטא משה רבינו "איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם" - כל בקשותיכם ותלונותיכם, כפי שפירש רש"י.

ישעי' ראה אותם בפחזותם. ירושלים, קריה נאמנה, עיר מלאה אמונה, אמונה בה' ואימון בבין אדם לחברו. מלאה היתה בשופטים המוציאים משפט צדק, ועתה הפכו להיות מרצחים. על כך הוא מקונן "איכה היתה לזונה", וכשם שהיא בוגדת בבעלה, כך כלל ישראל בגדו בה' ובגדו איש ברעהו. כפי שמתואר בפרטי פרטים בהמשך ההפטרה הנאמרת אחרי "איכה אשא לבדי" וימים ספורים לפני "איכה ישבה בדד".

בא ירמיה ומשלים את התמונה המשוועת "איך?!" הכל כל כך אל טבעי! הוא ראה אותם בניוולם וצעק ככרוכיא: "איכה?!" הרי עונשים כאלה הינם למעלה מדרך הטבע! אכזריות כל-כך אל טבעית. כל המגילה ספוגה מתחילתה ועד סופה כאב צער, יגון ועגמת נפש. איזה חורבן, איזה הרג, איזה כליון. אנשים נשים וטף נטבחו באכזריות כה נוראה. כעין זה חזינו ב"שואה" האיומה, אשר בה עברו אחב"י מסכת עינויים נוראה ביותר.

ובתשובה לשאלה לפשר החימה השפוכה שנשתפכה עלינו, תקנו חז"ל שיקראו בשבת שקודם תשעה באב את הפטרת "חזון" להראות לנו שהעם שזכה לקירבה אל טבעית כעדות משה רבינו, ירד לשפל לא טבעי במדרגת העבירות. ולכן פקדו אותנו, עונשים שלא כדרך הטבע. זוהי הנהגה של מידה כנגד מידה, שצריכה לעורר אותנו למחשבה. ככל שיזדקר לעינינו ה"איך" על שלושת גלגוליו, נחכים נבין ונפיק לקחים. ולעומת זעקת "איכה" המשולשת, יבקעו חומות הלבבות האטומים ומקירות לבנו נזעק "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם".

צרות הפרט הפוקדות אותנו, כמעט מידי יום ביומו, במחלות ואסונות אצל אנשים צעירים ממש שלא כדרך הטבע. ועתה בימינו-אנו ממש ברגע כתיבת הדברים בער"ח מנחם אב תש"פ, הלא רואים אנו בעליל את יד ה' באופן שלא נראה והתגלה כמעט בכל שנות עולם. האם יכולים אנו לשקוט על שמרינו, ולהמשיך לחיות כאילו לא קרה דבר?! גם מה שקורה אצל אומות העולם נועד כדי לעורר אותנו, לפחות בבחינת הדגמה של מה שיכול לקרות ח"ו.

המסקנה המתבקשת היא התבוננות בשלושת מימדי ה"איכה". להכיר באהבת עולם שה' אוהב אותנו, ומשפיע כל טוב בכל עת. ולאור זה להאיר את חשכת המעשים הטעונים תיקון, מעשים אשר לא ייעשו הפוקדים את "קריה נאמנה" על כל רובדיה. איך לא נירא אחרי כל זה מדוגמאות העונשים הנוראים הנגללים ב"איכה ישבה בדד".

מה מאד צדק עלם החמודות ששאל בתומו "איך"? כך צריכים לצאת מקריאת מגילת "איכה". אלה הם לקחי שבת "חזון". ובעקבות זה נפתח בעצמנו ציפייה לישועה, ונסלול לקראתה דרך תשובה שתצדיק את תחינתנו-זעקתנו "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם".

שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו איתה משוש כל המתאבלים עליה

החובה להיות מכלל המבקשים את המקדש

"שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה, שישו איתה משוש כל המתאבלים עליה. מכאן אמרו כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה" (תענית ל:). אנו עומדים לפני תפקיד מיוחד בסדר הקומה של עם ישראל, אמנם יש הרבה קשיים ריחוק ואי הבנות בתפקיד העצום הזה.

נפתח בשתי מובאות מקונ' ימי בין המצרים להגר"ש דביצלקי זצ"ל[1] בחובת האבילות אליה אנו מכינים את עצמינו. בגמ' בגיטין (נז.) ספרו כמה אמוראים על מעשיהם הטובים של אנשי כפר סכניא שהיו צדיקים ומדקדקים במצוות ומסיימת הגמ' "א"ל אביי לרב יוסף ומאחר דהוו צדיקים כולי האי מאי טעמא איענוש, א"ל משום דלא איאבול על ירושלים דכתיב... שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה". הרי שעל פגם זה בלבד ראויים היו להיענש.

כעין זה הביא ממדרש שוחר טוב (שמואל פרשה לא ד) על המגיפה שהיתה בישראל כשמנה דוד את העם, והיו צריכים לבוא ל"ו של שעות של פורענות ובאו כל הזכויות העצומות של דוד עד שהצטמצמה הפורענות לזמן קצר מאד ואעפ"כ היה חרון אף גדול מאד ומתו במגיפה שבעים אלף איש. ומפורש בפסוק "ויאמר דוד אל ה' בראותו את המלאך המכה בעם, ויאמר הנה אנוכי חטאתי ואנוכי העויתי ואלה הצאן מה עשו" (שמואל ב כד יז) - ודרשו ע"ז - "למה דוד דומה באותה שעה, לאחד שהיה מכה את בנו, ולא היה יודע בשל מה הוא מכהו, באחרונה אמר לו דע על נקמת פלוני הכיתך, כך כל אותן האוכלוסין שנפלו לא נפלו אלא על ידי שלא תבעו בבנין בית המקדש". הרי שדור של צדיקים ואף דורו של דוד המלך שנשבע ואמר "אם אבוא באוהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי. אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה. עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב" (תהילים קלב ג-ה) נתבעו על חיסרון בבקשת בית המקדש. ולו בבחינת דברי הנביא חגי "העת לכם אתם לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרב" (חגי א ד). וממשיך המדרש ואומר שלכן התקינו נביאים הראשונים - אנשי כנה"ג שיהיו ישראל מתפללין שלושה פעמים בכל יום, ואומרים השב שכינתך לציון וסדר עבודתך לירושלים עירך, בכדי שיהיו בכלל המבקשים את המקדש.

נציג כמה שאלות פשוטות (בבחינת שאלת תם) לפתוח את הענין של האבילות שלנו על ציון וירושלים.

שאלה ראשונה - האיך ניתן להיכנס אל האבילות עם שייכות והרגשת הלב

הנה כשנבוא לאדם ונאמר לו לצאת ממהלך החיים הרגיל, ולהתחיל להתפלש באפרים בקינות ובקול נהי לבכות על חורבן בית המקדש, לקשור מספד חדש על הקודש ועל המקדש, הדבר זר לו לגמרי. כל אבילות שבאה לפני בני אדם היא בעל כרחם ומחוצה להם ואדרבה געלה נפשם את מצב הצער והיגונים, וכל שכן באלו שהורגלו בחיים נוחים. וא"כ מה יכול להביא את האדם להיכנס אל האבילות ולומר "לבכות ענותך אני תנים" (קינות).

ואם נאמר שאין מקום לשאלות כאלו, דכאשר מתקיימים באדם תוכחות על עוון, ותמס כעש חמודו, שהרי זאת המציאות ועליו לקבל את המצב של הצער כמות שהוא, לכאו' אין זה נכון להגדיר את האבילות באופן זה, אחר שאנו נוהגים את מנהגי האבילות בתחילה בתשעת הימים ואח"כ מוסיפים עוד ניהוגים בשבוע שחל בו ובדינא דגמרא חשובים ימים אלו כאבילות ישנה. ואח"כ מגיע ט' באב ונכנסת אבילות חדשה ודומה כמי שמתו מוטל לפניו (תענית ל:) עם כל ה'איכה' מאד אשתומם עלי שיברונך, ויש חובה גמורה לבוא ולהיכנס בקינים והגה והי. יש קריאה מיוחדת שהקב"ה קורא שמשנה את כל החיים - "ויקרא אד-ני ה' צב-אות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק" (ישעיה כב יב)[2], וא"כ זהו מצב שצריך להיכנס אליו כלשון הנביא זכריה ששואל אחר תום שבעים שנות גלות בבל "האבכה בחדש החמישי, הינזר כאשר עשיתי זה כמה שנים" (זכריה ז ג), ומה ימשוך את הלב להיכנס ביגונים של האבילות.

קשה לומר שאפשר לקיים את האבילות בלי משיכת הלב ולעשותם כאכילת כזית מרור, דכבר כתבו הפוסקים (יפה ללב) שמי שעושה ומקיים את כל הקינות ואת ניהוגי האבילות ואינו קורע את לבבו על החורבן, הוא בכלל אלו שאינם מתאבלים על ירושלים, כמו שאומר הנביא "קרעו לבבכם ואל בגדיכם" (יואל ב יג). מהי א"כ השייכות שלנו אל החורבן והצער ואיך מתקשר הלב להיכנס לאבילות על ירושלים[3], ומה מכניס אותנו לעבודת היום באמת מעבר לניהוגי האבילות.

שאלה שניה - הקושי לשמוח ביהדות אל מול הצרות והרעות שבחורבן

אדם מישראל רגיל להרגיש תמיד את השמחה להיות יהודי, ובוודאי בימי המועדים וחנוכה ופורים בהם מתגלה ישועת השם, ואילו בימים האלו מתגלה לנגד עינינו ים של צער ויגון "והפלה ה' את מכותך ואת מכות זרעך מכות גדולות ונאמנות וחלים רעים ונאמנים" (דברים כח נט). בוודאי התשובה על כך כתובה בנביא "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם" (עמוס ג ב), אך אין בזה כל עידוד. כשרואים את כל המכות, גולה אחר גולה ומכה אחר מכה, יגענו

---

[1] שהיה מאבלי ציון וירושלים וכל ימיו היה קם לתיקון חצות, בבין המצרים נהג לומר תיקון חצות גם ביום, ובתשעה באב היה יושב כמי שמתו מוטל לפניו.

[2] וסיפר נכדו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל היה יושב עם הקינות החל מהשעות שהיה משכים כל יום ללמוד, ואמר שמנהגו זה החל רק בשנותיו האחרונות, ואמר שאחר שיצאו לאור קינות עם ביאור אפשר להיכנס ולהבין את עומק היגון ולכן מחויב ללמוד אותם היטב.

[3] יש שכתבו שע"י עבודת יום ט' באב אדם פועל ישועות גדולות עבור כלל ישראל, אך מ"מ צורת הדבר בוודאי צריכה להיות בצער ובשפל.

נכתב ע"י אחד השומעים ובאחריותו בהסכמת הרב שליט"א | להערות והארות ולקבלת הגליון במייל - jaakovbar@gmail.com

ולא הונח לנו "היש מכאוב כמכאובי אשר עולל לי", קוראים את מגילת איכה שהיא קובלנא כלפי מעלה, כמו שמביא רש"י (איכה א יב) מדברי חז"ל "אמרו חכמים מכאן לקובלנא מן התורה ראו מה עשה לי הביטו וראו", ועוד כהנה וכהנה קובלנות שנראים כחוצפה נוראה כלפי שמיא, לא רואים את הזכות הגדולה ולהודות להקב"ה שעשה אותנו יהודים. והיא שאלה קשה ששואל אסף בתהילים (עג) שמחמתה אומר "ואני כמעט נטיו רגלי כאין שופכו אשורי". איך יתכן שאלה רשעים ושלוי עולם השגו חיל, ואילו אני "אך ריק זכיתי לבבי וארחץ בנקיון כפי, ואהי נגוע כל היום ותוכחתי לבקרים".

שאלת המהר"ל - מהיכן נובעים הכשלונות הגדולים של ישראל

עוד בה שלישיה, המהר"ל בספר הנצח (פ"ב) פותח ואומר דבוודאי סיבת הגלות היא מחמת החטא, אך מהי הסיבה לסיבה. כשעוקבים אחר ישראל רואים דברים לא מובנים, איך יתכן שחטאו ישראל בכל החטאים הנוראים שהביאו את הגלויות. ואין מספיק לומר שהיה זה במקרה, שכן המקרה לא יתמיד, ומה הגורם שמושך את כלל ישראל אל החטא. וז"ל "שכשאנו חוקרין ומעיינים בחפוש הנבראים כלם, תמצא סדר אחד, לא יצאו מסדרם, ולא ישנו את חוקם, שהדומה מוליד את הדומה. כי לא יצא חמור מסוס, וסוס מחמור, ואדם מבהמה, ובהמה מאדם. וכל הצמחים כולם, מזרע חיטים לא יצא שעורה, משורש צפע יצא נחש. ואם כן לפי זה היה ראוי גם כן משורש צדק ונטע נאמן, יהיו תולדותיהן, בני אברהם יצחק ויעקב, כיוצא בהם, ומדבר טוב לא יצא רע". פעם אחר פעם ישראל נכשלים בחטאים חמורים עד מאד, ואנו מוצאים שישראל חוטאים יותר מכל אומה ולשון, בבגידות נוראות ואיך זה יתכן.

חז"ל אומרים שאם האומות היו יודעים מה ביהמ"ק לישראל, היו שמים שני שומרים לכל אחד מישראל שלא יחטא, וא"כ ישראל שיודעים את ערכו של המקדש איך חטאו והביאו את החורבן. והקב"ה מתמה אל כך "ואנוכי נטעתיך שורק כולו זרע אמת ואיך נהפכת לי סורי הגפן נכריה" (ירמיה ב לב) "מדוע הכעסוני בפסיליהם בהבלי נכר" (שם ח יט). כלל ישראל אומרים "ראה ה' והביטה למי עוללת כה אם תאכלנה נשים פרים עוללי טיפוחים" (איכה ב כ) ורוח הקודש למולם מרעים "אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא", כמה דקדקתם בהריגת כהן ונביא בתוך עזרת כהנים, ומה לכם ולזה.

המשיכה התמוהה להכעיס את הבורא

רמח"ל בדעת תבונות (לו) מביא את החסרונות של גילוי היחוד ומפרט את ארבעת הטעויות של אומות העולם שהלכו אחרי ע"ז, מחמת שסברו שיש מיני כוחות המשפיעים כמו הנהגת הטבע והנהגת המקרה, ואלו טעויות שבאות מתוך ראיית הנהגת הקב"ה בעולם שנתן מקום לטעות. ואח"כ מביא את הטעות החמישית של רשעי ישראל שהיו מכירים את קונם ומכוונים למרוד בו כאמון מלך יהודה שאמר "כלום אני עושה אלא להכעיס את בוראי" (סנהדרין קג:), וזה נראה לא מובן, מה לנו לקלקל ולהרוס. ואומר המהר"ל שאכן ישראל היו גרועים מכל האומות, וכדרך שאמרו "אי טב לית טב מיניה אי ביש לית ביש מיניה".

סיכום שלושת השאלות

וא"כ אדם מגיע לט' באב עם ג' שאלות אלו. לא נוח לו כל ענין האבילות הן מבחינת עולם הזה - שאינו מוצא טעם ואינו רוצה להיכנס בתוך האפר והאבל. הן מבחינת ההרהורים שעולים בו ביום הזה על טובו של הקב"ה, שאינו יכול להודות בהודאה שלימה להקב"ה על 'שלא עשני גוי'. ושלישית - הוא מוצא שהיום הזה מוריד אותו ברוחניות, הוא היה סבור שכלל ישראל טובים וישרים, וכעת הוא רואה שוד ושבר למולו, הרי היה לנו בית המקדש, ומה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי, וילכו אחרי ההבל ויהבלו. ואם אין הבנה לזה המסקנה המתבקשת שיש בנו משהו פנימי מקולקל, והננו בעלי הרס לא רגיל, זהו מסר שמביא לחידלון וליאוש.

תשובתו הראשונה של המהר"ל על 'השאלה הקשה הזאת' (כלשונו) היא שכל החטאים באים מחמת היצר הרע ומביא את הגמ' בסוכה (נב:) "ואת הצפוני ארחיק מעליכם, זה יצר הרע שעומד צפון בתוך לבו של אדם", דהיינו שיש חוק של יצה"ר שמניח אומות עולם ומתגרה בישראל ובתלמידי חכמים יותר מכולם. וקשה לקבל תשובתו זו, דמה"ת שהאדם היותר צדיק יקבל מכה קשה שיכולה להוריד אותו ולקלקל אותו. ויותר נראה שתשובתו הנוספת באה לבאר את התשובה הראשונה.

הבחנה מיוחדת לעבודת תשעה באב של ימינו

ונראה לקשור את ג' השאלות הללו, עם הבחנה רביעית המייחדת את יום תשעה באב של הדור שלנו משאר כל הדורות. הסברא נותנת שאבילות ציון וירושלים בדורינו היא החשובה יותר מכל האבילות שנהגו כל שאר הדורות שקדמו לנו. יש לנו תפקיד שבו אנו שלוחי כל ישראל במשך כל הדורות שקוננו ובכו וספדו על חורבן ביהמ"ק, ומקום מיוחד הניחו לנו אבותינו להתגדר בו. בכל הדורות נהג הקב"ה עם ישראל בהנהגה הרגילה והחתוכה שמופיעה בתורה, שעם ישראל זוכה שעם הריחוק שלו מהקב"ה ועם הגלות, מצאוהו רעות רבות וצרות. הגוים אוכלים אותו בכל פה, שבט יהודה בעוני ובדוחק וכבודם של ישראל מושפל, "כסף נמאס קראו להם" וכל מעמד החיים מעורער כל הזמן. אם כלל ישראל שוכחים את מקומם, מגיעים ותוכפים מידי כמה שנים פרעות ופוגרומים, גירושים מערים וממדינות כדי שידעו שהם יושבים על הר געש, ומתקיים בנו מה שנאמר "ובגוים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנוח לכף רגלך" (דברים כה סה). לכן, כלל ישראל יכול היה לבכות בט' באב באופן טבעי ופשוט. הבכיה לא באה מכח החובה מדברי קבלה של מנהגי ט' באב אלא היתה הזדמנות לראות את החיים ואת הקושי המתלוה אליהם כמו שהם באמת. מי שלא נכנס לבכות על החורבן היה רק בני אדם השקועים בתוך החיים הגשמיים לגמרי.

אולם החיים שלנו, הן מבחינת צרכי בני אדם בכבוד והן מצד צרכיהם במאכל ובמשתה, מסודרים הרבה יותר. אותנו הקב"ה שואל כשלוחי כל ישראל - על מה בכיתם כל השנים בגולה? אדם מעונה שרואה קומה שלימה של המציאות הקשה שלו ומאידך חושב על העתיד שיבוא משיח בן דוד ויבנה בית המקדש, ויתקיימו כל הברכות - "יטפו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלב" (יואל ד יח), בוודאי שבוכה על חורבן בית המקדש. אבל כעת, הגם שהמציאות האמיתית אינה כמו שנראית לנו יום

יום ויש בקיום היציב שלנו הרבה מרמה, מ"מ החיים שלנו נראים מסודרים, הגוים אינם יכולים לעשות איתנו כרצונם, האווירה הכללית בעולם רגועה, ויש רוח של חופש וחירות לכולם. וכאן אנחנו שלוחי כל הדורות לראות איך ננהג. מה נאמר על אשה שבעלה משרה אותה ע"י שליש, ודואג לה לכל צרכיה אבל אינו בא הביתה, הוא לא רוצה לגור איתה. לסכלה גמורה תיחשב אם תהיה שמחה בכך. כך הקב"ה אומר לכלל ישראל במצבינו שעליהם לגלות אם הם באמת חפצים בו ובקרבתו או שנוח להם המצב הנוכחי ודי להם בו.

תפיסתם של שוכחי ציון ירושלים

ננסה להסביר קצת היכן אנו עומדים וקרועים בין 'שיטת' שוכחי ירושלים שונאי ציון, לבין אבלי ציון וירושלים.

לשוכחי ציון וירושלים יש הצעה מפתה. במציאות שלנו העולם נראה מאד רחוק מהאמת וממי שאמר והיה העולם. העולם רחוק מגילוי כבודו ואינו מתאים לטובו וליפיו של הקב"ה. ויש שיאמרו שרק אנשים תמימים ולא מציאותיים מצפים לראות את האמת והמציאות משתלבים יחד. אך כעת יש עולם מציאותי שבו שולטים ענינים רבים שאין אפשרות לשנות אותם, ועלינו להיות מהשרידים אשר ד' קורא שחיים למעלה מהמציאות ואינם מוטרדים ממנה. חיים חיי נשמות ומתמודדים עם הנסיונות שבאים מתוך המצב הקיים בהצלחה וזוכים לחיי עולם הבא.

אדם כזה אין לו חלק באלוקי ישראל. הוא כופר בכל התורה כולה.

כל התורה מדברת על נושא אחד. על הנושא הזה שקד הקב"ה עם האבות ועליו נוסד כלל ישראל. העולם הזה הוא העולם של הקב"ה - כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו (אבות ו יא).

הנביא חבקוק אומר "למה תראני אוון ועמל תביט" (חבקוק א ג), הנביאים אינם יכולים לסבול את המצב של הסתרת פניו של הקב"ה - "טהור עינים מראות רע, והביט אל עמל לא תוכל, למה תביט בוגדים, תחריש בבלע רשע צדיק ממנו" (שם יג). ואילו שוכחי ציון וירושלים אינם מבינים מה כל זה שייך אליהם. אינם יודעים שמקום מקדשנו קדם לבריאה כמשנ"א "כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו" (ירמיה יז יב) וכלל ישראל נבחרו לתכלית המיועדת של גילוי כבודו כמשנ"א "כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" (ישעיה מג ז), "עם זו יצרתי תהילתי יספרו" (ישעיה מג כא), ולתכלית זו יצאו ממצרים כמפורש בשירת הים "עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית. תביאמו ותיטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידיך. ה' ימלוך לעולם ועד" (שמות טו טז-יח). זהו יסוד אמונת ישראל ויסוד המציאות האמיתית של העולם, ומי שמוכן שתישאר המציאות לשקר ולרע אין לו חלק באלוקי ישראל. העולם מתחילתו ועד סופו שייך להקב"ה, ועל פי האמת בלבד הוא צריך להתנהל, אין כאן תמימות נאיבית ואין כאן מבט לא בוגר אלא יסוד היסודות שהעולם הזה מיועד ויהיה מקום גילוי כבודו של הקב"ה.

הציפיה לישועה של אבלי ציון וירושלים

הגמ' בשבת (לא.) מביאה את השאלות ששואלים אדם בשעה שנכנס לדין - "נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, ציפית לישועה וכו'". שכחי ציון וירושלים מבינים את החובה להיות אדם ישר, לקבוע עתים לתורה ולעסוק בפו"ר, אבל אינם תופסים מה עליהם לעשות בענין הציפיה לישועה, ואינם יודעים שזאת אחת מהשאלות הבסיסיות של החיים מאחר וכל התורה כולה מורה על כך. בציפיה לישועה האדם רואה את פני המציאות האמיתית.

יש נוסח חריף במדרש זוטא (איכה א) "אמרה לפניו רבונו של עולם כיון שהגליתני לבין אומות העולם בדין הוא שלא אשמור שבת, וקיימתי מצותיך" - כנסת ישראל אומרת להקב"ה נתת לנו תורה שחוזרת ואומרת "ושכנתי בתוכם" ומפרטת את עשית המשכן ואיך עשו כל הנשיאים את חנוכת המזבח, ועל המהלך הזה ניתנה התורה ונבנה כלל ישראל, ואיך במחשכים הושיבני כמתי עולם. ואומר לה הקב"ה "אמר לה בתי הגיע זמנך ליגאל, אמרה לפניו איני מתנחמת עד שתראני באותם רשעים שציערוני וחרפו את שמך, מיד אמר לה בתי חייך אני מביא אותם לפניך ונפרע מהם בפניך עד שאוכלים את בשרם, שנאמר והאכלתי את מוניך את בשרם וכעסיס דמם ישכרון וידעו כל בשר כי אני ה' מושיעך וגואלך אביר יעקב".

והדברים מפורשים בלשונו של הגר"א (פירוש שה"ש א ג) שכתב "ובזה מתורץ ג"כ מה שהקשו כל הקדמונים, מה שלא נאמר בתורה שכר עולם הבא, כי עיקר עוה"ב להשיב הנשמה למקורה לדבק בשכינה, ובוודאי יותר טוב מזה כשהשכינה דבוקה למטה כאשר היתה כוונת הבריאה כידוע, ושכר זה כתוב כמה פעמים בתורה עד אין מספר, 'ושכנתי בתוכם' 'ולא תגעל נפשי וגו'". אין כוונת הגר"א לבטל את העולם הבא שהרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, דכבר העמידו לנו רבותינו הרמח"ל והגר"א שהעולם הבא הוא גם עולם של נשמה וגוף, והמושגים שלנו בקרבת ה' בעולם הזה בהשראת השכינה ובירושלים עיר הקודש הם הבנין של קרבת ה' בחיי העולם הבא כמו שמצינו בחז"ל (ב"ב עה:) ירושלים של עולם הבא ובית המקדש של עולם הבא.

הקינה האחרונה באיכה (איכה ה) היא של אלו שאינם יכולים לסבול ולא מקבלים את המציאות האחרת. מתחילים "זכור ה' מה היה לנו הביטה וראה את חרפתנו" ומונים צרות צרורות "עורנו כתנור נכמרו מפני זלעפות רעב" וכן הלאה, אבל אומרים שעם כל זה "על זה היה דוה לבנו על אלה חשכו עינינו", העיניים שלנו לא מוכנות לקבל את המצב של הר ציון ששמם. מי שמעכל את הראיה שהוא רואה כמציאות קיימת, הוא יושב במחשכים כמתי עולם - כמי שמת מכל חיי העולם. ממילא אדם כזה אי אפשר לסמוך על הרוחניות שלו מאומה.

הסיבה שכלל ישראל שומרים מצוות בגולה היא עם הציפיה לגאולה כמו שאמרו בספרי "דבר אחר ואבדתם מהרה, ושמתם את דברי אלה וגו', אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ היו מצויינים במצות שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים... הוא שירמיהו אומר הציבי לך ציונים וגו' אלו המצות שישראל מצויינים בהם" (ספרי עקב מג). כלל ישראל רואים את המציאות שלהם בגלות כמציאות היכנית, ולא כמציאות קבועה.

יום תשעה באב - יום בכי, שלא לראות את המציאות המעוותת

יום אחד יש בשנה שבו אנו עומדים מול המציאות הנוכחית של ההעדר ולכן הוא חייב להיות יום של בכיה. נראה להסביר ע"ד

הפשט מהו הבכי. בתוך העין יש נוזל ששוטף את העין בכל עת מאבק ומלכלוך, הבכי הוא כאשר הנוזל מתרבה ויורד ונהיה לדמעות, א"א לראות ולכן יורדות הדמעות. זהו האיכה שא"א לראות ולקבל את המציאות של השבר והחסר. שווה לנו אלף פעמים לבכות ולהתפלש באפרים ובלבד שלא נקבל את המציאות כמו שהיא נראית. לכן - "כלו בדמעות עיני חמרמרו מעי" - הדמעות והבכי אינם נגמרים "על אלה אני בוכיה עיני עיני ירדה מים כי רחק ממני מנחם משיב נפשי", העיניים מבקשות כל הזמן לפלוט את הרע שא"א לראות. כלל ישראל לא מוכנים לקבל את הכישלון המוחלט הזה, כל עוד הוא קיים למה להם חיים.

על דרך זה מצינו בדברי איוב שמסביר למה רוצה למות ואומר שהמזל שלו שהיה באיגרא רמא "גדול האיש מכל בני קדם" ואח"כ התרסק לגמרי, הוא מזל לא רגיל ולכן מקלל את היום שנולד. אומר לו אליפז שעליו לקבל את הדין של הקב"ה, אך איוב עונה לו שאכן שור יכול להסתפק ולחיות על הדשא שלו את חייו, אבל החסר שלו הוא "למס מרעהו חסד ויראת ש-די יעזוב" (איוב ו יד). הכאב שלו הוא על שניסה לשמש את הקב"ה והקב"ה לא הניח לו, וא"כ למה לו חיים.

הקושי הגדול שעומד בפני בעלי המעלה העליונה

כלל ישראל הם העם המיוחד שעומד ליעוד של השלמות האלוקית בעולם, זהו הבסיס והקיום שלהם בעולם. ומבאר המהר"ל שכיון שכלל ישראל מוכנים אל השלימות, יש להם התמודדות חזקה מאד. מי שצריך להגיע אל השלימות אינו יכול לחיות כמו גוי שעסוק בחיי עולם הזה הפשוטים, הוא נדחף אל החטאים הנוראים מפני שהוא לא מסוגל לעמוד בכישלון. אדם שרואה שהוא מפסיד את השלימות שאליה הוא מעותד, יעמיד אידיאולוגיות שיעוותו את כל העולם ויסלפו את האמת בכדי שלא יצטרך להתמודד עם חיסרון השלימות, או שינסה למלא את החסר ברדיפה אחרי עבירות כדי לשייך את עצמו למקום אחר ואינו יכול לשוב. ידוע ההבדל בין מי ששנה ופירש לבין מי שהיה חיצון מתחילה, דהפורש מעמיד את עצמו במקומו בכוח כדי להשתיק את הקול שבתוכו ולנתק את עצמו מהשייכות אל הכישלון המהדהד בתוכו.

זאת כוונת המהר"ל שמסביר את הקושי הגדול שעומד לפתחיהם של כלל ישראל, וז"ל "ולכך ישראל, אשר ירשו מעלה העליונה היוצא חוץ לשיעור דבק בהם כח הרע הוא היצר, אשר הוא מוכן לבטל אותה מעלה עליונה, לפי שיוצא מעלתם משאר אדם. וכן תלמידי חכמים, שיש להם עוד יותר מעלה, דבק בהם כח אשר הוא מוכן לבטל המעלה אשר אינה לשאר בני אדם".

החזרה למציאות האמיתית ביום תשעה באב

כלל ישראל באים ביום ט' באב ואומרים להקב"ה - אנו נעמוד מול הכישלון, "נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת", נבוא ונאמר "לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים". נעמוד ונפקיע את שורשי החטאים שגורמים לנו לרדוף אחרי הרע כדי להירגע ולהצדיק את עצמינו. אנו אומרים שלא נירגע אלא נישאר שבורים ועצובים ובלבד שנישאר שייכים ומחכים רק אליך.

אי' במדרש (איכ"ר פר' ה כא) "השיבנו ה' אליך ונשובה, אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע שלך הוא השיבנו, אמר להם שלכם הוא שנאמר שובו אלי ואשובה אליכם נאם ה'". נראה לבאר אימתי יש לישראל זכות לומר "השיבנו". כאשר ישראל מתעוררים באיתערותא דלתתא והם שבורים על הריחוק שביניהם להקב"ה, הם מבינים ומודים על עוונם. כשאנו רואים את כל הריחוק וכואבים אותו קוראים "השיבנו", מי שאוחז את השבר של הרע צריך שהקב"ה יציל אותו ממצבו. אך אם ישראל מתעלמים מהמצב, הקריאה אליהם היא "שובו אלי", אם אינם רואים את החטאים כהאומללות והטפשות הגדולים ביותר, אין להם זכות לומר "השיבנו".

לכן, הקינות של יום תשעה באב אינם יכולים להיאמר כעבד מלך שגורש מעל שולחן המלך, ואף לא כאישה ששייך שינתן לה ספר כריתות, אלא "מה להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם", הקשר של אב לבנים אינו ניתק ועל זה בת קול מנהמת כיונה, ועל זה הבכי שלנו שאומרים אנו בניך ואתה אבינו.

לפיכך מובן מה ששאלנו מה הרווח בכל ניהוגי האבילות, הצער והיגונים, כי בוודאי שוה לכלל ישראל להתייסר את כל היסורים והצרות, שהם כאין וכאפס אל מול הזכות להיות העם שיסודו לא ניתן לשינוי ואי אפשר לו להיות אחר אלא כל מקומו בעולם הוא להביא את גילוי יחודו של הקב"ה בעולם ולהשראת שכינתו בציון.

על העיניים הרואות את סדרי המציאות הוטל תפקיד הבכי של תשעה באב, ועל הלב שממנו תוצאות חיים ובו כל חמדת בני אדם מוטל לכוון את רצונו למהות הפנימית של הרצון שלנו. ואם אדם מוצא שזה מחייב אותו לתקן את מעשיו, זהו המכוון של הקשר עם הקב"ה, ובלי זה באמת אין להאמין ברוחניות שמנותקת מהבאת השכינה לעולם. וכמו שדברנו בעבר על כל המשתוקקים להקב"ה שנותנים את לבם לקרבת אלוקים שבארץ ולא לקרבת אלוקים שבשמים. הכיסופים של דוד המלך שהוא רבם של בעלי רוה"ק שניסח וביטא את הלב של כלל ישראל, מכוונים לקשר הקרוב והמציאותי עם אלוקינו שבארץ ולא רק לאלוקינו שבשמים. הוא זה שחשש שאם לא יהיה ליבם של ישראל שלם לא יכול המקדש להיבנות, ובצוואת המקדש ביקש "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד" ומיד הוסיף "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו" (תהילים קב יד-טו), ומבואר בדברי הכוזרי (ה כז) "רוצה לומר כי ירושלים אמנם תבנה כשיכספו בני ישראל לה תכלית הכוסף עד שיחוננו אבניה ועפרה".

כל הדורות מחכים לתפקיד שלנו, להתנער מהעפר שמטשטש את החיים שלנו ומראה לנו כאילו אנו מסודרים בענינו. ונזכה שתתקיים בנו תפילת דוד המלך "ה' אלוקי אברהם יצחק וישראל אבותינו שמרה זאת לעולם, ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם אליך" (דברי הימים א כט יח), שנכין את הלב שלנו לבקש את הקב"ה ואם תדרשנו ימצא לך (שם כח ט). ונזכה שמתוך ההתעוררות של רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, ניכנס באבל הזה ונשמח שאנחנו עם ישראל שאינם יכולים אלא להיות מקום גילוי יחודו של הקב"ה בעולם עם כל הצרות שבאמת מחמת זה. אנחנו זכינו לאותה קרבה שעליה אנו מוכים ואנו גם נחשלים והקב"ה יקיים בנו כי עת לחננה כי בא מועד.

בזמן המגפה אבילת פחות מכשיעור בת"ב

תרי גווני חולה שאב"ס * מדברי קבלה בכותבת, ומד"ס בכזית

פסק המחבר סימן תקנ"ד סעיף ו', "חיה כל ל' יום וכן חולה שהוא צריך לאכול א"צ אומד אלא מאכילין אותו מיד דבמקום חולי לא גזרו רבנן".

וכתב הביאור הלכה, "עיין פתחי עולם דבמקום שאין המחלה של חלערי"א חזקה ח"ו יאכל פחות מככותבת בכדי אכילת פרס וכן בשתיה כמש"כ השיעורים בשו"ע סימן תרי"ח (כך יש להורות לשואל בט"ב שבזה לא נעקר התענית לגמרי ורחמנא ליבא בעי)". ע"כ.

היתר חולה בצום א. הותרה ב. דחויה

והנה אף דלשון הטושו"ע, ד"במקום חולי לא גזרו רבנן", והיינו דלגמרי פקע התענית גבי', וכן מורים דליכא דין שיעורים בתשעה באב כביוה"כ. מ"מ כפי הנראה דבגוונא דהפתחי עולם דכעת אינם חולים ואתינן עלה כדי שלא יחלה, בהא, לעולם איכא לתענית גבי', ומ"מ איכא היתרא באכילה כדי שלא יחלה, ובהא כתב הח"ח דיאכל פחות מכותבת בכדי אכילת פרס, ושאני מחולה דכעת הוא חולה ולא גזרו בי' עיקר הצום. ואמנם נתחדש בזה דמלבד מאי דין זה ד"חולה דלא גזרו בי' רבנן", איכא מתיר נוסף להיכא דכעת אינו חולה ורק עלול לבא לידי חולי, ובהא איכא היתר בגדר דחוי' ולא הותרה, וכלשון הח"ח "שבזה לא נעקר התענית **לגמרי**",

וצ"ת בגדרי תרי היתרים אלו.

פליאה עצומה מדברי הביאור הלכה הרי השיעור בצום כבר בכזית

עוד צ"ב, במאי דכתב הביאור הלכה הנ"ל דיאכל פחות **מכותבת** פחות מכדי אכילת פרס. ומשמע דזהו שיעורא דאיסורא בכל צום. ופחות מזה הוי בדין חצי שיעור. ותמוה טובא, דנחלקו בהאי מילתא הרא"ש והר"ן סוף פ"ק דתענית, דלהר"ן שיעורא דתענית בכותבת דומי' ליוה"כ, ואילו להרא"ש שיעורא בכזית. והשו"ע פסק בסי' תקס"ח דהשיעור בכזית כהרא"ש, ובשו"ת שבט הלוי ח"ד סי' נ"ו כתב דכן הדין בכל תענית ציבור וע"כ חלוק הוא מיוה"כ, וא"כ בנדון דידן בעינן דיאכל פחות מכזית דזהו שיעורא דתענית, וצע"ג.

ג' יסודות בענין הצום ויסוד א' ב"ין איסורי דרבנן בחולה

ואשר יראה בהאי ענינא, ובהקדם ד' הנחות.

א. מש"כ בשו"ת ארץ צבי סי' ע"ט, דבכל תענית איכא עשה ולאו[1], ובעטרת המועדים סי' צ"ט הרחבנו בזה, דמדברי קבלה הוא "עשה" לצום וכמש"כ הביכו"י סי' תר"מ ושעה"צ שם לדון לפטור עוסק במצוה בצום, ואילו מד"ס נאמר איסור אכילה בצום והיינו "ל"ת" וכמבואר בטור סי' תקנ"ד שיש מכות מרדות להאוכל בצום ובפ"ג בפתיחה מצדד דמכת מרדות יש רק על ל"ת מדרבנן.

ב. העשה מדברי קבלה לצום, היינו בכותבת ומלא לוגמיו דזהו שיעורא אכילה ושתיה ביוה"כ ובהא דברי קבלה שוים לד"ת וכסברת הר"ן סופ"ק דתענית דדעתו דכל תענית שיעורו בכותבת דומי' ליוה"כ. ואמנם כ"ז כלפי חובת הצום "ועשה" דידיה. אמנם לענין "הלא תעשה" מד"ס, נאסר מעשה אכילה, וכדחזינן דאף אי אכל בשוגג בצום מ"מ אכתי אסור לו לאכול מחמת האיסור האכילה מד"ס ביום זה וכמש"כ תה"ד סי' קנ"ו, ובהא נאסר אף אכילה בכזית וככל איסור תורה דנאסר מעשה אכילה ושיעורו בכזית.

ג. ספק האבני נזר או"ח סי' קי"ח, אי כשחז"ל התירו איסורים במקום מצוה וחולי, האם הותרה או דחוי', ודייק מלישנא דחז"ל במקום חולי לא גזרו והיינו הותרה. והנה נסתפקו אי ההיתר לחשבא"ס נאמר אי כעת חולה או אף לענין שלא יבא לידי חולי. ועיין ביאור הגר"א סי' שכ"ח במש"כ הרמ"א, דקטן יש לו דין דחשאב"ס. ציין להסוגי' דריש נוטל דמוציא הקטן ואבן בידו והטעם כתב רש"י כדי שלא יבכה התינוק ויחלה. הרי מבואר דאף שלא יחלה בכלל ההיתר דחשאב"ס. ומ"מ נראה דחלוקים המה הנך תרי אופנים. דהיכא דהוא חולה כעת הרי נשנה בזה ד"במקום חולי לא גזרו", לא כן היכא דאתינן עלה מדין "כדי שלא יחלה", אף דמצינו דהתירו, מ"מ י"ל דהוא בגדר דחויה, ודבר זה נשמע מדברי הביאור הלכה בשמעתין דכיון דאינו חולה כעת ואינו בכלל לא גזרו, ומ"מ מ"מ אכתי נאסר בל"ת יעו"ש.

[1] וכתב שם שבתענית בכורות יש רק 'עשה' ולכן כשאכל בסיום בבקר פקע העשה דהצום ושוב אוכל כל היום ושאני מכל תענית ציבור דאף דפקע העשה

להערות והארות ניתן לפנות לכתובת המייל- shiurimbehalacha@gmail.com

לע"נ ר' צבי יצחק בן ר' משה אהרון זצ"ל

יש לו היתר פחות מכשיעור.

ד. הא דהותר לחשאב"ס לאכול בט"ב אף דהוא מדברי קבלה, וכדהקשה הט"ז סי' תקנ"ד דמצינו רק באיסורי דרבנן היתר לחולה שאב"ס ולא באיסורים מדברי קבלה, נתבאר בעטרת המועדים סי' קי"ב, היינו משום דהדברי קבלה תלוי **ב"רצו"**, כהסוגיא בר"ה י"ח, ובט"ב כיון דהוכפלו בו צרות חשיב **כרצו** וכמש"כ הריטב"א וכן הכריע באבני נזר וחקר בזה הערוך לנר שם. ובהא כל "הרצו" מרישא היה לענין בריאים ולא לענין חולים, וככל חולה בעלמא דלא גזרו בי' רבנן וכדברי הביאור הגר"א שם. וממילא לא חייל הדברי קבלה כלפי חולים, ועדמש"כ הרמב"ן דאייתי הב"י בריש הלכות תענית לענין שאר עינויים בג' צומות דלא היה "רצו" כי אם לענין אכילה ולא שאר עינויים, כמו כן כל ה"רצו", הוא לענין בריאים ולא חולים ולכן הותר לחולה שאין בו סכנה אף דהצום מדברי קבלה, משום ד'לא רצו' לענין חולים שוב לא חיל הצום מדברי קבלה כלפיו.

יישוב דברי הפתחי עולם והח"ח

ודאתינן להכי יתבארו דברי הפתחי עולם דאייתי הביאור הלכה, דהוא איירי בגברא דכעת אינה חולה ואינו בכלל הלא גזרו בי' רבנן, וא"כ בריא הוא בכלל הצום מדברי קבלה, ונאסר מדברי קבלה. ואך אכתי יש לו מתיר בכדי שלא יבוא לידי חולי, [בין אם לידי סכנה ואז הותר לו מהתורה בין אם יבא לידי חשאב"ס והוא בכלל היתרא דרבנן], ואמנם בזה הוא דחוי'.

ומש"כ הח"ח, דבזה לא נעקר התענית לגמרי, היינו דאינו בכלל ה"במקום חולי לא גזרו", וחל הצום לדידי', ושאני משאר חולים שעל ידי **הלא גזרו** שוב לא חיל הצום גבי'. ומ"מ יש לו מתיר מדין דחוי' כדי שלא יבא לידי סכנה.

ואשר לפי"ז, לענין שיעור כותבת דנאסר מדברי קבלה, בהא, כיון דכל ההיתר לדברי קבלה בעינן לחלות היתר ד"במקום חולי לא גזרו בי' רבנן" ורק עי"ז שוב לא חיל כל עיקר הצום גבי' מדברי קבלה, ובגוונא דהפתחי עולם אינו בכלל זה, וא"כ נאסר בשיעור כותבת מדברי קבלה, אמנם לענין להתיר כזית, בהא, אף דאינו בכלל "במקום חולי לא גזרו", מ"מ נאמר היתר דדחוי' כדי שלא יבא לידי חולי, והוא מתיר איסורי דרבנן ולכן השיעור כזית נדחה לצורך זה, דאיסורו אינו אלא מד"ס, וכדי שלא יבא לידי חולי הותר, כתינוק ואבן בידו, וכלפי האיסור כזית **דרבנן** לא החמירו פחות כשיעור.

באופן דמש"כ פחות מכותבת, היינו משום דאכתי מדברי קבלה הוא בכלל הצום, ומדברי קבלה שיעורו בכותבת ומלא לוגמיו דומי' ליוה"כ כסברת הר"ן פ"ק דתענית, ואכן אף דלדידן דקי"ל דנאסר בתענית כזית, זהו דין נוסף על דברי קבלה והיינו מד"ס, ובהא, אף בכה"ג דכעת אינו חולה נאמר היתר להך איסורא דרבנן כדי שלא יחלה והוא מתיר לשיעורא דכזית. ומבוארים היטב דברי הביאור הלכה בהאי ענינא. ומש"כ בשתיה כמלא לוגמיו, היינו כפי השיעור דבדברי קבלה. ואה"נ מד"ס נראה דשיעורו ברביעית וכמו באכילה דשיעורו כזית. ועיין היטב במג"א סי' תקס"ח ובמחצית השקל שם. ולפ"ד, אין זה מחומרא כי אם דמד"ק שיעורו דומי' ליוה"כ בכותבת ומלא לוגמיו, ומד"ס בכזית ורביעית, וכמש"נ.

חצי שיעור מדברי קבלה אינה אלא איסור דרבנן

ואכתי איכא לדון דיאסר מדברי קבלה כזית מדין חצי שיעור מדברי קבלה דשיעורו בכותבת, ומ"מ פחות מזה איכא לדון בדין חצי שיעור וא"כ יאסר מדברי קבלה והיינו באופן שיבא לידי חולי שאין בו סכנה. דההיתר רק באיסורי דרבנן ולא איסורים מדברי קבלה.

ונראה בזה, דאף דחצי שיעור אסור מהתורה, מ"מ לענין חצי שיעור באיסורא דדברי קבלה יל"ע, האם דומי' לאיסורי תורה ונאסר מדברי קבלה או רק מדרבנן.

והנראה, דתליא במש"כ הרמב"ן בתורת האדם לדון, אי נאמר הקל הקל תחילה בחצי שיעור. דהיינו חצי שיעור דאיסורא דחיוב מיתה בידי שמים, וחצי שיעורא דלאו. אי הוי איסור כללי, ליכא נפק"מ, או דהוא סניף מכל לאו. והארכנו בזה בעטרת המועדים סי' ט"ז והוכחנו דעת הח"ח בה' יוה"כ סי' תרי"ח שזהו איסור חדש, דאי הוי סניף מכל לאו, נראה דכן היא המדה מדברי קבלה דיאסר חצי שיעור דכותבת בשאר צומות מד"ק. אמנם אי הוא איסור חדש דחצי שיעור וליכא שיאטות להלאו גופא, א"כ מד"ק לא מצינו איסור כללי זה דחצי שיעור, וא"כ חצי שיעור דכותבת בצום אף דהשיעור כותבת מדברי קבלה, מ"מ החצי שיעור אינו אלא מדרבנן, ופשוט.

חולה שאכל פחות מכשיעור אי עולה לתורה

והנראה עוד כדבר פשוט, דנפק"מ רבתא במש"כ לב' גווני דחולה שאין בו סכנה, לענין קרה"ת למאי דפסק השו"ע דחולה שאכל בצום דאינו עולה לתורה. באופן דהחולה קאכיל פחות מכשיעור האם יוכל לעלות לתורה, דאי הוי חולה כעת והוא בכלל ה"חולה דלא גזרו", א"כ לא אהני מידי במאי דאכל פחות משיעור דהרי אינו מחויב בעיקר הצום וכמש"כ בעטרת המועדים בשם הגרי"ז דחולה הגיע אליו בסיום הצום ואמר להגרי"ז שהתאמץ וצם, ואמר לו הגרי"ז **דלא 'צם' אלא 'לא אכל'** והיינו משום דלא גזרו בחולה וא"כ כלפיו אינה חפצא דצום,[2], ואמנם בגוונא דהפתחי עולם דעתה הוא בריא וכל אכילתו כדי שלא יחלה בזה דאוכל פחות מכשיעור הרי אכתי חשיב דמתענה דהרי לדידי' לעולם לא פקע הצום כמש"כ הבה"ל, וכל דלא אכיל כשיעור הרי הוא בכלל מתענה ועד"ז הדין כן ביוה"כ אף בחולה גמור מ"מ לעולם בדאורייתא חשיב מחויב בצום ורק נדחה או הותר אכילתו, וכמש"נ.

---

[2] ואמנם לכאורה מדברי הרמ"א סי' תקנ"ד מבואר שאף הנך הפטורות מהצום מדינא מ"מ יש קיום אי יצומו ולפ"ז אי לא יאכל כשיעור אכתי חשיב מתענה וכן נקט המרחשת דחולה שאכל פחות מכשיעור בצום שפיר עולה לתורה, ולכאורה זהו לא כהגרי"ז דנקט דלא חשיב **מתענה** באופן שיש לו פטור דחולה.

יעלת חן

דברים-חזון תש"פ

דברי חיזוק מהגה"צ רבי **יצחק שמואל גמוו** שליט"א אב"ד חיפה

בין המצרים- רחל מבכה על בניה

"כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו' כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך נאום ה' ושבו מארץ אויב, ושבו בנים לגבולם (ירמיה ל"א,י"ד-ט"ז)

ושמעתי ממו"ר הגה"צ הרב מפוניבז' זצ"ל שסיפר שפעם אחת היה בקבר רחל אמנו, וכיון שהוא כהן עמד בחוץ, ושמע איך שהאנשים בוכים, ואמר שעכשיו יתיישב לו הפסוק 'רחל מבכה על בניה' דלכאורה היה צריך לומר רחל בוכה על בניה? אלא שמלבד ממה שהיא בוכה, היא גם מבכה שכלל ישראל יבכו עימה.

ורש"י כותב וז"ל: מדרש אגדה אמר שהלכו אבות ואמהות לפייס את הקב"ה על שהעמיד מנשה דמות בהיכל, ולא נתפייס, נכנסה רחל אמרה לפניו רבש"ע רחמי מי מרובים רחמיך או רחמי בשר ודם, הוי אומר רחמיך מרובים, והלא אני הכנסתי צרתי בתוך ביתי, שכל עבודה שעבד יעקב את אבי לא עבד אלא בשבילי, כשבאתי ליכנס לחופה הכניסו את אחותי, ולא די ששתקתי אלא שמסרתי לה סימני, אף אתה אם הכניסו בניך צרתך בביתך שתוק להם, אמר לה יפה למדת סנגוריא, יש שכר לפעולתך ולצדקתך שמסרת סימנך לאחותך.

והנה מובא בשם האר"י זללה"ה שכל מצוה שאדם עושה בחייו, הוא זוכה לעשות אותו ענין של מצוה גם לאחר פטירתו, וכיון שרחל זכתה בחייה לעשות טובה לאחותה שהכניסה צרתה לביתה, בכדי לא לביישה גם לאחר פטירתה עוסקת בענין של המצוה הזאת. דהנה בפרשת ויחי (בראי' מח,ז) כתוב 'ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען וגו' ואקברה שם בדרך אפרת" וגו' ופרש"י וז"ל ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי, אבל דע לך שעל פי הדיבור קברתיה שם, שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזרדאן, והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים שנא' "קול ברמה נשמע" וגו', והקב"ה משיבה "יש שכר לפעולתך נאום ה' וגו' ושבו בנים לגבולם" עכ"ל. והיינו שנקברה בדרך ולא הכניסה לא"י ולא נקברה במערת המכפילה ביחד עם יעקב אבינו, וזהו בכדי לעזור לבניה , שלעזור לבניה זהו יותר זכות מאשר להיקבר עם יעקב, וע"פ הדיבור נקברה שם בכדי לעזור לבניה, כדי שתמליץ עליהם בזכותה שהכניסה צרתה לביתה.
והתורה היא ניצחית שלא רק בשעת החורבן היא בוכה ומבכה על בניה, אלא כל זמן שכלל ישראל נמצאים בגלות היא בוכה ומבכה על בניה, וע"י שבאים על קברה ואפילו כשהמצב שקשה לבוא על קברה ממש, אם בוכים על הגלות זוכים גם שרחל תבכה על הגלות, שהפירוש הפשוט בפסוק הוא 'קול ברמה נשמע וגו' רחל מבכה על בניה" וגו' שהיא בעצמה בוכה על הבנים, וכתוב לשון מבכה, שהיא גורמת שהבנים יבכו על הגלות, ואפשר ששתי הדברים תלויים זה בזה, שכאשר הבנים בוכים על הגלות גם היא בוכה על הגלות.

עוד אפשר לומר שאם ישראל מצטערים גם האבות והאמהות מצטערים, וכמו שפרש"י בפר' חוקת (במד' כ,טו) "וירעו מצרים לנו ולאבותינו" ופירש רש"י וז"ל מכאן שהאבות מצטערים בקבר כשהפורענות באה על ישראל עכ"ל, וכן כשישראל מצטערים ובוכים על הגלות גם האבות והאמהות מצטערים ובוכים על הגלות ובפרט רחל אמינו שהיא נקברה בדרך בשביל כך.
וכן כתוב באבות דרבי נתן (ט,ג) א"ל אהרן למשה, משה אחי כסבור אתה בעצמך שצרעת זו על מרים נתונה, אינה נתונה אלא על בשרו של אבא עמרם וכו', ופירש הבנין יהושע- שהכוונה שיצטער בקבר ע"ז ע"ש. ואפשר שהאבות מצטערים בקבר כשהבנים והבנות מצטערים ולכן גם רחל אמינו ודאי מצטערת כשהבנים מצטערים ובוכים על חורבן בית המקדש, ובוכה וממליצה טוב לפני הקב"ה על ישראל, והקב"ה משיבה כל זמן הגלות שבזכותה 'ושבו בנים לגבולם' שישראל יזכו לגאולה שלימה במהרה בימנו אמן.

והנה מפורסם על הגה"צ רבי חיים שמולביץ זצ"ל, שבבואו לקבר רחל אימנו אמר, שאני אומר לך לבכות עד שתבוא הגאולה השלימה. ונראה שהבינו כוונתו שרחל אימנו בכתה על חורבן הבית הראשון כשהגלה אותם נבוזארדן ועברו דרך רחל אימנו ובכו על החורבן, והשי"ת אמר לה מנעי קולך מבכי, ולכן אני אומר לך שתמשיכי לבכות. אולם נראה שלפי מה שביארנו, התורה היא נצחית וכל הזמן רחל אימנו בוכה על חורבן הבית, שהפשט 'רחל מבכה'- שתמיד היא מבכה וכדפירשנו, וכשבאים על קברה ואפילו כשקשה להגיע על קברה ובוכים על החורבן גם היא בוכה על החורבן, וכמו שפירשנו, והקב"ה אומר לה מנעי קולך מבכי וכו', ולכאורה זאת היתה כוונת הגר"ח שמולביץ זצ"ל שתמשיכי לבכות, והקב"ה ישיב ושבו בנים לגבולם. אמן.

שבת חזון

השבת שלפני תשעה באב נקראת שבת חזון ע"ש ההפטרה, והיא השבת השלישית של ג' דפורענותא- שמפטירין בדבר פורענות, והנה שתי השבתות הקודמות לה שמפטירין דברי ירמיהו ושמעו, לא נקראות השבתות ע"ש ההפטרות, רק בשבת שלפני ט"ב.
ובספר דברי העם כתב דהנה מבואר בספרים הקד' דכל מה שאירע בשבוע שלאחר השבת מתגלה אותו הענין בשבת (ולכן ג"כ עושים ה'אופרוף' בשבת שלפני החתונה) והאר"י ז"ל כתב דיש לקדש במוצאי ט"ב את הלבנה, כי במוצאי ט"ב נולד בן דוד ומבשרים ללבנה ולישראל שעתידים להתחדש (והובא בבאר היטב (הלכ' ט"ב סימן תקנ"א סקכ"ה) ולכן נקרא השבת שלפני ט"ב שבת חזון ע"ש שהשבוע אי"ה יתקיימו כל הנבואות שנבאו הנביאים לכלל ישראל שיגאלו, כי חזון זהו לשון נבואה ע"ש.

וכתוב במדרש איכה בפתיחתא (י"ח) וז"ל: רבי אבין פתח, השביעני במרורים בלילי הפסח של יו"ט ראשון, הרוני לענה בתשעה באב, ממה שהשביעני בלילי יו"ט הראשון של פסח הרוני בלילי תשעה באב לענה, הוי בלילי יו"ט הראשון של פסח הוא ליל ט"ב. עכ"ל.
וצ"ב מה קשור מצות אכילת מרור בליל פסח להרוני לענה בליל ט"ב?

ונראה דבליל פסח נגאלו ישראל ממצרים, וכתב האור החיים הקד' (במדבר כג,כב) וז"ל: "אל מוציאם ממצרים" אמר מוציאם ולא הוציאם וכו', ונראה על דרך אומרם ז"ל (פסחים קטז,ב) בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, על כן אמרו יודעי פנימיות התורה כי בכל ליל פסח מתבררים כוחות הקדושה מהקליפה ונוספים בעם בנ"י, והיא הבחינה עצמה של יציאת מצרים, והוא אומרו אל מוציאם,כי לא יציאה ראשונה לבד, אלא כל שנה ושנה מוציאם כנזכר. עכ"ל
ונראה דכמו דבכל פסח השביעני במרורים, שמצוה לאכול מרור ע"ש שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים, והקב"ה קל מוציאם ממצרים בכל שנה ושנה, כן בט"ב הרוני לענה שאנחנו מתאבלים על חורבן הבית, ובמוצאי ט"ב נולד משיח, כל אחד זוכה להתגלות משיח לפי דרגתו, בבחינת מה שאמרו חז"ל כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה (תענית ל,ב) .
והאור החיים הקד' על הפסוק שכתוב אח"כ "אל מוציאו ממצרים" (במדבר כד,ח) כתב וז"ל: פירוש על דרך אומרם ז"ל כי בצאת ישראל ממצרים בררו כל ניצוצי הקדושה שהיו בקליפת מצרים, וכבר הקדמנו שתוקף הקדושה הוא כשמבררת ענפיה, והוא אומרו מוציאו

וכו' עכ"ל. ומשמע מדבריו שכמו שפירש קל מוציאם כל שנה ממצרים כן מפרש מוציאו ממצרים בלשון יחיד שכל יחיד ויחיד הקב"ה מוציאו ממצרים. וכן בט"ב זוכה כל יחיד להארה מבחינת משיח.
ומיושב שפיר הקשר של השביעני מרורים בליל יו"ט ראשון ל-הרוני לענה בט"ב, שכמו שכל יחיד ויחיד כמה שמרגיש יותר את ה'מרורים' שמררו חיי אבותינו במצרים ומרגיש כאילו הוא יצא ממצרים, זוכה לצאת ממצרים לקדושה, כך ב-הרוני לענה שכל יחיד ויחיד כמה שיותר שמרגיש את הגלות ומתאבל על ירושלים ומצפה למשיח, כך יזכה יותר להרגיש באורו של משיח ולראות בשמחתה.

פרשת דברים- להודות להשי"ת על כל דבר

"ה' אלוקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב" וגו' (א,י)

וכתב האור החיים הקד' וז"ל: ואולי שנתכוון עוד על פי מה שאמרו בזוהר (ח"ג ריא:) שע"י היזכר ריבוי טובה יפעיל השלטת כח במשטין להרע, ואמרו (שם ריב:) שבכל מקום שמזכיר שם עליון עליו, אין כח בכוחות הרע לשלוט בו, ולפי שאמר משה לא אוכל לבדי וגו' הרי הוא מפליג בריבוים, ויש בזה חשש האמור, לזה הזכיר שמו יתברך עליהם ואמר ה' וגו' הרבה אתכם, שבזה אין מקום למריע כאמור שם עכ"ל. ומבואר בדבריו שכיון שמשה רבינו הפליג בריבוים ויש בזה חשש שישלוט בהם כוחות הרע לכן הזכיר שמו יתברך עליהם שבזה אין כח למריע לשלוט עליהם.

ומזה נלמד שאין לאדם להגיד שיש לו ריבוי טובה, רק כשיזכיר שהכל בא מאיתו יתברך, ולכל דבר יגיד בפירוש ב"ה או בס"ד שאז אין כח ברע לשלוט עליו. ושמעתי זה מאמו"ר רבי חיים נחמיה ברבי יצחק זללה"ה, והוסיף שאדם יכול אפילו במחשבה לתת עליו עין הרע, אם יחשוב שהוא אדם מצליח ויש לו משפחה גדולה וכו', אלא כל דבר יחשוב ויגיד בפה שהכל מאיתו יתברך ב"ה או בס"ד.

ועל הפסוק שאח"כ "ה' אלוקי אבותיכם יסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם" כותב האור החיים הקד': ה' אלוקי וגו' ככם וגו' פירוש צדיקים ככם אלף פעמים, וכנגד הריבוי אומר 'ויברך אתכם כאשר דבר וגו'. ורבותינו ז"ל אמרו (ספרי יא) זו משלי וכו' עכ"ל.
ונראה דכוונתו לתרץ את דברי הספרי שהובא ברש"י, וז"ל "יוסף עליכם ככם אלף פעמים", ומהו שוב "ויברך אתכם כאשר דבר לכם", אלא אמרו לו משה אתה נותן קצבה לברכותינו, כבר הבטיח הקב"ה את אברהם 'אשר אם יוכל איש למנות' וגו' (בראשית יג,טז) אמר להם, זו משלי היא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם (ספרי י"א) עכ"ל ומבאר השפתי חכמים וז"ל: ר"ל האלף פעמים משלי מברכה שלי, אבל הקב"ה יברך אתכם יותר מאלף פעמים כאשר דבר לכם, וא"ת כיון שהקב"ה הבטיחם לברכם 'אם יוכל' למה אמר משה האלף פעמים משלי הן, הא בכלל ברכת הקב"ה הן, וכו' ע"ש

ונראה דהאור החיים הקד' מישב את הקושיה הזאת, ש'ככם' הפירוש צדיקים ככם אלף פעמים, וכנגד הריבוי אמר ויברך אתכם כאשר דבר לכם. וזה שאמר זו משלי, היינו אני מברך שתהיו צדיקים, וכנגד הריבוי אמר 'ויברך אתכם כאשר דבר לכם' כמו שברכם הקב"ה.
ונראה דכוונתו גם כענין שסיים השפתי חכמים דז"ל הכי קאמר, יוסף עליכם במעלה וחשיבות וזה פירוש מילת ככם, כלומר אנשים חכמים וידועים אלף פעמים, וישראל הבינו שכוונתו למנין, לכך אמרו לו אתה נותן קצבה לברכותינו, ואמר להם זו משלי, כלומר לא הבנתם דברי, כי זו משלי ממה שבידי לברך אתכם במעלה וחשיבות כנזכר, אבל במנין הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם עכ"ל. ונראה דזה הפשט באור החיים הקד', אלא דבמקום דכתב השפת"ח במעלה וחשיבות, כתב האורה"ח הקד' שברכם שיהיו צדיקים, והטעם כי אמרו חז"ל שהקב"ה גוזר על האדם אם יהיה חכם עשיר וכו' אבל צדיק אין גוזר עליו כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, לכן להיות צדיקים זה ברכם משה רבינו, וכנגד הריבוי אמר 'ויברך אתכם כאשר דבר לכם'.

והנה האורה"ח הקדוש ממשיך שם וז"ל: וכונת המאמר כולו הוא להזכיר שמו יתברך עליהם גם כשהזכיר שבחם במידה טובה היותם צדיקים הדומים לכוכבים, כדרך שפירשנו במאמר 'ה' אלוקיכם הרבה אתכם' שהזכיר שמו יתברך עליהם כשהזכיר ריבוים עכ"ל
וכונתו שכמו שכשהזכיר ריבויים יש חשש שיפעיל השלטת כח במשטין להרע וכמו שפירש לעיל, כך כשהזכיר שבחם היותם צדיקים הדומים לכוכבים יש כח במשטין להרע, וכדי להינצל מזה צריך להזכיר שמו יתברך עליהם.
וזה חידוש גדול שגם כשהאדם מזכיר שבחו שהוא צדיק או לומד התוה"ק או מתעסק במעשים טובים יש כח במשטין להטרג עליו ולכן צריך להזכיר שמו יתברך עליו שב"ה ובס"ד הוא צדיק או לומד תורה"ק או מתעסק במע"ט, כדי שלא ישלוט המשטין עליו ולפי מה שכתבנו לעיל צריך להזהר אפילו במחשבה שלא לחשוב כן, כדי לא לתתעין הרע על מעשיו, אלא ידע שכל דבר טוב שיש בו בין ברוחניות בין הגשמיות זה הכל מהשי"ת שנתן לו בחסדו, ויודה לו על כל דבר ואז יצליח בכל דרכיו.

תשובה מאהבה קורעת גזר דין

"ותשובו ותבכו לפני ה' ולא שמע ה' בקולכם" (א,מה)

וכתב הרמב"ן וז"ל: אבל משה הזכיר זה עתה לשבח כי נחמו על חטאתם, ולהגיד להם שהיה העון ההוא גדול מנשוא, שבאה עליו השבועה הגדולה, וגזר דין שיש עימו שבועה לא נקרע (ר"ה יח,א) עכ"ל.

ובספורנו כתב וז"ל: ולא שמע ה' בקולכם מפני חילול ה' שעשו, שלא תספיק בו כל תשובה, אלא מיתה ממרקת, וגם היה גזר דין שיש עימו שבועה, אחר שהעירו אותם משה ויהושע וכלב אל התשובה ולא שבו אפילו אח"כ אלא מיראת העונש, ולכן לא הספיקה התשובה להסיר העונש בעולם הזה, כמו שהיה הענין בקין וכו' ובזה הוכיחם שלא היתה תשובתם שלימה, ולפיכך לא השיגו דבר אפילו בדמעתם עכ"ל. ובספורנו כתוב חידוש גדול שאפילו שחטאו בחילול ה' ואמרו חז"ל ביומא שבעון חילול ה' רק מיתה ממרקת, וכן שהיה גזר דין שיש עימו שבועה שאינו נקרע וכמבואר בר"ה וכמו שכתבו הרמב"ן והספורנו, אולם הם שבו רק מיראת העונש ולא היתה תשובתם שלימה, לפיכך לא השיגו דבר בדמעתם, אבל אם היו שבים מאהבת הקב"ה או מיראת הרוממות, היתה מועילה התשובה גם לכפר עון חילול ה' וגם לקרוע גזר דין שיש עימו שבועה.

והאור החיים הקד' כתב וז"ל: אכן נראה שכוונת הכתוב היא שאחר שהכום האמורי נכנעו לפני ה' ושבו בתשובה גם בבכי על עון כמשפט השבים, ואעפ"כ גדלה צחנתם שלא שמע ה' לקול תשובתם ולא האזין לבכייתם עכ"ל. ומבואר בדבריו שרק אחר שהכם האמורי נכנעו לפני ה' ושבו בתשובה גם בבכי על עון כמשפט השבים, ואעפ"כ גדלה צחנתם שלא שמע ה' לקול תשובתם, ונראה שכיון ששבו בתשובה רק אחרי שהכום האמורי לכן לא הועילה תשובתם.

אולם החזקוני כתב וז"ל: ותשובו ותבכו, הוא שנאמר בפרשת שלח (במדבר יד,לט) ויתאבלו העם מאד, ודינו להיות נכתב אחר וסעו לכם המדברה דרך ים סוף (פסוק מ') עכ"ל. ומבואר בחזקוני שעשו תשובה מיד כשמשה אמר להם את דבר ה', ולפני שהכום האמורי, ואעפ"כ לא הועילה תשובתם.

ומדברי הרמב"ן משמע כדברי האוה"ח הקד', שהבכי היה רק אחרי שהכום האמורי דכתב: ותשובו ותבכו לפני ה' לא הזכיר שם (במדבר יד,מה) הבכי הזה שאין צורך להזכירו, אבל משה הזכיר זה עתה לשבח כי נחמו על חטאתם וכו', ומבואר מדבריו שלא הזכיר בפר' שלח הבכי הזה היינו אחרי שהכום האמורי שאז הם שבו בתשובה, ולא כתב כדברי החזקוני שדינו להיות נכתב לעיל תיכף אחרי וסעו לכם המדבר דרך ים סוף, שמיד שהוכיחם משה הם חזרו בתשובה.

לסיכום הדברים: לפי הרמב"ן הם חזרו בתשובה אחר שהכום האמורי, וכיון שהיה גזר דין שיש עימו שבועה אינו נקרע, וכ"כ האוה"ח הקד' שרק אחר שהכום האמורי נכנעו לפני ה' ושבו בתשובה כמשפט השבים, ולא הועילה תשובתם ואם היו חוזרים בתשובה מיד משמע שהיתה מועילה תשובתם. והחזקוני אומר ששבו מיד בתשובה אחר שמשה אמר להם וסעו המדבר דרך ים סוף. והספורנו אומר שהם שבו רק מיראת העונש ולכן לא הועילה התשובה דמבואר ביומא (פו,ב) דבתשובה מיראה הזדונות נעשין כשגגות ועדין קיים החטא, אולם אם היו שבים מאהבה שהזדונות נעשים כזכויות היה מועיל התשובה אע"פ שהיה חטא שיש בו חילול ה', ואף שהיה גזר דין שיש בו שבועה.

לע"נ א"מ מרת רחל בת הרה"ח רבי שמואל ע"ה נבל"ע עש"ק חזון ג' מנח"א תשס"ט
לבירורים: 0527626683

תמצית הש"ס

מסכת שבת קמ"א: – קמ"ח: אין לסמוך להלכה

נוטל:

טלטול דבר התר שיש בו מוקצה

מותר להטות דבר התר כדי להפיל ממנו דבר מוקצה, היכא שהדבר התר לא נעשה בסיס למוקצה, וכגון שלא הניחו שם בכונה, ואם א"א להטות מותר אף להגביה את הדבר התר ולהפיל את המוקצה. ובתינוק המחזיק מוקצה בידו, יש אופנים שמותר להגביהו עם המוקצה, ויש אופנים שאסור, וכדלהלן.

טלטול תינוק עם מוקצה- מותר לאב לטלטל בחצר את בנו עם **אבן** בידו, ודווקא כשיש לבן געגועין על אביו שאם לא יטלנו יחלה, דלא אסרו טלטול שלא בידים במקום סכנת חולי. רש"י. (וכתבו התוס' (ד"ה ונשדינהו) שאין אומרים שהאב ינער את האבן מיד התינוק, מפני שהתינוק יצעק ויבכה. ואין האבן בטלה לתינוק (כמו שהיא בטלה לפירות וכדלהלן) משום שטלטול התינוק אינו נצרך כל כך. ואף ששיורי כוס בטלים לכוס, שאני שיורי כוס שאינם חשובים כלל). אבל בלא געגועין אסור, כמו שחייב משום הוצאה במוציא אדם אחר ובגדיו בידיו, ופטור אם לובשם עליו, אבל אם יש **דינר** בידו אסור אפילו לאחוז בידו תינוק המהלך ברגליו, דילמא נפל ואתי אבוה לאתויי. המוציא **תינוק חי וכיס תלוי בצווארו** אף למ"ד חי נושא את עצמו שאינו חייב על הוצאת התינוק חייב על הוצאת הכיס, דאין הכיס בטל לגבי תינוק כמו שמיטה בטלה לגבי חי. המוציא **תינוק מת וכיס תלוי בצווארו** פטור על התינוק לר"ש הפוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה, וגם על הכיס פטור משום דאגב מרריה מבטיל ליה לכיס, אי נמי משום מלאכה שאינה צריכה לגופה, ומשום שלא הוציא כדרך המוציאין. תוד"ה תינוק.

קמ"ב. טלטול כלכלה עם אבן בתוכה- אם אין בכלכלה פירות אסור לטלטלה משום בסיס, ואם יש בה פירות שעיקר הכלכלה היא בסיס לפירות ולא לאבן, ישליך את הפירות ויקחם ביד בלא האבן, ואם הם פירות שיטנפו ע"י שישליכם ינערם וישליך את האבן, ואם הכלכלה פחותה והאבן נעשית דופן לכלכלה מותר לטלטלה.

תרומה טהורה וטמאה שהם בכלי אחד, אם הטהורה למעלה יקחנה בידים, (וכתבו התוס' (ד"ה הכא) דאיירי שהפירות נמצאים בתוך סלים קטנים הנמצאים בסל גדול, אבל אם הפירות מונחים יחד בלי כלים נפרדים לא אומרים שיקח את הטהורה בידים), ואם היא למטה ישליך הכל ויקח את הטהורה, ואם הם פירות המיטנפים, אם הוא צריך לפירות מותר לטלטלם עד השלחן ושם הוא ישליך הכל ויקח את הפירות הטהורים, ואם הוא צריך למקומם מותר אף אם הטהורה למעלה, כשם שמותר לטלטל כר שעליו מעות בצריך למקומו.

מדומע- סאה תרומה שנפלה בשבת למאה של חולין, לרשב"א נותן עיניו בצד זה להעלותו לתרומה, ואוכל מצד אחר, ור"י מתיר מטעם זה אף להעלות אחד ולאכול את כל השאר, דיכון שיכול לאכול כך ממילא אין תיקון בהעלאתו. והנה מצינו שנחלקו ר"א וחכמים היכא שנפל תרומה לפחות ממאה חולין (מכאן מוכיחים התוס' שתרומה עולה באחד ומאה עם האיסור), ונפל מן המדומע למקום אחר, שלר"א התרומה מדמעת כתרומות ודאי, ולחכמים מדמעת לפי חשבון כגון אם נפלה לשישים חולין דנים שיש בה אחד משישים תרומה, והגמ' אומרת שאין להתיר לר"א להוציא מדומע בשבת מטעם שאנו אומרים שכאילו התרומה מונחת בפני עצמה ואינה מעורבת, דלא אמר ר"א אלא לחומרא ולא לקולא דנימא שמי שמעלה אותה בשבת לא נחשב מתקן. עוד מצינו שנחלקו ת"ק ור"ש היכא שנפל פחות מאחד ממאה וחזר ונפל עוד פחות ממאה קודם שהגביה, שלת"ק התערובת אסורה ולר"ש מותרת, והגמ' אומרת שאין להתיר לר"ש להוציא מדומע בשבת, דלא נחלקו אלא אם זה נחשב שנפלו בבת אחת ואין כאן אלא חמישים, או שהראשונה כבר התבטלה, וממילא מתבטלת גם השניה.

קמ"ב: אבן שעל פי החבית- המניח אבן על החבית מדעתו, נעשית החבית בסיס לאבן ואסור לטלטל את החבית כלל ואפי' להטותה אסור, אבל אם שכח את האבן על החבית בבין השמשות, יכול להטות את החבית כדי שהאבן תפול, ולא יקח האבן עצמה אלא יטרח בהתירא, כרשב"ג שאמר שהבורר קטנית ביו"ט אף לב"ה שיכול לברור פסולת מתוך האוכל בחיקו או בתמחוי (דלב"ש מוציא את האוכל והפסולת נשארת בכלי) זה דווקא כשהאוכל מרובה, אבל אם הפסולת מרובה יוציא האוכל מתוך הפסולת כדי שיטרח בהתירא ולא באיסורא. לרש"י הטעם הוא שכשהפסולת מרובה אם יוציא את האוכל זה יותר טירחא, ולר"ת כשהפסולת מרובה היא לא בטילה לאוכל. ואף שכאן האוכל מרובה על הפסולת, מ"מ כיון שאם ירצה להוציא את כל היין מהחבית יצטרך להרימה, על כן צריך להטות את החבית. לרש"י התשובה היא שכך זה פחות טירחא, ולר"ת התשובה היא שכיון שהאוכל לא ניכר כלל ואינו יכול ליטלו ללא סילוק האבן ממילא אין האבן בטילה לאוכל. ואם היתה החבית בין החביות והוא חושש שהאבן תפול על החביות ותשברם, או שיש שם כלי זכוכית, מגביהה למקום אחר ומטה אותה והאבן נופלת.

מעות שעל הכר- השוכח מעות על הכר, אם הוא צריך את הכר, מנער את הכר שיפלו המעות, ואם הוא צריך את מקום הכר מטלטל את הכר עם המעות למקום אחר, ואם הניח את המעות בכוונה אסור לטלטל את הכר משום שנעשה בסיס לדבר האסור. **ואם יש על הכר דבר מאוס** מקנחו בסמרטוט ולא ישפוך עליו מים, דסתם כר הוא מבגד ושרייתו זהו כיבוסו, ואם הכר הוא מעור ישפוך מים עד שיכלה הדבר המאוס אבל לכבסו ממש אסור, דסתם כרים וכסתות הם רכים ששייך בהם כיבוס.

טלטול מוקצה ע"י שמניח עליו ככר או תינוק- כמה אמוראים התירו בשוכח מוקצה במקום שאינו משתמר לטלטלו משם ע"י שמניח עליו ככר או תינוק, וריו"ח התיר לטלטל דסקיא מלאה מעות בסרטיא שהיא רשות הרבים, וטלטלוה פחות פחות מד' אמות או ע"י מחיצה של בני אדם, למר זוטרא כך ההלכה, אבל לרב אשי לא התירו לטלטל ע"י ככר או תינוק אלא מת בלבד שאינו כבוד הבריות שיהא מונח בחמה.

אלו דברים ראוים לשימוש ומותרים בטלטול בשבת או ביו"ט- מותר לטלטל עומרים כיון שראוים לשבת עליהם (ואדם חשוב יחמיר בזה כדי שלא ילמדו ממנו להקל באיסורים), לרבא מותר לטלטל בשר בן יונה חי ולא נמלח, כיון שראוי לאוכלו חי, אבל אין מועיל להתיר מה שראוי לבהמה, שכיון שיהיה ראוי לאדם ע"י בישול אינו עומד לבהמה כר"י, ורבא כר"י ס"ל כמו שמצינו שאסר לטלטל ביו"ט עץ העומד להסקה כדי להתחת בו (לרש"י הטעם משום שעצים עומדים להסקה ולא לטלטול. ולתוס' הטעם משום מתקן מנא), וכן אסר להסיק בשברי כלים שנשברו ביו"ט כיון שלא עמדו להסקה, אמנם רבא התיר להשליך מעיים של אווז לכלבים, דכיון שזה מסריח אם ימתין עד מוצאי יו"ט, דעתו עליהם לכלבים מערב יו"ט וממילא בביה"ש זה היה מוכן לכלבים.

קמ"ג. סילוק פסולת מהשולחן- לב"ש מותר לסלק בידו עצמות (לרש"י איירי בקשות שאינן ראויות לכלבים, ולתוס' איירי בראוי לבהמה דאל"כ אסור) וקליפין של אגוזים, דלית להו לב"ש מוקצה, ולב"ה מסלק את הטבלה כולה שיש עליה תורת כלי ומנערה אבל לא יטלטל מוקצה בידים וכר"י. ורב נחמן סובר שב"ש כר"י וב"ה כר"ש. מותר לסלק מהשולחן פרורים פחות מכזית (דאסור לאבדם ביד ולכן לא זורקים אותם. והתוס' גורסים מותר לאבדם ביד), ושרביטים של אפונים או עדשים מפני שזה מאכל בהמה, והיינו כר"ש, אבל לר"י כיון שאתמול היה אוכל בתוך השרביטין זה לא עמד למאכל בהמה וממילא זה מוקצה.

טלטול גרעיני תמרים- גרעיני תמרי ארמייתא מותר לטלטלם כיון שהם ראוים אגב התמר שגם אותו מאכילים לבהמה כיון שהוא רע, וגרעיני תמרים של פרסיים שאין מאכילים את התמרים לבהמה אסור. ושמואל טלטל גרעיני תמרים אגב פת דס"ל שמותר לאדם לעשות כל צרכיו בפת. ואף דס"ל כר"ש שמתיר, החמיר על עצמו מפני שהיה אדם חשוב. (תוד"ה שמואל). ורבא טלטלם אגב ספל מים. ואף דס"ל כר"י, הכא כיון דלא אפשר מאתמול מותר אף לאדם חשוב. (תוד"ה רבא). רב הונא בריה דרבי יהושע עשה אותם גרף של רעי (והגמ' מקשה שאסור לעשות גרף של רעי לכתחילה). רב ששת היה זורקם בלשונו, ור"פ ורב זכריה בן אבקולס היו זורקים אותם מאחורי המיטה.

ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחים בו את השולחן, ואם אין לו עור בית אחיזה אסור מפני שהוא נסחט בין אצבעותיו, ואף לר"ש דדבר שאין מתכוין מותר הכא אסור דהוי פס"ר, ובכל גוונא מותר לטלטלו בשבת ואינו מקבל טומאה דאינו לא כלי עץ ולא בגד ולא שק ולא מתכת.

חבית

קמ"ג: כמה מותר להציל מחבית שנשברה- חבית שנשברה מותר להציל ממנה לעצמו מזון ג' סעודות אפי' בהרבה כלים, ובכלי אחד יכול להציל כמה שירצה, ואומר לאחרים בואו והצילו לכם כל אחד מזון ג' סעודות, אבל אסור לספוג את המשקין מהחבית, לרש"י הטעם הוא שמא יסחוט, ולתוס' (ד"ה חבית) איירי אפי' בספוג שיש לו עור בית אחיזה שאין בו חשש סחיטה, משום עובדין דחול. ולא יטפח ידו בשמן ויקנחה בשפת הכלי, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול.

איסוף פירות- מי שנתפזרו לו פירות בחצר מותר ללקטם מעט מעט ולאכול (והתוס' כתבו שגם בלא לאכול מותר), אבל לא ילקטם לתוך סל או קופה, שלא יעשה כדרכו בחול.

סחיטה, שימוש במשקין שזבו, ודין מי פירות וכדו' לשבת ולטומאה

איסור סחיטה בשבת- אסור לסחוט זיתים וענבים בשבת, והסוחט חייב משום מפרק שזה תולדה של דש (קמ"ג:), ופירות שדרך לפעמים לסוחטם אסרו חכמים לסוחטם, ופירות שאין דרך לסוחטם כלל מותר לסוחטם בשבת (קמ"ד:), זיתים וענבים מותר לסוחטם לתוך אוכל, דמשקה הבא לאוכל דינו כאוכל (שם), וכבשים ושלקות שנבלע בהם מים נחלקו רב ושמואל וריו"ח באיזה אופן מותר לסוחטם. (קמ"ה.).

שימוש במשקין שזבו- חכמים אסרו באופנים מסוימים להשתמש במשקין שזבו מעצמם מן הפרי, שמא יבוא לסוחטם.

דינים נוספים- משקה שבא על אוכל הוא מכשיר את האוכל לקבלת טומאה, והגמ' (קמ"ג:) דנה מתי חלב ודם של אשה ושל בהמה נחשבים משקה לענין זה, ומה הדין (קמ"ד.) במשקה הזב מזיתים וענבים, והאם (קמ"ה.) משקה הבא לאוכל מכשיר, ומה הדין כשהוא הולך לאיבוד או כשהוא בא לצחצח את הפרי. ואלו משקין פוסלים את המקוה בשינוי מראה (קמ"ד.).

איסור סחיטה בשבת- אסור לסחוט פירות בשבת משום מפרק שזה תולדה של דש.

דין משקין שזבו- משקה שיצא מהפרי בשבת ללא סחיטה- במתני' איתא שלרבנן המשקה אסור, ולר"י אם הפירות עומדים לאכילה המשקה מותר דאין לחוש שמא יסחוט, ואם הם עומדים לסחיטה המשקה אסור שמא יסחוט. לשמואל ר"י מודה בזיתים וענבים שאסור, כיון שהם עומדים ברובם לסחיטה וממילא כשיצא מהם משקה נותן דעתו להיות ניחא ליה בזה, וחכמים מודים

לר"י בשאר פירות שאין מי שמשתמש בהם למשקין, והמחלוקת היא בתותים ורימונים שיש שמשתמשים בהם למשקין. ולעולא ולריו"ח ר"י מתיר אף בזיתים וענבים כיון שהמשקין נכנסו לאוכל, וריו"ח אמר שבזה אין הלכה כמותו. ואף שריו"ח סובר שביצה שנולדה ביו"ט אסורה אטו משקין שזבו, יותר יש לגזור בביצה מפני שהיא עומדת להסחט מן התרנגולת ודרך לגומעה חיה, מאשר לגזור בשאר פירות שאינם עומדים כלל לסחיטה. (תוד"ה הלכה). ובברייתא איתא שזיתים שמשך מהם שמן וענבים שמשך מהם יין לרש"י הכונה שזב מהם שמן או יין, ולתוס' הכונה שסחטם אדם בשביל כך (שבזה יש יותר חשש שיסחוט), והכניסם בין לאוכל בין למשקה, היוצא מהם אסור, ובתותים ורימונים, לחכמים הדין כמו בזיתים וענבים, ולר"י בסתמא או בהכניסם למשקין אסור, אבל בהכניסם לאוכלין היוצא מהם מותר.

איזה חלב ודם מכשירים לקבלת טומאה-

חלב אשה מכשיר לקבלת טומאה בין אם יצא ממנה לרצונה ובין אם יצא שלא לרצונה. לרש"י הטעם משום שהחלב קרוי משקה דכתיב "ותפתח את נאד החלב ותשקהו", ולתוס' (ד"ה לרצון) הטעם משום שחלב ודם חד הוא כיון שהחלב נוצר מדם שנעכר, וממילא (תוד"ה מאי) אף באמרה לא ניחא לי זה מטמא, ורק לר"ע דס"ל שאין ללמוד חלב מדם או לרבי יוסי דלא ס"ל שדם נעכר ונעשה חלב צריך לטעם שהביא רש"י. עוד כתבו התוס' (ד"ה חלב) שאין זה דומה להא דאיתא במכשירין שמשקה מכשיר בין בתחילתו לרצון בין בסופו לרצון, דשם איירי בשעת נפילת המשקה על הפירות, שאינו מכשיר אלא כשנפל ברצון דבעינן יותן דומיא דיתן, אבל הכא איירי ברצון שבשעת פרישה מגוף האשה או הבהמה. עוד כתבו התוס' (ד"ה לא לרצון) שיוצא מהסוגיה שחלב אשה מטמא אף באומרת שאינה רוצה שיצא, ודלא כמסקנת הסוגיה בכריתות י"ג. , ולרבא (שם) חלב אשה מטמא ללא הכשר מדין שמקום החלב נחשב כמעין.

חלב בהמה לחכמים אינו מכשיר אלא ביצא לרצון ואם יצא שלא לרצון אינו נחשב משקה ואם נגע בו שרץ אינו מקבל טומאה, ולר"ע אם חלב אשה שאינו מיועד אלא לקטנים מכשיר, כ"ש חלב בהמה שמיועד גם לגדולים. ואמרו לו חכמים ששאני אשה **שדם מגפתה** (-מכה) מכשיר לקבלת טומאה דכתיב "ודם חללים ישתה" ומה לי קטליה כוליה מה לי קטליה פלגא, וחלב הוא כדם מגפתו, שהרי החלב נוצר מדם שנעכר, ודם מגפתה בסתמא יוצא שלא לרצון, אבל של בהמה אינו מכשיר דבהמה אינה בכלל "חללים", אמנם דם שחיטה מכשיר מפני שהוקש למים דכתיב "על הארץ תשפכנו כמים", ור"ע סובר שחלב יותר חמור מדם, שהרי החולב בהמה לרפואה מכשיר כיון שהוציאו לרצון, והמקיז דם לרפואה אינו מכשיר, ובהכרח שחלב מכשיר משום דכתיב "ותפתח את נאד החלב ותשקהו" ולא משום דדם נעכר ונעשה חלב. תוד"ה מחמיר.

קמ"ד. אמרו לו סלי זיתים וענבים יוכיחו שהמשקין היוצאים מהם מכשירים רק אם יצאו לרצון, אבל לא באומר לא ניחא לי. (ובמסכת מכשירין מסיים לא אם אמרת בסלי זיתים וענבים שהרי תחילתו אוכל וסופו משקה, תאמרו בחלב שתחילתו וסופו משקה. תוד"ה סלי). ואם יצאו בסתמא, לר"י דלעיל חשיב משקה ומכשיר, וללישנא בתרא הכא בסלים כיון שהמשקים הולכים לאיבוד לא חשיב משקה אלא לרצון ולא בסתם, אבל בעלמא אף בסתם חשיב משקה.

קמ"ד: סחיטת פירות בשבת- מותר לסחוט בשבת פגעין פרישין ועוזרדין דכיון שאין דרך לסוחטם אין בזה משום דש, בין לר"י ובין לרבנן. רימונים פעמים הם עומדים לסחיטה ולכן אסור לסוחטם, להו"א האיסור ברימונים משום שהם עומדים לסחיטה אצל בית מנשיא בר מנחם, למסקנה זה אינו מספיק דבטלה דעתם, אלא הטעם משום דכיון דאחשבינהו הוו משקה, וגם פגעין וכדו' אסור לסחוט היכא דאחשביה, ורק כדי למתק את הפרי מותר. ורימונים אסור אפי' למתקן.

המקיים קוצים בכרם לרבנן לא נאסרו בהנאה משום כלאים, כיון שאין איסור אלא בדבר שדרך לקיימו. ולר"א נאסרו בהנאה משום שבערביא מקיימים קוצי שדות לגמליהם, ולא אמרינן בטלה דעתם כיון שהוא מקום ולא משפחה.

אלו משקין פוסלים את המקוה- תרדים שסחטם פוסלים את המקוה בשינוי מראה, ולא בג' לוגין, דלא הוזכרו ג' לוגין אלא במים שאובים. י"מ שאף שאינם בני סחיטה פוסלים, דכיון שהחשיבם חשיב משקה. ורב פפא מפרש הטעם שכל דבר שאין עושים ממנו מקוה כמים ושלג וברד פוסל את המקוה בשינוי מראה, ומהאי טעמא ביאר רבא למה מוחל פוסל את המקוה בשינוי מראה (וכן יין ושמן פוסלים את המקוה בשינוי מראה), ולאביי מוחל פוסל מקוה היינו לרבי יעקב דס"ל שמוחל הוי משקה, ורק מוחל היוצא בתחילה כשטוען את הזיתים במעטן והוא צלול כמים טהור, לפי שאינו רוצה בקיומו, ולר"ש מוחל אינו כמשקה, ורק מוחל היוצא בעיקול בית הבד אחרי או לפני הסחיטה, שהוא דומה לשמן, חשיב משקה, משום שיש בו מעט צחצוחי שמן, והמחלוקת היא באתי בתר איצצתא אחרי שהזיתים עמדו ימים ודחקו זה את זה והתחילו להתחמם.

סחיטה לתוך אוכל- מותר לסחוט אשכול ענבים לתוך קדירה שיש בה אוכל, דמוכחא מילתא שאינו נצרך למשקה אלא לאוכל, ואין זה דרך פריקתו, והוי כמפריד אוכל מאוכל, אבל לא לתוך קערה כיון שלפעמים הוא צריך את זה למשקה, וכן מותר לחלוב עז לתוך קדירה אבל לא לתוך קערה, דמשקה הבא לאוכל נחשב לאוכל, והיינו ביו"ט שהבהמה ראויה לאכילה, אבל בשבת שאין הבהמה ראויה לאכילה הוי דש שמוציא אוכל מתוך פסולת, אמנם ענבים וזיתים מותר גם בשבת כיון שהם ראוים לאכילה. (תוד"ה חולב). ומה שמצינו שזב שחולב את העז החלב טמא בהסט, והמשנה לא מחלקת בין חולב לתוך הקדירה או לתוך הכוס, התם הוכשר לקבל טומאה בטיפה המלוכלכת על פי הדד דניחיה ליה בה כדי שיהיה נח לחלוב. ומה שמצינו שטמא מת וכן טמא שרץ וכל אלו המטמאים במגע שסחט זיתים וענבים בשיעור כביצה מכוונת טהור ומשמע שיותר מכביצה טמא, איירי בסוחט לתוך הקערה, אבל בסוחט לתוך הקדירה לא הוכשרו לקבל טומאה. לרש"י בכביצה טהור מפני שברגע שנסחטה טיפה אחת אין כאן כביצה ואין אוכל מטמא בפחות מכביצה, אבל זב המטמא בהסט מטמא אפי' כל שהוא. ולתוס' (ד"ה כביצה) גם לקבלת טומאה בעינן כביצה, וכתבו התוס' שהטעם של רש"י ניחא רק למ"ד שהמשקין מיפקד פקידי, אבל למ"ד מיבלע בליעי המשקין טמאים מאליהם כיון שהם נוגעים באוכל, ואם הענבים לא הוכשרו לקבל טומאה אינם טמאים אלא כשסוחטם ואז אין שיעור כביצה, אבל לרש"י שאוכל מקבל טומאה בכל שהוא צ"ע.

קמ"ה. משקה הבא לאוכל, מתי דינו כאוכל- המחלוקת כנראה בענבים ע"י סחיטת המיץ עליהם, לת"ק לא הוכשרו לקבל טומאה, ולר"י הוכשרו. לרבי ירמיה נחלקו אם משקה הבא לאוכל הוא אוכל. לרב פפא לכו"ע משקה הבא לאוכל אינו אוכל, ונחלקו אם משקה הבא לאיבוד כגון הכא שהאור שואבו ושורפו נחשב משקה, כמו שנחלקו בטמא המפצע זיתים כדי לדעת אם ראוים למסיקה והמשקה הולך לאיבוד, אם המשקה היוצא מכשירים לקבל טומאה, (ואם ממעכם כדי לרככם לכו"ע הוכשרו דניחא ליה שיהיה עליהם שמן כדי שיהיו טעימים יותר, ואם ממעכם כדי לסופתם במלח לכו"ע לא הוכשרו). ולרב הונא בריה דרבי יהושע במשקה הבא לתקן אוכל והוא אוכל אותו יחד עם האוכל או טובל בו את האוכל י"ל שדינו כמשקה, ובמחלוקת בענבים נחלקו במשקה העומד לצחצחו שהרי המשקין מצחצחים את הפת ואינם הולכים לאיבוד.

סחיטת דג וכבשים ושלקות- לרב מותר לסחוט דג להוציא צירו אפי' לתוך הקערה דלאו משקה הוא אלא אוכל, כמו שמותר בשלקות שסחטם לגופם או למימיהם, אבל כבשים (-ירק חי כבוש ביין וחומץ) דווקא בסחטם לגופם מותר דלא חשיב מפרק כיון שאינו צריך למשקה, (אא"כ סחטם למוצאי שבת), אבל סחטם למימיהם פטור (לרש"י כיון שהמשקה לא גדל בתוך הכבשים אין זה מפרק, ולתוס' משום דס"ל שאין חייב מן התורה אלא על דריכת זיתים וענבים), אבל אסור אטו זיתים וענבים, דס"ל לרב שאין חייב מן התורה אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד כיון שזה הדרך, אבל שאר דריכות אין דרך לעשותם ואינם מלאכה. ולשמואל מותר לסחוט כבשים ושלקות לגופן, אבל בסוחט למימיהן אף בשלקות פטור אבל אסור, ולדבריו אסור לסחוט דג להוציא צירו. ולרבי יוחנן בין כבשים ובין שלקות לגופם מותר (אא"כ סחטם למוצאי שבת), למימיהם חייב חטאת, וכן בסוחט דג לתוך הקערה חייב חטאת. וכתבו התוס' (ד"ה ורבי יוחנן) שר"ח פסק הלכה כריו"ח, וממילא אסור לסחוט כבשים ושלקות למימיהן, ואם סחט חייב חטאת, ואין חילוק בין קדירה לקערה, ובין שבת ליו"ט.

קמ"ה: חלות דבש וכן זיתים וענבים שריסקם מערב שבת ויצאו המשקים בשבת אסורים שמא ירסקם בשבת, ור"א ור"ש מתירים כיון שאחרי שריסקם המשקה זב מאיליו, אע"פ שמעיקרא היה אוכל ועכשיו זה משקה.

עד מפי עד אין כשר אלא לעדות אשה בלבד לומר לאשה מת בעליך, דאקילו ביה רבנן משום עיגונא, דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מיניה, וי"א אף לעדות בכור שאם ישראל נתן בכור שלם לכהן ונמצא מום ביד כהן אינו נאמן לומר שהמום נפל מאיליו מפני שהכהנים חשודים להטיל מום בבכור, ואשה כשרה לעדות זו, (ולפי זה הכונה שאין עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאשה כשרה לה), וכן הלכה.

איסור בישול בשבת- כל דבר שבא בחמין (-שנתבשל) מערב שבת, מותר לשרותו בחמין בשבת כדי שיהיה נימוח, כגון תרנגולתא דרבי אבא שהיה שורה אותה בחמין ימים רבים עד שהיא נמחית מאיליה ואוכלה לרפואה. וכל דבר שלא בא בחמין מערב שבת כגון בשר יבש שאוכלים אותו חי ע"י הדחק, מותר להדיח בחמין בשבת אבל אסור לשרותו, ומליח הישן וקוליס האיספנין הדחתן אסורה מפני שהיא גמר מלאכתן מפני שאוכלים אותם ע"י הדחה, וחייב חטאת.

מפני מה...- עופות שבבבל שמנים- מפני שלא גלו אבל בעלי חיים שבא"י גלו נ"ב שנה עד שעלו בימי כורש לייסד את הבית י"ח שנה לפני גמר הבנין, (וכולם הבהמות העופות והדגים חזרו לא"י, והדגים חזרו דרך מחילות שבקרקע, חוץ מקוליס האיספנין), וי"א שבא"י שמנים מהם. מועדים שבבבל שמחים- מפני שלא נתקללו "והשבתי כל משושה וכו' " (אבל בא"י אין לך רגל שלא באים אנשי המלכות לציפורי ולטבריה לבוז ולהטיל עליהם עול, ואין כוונתם לבטלם משמחת הרגל אבל הקללה גרמה לכך), וי"א מפני שהם עניים וממילא רק במועדים יש להם מאכל ומשתה ומרגוע ממלאכה. ת"ח שבבבל מצוינים בלבושים נאים- לפי שאינם בני מקומם, וי"א לפי שאינם בני תורה כמו בא"י לכבדם מחמת תורתם ומכבדים אותם מחמת לבושיהם שנראים חשובים. עכו"ם מזוהמים- לפי שכשבא נחש על חוה בשעה שנתן לה עצה לאכול מעץ הדעת דכתיב "השיאני" לשון נישואין, הטיל בה זוהמא, וכשעמדו ישראל על הר סיני פסקה זוהמתם ועכו"ם לא עמדו על הר סיני, (ודלא כרבי אבא בר כהנא שפסקה כבר אצל יעקב), ואף גרים מזלם היה בהר סיני וכל מי שהיה בהר סיני התקדש והטהר ונרפא מכל מום ואפי' עוור ופסח, וי"א לפי שאוכלים שקצים ורמשים.

אמור לחכמה אחותי את- שאם ברור לך כאחותך שהיא אסורה אומרהו.

שבירת כלי או ניקובו בשבת

מותר לשבור כלי בשבת לצורך הוצאת מה שבתוכו, (ונחלקו הראשונים אם התר זה הוא בכל כלי או דווקא בכלי גרוע), ואם כוונתו לעשות פתח נאה אסור, ואם זה פתח להכניס ולהוציא אסור מדאורייתא.

קמ"ו. שבירת חבית סגורה בשבת- מותר לשבור חבית בשבת כדי לאכול מה שבתוכה דאין במקלקל שום איסור בשבת. רש"י. והתוס' כתבו (ד"ה שובר) דאיירי הכא במוסתקי, דהיינו חבית שבורה שמדבקים את שבריה, שמחמת גריעותה אין חוששים שיתכוין לעשות כלי. ובלבד שלא יתכוין לעשות לחבית פתח יפה.

טלטול סכין לצורך שבירת החבית- לשיטת רב נחמיה אין כלי ניטל אלא לצורך תשמיש המיוחד לו, ועל כן אסור להשתמש בסכין לצורך שבירת החבית, אלא אם יש בחבית גרוגרות דרוסות, שאז הוא נצרך לסכין לחיתוך הגרוגרות, ואגב זה מותר לו להשתמש בסכין גם לשבירת החבית. וחכמים חולקים על ר' נחמיה ולדבריהם מותר להשתמש בסכין גם אם יש בחבית גרוגרות מפורדות או יין, וכן נחלקו רב נחמיה ורבנן לגבי הפקעת קליעות החבל וחיתוך סלי התמרים בסכין (ולהתיר את הקשר של הכסוי מותר לכו"ע). ודווקא חבל מותר להתיר ולחתוך, אבל תיבה של עץ או של מתכת אסור לשבור או להפקיע. תוד"ה מתיר.

אסור לנקוב החבית בדפנותיה ע"י **רומח** כיון שכוונתו לעשית פתח, אבל מותר להתיז ראש חבית בסיף שאין כוונתו לפתח אלא לעין יפה שהרי אינו עושה נקב עגול ויפה.

מגופה של חבית- לר"י אסור לנוקבה, וחכמים מתירים. לרב הונא נחלקו במגופה למעלה אבל בצד המגופה לכו"ע אסור. ולרב חסדא נחלקו מצד המגופה אבל מלמעלה לכו"ע מותר, ומ"מ בדופן החבית מצדה אסור.

נקבי כלים בשבת- אסור לנקוב נקב חדש בשבת, ואיסורו מדרבנן שהרי מדאורייתא כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח ורבנן גזרו אטו נקב בלול של תרנגולים שהוא עשוי להכניס אויר ולהוצא הבל, להוסיף על נקב קיים מחלוקת אם גזרו בזה שמא ירחיבו

נקב לול של תרנגולים כשלא עשאוהו בגודל הנצרך, או שלא גזרו כיון שאם ירחיב בלול של תרנגולים יכנסו שם שרצים, והלכה כהאוסרים. נקב שנסתם בסתימה כדי לשמר מותר לפתחו, והיינו בלמעלה מן היין שאינו עשוי אלא לשמור שריח היין לא יצא ויתקלקל, דאינו סתימה מעלייתא, אבל למטה מן היין אסור דכיון שזה סתימה מעליתא הוי כפותח מתחילה, ולרבא אין אסור אלא למטה מן השמרים שכל כובד היין נשען עליו, כמו שמצינו לגבי פתח בית שנסתם שאין הפתח מתבטל אלא בפרץ את פצימיו, ונ"מ לגבי ד' אמות בחלוקת החצר שכל פתח מקבל ד' אמות והשאר חולקין בשוה, ולטמא ד' אמות מסביביו כמו קבר שתופס ד' אמות לטומאה מדרבנן שמא יאהיל ולא ידע. רש"י. ולתוס' (ד"ה פרץ) רק מת מטמא ד' אמות סביביו אבל קבר או בית לא, ולכן ביארו התוס' שהכונה שמטמא את הזיזים שבולטים מהבית שיש בהם פותח טפח מדין סוף טומאה לצאת, ואם לא פרץ את פצימי הפתח תולים שיוציאו משם ואין שאר הזיזים מטמאים.

קמ"ו: גובתא קנה חלול שתוקעים אותו בנקב החבית ומשם יוצא היין, לחתוך מתחילה אסור אפילו ביו"ט, להחזיר ישן מותר, ואם התכוהו ולא הכניסוהו, רב אסר שמא יבוא לחותכו לכתחילה, ושמואל שרי דס"ל שלא גזרו בזה, וכתנאי דת"ק אסר ור' יאשיה מתיר, והלכתא כר' יאשיה.

סתימת נקב- אסור לסתום נקב בשעוה מפני שהוא ממרח ויש בזה משום ממחק, ורבי יוחנן בן זכאי אמר חוששני לו מחטאת שמא מירח את השעוה לדבקה בדופני הכלי סביב הנקב. ובשמן עבה רב אסר אטו שעוה ושמואל שרי, וי"א שגם לרב מותר.

עלה הדס אסור להניחו כמרזב בנקב החבית בשבת, לרב יימר מדיפתי טעמא שמא יעשה מרזב, לרב אשי גזירה שמא יקטום העלה מן הענף שזה מתקן כלי, ואם יש לו הרבה קטומים לרב אשי מותר ולרב יימר מדיפתי אסור.

דברים שונים האסורים בשבת

בי סדיא- לבדים קשים אסור ללובשם ולהעבירם ברה"ר, אבל רכים שדרך להתחמם בהם וזה מלבוש ואפי' במצעי מותר, ומה שרב לא ישב עליהם, זה היה משום כבוד רב כהנא ורב אסי שלא היה להם על מה לשבת והם ישבו על הקרקע, והם היו תלמידי חבר לו.

מותר להניח **תבשיל בתוך הבור** שאין בו מים לשומרו שלא יסריח מחמת החום, ולא חיישינן לאשוויי גומות. ומותר להניח מים היפים עם כלי ברעים לצננם שלא יתחממו, וכן מותר להניח מים צוננים בחמה לחממם ולא גוזרים שמא יטמין ברמץ.

מי שנשרו כליו במים (לרש"י ותוס' כאן הכונה שהבגדים נפלו למים, ולעיל ס"ה. פירש רש"י שזה מלשון שנשרו במי גשמים) מותר ללכת עמהם, וכשמגיע לחצר החיצונה הראשונה בכניסה לעיר שהיא מקום המשתמר, פושטם בחמה ליבשם, שלא כנגד העם כדי שלא יחשדוהו שכיבסם, ור"א ור"ש אוסרים, דכל דבר שאסור משום מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור.

קמ"ז. ניעור טלית בשבת- חדשה שחורה שמקפיד עליה לנערה (לרש"י מן העפר, ולתוס' בעפר לא שייך ליבון אלא דווקא במנערה מן הטל) חייב חטאת דזהו ליבונה, אבל ישנה או לבנה ואדומה או שאינו מקפיד מותר.

מדיני הוצאה- כל אדם היוצא בשבת בטלית המקופלת ומונחת על כתיפו (כדרך סוחרי כסות) חייב חטאת כיון שאין זה דרך מלבוש. סודר שעל כתיפו מותר לכל אדם לצאת בו בשבת כדרך הרטנין, אפי' אם אין נימא כרוכה לו באצבעו כדי שלא יפול מכתפיו. היו ב' צידי טליתו מונחים על כתיפו, י"א שר"מ או ר"ע חייבו בזה חטאת, וחש רבי לדבריהם. וכן היוצא במועות הצרורים בסדין חייב חטאת.

אסור לעשות בבגדו **כעין מרזב** ע"י קיפול למעלה בחוטים, ובכל אופן שעתיד להשאר כך אסור, לרש"י משום תיקוני מנא. רש"י. ולתוס' (ד"ה מהו) הכונה שלוקח את הצד הקדמי והאחורי של ימין ונותנם מקופלים על כתפו השמאלית, ויש בו הרבה כיסים הנראים כעין מרזב, והאיסור בזה הוא משום הוצאה, ולהתנאות לשעה מותר, לתוס' איירי שצד אחד מונח על כתפו והשני נופל על שכמו עד הזרוע.

קמ"ז: רחיצה והשתטפות- אסור לרחוץ בחמין בשבת, ודווקא בהוחמו באור, אבל בחמי טבריה מותר. (תוד"ה אף). להשתטף –לשפוך המים על גופו, ר"מ אוסר, ר"ש מתיר כיון שזה לא דרך רחיצה וכן סובר תנא דמתני', ור"י מתיר רק בצונן.

הבאת אלונטיות בשבת- יחיד אסור להביא אפי' אם נסתפג בי' אלונטיות (-סדינים שמתנגבים בהם) דלא נפישי מיא ואפילו ע"י עירוב שמא ישכח ויסחט בבואו, ורבים מותרים אפי' אם נסתפגו באלונטית אחת פניהם ידיהם ורגליהם או כל גופם דנפישי מיא כיון דמדכרי אהדדי, ור"ש (שהיו מעלים שמן ואלונטית מחצר לגג ומגג לקרפף עד מעין שהיו רוחצים בו ומסתמא לא היו משאירים את האלונטית במקום הפקר. וכתבו התוס' (ד"ה דתניא) שמסתמא היה ר"ש יחידי, שלא היה עימו אלא אחד מתלמידיו, דאין לתלמיד לרחוץ עם רבו אא"כ רבו צריך לו ומסתמא ר"ש לא היה צריך אלא לאחד, והיה התלמיד מחזיר את האלונטית לבדו) ורבי שמואל וריו"ח מתירים אף ליחיד והלכה כדבריהם, ומותר ליחיד להניחה בחלון אבל לא ימסרנה לבלנים מפני שהם חשודים לסחוט, ומותר להביא הסדינים לבית המרחץ ע"י שיכסו ברה"ר ראשם ורובם.

הרוצה להעביר ברה"ר סכניתא סודר גדול שהראש עטוף בו ושוליו מונחים על כתפו צריך לקשור ב' ראשיה זה לזה למטה מהכתפיים כדי שלא תיפול. וכתבו התוס' (ד"ה צריך) שזה היה בגד דק מאד, ולכן צריך לקושרו שלא יפול ע"י הרוח ויבוא לטלטלו, או שכיון שהוא דק מאד הוא נראה כמשאוי ולא כמלבוש, אם לא שהוא קשור. וכשמעבירים בגדים לחיל המלך יש לשלשלם למטה מכתפיים כדי שיהיו נראים לבושים בזה.

טיפול בגוף האדם בשבת

סיכה ומשמוש בשבת- מותר לסוך בשמן ולמשמש ביד על כל הגוף להנאה, אבל אסור למשמש ואח"כ לסוך מפני שכך הדרך בחול, וריו"ח מתיר אף לסוך ולמשמש יחד. ואסור להתעמל בשבת לשפשף בכח.

אסור **להתגרר במגררת** בשבת דהוי עובדין דחול, ואם היו רגליו מלוכלכות בטיט או בצואה מותר, ורב שמואל בר יהודה עשתה לו אמו מגררת מכסף מיוחדת לשבת.

אסור לעמוד בקרקעיתה של דיומסת מפני שמחממת ומרפאה, זמן ריפויה הוא כ"א יום סמוך לעצרת ועצרת מן המנין, והגמ' מסתפקת אם הם ימים שלפניה או אחריה.

חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת קיפחו את עשרת השבטים שהיו בעלי הנאה ועוסקים בכך ולא היו עוסקים בתורה ויצאו לתרבות רעה, ועקרו תלמודו של ר"א בן ערך עד שביקשו עליו רחמים וחזר תלמודו, והיינו דתנן רבי נהוראי (והיינו רבי נחמיה או ר"א בן ערך, ונקרא נהוראי מפני שהנאיר עיני חכמים בהלכה) אומר הוי גולה למקום תורה אף אם הוא ת"ח, ואל תאמר שהיא תבוא אחריך והיינו שמספיק שתלמידים יבואו אליו ללמוד, שחברין יקיימוה בידך שתהיה רגיל אצלם וכשתשנה מסכת אחת והם אחרת תשמענה ותהא סדורה בפיך ולא תשכח אותה, ואל בינתך אל תישען לומר שאתה חכם גדול וזכרן.

אין יורדים בשבת לקורדימא משום שהטיט שם מחליק והבגדים נספגים במים ויבוא לידי סחיטה.

אין עושים **אפיקטויזין** גרימת הקאה בסם בשבת גזירה שמא יבוא לידי שחיקת סממנים, אבל ביד להכניס ידו לתוך גרונו עד שיקיא מותר, ורב נחמיה אוסר אף בחול משום הפסד האוכלים שבמעיו שע"י ההקאה הוא רעב וחוזר ואוכל.

אין מעצבים את הקטן בשבת בחוליות השדרה, דמחזי כבונה, אבל מותר ללפפו.

קמ"ח. אין מחזירים את השבר דכל רפואה אסורה גזירה שמא יבוא לשחוק סממנים. וי"א שמחזירים תנן.

מי שנפרקה ידו ורגלו לא יטרפם בצונן אבל רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא.

שואל:

דברים שאסרו חכמים בשבת או יו"ט

הגמ' מביאה כמה דברים שאסרו חכמים לעשותם בשבת מחשש שיבוא על ידם לעשות איסור דאורייתא.

הלואה או שאלה בשבת- הרוצה לבקש מחבירו כדי יין ושמן או ככרות או קרבן לפסח כשי"ד ניסן חל בשבת, לא יאמר לו הלווני אלא יאמר לו השאילני, כדי שלא יבוא לכתיבה, ואף שגם בחול פעמים אומר השאילני, כיון שבשבת אין מותר לומר הלווני אלא השאילני מינכרא מילתא ולא יבוא לכתיבה. לרש"י החילוק בין הלואה לשאלה הוא דהלוני משמע לזמן מרובה דסתם הלואה ל' יום ויבוא המלוה לכתוב כמה הלוה לקח כדי שלא ישכח, משא"כ שאלה. אבל התוס' (ד"ה שואל) כתבו שגם סתם שאלה ל' יום, אלא החילוק הוא ששאלה חוזרת בעינה ולא יבוא לכתיבה, אבל הלואה שאינה חוזרת בעינה יבוא לכתיבה, ואף שכאן זה לא חוזר בעין, מ"מ לשון שאלה מזכיר לו שאסור לכתוב. ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ונוטל מה שביקש ועושה עמו חשבון אחרי שבת או יו"ט.

שינוי ביו"ט מדרך חול- ביו"ט יש לשנות ולהביא כדי יין על כתיפו ולא בסל ובקופה, ומ"מ המביא מים א"צ לשנות להביא בכלי גדול כדי שלא ירבה במשוי, ולא בכלי קטן כדי שלא ירבה בהילוך, ולא יפרוס סדין כדי שלא יבוא לידי סחיטה (מכאן מוכיח ר"ת שביין ושמן לא שייך סחיטה), ולא יכסה בכסוי שלא יבוא לידי קשירה שהיא קשר של קיימא שאסורה מדאורייתא.

קמ"ח: מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין- אסור לספק כף אל כף משום אבל, ולטפח על הלב, ולרקד לשמחה ביו"ט שמא יתקן כלי שיר, (ולתוס' זה גם טעם האיסור בלספק ולטפח, דאי לאו הכי גם במועד אסור), ומה שאין מוחים בעושים כך משום דמוטב שיהיו שוגגים ולא מזידים, כדמצינו שאף שאסור לשבת בפתח המבוי שמא יפול חפץ לרה"ר ויבוא לטלטלו מפני שאין ניכר כ"כ בין המבוי לרה"ר, ומ"מ אין מוחין בידי העושין כן, ואף בדאורייתא כתוספת יום הכיפורים אין מוחין משום דמוטב שיהיו שוגגים.

ריבית בהלואת ככר- אסור להלוות ככר במקום שאין דמיו קצוצים, שמא יתייקר הככר ויבוא לידי ריבית כיון שלקח בלשון הלואה, וצריך לקבוע את דמיו, אבל אם דמיו קצוצים מותר דאם יתייקר הככר יתן את דמיו.

הלואת יו"ט לרב יוסף לא ניתנה ליתבע כדי שלא יבוא לכתוב, ועל כן אם חושש שלא יחזיר יקח ממנו טלית ויעשה חשבון לאחר שבת. לרבה הלוואת יו"ט ניתנה ליתבע כדי שלא יתמנע מלתת לו ויפסיד שמחת יו"ט, ואם אינו רוצה שיצטרך ללכת לבי"ד, יקח טליתו ויעשה חשבון לאחר שבת, וכן יכול להערים שיבקש ממנו חפץ אחרי יו"ט ויעכבו אצלו.

שמיטת כספים- השוחט פרה וחילקה בראש השנה של מוצאי שביעית בהקפה, ועיברו את החודש, שביעית משמטת, כיון דאגלאי מילתא שלא יצאה עדיין שביעית ושביעית משמטת בסופה דכתיב "מקץ", ואם נותן לו צריך לומר משמט אני, ואם אומר לו אף על פי כן איני חפץ שישמטו, יקבל ממנו, כדין המחזיר חוב בשביעית, דכתיב "וזה דבר השמיטה" שאפילו אם מקבל ממנו יזכיר שביעית בדיבורו, ואם לא עיברו את השנה אינו משמט והרי זה כהלואת יו"ט שנחלקו בזה רבה ורב יוסף, וגם לרב יוסף שהלואת יו"ט לא ניתנה ליתבע, א"צ לומר משמט אני.

הקדשת פסח בשבת- לריו"ח מותר להקדיש בשבת פסח וביו"ט חגיגה כיון שקבוע להם זמן וכמו שההקרבה דוחה גם הקדשתם דוחה, והגמ' דוחה את הראיות לדברי ריו"ח מהמשניות שי"ל שאין מותר אלא להתמנות וברגיל אצלו (ויש מעלה בזה שיקדיש גם בעצמו), אבל להקדיש מתחילה או להתמנות באין רגיל אצלו י"ל שאסור, והא דתנן שבשבת ויו"ט לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומות ומעשרות, היינו בחובות שאין קבוע להם זמן.

ניתן לקבל סיכומים חודשיים על הדף היומי, וכן על משנה ברורה לפי סדר מבחני דרשו, במייל A0527692282@gmail.com או בנקודות ההפצה.

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יומ טוב ז"ל

פרשת דברים~ שבת קלה'-קמא'~מבחן מס' 29

פרטי הצטרפות:

1. **מטרת המבחן לעידוד חזרה שבועית על הגמרא או על סיכום**, והשאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. **ניתן לענות תשובות בטלפון** עד יום שלישי ב- 05:00 בבוקר. **וכן ברישום במייל** a0527692282@gmail.com.
4. **המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד.** המבחן הינו על גמ' רש"י, **ויש לענות בגמרות סגורות.**
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמ' או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"ד רבני האירגון, בחורים שזוכים יקבלו סך 300 ₪ . – ניתן לשמוע שמות הזוכים בשלוחה 5.
7. לפרטים ולתרומות בטל' 050-4172898 בין 21.15-22.30 בערב.
8. מדי חודש, **הגרלה נוספת לכלל** הנבחנים (3 זכיות ע"ס 150 ₪ כ"א) לעושים **3** מתוך 4 מבחנים.
9. **ניתן להשיג את המבחן ואת סיכומי התמצית** בנק' הפצה (שלוחה 4), בפקס 15389285851 או במייל לעיל.
10. **חדש!! מדור "לדעת חכמה" - 4 שאלות נוספות להעמקת החזרה. הזוכה בהגרלה השבועית, באם ענה נכון על 3 מתוך 4 שאלות אלו, יקבל בנוסף לזכייה בונוס של 200 ₪ .**

1. איזו מילה אינה דוחה שבת לכו"ע (שבת קל"ה.)?
א. נולד בין השמשות.
ב. אנדרוגינוס.
ג. נולד או נתגייר כשהוא מהול.

2. הלוקח שפחה וילדה ואח"כ הטבילה, האם נימול לשמונה, ומדוע?
א. מחלוקת אי הוי דומיא ד"לכם" או לא.
ב. מחלוקת אם מילת שמונה תלויה בטומאת לידה או לא.
ג. לכו"ע נימול לח', כיון שילדה ברשות ישראל.

3. מה דין אנדרוגינוס למילה ולערכין לפי רבי יהודה?
א. למילה כזכר ולערכין ספק.
ב. למילה ספק ולערכין לא כזכר ולא כנקיבה.
ג. למילה זכר ולערכין לא כזכר ולא כנקיבה.

4. איזה ברכה מברך אבי הבן בברית?
א. אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על המילה.
ב. אשר קדשנו במצוותיו וציוונו למול את הבנים.
ג. אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו.

5. איזה דבר מותר בשבת (באופנים מסוימים) ואין בו משום עשית אהל (רש"י)?
א. כשעושה רק מחיצה ולא גג.
ב. כשמוסיף על גג קיים.
ג. שתי התשובות נכונות.

6. באיזה אופן מותר לפרוס כילה בשבת?
א. כילת חתנים שאין טפח בגג או בתוך ג' טפחים לגג או בשיפוע.
ב. אם אינה עשויה לישן תחתיה מותר בכל גוונא.
ג. בעשרה בני אדם.

7. על מי נאמר בגמ' שבת קל"ט. שלא טעם טעם יין?
א. אדם הראשון ק"ל שנה מזמן שחטא.
ב. נח ממתי ששתה יין והשתכר.
ג. יוסף מיום שפירש מאחיו.

8. מה אסור לעשות בשבת לכו"ע משום בורר (גמ' ורש"י ק"מ.)?
א. נתינת ביצה במסננת של חרדל.
ב. נתינת מים ע"ג כרשינים או שפשופם.
ג. נתינת כרשינים לתוך כברה או כלכלה.

9. האם מותר לגרוף עפרורית מלפני שור העומד לפיטום?
א. באיבוס של קרקע מחלוקת, ובאיבוס של כלי מותר.
ב. באיבוס של כלי מחלוקת, ובאיבוס של קרקע אסור.
ג. בין בזה ובין בזה מחלוקת.

10. הרוחץ במים ויוצא, האם מותר לטלטל את המים שעליו?
א. מותר.
ב. בכרמלית מותר וברה"ר אסור .
ג. אף בכרמלית אסור.

"האיש שנותן ליבו תמיד לחזור על למודו, לבד שבזה מצליח ומשתמר תורתו,-ניכר בזה חביבותו לתורה" (תורת הבית פ"ו).

מדור "לדעת חכמה"

לע"נ ישראל יעקב ב"ר ילחק אייזיק ז"ל

1. מתי ולענין מה סובר רשב"ג שהולד הוא ספק נפל (גמרא ורש"י)?
א. בהמה שנשחטה ביום השמיני, אבילות בתינוק שמת בתוך ל' יום.
ב. בהמה שנשחטה ביום השביעי, מכשירי מילה בשבת כשלא ידוע שכלו חדשיו.
ג. נפל מן הגג או אכלו ארי, קים לן שנולד בזמנו.

2. מה הדין בשני תינוקות וכו' ושכח ומל את של ערב שבת בשבת?
א. י"א שזה מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, וי"א שפטור לכו"ע.
ב. י"א שזה מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, וי"א שחייב לכו"ע.
ג. י"א שזה מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, וי"א שפטור לכו"ע, וי"א שחייב לכו"ע.

3. האם מותר לתלות משמרת ביו"ט?
א. מותר לכו"ע.
ב. לכו"ע רק אם מניח אותה כדי לתלות בה רימונים ותולה בה רימונים.
ג. מחלוקת.

4. מדוע אסור לסוך רגלו בשמן כשהיא בתוך מנעל (רש"י)?
א. משום מעבד.
ב. שמא יורידו ויבוא לטלטלו.
ג. משום שזה דרך רפואה, ורק לבני מלכים מותר.

ההגרלה השבוע על

תו קניה ע"ס 500 ₪

לבחירה: אושר עד/יש.

שמות הזוכים:
בהר בחוקותי **הרב שרגא נוימן** עפולה.
במדבר **הרב גד פרוסקין** ביתר.
נשא **הרב יהודה דזיאלובסקי** חיפה.
בהעלותך **הרב חיים רבי** ירושלים.
בהגרלה החודשית זכו
הרב רפאל הרוש ביתר.
הרב יחיאל פריימן ירושלים.
הרב שלום לנדמן ב"ב.

תמצית משנה ברורה

סימן תצ"ו – סימן תק"א סעיף ו'

מיועד לחזרה בלבד, ואין לסמוך להלכה.

סימן תצ"ו

יום טוב שני של גלויות

בזמן שהיו מקדשים את החודש בארץ ישראל על פי הראיה, במקומות בחו"ל שלא היו יודעים אם החודש היה מלא או חסר היו עושים שני ימים טובים מספק, ועכשיו אע"פ שאנו בקיאים בקביעות החודש מ"מ השאירו תקנת יו"ט שני, מפני שחששו חכמים שמרוב הצרות והטלטולים ישתכח החשבון ויבואו לאכול חמץ בפסח. ובסימן זה יתבארו דיני יו"ט שני.

המזלזל במזיד ביו"ט שני, אפי' באיסור שבות או בתחומין דרבנן או באמירה לנכרי היו מנדים אותו, שמפני שכל עיקרו מדרבנן העוקר איזה דבר הרי הוא כעוקר כולו, ואם הוא ת"ח לא מנדים אלא מלקים אותו (ועיין במ"א ובא"ר מחלוקת בשיעור מכת מרדות), אבל ביו"ט ראשון מנדים רק על איסור דאורייתא, ועל איסור דרבנן מכין מכת מרדות. וי"א שאין חילוק בין יו"ט ראשון לשני, ומלקים או מנדים בהם לפי ראות עיני הדיינים לפי הענין. ואם עשה ע"פ הוראת חכם אין לנדותו, כיון שהוא שוגג.

מה אסור ביו"ט שני- כל דבר שאסור ביו"ט ראשון אסור גם ביו"ט שני, מלבד לענין מת וכמבואר בסימן תקכ"ו, וכן החש בעינו קצת וכל גופו בריא ואינו מרגיש מיחוש בגופו מותר לכחול את העין לרפואה אפי' בלי שינוי, וכן בשאר חולי שאין בו סכנה שאינו חולי כל הגוף, שלא החמירו במיני הנאת הגוף ביו"ט שני בשבות דרבנן, אע"פ שביו"ט ראשון מותר רק ע"י נכרי ולא ע"י עצמו. ומלאכה דאורייתא אסורה גם ביו"ט שני אפי' בחש בכל גופו, וע"י שינוי ביו"ט ראשון בודאי יש להחמיר, וביו"ט שני אפשר שיש להקל, וצ"ע, וע"י נכרי אסור במלאכה דאורייתא אא"כ הוא חולה בכל גופו. ולענין כבוי דליקה עיין בסימן תקי"ד. ומי שנפל או נחבל ונצרר דם במקום נפילתו, אסור לנקז את הדם ביו"ט שני אפי' ע"י נכרי, מאחר ואינו מצטער כ"כ ואין סכנה במה שימתין למחר. ויו"ט שני של ראש השנה דינו כיו"ט ראשון.

בן ארץ ישראל שבא לחו"ל ודעתו לחזור, כל זמן שלא הגיע לישוב של ישראל עדין דינו כבני ארץ ישראל ומותר אפי' בפרהסיא, ומשהגיע לישוב של ישראל או לתחומו אסור לעשות מלאכה ואפי' בצינעא, ומ"מ אם עשה מלאכה אין מנדים אותו. ואם יצא מן הישוב למדבר מותר לעשות מלאכה, (ואם חל יו"ט שני בערב שבת א"צ לערב עירוב תבשילין מפני שזה דבר שבצינעא, וצריך להתפלל בלחש תפילת י"ח ולהניח תפילין בצינעא, אבל צריך ללבוש בגדי יו"ט). ואם אין דעתו לחזור דינו כבני חו"ל אפי' בהגיע לתחום ישוב של נכרים, וי"א שרק בהגיע לישוב של ישראל אסור, ומאז אסור לעשות מלאכה אפי' במדבר. ובן חו"ל שהגיע לא"י אם דעתו לחזור צריך לעשות יו"ט שני, ותפילת יו"ט יתפלל בביתו בצינעא, ואם דעתו שלא לחזור לעולם יתנהג כבני א"י. והעוקר דירתו עם אשתו ובניו למקום כדי לעסוק שם לפרנסתו, אע"פ שבשעת עקירתו דעתו היתה לחזור למקומו, כמי שאין דעתו לחזור דמי, דבסתמא אם ימצא שם פרנסה מרווחת ישאר שם, ומי שאין דעתו לחזור, נחשב אין דעתו לחזור אפי' אם אשתו נשארה במקום הראשון.

ניתן לשמוע שיחות מת"ח אחד בעניני פרשת השבוע, בין המצרים, מגילת איכה, וכן סיכומי דף היומי 7 דפים בשעה, ושיעורים על חפץ חיים ואהבת חסד וכו'.

בטלפון- 03-6171132

ניתן להשיג את גליונות תמצית משנה ברורה, תמצית ספרי מוסר (קנין חכמה), תמצית הש"ס על הדף היומי גמרא רש"י, או גפ"ת עם הקדמות תמצית ההלכה וסיכום חודשי לפי סדר העניינים, וכן את מבחני "לדעת" ו"לדעת חכמה" במייל A0527692282@gmail.com או בנקודות ההפצה. כמו כן ניתן לרכוש את חוברות תמצית על הש"ס ומשנה ברורה בנקודות המכירה, או בטל' 0537125663.

לפרטים 0527692282.

רשימת נקודות המכירה וההפצה בטלפון 0737-289669.

סימן תצ"ז

הסימנים הבאים (תצ"ז – תק"ב) עוסקים בהכנת בעלי חיים לאכילה ביו"ט, צידתם והכנתם שלא יהיו מוקצה (תצ"ז), שחיטתם וכסוי דמם (תצ"ח), טיפול בבהמה לאחר השחיטה (תצ"ט), קנית בשר והכנתו לאכילה (ת"ק), הבאת עצים להסקת התנור (תק"א), הדלקת האש ובישול בקדירות (תק"ב). ובסימנים אלו מתבאר כיצד אפשר להכין בשר ביו"ט באופן המותר, ומה אסור לעשות מדאורייתא או מגזירות דרבנן.

צידת בעלי חיים

צידה היא מהמלאכות האסורות ביום טוב, י"א מדאורייתא וי"א מדרבנן, ועל כן אסור לצוד בעלי חיים ממקום חירותם למקום שהם ניצודים בו, וכדלהלן.

צידת דגים- צידה היא מלאכה האסורה ביו"ט, ועל כן אסור לצוד דגים מן הנהר, וגם מן הביברים (בריכות דגים) אסור לצוד, אפי' בביבר קטן שא"צ לומר הבא מצודה ונצודנו (שבחיה ועוף כהאי גוונא לא חשיב צידה), מ"מ כיון שהביבר רחב הרבה והדגים מכוסים מן העין הם נשמטים לחורים וסדקים ויש טורח לתופסם, ולכן אינם נחשבים ניצודים. וכתב המ"א שביבר קטן שהמים בו צלולים והדגים נראים מותר, וי"א שמטעם מוקצה אסור. ובסעיף ה' מבואר שאם סכר אמת המים מערב יו"ט בכניסה וביציאה, והאמה אינה רחבה יותר מו' טפחים (אפי' אם היא ארוכה, ויש מפקפקים בארוכה), אין בזה איסור צידה כיון שהם ניצודים ועומדים, ואין כאן איסור מוקצה כיון שהסכירה נחשבת כזימון לצורך יו"ט, ומהפמ"ג משמע שצריך זימון, ובהלכה ברורה משמע שאף בסתמא מותר. ויש מחמירים לצודם ביד, ולא במצודה כדרך שעושים בחול, ויש להחמיר בזה לכתחילה. אמנם אם בשעה שסתם את האמה היה יודע שלא יצטרך ביו"ט אלא כמה מהם, א"כ לא כולם נחשבים מוכנים, ולכן לא יברור כמה ויחזיר למים חלק מהם, דנמצא שטלטל דבר שאינו מוכן שלא לצורך, אלא יקח לאכול מה שיעלה בידו בין טוב ובין רע. ואם הדגים בתיבה מחוררת הנמצאת בתוך מים הדין כנ"ל, וי"א שכיון שהדגים נמצאים בכלי ולא במקום חיותם מותר אפילו להביא מצודה, וע"כ נראה שאין להחמיר בתיבה ליטול ביד אפי' אם התיבה רחבה הרבה יותר מו' טפחים, ואם התיבה נתונה במים זמן מרובה ונתנו בה דגים לפרות ולרבות ולפעמים צד מהם, כתב הפמ"ג שהרי הם מוקצה, ומצדד שם שבהזמנה בפה סגי. ואם הכניס דגים לבאר מערב יו"ט וצריך לצוד אותם דווקא ע"י כלי, אסור לצודם ביו"ט, ומ"מ אם הם בבור עמוק א"צ לרדת למטה כדי לתופסם בידו, אלא מותר לעמוד למעלה ולתופסם ע"י כלי.

צידת בעלי חיים בני תרבות- אווזים ותרנגולים ויונים וכל כהאי גוונא שהם גדלים בבית או בחצר והם עומדים לאכילה (ובקנאם בסתמא נחשבים עומדים לאכילה), מותר לתופסם כדי לשוחטם אפי' מרשות הרבים ואפי' ע"י מצודה, דכיון שהם חוזרים לכלובם בערב וניזונים תמיד בבית הוו כניצודים, (וטעם ההתר משום שמחת יו"ט ועל כן אסור לכמה פוסקים לתופסם שלא בשביל לאוכלם, ובפרט אם תופסם ממקום רחב), וא"צ לזמנם כיון שהם מוכנים, ומ"מ ירא שמים יתן עיניו תחילה בעופות ויברור איזה שירצה כדי שלא יבוא ליטול ולהניח ולטרוח טירחה יתירה ביו"ט. ועוף שקנאו עכשיו ועדיין לא הורגל בבית ואינו חוזר לכלובו בערב, אסור לצודו ביו"ט אפי' אם הוא בבית, אא"כ הוא במקום צר, ובמ"א כתב שבלילה כשהם יושבים על הקורה מותר לתופסם כיון שעיניהם מתעוורות ואינם נשמטים מיד התופסם, ואם הוא נקנה ממקום סמוך והוא מכיר מקומו הראשון, יש לצדד שהרי הוא כניצוד.

צידת שאר בעלי חיים- שאר כל חיה ועוף שצריך לומר הבא מצודה ונצודנו, ובכלל זה כל שאינו יכול לתופסו בריצה אחת אלא צריך להנפש קודם שיגיענו, או בעוף אם החלון או הגג פתוחים והם יכולים לברוח משם אף שהמקום דחוק שאפשר לצודו בשחיה אחת, אסור לצודם, ואם אינם מחוסרים צידה וזימנם מערב יו"ט מותר לצודם. (סעיף ז').

האכלת והשקאת בעלי חיים- כתב השו"ע בסעיף ב' שבעלי חיים שהם מוקצים ביו"ט, אסור להשקותם ביו"ט או לתת לפניהם מזונות (אבל מותר לשים לפניהם בריחוק קצת שהם באים ואוכלים, שיש בזה הכר), דכיון שהם מוקצים יש לחוש שיבוא לאכול מהם ביו"ט, אמנם לי"א שמביא הרמ"א בסימן תצ"ה שאין איסור מוקצה ביו"ט, כ"ש שנותנים לפניהם מזונות, (וכל דבר שאסור לאוכלו או להשתמש בו מפני שהוא מוקצה לדבר אחר, אסור לטלטלו), ולפי זה אפי' בבהמה מדברית או תרנגולת העומדת לגדל ביצים שאין בהם חשש צידה אסור. ובסעיף ז' סתם השו"ע שכל האיסור הוא רק בדבר שיש בו איסור צידה (ומ"מ במקום הפסד מותר), וכתב הפר"ח שכך נוהגים העולם וכן עיקר. ובבהמה טמאה מותר לכו"ע.

הכנת בעלי חיים מעיו"ט שלא יהיו מוקצה

בעל חיים שלא היה עומד לאכילה מערב יו"ט, הרי הוא מוקצה ביו"ט ואסור לשוחטו או לאוכלו, ולהלן יבואר איך מכינים דבר שלא יהיה מוקצה ביו"ט, ומה הדין כשיש ספק אם הוא היה מוכן לפני יו"ט, או שיש ספק אם מה שמצא זה מה שזימן.

ספק מוכן- בעל חי שניצוד במצודה שהיתה פרוסה מערב יו"ט, ויש ספק אם ניצוד ביו"ט או לפני יו"ט, ולכן אסור לאוכלו או לטלטלו, דאף להפוסקים שצידה ביו"ט אסורה מדרבנן, דבר שיש לו מתירין אסור אפי' בספק דרבנן, וי"א שהטעם משום שכמה פעמים החמירו אף בספק דרבנן, ונ"מ שגם דגים שיתקלקלו עד מוצאי יו"ט אסור, ובמקום שאפשר שיפסדו לגמרי אפשר שיש להקל. (אמנם במוצאי יו"ט א"צ להמתין בכדי שיעשה אפילו ודאי שניצוד ביו"ט, כיון שהוא ניצוד מעצמו, ובראש השנה צריך להמתין עד אחרי היום השני, וכן אם היום השני הוא שבת צריך להמתין למוצאי שבת), וכן בספק מוקצה וכ"ש בספק נולד אסור, ובספק אם בא מחוץ לתחום נחלקו הפוסקים ויתבאר להלן סימן תצ"ח. ואם ראה מערב יו"ט את המצודה מקולקלת בצד אחד שזה סימן שבצד השני נפלה חיה מותר. וביו"ט שני אין איסור בספק מוכן, כיון שיש כאן ספק ספיקא גמור להתירא (אמנם דבר שיש בו רק ספק אחד אלא שנתערב, מחמירים ביש לו מתירין אם לא במקום הפסד גדול), וביו"ט שני של ראש השנה או יו"ט שני שלאחר השבת אין להתיר בספק מוכן, וי"א שכיון שאנו בקיאים בקביעא דירחא אצלנו יו"ט שני אינו ספק אלא מנהג אבותינו בידינו, והוי כיו"ט ודאי מדרבנן, ואין כאן אלא ספק אחד ואסור, ויש להחמיר כסברא זו אם לא במקום הפסד גדול.

איל וצבי שקיננו בפרדס הסמוך לעיר בתוך ע' אמה ושיריים (ד' טפחים), וילדו בו עפרים ועדיין הם קטנים, והפרדס גדור באופן שאין הולד יכול לצאת מהם וקל לצודו, מותרים בלא זימון, שכיון שהמקום קרוב לעיר ורואה אותם תמיד, בסתמא דעתו עליהם לכל זמן שיצטרך, אכן אם לא ידע שנולדו אסור, ואם הפרדס אינו סמוך מותר רק ע"י זימון ולא מספיק שידע שנולדו, והאם אפי' זימון אינו מועיל לה כל שצריך לומר הבא מצודה ונצודנה, ואפי' אם תהא ניצודת מאיליה ביו"ט אסור משום מוקצה כיון שהזימון מערב יו"ט לא חל.

הקלדה • עריכה • עימוד • כריכה
הדפסה • הפצה
חייג עכשיו: ביינוש קרליבך
052-717-9103
mikra9876@gmail.com
מקרא
הוצאה לאור

זימון יוני שובך- יונים מדבריות שקיננו בשובך שבחצר או בעליה, או צפורים שאינם מורגלים אצלו אלא הם פורחים כל היום בשדות ובלילה באים ללון בטפיחים שבכתלים, הצד אותם בשבת חייב חטאת כיון שהם בורחים ונשמטים, ואסור לצודם ביו"ט אפי' אם הם בכלובם אם אינם ניצודים שם ממילא, ואין זימון מועיל להם, (ולא דמי ליונים שבבית שאוכלים בבית תדיר וכניצודים דמי, וגם עיי"ז הם בני תרבות ואינם נשמטים כ"כ כשרוצים לאחוז אותם, ואפי' במקום ששייך רק טעם אחד, כגון אוזזים ותרנגולים שמזונותיהם עליו אבל הם מרדו ואין נח לתופסם, או שהורגלו עם בני אדם ונח לתופסם אבל אין מזונותיהם עליו, אסור). אבל יונים קטנים שאינם עפים אלא מדדים, או שהם עפים מעט אבל אפשר לתופסם בקלות וא"צ לומר הבא מצודה ונצודנו, מותר לצודם, אבל זימון צריך אפי' למ"ד שאין מוקצה ביו"ט.

צורת הזימון- א"צ לנענע הקן או לאחוז את היונים, או לראות ולמשמש את מי שבורר אם הוא כחוש או שמן, אלא מספיק שיעמוד מרחוק ויאמר או אפילו שיקבע בלבבו זה וזה אני נוטל למחר, ומ"מ צריך שיסמן בדעתו או יטבע עיניו בטביעות עין גמור שלא יקח מחר אחרת. ואם אמר מכאן אני נוטל למחר לא מהני, כיון שלא פירש את מי יקח. ודין זה אינו דווקא ביונים, אלא בכל מוקצה דבעלי חיים, כגון תרנגולת העומדת לגדל ביצים.

זימון יותר ממה שצריך אינו מועיל, אפי' בצריך אחד וזימן שתים, אך אם מזמן כמות שאפשר שיצטרך לה, יכול ליטול ביו"ט כמה שהוא צריך, ומותר לטלטל ולהניח ולקחת אחר כיון שכולם מזומנים.

זימן שניים ומצא שלשה כולם אסורים כיון שאחד מהם אינו מזומן (ובעלי חיים אינם בטלים ברוב וגם הוי דבר שיש לו מתירים), אמנם אם אלו שזימן היו קשורים, ויש כאן אחד לא קשור, הקשורים מותרים, וכן אם אחד היונים נאכל או נפל לים וכבר אינו בעולם, תולים שהאיסור נפל או נאכל והשאר מותרים. ואם זימן שניים קשורים ומצא שלש קשורים, משמע מהט"ז שמותר, דמן הסתם אדם אחר קשר את השלישי מערב יו"ט וזימנו, וכן העתיק הגר"ז לדינא, אבל הפר"ח והחמד משה אוסרים בזה.

זימן שחורים ולבנים בקינים המובדלים במחיצה ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים, אסורים, דחיישינן שאלו שהזמין פרחו ואלו יונים אחרים, ואיירי שיש שובכים נוספים בתוך חמישים אמה, או שהיונים יכולות לפרוח קצת. ואם זימן שחורים ולבנים בקן אחד והחליפו את מקומם, מותרים. ואם מצא את היונים במקום שהניחם, אע"פ שיש בשובך עוד הרבה יונים בצבע הזה שלא זימנם, אין חוששים שהיונים התחלפו, אך משמע מהב"ח שרק אם הם בתוך אחרים מותר, אבל באותו חור בצד אחר אסור, והפר"ח דחה ביאורו אמנם אין ראיה שנחלק על דינו, וצ"ע.

זימן ג' ומצא ב' מותרים, דלא מחזקינן ריעותא לומר שהם אחרים, וכתב הרמ"א שאפי' אם הם היו קשורים יחד מותר, כיון שדרך בעלי חיים לפרק קשירתם, ואפי' אם השניים נמצאו ללא קשר כלל מותר, והט"ז סובר שאם מצאם לא כפי שהניחם אסור (אא"כ היו שנים ומצא שנים), אבל כמה אחרונים מסכימים לדברי הרמ"א בכל גווני.

זימן בתוך הקן ומצא לפני הקן (הדף הבולט מחוץ למחיצת הקן שלשם היונים יוצאות לשאוף אויר ולנוח ואח"כ הן חוזרות לקן) אסורים, שמא אלו שזימן עפו ובאו אחרות, ואם יש קן אחר רק מחוץ לנ' אמה או במקום שלא כנגד הקן הזה, אם היונים יודעות לעוף קצת אסורות (שמא נתחלפו, ואם יודעות לעוף הרבה אין מועיל זימון כלל כיון שיש בזה משום צידה), ואם הן מדדות מותרות, כיון שאין דרכן לדדות יותר מחמישים אמה או למקום שאינן רואות בו את הקן שלהן. ואם זימן בתוך הקן ומצא על פתח הקן מותרים.

נכרי שהביא לישראל דורון בני יונה קטנים שאינם פורחים וממילא אינם צריכים צידה, מותרים אף למי שהביאם, כיון שהנכרי לא הקצה דעתו מהם והם מוכנים לכל, ואם הביאם מחוץ לתחום אסורים למי שהביא ומותרים לאחר.

השוחט בהמה ביו"ט **טוב לו שיפשיט לפני הבדיקה** (ואין חוששים שזה טריפה, דרוב בהמות כשרות, והמאמר מרדכי הוכיח מהב"ח שגם אם נולד בה ספק טריפה מותר להפשיט לפני ששואל מורה הוראה, והוא עצמו מפקפק בזה), מפני שאם הבהמה נמצאת טריפה אסור להפשיטה משום שזה מלאכה שלא לצורך אכילה, (וכן עוף שנטרף בשחיטה אסור למרוט ממנו את הנוצות), ואפי' להפשיט באופן האסור מדרבנן כגון להורייד חתיכות חתיכות באופן שמפסיד את העור, או בקון או בקנה, אסור. והבודק יבדוק במקום שיוכל להניחה שם אם תהיה טריפה, כיון שאסור לטלטל טריפה, וכן חכם לא יורה לאסור דבר שיהיה אסור בטלטול עד שיניחוהו במקום המיוחד לו, ואפשר דלרש"ל שרי.

טלטול ומכירת טריפה- בהמה שנמצאת טריפה אסור לטלטלה, אפי' אם היא עומדת בהמה ויש חשש שתסריח, וי"א שבזמננו שמחמירים כמה חומרות בטריפות הריאה ומצוי טריפות מותר להצניע את הבהמה (ויש חולקים) שמא אם נאסור עליו ימנע מלשחוט, ואוזזים ותרנגולים שאין בהם טריפות הריאה אסורים לכו"ע בטלטול, אא"כ הם אוזזים שמלעיטים אותם שמצוי בהם טריפות הוושט. ובהמה שהיתה מסוכנת אינה מוקצה. ואף היכא שאסור לטלטל את הטריפה, וכן בהמה כשרה במקום שאין מי שינקר את האחוריים והוא חושש שמא יסריח ויתקלקל עד אחרי יו"ט ואין לו דרך לשמור שלא יתקלקל, מותר למכור לנכרי כדרך שמותר למכור לישראל, שלא ישקול, ולא יזכיר מחיר, ואם אינו מאמינו יקח ממנו משכון, ובא"ר מתיר למכור לנכרי אפי' בשר כשר אם אינו מוצא למכור לישראל, אך אם שחט לפני יו"ט בזמן שיש שהות למכור לפני יו"ט, אסור למכור ביו"ט. ולי"א שמביא הרמ"א בסימן תצ"ה שאין מוקצה ביו"ט, י"א שמותר לטלטל טריפה אפי' אם היתה בריאה, וי"א שזה נולד ואסור גם למתירים מוקצה.

סימן תצ"ח

דיני שחיטה ביום טוב

שחיטה היא מלאכה האסורה בשבת מדאורייתא, אבל ביו"ט היא מותרת כיון שהיא מלאכת אוכל נפש, אמנם לא בכל מקרה מותר לשחוט, כגון לשחוט בזמן שאין שהות ביום לאוכלה, ויש דברים השייכים לשחיטה שהם אסורים באופנים מסוימים מדאורייתא או מדרבנן, כגון הליכה לחכם לצורך בדיקת הסכין, שחיטת בהמה שאינה עומדת לשחיטה או שיש חשש שהיא טריפה, שחיטה או הפשטת העור שלא לצורך יו"ט, ראית מום של בכור כדי לשוחטו, וכו', וכפי שיתבאר בסימן זה.

בדיקת הסכין- אין להראות את סכין השחיטה לחכם ביו"ט כדי לדעת אם היא ראויה לשחיטה, אפי' אם השוחט בדק אותה בעצמו לפני יו"ט, שמא יאמר החכם שהיא פגומה וילך ויחדדנה במשחזת, ומ"מ בדיעבד אם הראה לחכם ונמצאת כשרה מותר לשחוט בה. ואם החכם ראה סכין לעצמו בביתו כדי לשחוט בה, יכול להשאילנה לאחרים, ובפר"ח מצדד שאפי' לכתחילה יכול לראות סכין של עצמו כדי להשאילה לאחרים, או להראות לאחרים אם אינו סומך על בדיקתו, כיון שהחכם יודע שאסור להשחיז ביו"ט. ואם השוחט הוא בעצמו ת"ח, יש להחמיר שלא יבדוק בעצמו, אא"כ הוא רב וגדול הדור. וכתב הרמ"א שבזמן הזה שכל שוחט רואה את הסכין בעצמו צריך כל הרוצה לשחוט לבדוק את הסכין מערב יו"ט, (ולא יחזיר את הסכין לנדן שלו אחרי הבדיקה, כיון שאם חוד או צדדי הסכין נוגעים בקשיות הנדן מיקרי סכין שאינו בדוק), ונכון שיהיה לכל שוחט ב' או ג' סכינים בדוקים מערב יו"ט. ואחרי השחיטה מותר לבדוק את הסכין כדי להכשיר את הבהמה ששחט, ויכול לשחוט עוד על סמך בדיקה זו, אף אם מתחילה כיון בבדיקה גם כדי לשחוט בו. ואם לא בדק מערב יו"ט ואין בעיר סכין בדוק והוא שעת הדחק, מותר לבדוק ביו"ט. ואם נפגם הסכין ביו"ט מסתפק הפמ"ג אם מותר לומר לנכרי שישחיזנה, וכתב שבמקום דחק וצורך גדול אפשר דשרי. מי שלא שחט מעולם אסור לו לשחוט ביו"ט.

הוצאה לצורך השחיטה- מותר להוליך את הבהמה והסכין לשוחט, ואין חוששים שימלך מלשחוט ונמצא שהוציא שלא לצורך, ואפי' דרך רה"ר מותר להוציא, דהוצאה באוכל נפש דינה כאוכל נפש עצמו שמותר לעשותה אף כשהיה אפשר לעשותה מערב יו"ט (גם לדעת המחמירים בסימן תצ"ה), ואפי' גדי קטן שצריך לנושאו על כתפו מותר לנושאו וא"צ שהגדי ילך ברגליו. וכן מותר לשוחט להוליך את הסכין אצל הבהמה.

איזה בהמות אינם מוקצה ומותר לשוחטם- בהמות שיוצאות לרעות חוץ לתחום וגם לנות שם ברציפות במשך כל הקיץ עד חודש חשון, ולא היו בתחום העיר מערב יו"ט, מצד תחומין הם אסורים לבעליהם אא"כ עירב לאותו צד או שבאו מאליהן, וכן מותרים לישראל אחר, אבל מצד איסור מוקצה אסור לשוחטם למ"ד (סימן תצ"ה) שיש איסור מוקצה ביו"ט, וי"א שלכו"ע אסור דכיון שאינם חוזרות כל הקיץ הסיח דעתו מהם לגמרי, ואם היו בתחום העיר בבין השמשות, וגם הבעלים ידע מזה בבין השמשות, לפמ"ג מותרות אפי' אם לא הוא הביאם, וכן מוכח בבה"ג, אכן במאירי כתב שרק אם זימנם בפירוש מותר, וצ"ע לדינא. אבל בהמות שחוזרות מידי פעם לתחום העיר, אין בהם איסור מוקצה ומותר לשוחטם ביו"ט (היכא דליכא איסור תחומין) אפי' אם באו רק בליל יו"ט. ובהמות של נכרי, אפי' כשאינן חוזרות לתחומי העיר אין בהם איסור מוקצה, ואם הביאם לצורך נכרי, או שהביאם בסתמא לעיר שרובה נכרים, מותר לשוחטם, אמנם אם באו בשביל ישראל אסור היכא שידוע שלנו חוץ לתחום, ואם יש ספק אם באה מחוץ לתחום ביו"ט או לפני יו"ט, השו"ע בסעיף ג' כתב להקל בזה אפילו אם באו לצורך ישראל, ובסעיף ד' הוסיף שאפי' אם היא בהמה שדרכה ללון חוץ לתחום מותר, (שאף שספק מוכן אסור, בתחומין תלינן להקל), וכ"ש שאלו שמביאים לשוחטם בבוקר שמסתבר שהובאו כבר מאתמול. והאחרונים תמהים שהשו"ע פסק בכמה מקומות להחמיר בספק תחומין, ודעת המ"א שלא להקל בזה אלא כשהנכרי שרוי בעיר ויש לו בהמות בתחומה, או ביו"ט שני.

שחיטת עגל שנולד ביו"ט- דעת השו"ע שמותר לשחוט עגל שנולד ביו"ט בתנאים דלהלן: א' האם עומדת לשחיטה, שבזה העגל נחשב מוכן אגב אמו, ואפי' אם יודעים שהאם טריפה מותר, כיון שהיא מוכנה לכלבים, אך בספק טריפה שילדה י"ל דהוי נולד ומוקצה, כיון שבבין השמשות לא היתה האם עומדת לכלבים. ב' קים לן שכלו לו חדשיו, והיינו ט' חודשים לגסה וה' לדקה. ג' הרמ"א מוסיף שצריך שהעגל יפריס ע"ג קרקע, דבזה אין חשש שמא נתרסקו אבריו ביציאתו מן הרחם (ובלא כוונה יראה שהעגל בחשש טריפה ונמצא ששחט שלא לצורך, אבל בדיקה א"צ אף בלא הפריס, ובחול מותר לשוחטו ולאוכלו בו ביום), ודעת הרש"ל והט"ז שא"צ לחשוש לזה. וכתב המ"ב שלמנהגנו כהרמ"א להתיר מוקצה ביו"ט, א"צ את התנאי הראשון, ומותר לאכול עגל שאמו עומדת לגדל ולדות, כיון שהלידה לא עשתה שינוי בגופו. אמנם כתב המ"ב דהאידנא אין אנו בקיאים אם כלו לו חדשיו, ולכן גם אם מתקיימים התנאים הנ"ל אין לשחוט עגל לפני היום השמיני, (ואם חל היום השמיני ביו"ט או ביו"ט שני, כתב הפמ"ג שי"ל דאסור כיון דאתקצאי בין השמשות, אבל בישועות יעקב מתיר בזה, כיון שרוב הולדות כלו לו חדשיו, ובודאי יגיע לכלל התר). ואם היו שבת ויו"ט סמוכים זה לזה, הנולד בזה מותר בזה.

שחיטת בהמה מסוכנת- אסור לשחוט כל בהמה ביו"ט בזמן שלא יספיקו לאכול ממנה כזית צלי (שזה הבישול הכי קל) מבעוד יום, ואף אם יש שהות לאכול ממנה ביו"ט אסור מדרבנן לשוחטה אם אין בשחיטתה צורך יו"ט, ואף אם הוא אוכל כזית כדי להתיר לו את השחיטה, הוי הערמה ואסור, אבל בצריך אפי' רק לכזית אחד מותר שחוט בהמה כיון שא"א לכזית בשר בלא שחיטה, אמנם בבהמה מסוכנת שירא שמא תמות וכבר לא יוכל לשוחטה אחרי יו"ט, התירו חכמים לשוחטה ביו"ט אף אם הוא כבר אכל, בזמן שיש שהות לאכול ממנה כזית צלי, כיון שזה ראוי לאורחים (ואין בזה איסור דאורייתא). דעת הרמ"א שמותר לשוחטה אפי' אם אין שהות לנתחה ולבודקה תחילה, כיון שמן הדין מותר לאכול בהמה בלא בדיקת הריאה, ודעת כמה אחרונים שצריך שיהיה שהות להפשיטה ולבודקה, ובספר ישועות יעקב כתב שדווקא בגדיים וטלאים שלא מצוי בהם סירכא יש להקל, אבל בבהמה גסה לא, וכתב בשער הציון שנראה שאם יש שהות עד השקיעה לאכול כזית צלי, ועד שיראה שני כוכבים יש שהות להפשיט ולנתח ולבדוק ולאכול כזית צלי (שלרבי יוסי עד אז זה יום, ורק לכתחילה מחמירים כרבי יהודה שבין השמשות מתחיל בשקיעה), מותר לשוחט.

הפשטת העור אחרי השחיטה- בסתם שחיטה התירו חכמים להפשיט, מפני שאם לא נתיר להפשיט לא ישחטו וימנעו משמחת יו"ט, ואין בהפשטה איסור דאורייתא כיון שאם יבואו הרבה אורחים יצטרך להפשיט את כל העור, (אמנם אם שוחט בזמן שאין שהות לצלות ולהאכיל להרבה אורחים מותר להפשיט רק כדי צרכו לבשר שנוטל מהבהמה). ובשוחט בהמה מסוכנת שיטת השו"ע שגם בזה התירו חכמים להפשיט את העור, כדי שלא יסריח הבשר, אבל אסור לטלטל את העור ולהניחו על מקומו אא"כ מחובר אליו אבר אחד (שאז העור בטל לאבר). והרמ"א מביא שי"א שאין להפשיט את העור כלל (וכן השוחט עוף מפני שהוא מסוכן ואין דעתו לאוכלו ביו"ט אסור למרוט נוצתו), אא"כ שחט לצורך יו"ט, וכתב שכך ראוי להורות, אמנם אם יש זמן ביו"ט לבדוק את הריאה, כתב בשער הציון שנכון יותר שיפשיט קצת כדי לבדוק את הריאה ויבדוק את הריאה כדי להכשיר את הבשר כראוי אם יבואו אורחים, ואין להחמיר אלא על הפשט שאר הבשר, (ודלא כמו שמשמע מהמ"א שאם אין דעתו לאכול מהבשר אין להפשיט ולבדוק אפי' ביש לו פנאי, ועכ"פ בודאי אין להחמיר באופן זה). והמ"ב מביא מכמה אחרונים שהעיקר כדעת השו"ע ורק לכתחילה יש ליזהר, ואפשר שע"י שינוי (שבעלמא זה אסור רק מדרבנן) כגון ע"י קוץ או קנה אין להחמיר, אכן אם אין חשש שזה יסריח עד הערב אסור להפשיט, וכתב הפמ"ג שאם שחט בזמן שאין שהות ביום לאכול כזית ההפשטה אסורה מדאורייתא.

הבאת הבהמה מהשדה אחרי השחיטה- אם שחט בשדה אין להביא את הבהמה לעיר או ברשות הרבים כהאי גוונא דשכיחי רבים במוט או במוטה כדרך שמביא בחול (ומשמע שדין זה הוא גם בשוחט בהמה בריאה), ואפי' ע"י שינוי אינו כדאי, אלא יביאנה בידו אברים אברים אף שעי"ז מרבה בהילוך, ואם אינו יכול כגון שצריך למהר להביא לאורחים, נראה שמותר להביא במוט ובמוטה, (אמנם במסוכנת יש צד לאסור), ובבריאה יש להקל ע"י נשיאת המוט בשינוי, ובפרט היכא שא"א להביא אברים אברים.

שחיטה במקום שיש חשש שזה טריפה- עוף שנדרס ברגלים ויש לחוש שנתרסקו אבריו, שהוא צריך שהיה מעת לעת כדי שיצא מחשש ריסוק אברים, וצריך ג"כ בדיקה שלא אירע ריעותא באברים הפנימיים ונטרף עיי"ז, לשיטת השו"ע מותר לשוחטו ביו"ט אחרי ששהה מעת לעת ואין חוששים שתימצא ריעותא בבדיקה, מפני שהוא בחזקת התר, (וכן הדין בספק נקובה בקוץ), ולשיטת הרמ"א (יו"ד נ"ח) אין לשוחטו כיון שאין אנו בקיאים בבדיקת כל האברים. והיכא שאין שום ריעותא, אלא שבאותו מקום מצויות טריפות הרבה כמו כשירות, לדעת השו"ע מותר לשחוט, דכיון שרוב הבהמות

כשרות יש לה חזקת התר. ויש חולקים על עיקר דינו של השו"ע וסוברים שבין היכא שיש ריעותא ובין היכא שהטריפות מצויות אין לשחוט. והכריעו האחרונים שאם יש מחצה על מחצה שהם טריפות מצד הדין יש להחמיר, אך צ"ע מה הדין בזה במקום צורך גדול, ואם הם טריפות מחמת חומרא מותר לשחוט לצורך יו"ט או במסוכנת, אבל בלאו הכי המנהג שלא לשחוט שום בהמה ביו"ט אפי' במקום שאין הטריפות מצויות כ"כ שמא תימצא טריפה, אבל עוף נוהגים לשחוט ביו"ט.

ראית מומי בכור ביו"ט- בכור בזמן הזה שאין לשוחטו בלא שנפל בו מום קבוע, אסור לחכם לראותו ביו"ט כדי להתירו, בין בנפל המום ביו"ט בין שנפל מערב יו"ט, מפני שבכור שיש בו מום אינו מותר אלא כשהתירו חכם או ג' הדיוטות, ומחזי כמתקן ביו"ט. ואפי' בדיעבד אם עבר וראהו ומצא שיש בו מום אסור לשוחטו משום מוקצה, ואפי' בהומם מערב יו"ט אסור כיון שהוא צריך הוראת חכם ואסור להורות בזה ביו"ט, וגם למאן דשרי מוקצה ביו"ט אסור בהסח הדעת כזה, אכן אם ראה מערב יו"ט שזה מום, אלא שצריך לבדוק אם לא פשע בעל הבכור בנפילת המום (שאז א"א לשוחטו), מותר לחקור דבר זה גם ביו"ט אפילו אם בעל הבכור לא ידע שזה מום קבוע, ומהא"ז משמע שדווקא אם הוא ידע מותר, וצ"ע. ובכור שנפל לבור אסור להעלותו אפי' אם נפל בו מום מחמת הנפילה, כיון שאסור לשוחטו וטלטול שלא לצורך שחיטה אסור, אמנם מותר לתת לו מזונות במקומו כדי שלא ימות, אף שהוא מוקצה. ובכור שנולד ביו"ט כשהוא בעל מום, ועבר החכם וראה שזה מום קבוע, מותר לשוחטו כיון שמערב יו"ט הבכור היה מוכן אגב אמו, ולפי מה דקיימא לן שאין אנו בקיאים בכלו לו חדשיו, אין לשוחטו. ובכור שנולד תם והומם ביו"ט, הפר"ח מתיר כיון דקיימא לן שאין מוקצה לחצי שבת ובבין השמשות הוא היה ראוי אגב אמו, אכן מלשון הגמ' לא משמע כך, וכן דייקו הפמ"ג והחמד משה מלשון רש"י, ובמאירי מבואר להדיא שאסור כיון שכשנולד תם הוא נדחה לגמרי. ומותר לראות בכור ביו"ט בתור לימוד ולא לצורך הוראה. ואם נתערב איסור התר באופן שאין ביטול, ואל"כ נתווסף התר באופן שיש ביטול, כתב הט"ז שאין לחכם לראות דבר זה ביו"ט משום שזה מוקצה, והבה"ל מסיק להתיר בזה.

אותו ואת בנו שנפלו לבור- סתם בהמות שנפלו לבור מותר להעלותם ביו"ט אע"פ שאינו שוחטם, כיון שאפשר שיצטרך לשוחטם, אבל אותו ואת בנו שנפלו לבור, אין להעלותם יחד כיון שאחת מהם אינה ראויה והוי טלטול שלא לצורך, אלא יעלה אחת וימצא איזה סיבה למה אינו שוחטה (כגון שמא השני שמן יותר, והתירו בזה הערמה משום צער בעלי חיים ומשום הפסד ממונו), ואח"כ יעלה את השניה, ויכול לשחוט איזה שירצה, ומשמע מהשו"ע שעכ"פ מחויב לשחוט אחת מהן, אכן הרבה פוסקים הביאו בשם הירושלמי שאינו מחויב לשחוט כיון שהעלה בהתר, ומ"מ כתב הרשב"א שלכתחילה ראוי להחמיר לשחוט אחת מהן כדי שלא יהיה ניכר ההערמה.

בהמה שחציה של ישראל וחציה של נכרי מותר לשוחטה ביו"ט, ואפי' אם יש להם ב' בהמות בשותפות מותר לישראל לשחוט שתיהן, ואינו מחויב לחלוק עם הנכרי אפי' במקרה שהוא צריך בהמה שלימה ואין לו הפסד מהחלוקה, ואפי' אם הנכרי מסכים לחלוק, ואפי' אם הבהמות שוות במראה ובקומה ובדמים, דאפשר שאין בשר אחת שמן ומוטעם כבשר הבהמה השניה וניחא ליה לאכול מב' הבהמות. וי"א שאם הנכרי מתרצה לתת לו את הגדולה והטובה, אסור לשחוט את השניה, אכן אם הישראל ששוחט אינו נוטל לעצמו את את החלק הפנימי, וחלק האחוריים מניח עם העור לשותפו הנכרי, מותר לשחוט שתיהן בכל גוונא, כיון שאינו טורח בחלקו של הנכרי.

זהירות מגזיזה בהכנת מקום השחיטה- השוחט בהמה ביו"ט אסור לו לתלוש את הצמר כדי לעשות מקום לסכין, וכן בעוף לא ימרוט את הנוצה משום שהוא עוקר דבר מגידולו, (ואף שתלישת הצמר היא כלאחר יד זה אסור מדרבנן, והמריטה אסורה מדאורייתא כיון זה כדרך המלאכה, ובפ"ת הביא מהשער המלך ששיער עיזים אסור מדאורייתא כמו מריטת נוצות של עוף, אך י"ל שזה דווקא בדבר הדק שעל העיזים שעושים ממנו בגדים, ולא בדבר הגס שעושים ממנו שקים. ואף שאחר שחיטה מותר למרוט את הנוצות, שאני התם שזה צורך אכילה, וזה מותר כמו השחיטה עצמה והצליה והבישול והפשט העור), אלא יפנה את הצמר או הנוצות בידו לכאן ולכאן, ואם נתלש נתלש, אך לא יזיז את מה שנתלש, ובכלי לא יפנה משום שנראה כגוזז, (והבה"ל דן אם תולש בכלי הוא בכלל גוזז, או שזה נחשב כלאחר יד). ואם הצמר מסובך על הצואר באופן שא"א לפנותו וא"א לשחוט כך, ולא היה באפשרותו לפנות מערב יו"ט, י"ל שמותר לפנותו ביו"ט. והנה מנהג השוחטים למרוט את הנוצות שבמקום השחיטה, מפני שאומרים שא"א לשחוט בלי זה וסומכים על דעת הרמב"ן שמיקל בדין זה, ומ"מ בודאי אם יכול לשחוט בלי המריטה, יש להחמיר.

כסוי הדם ביו"ט

בבהמה אין מצות כסוי הדם, אבל השוחט חיה או עוף צריך לכסות את דמם. אמנם כששוחט ביו"ט לפעמים יש בכסוי הדם איסור טלטול מוקצה או כתישת עפר או עשית גומא, ולהלן יבואר באיזה אופנים מותר לשחוט בעל חי הצריך כסוי הדם, והאם מותר לכסות את הדם.

הכנת עפר לצורך כסוי הדם- אין לשחוט חיה ועוף ביו"ט אא"כ יש לו עפר תיחוח מוכן מבעוד יום, שאז יניח מהאפר או האפר לפני השחיטה ואחר השחיטה יכסה בזה, דבעינן כסוי מלמטה ומלמעלה, ואם שחט במקום שאין עפר תיחוח ויש שם הרבה דם, יטול קצת מהדם ויתננו בעפר תיחוח ויכסהו, אבל אם נתייבש הדם אסור לגוררו שמא יבוא להשוות גומות שזה אסור מדאורייתא. וביו"ט אסור לחפור לצורך כסוי הדם, משום חפירת הגומא ומשום טלטול העפר שהוא מוקצה. ואם שחט ביו"ט ואין לו במה לכסות, לא יסכהו עד הערב, ואם יש לו דקר (כלי חפירה) הנעוץ בעפר תיחוח מבעוד יום, אף שאסור לשחוט על סמך הדקר כיון שכל זמן שלא נטל את העפר ממקום חיבורו אינה הכנה גמורה, מ"מ אם כבר שחט מכסהו בעפר זה, והרמ"א מתיר באופן זה לדקור פעמים נוספות בשביל לכסות, (והיינו במקום שיש עפר תיחוח שא"צ לכותשו), דמסתמא דעתו להכין את כל העפר, וי"א שאסור לדקור פעמים נוספות, ודעת כמה פוסקים שאפי' במקום שהדקר נעוץ מותר רק אם נעץ אותו בהדיא בשביל להכין את העפר לכסוי. ואם הדקר נעוץ בעפר קשה, או שיש לו עפר מוכן אבל הוא קשה, אסור משום טוחן. ואם יש הרבה עפר תיחוח באופן שמיד כשנוטל עפר נכנס עפר אחר במקומו ולא נעשית גומא, מותר לכסות בזה בדיעבד אם כבר שחט אפי' אם לא היה הדקר נעוץ מבעוד יום.

כסוי הדם באפר של הסקה- אפר של כירה שהוסקה מבעוד יום, מותר לשחוט ע"מ לכסות בו, אבל אפר שנעשה ממה שהוסק ביו"ט, אסור לשחוט ע"מ לכסות בו (אף למתירים מוקצה ונולד ביו"ט, כיון שזה נולד גמור), אא"כ האפר חם בשיעור שראוי לצלות בו ביצה, והפמ"ג מצדד דדי שיהיה ראוי להפשיר משקה שנצטנן, או שהסיק ע"ג אפר של אתמול ונתערב ברוב אפר של אתמול, באופן שלא היה ניכר מעולם בפני עצמו, ואם כבר שחט מותר לכסות גם אם האפר הוא מהיום ואינו חם, ואם יש לו גם דקר נעוץ, לרמ"א עדיף לכסות בדקר, אכן כמה אחרונים סוברים שעדיף לכסות באפר, ונראה שלדקור כמה דקירות לכו"ע אינו נכון, אף אם האפר הוסק בו ביום.

כסוי הדם בעפר שהכניס לביתו- סתם עפר וחול הם מוקצה ביו"ט לכו"ע. אבל המכניס עפר לביתו כדי לפזרו בגינתו, אם הכניס הרבה עפר, ולא שטחו עדיין אלא הוא כנוס במקום אחד, והעפר תיחוח, מותר לכסות בו, ואם העפר תיחוח באופן שאין נעשית גומא בנטילתו מותר אפי' לשחוט מתחילה על דעת לכסות בו או להשתמש בו לשאר צרכים, דדעתו עליו לכל מה שיצטרך, אבל אם הכניס רק מלוא קופתו אסור אפי' אם הניח את העפר בקרן זוית. וי"א שדווקא במכניס לגינתו אסור, אבל במכניס לבית או לחצר אע"פ שלא הכניס אלא מלוא קופה וייחד לו מקום מותר. וי"א שכל ההתר הנ"ל הוא רק לכסוי הדם ורק אם כבר שחט, אבל לשאר תשמישים או לשחוט לכתחילה אסור, ויש להחמיר כסברא זו. ואם הביא מבעוד יום מלוא קופתו עפר בסתמא (ולא חשב בהדיא שזה עבור גינתו) ועירה אותו על הקרקע, וייחד לו קרן זוית ולא שטחו על הקרקע, והוא עפר תיחוח, ונזהר שלא לעשות גומא בנטילתו (כגון שגם העפר מסביב תיחוח והעפר נשמט מיד לגומא, או שיש שם מקום מוגבה מעט והוא נוטל ממנו), מותר לעשות בו כל צרכיו, וכן לשחוט ע"מ לכסות בו את הדם, ואפי' לכסות בו צואה (שזה לא תשמיש תדיר) מותר, וי"א שאם הכניסו עבור צורך ודאי אסור לכסות בו צואה, ויש מקילים גם בזה. ואם שטח את העפר, הוא מתבטל אגב הקרקע אפי' אם הכניסו בפירוש לצרכיו. וכתבו האחרונים שאיסור עשית גומא שייך גם בעפר שכבר נתלש ונחפר או בעפר שבכלים, ולכן אין לתחוב נר בכלי עם עפר אם נעשית גומא בתחיבתו, ומ"מ להוציא את הנר מותר אף שנעשית גומא ממילא.

שחיטת כוי וכסוי דמו- כוי (בהמה שנולדה מצבי שבא על התישה, או מין כוי שהוא בריה בפני עצמה שמספק נותנים לו חומרי חיה וחומרי בהמה) אין שוחטין אותו ביו"ט כיון שאסור לכסות את דמו ושמא לא יהיה רישומו ניכר עד מוצאי יו"ט ויפסיד מצות כסוי הדם, ואם שחטו אסור לכסות את דמו אף אם יש לו עפר מוכן בהדיא לצורך זה, שמא יראה אדם שהתירו טירחא ביו"ט לצורך כסוי הדם ויחשוב ששכוי הוא ודאי חיה, ויבוא להתיר חלבו, ולערב (או במוצאי יו"ט שני לבני חו"ל) אם רישומו ניכר יכסנו. ואפי' אם ירצה לתת מעט עפר בכלי ולקבל את הדם בתוכו (דבלי עפר אין מקבלים דם בכלי משום שזה דרך עכו"ם לשם זריקה לע"ז) ג"כ אין נכון ביו"ט, שמא יאמרו שהוא חיה. ותיש הבא על הצביה אף שחלבו אסור מ"מ מותר לשוחטו ביו"ט. והצל"ח סובר שבכוי שהוא בריה בפני עצמה, אם הכין עפר לצורך זה מותר לשוחטו ביו"ט. וכתב הרמ"א שכל האיסור הנ"ל שייך בשוחט בקרן זוית, אבל השוחט באמצע החצר במקום שדרכו לכסות כדי שלא יתלכלכו, אם יש לו עפר מוכן (שהכניס מלוא קופתו עפר בסתמא, או שהכינו לכסות בו צואה) מותר לכסות אפי' דם בהמה, משום דהוי כגרף של רעי, ואפשר שנכון לכתחילה לכסות כדי שלא יבוא אח"כ לידי כיבוס כליו, ומשמע מהרמ"א שכ"ש שדם כוי מותר לכסות בכהאי גוונא ויש לדחות את הדיוק, ולשחוט כוי לכתחילה אסור אפי' באמצע החצר, והמ"א מצדד שבדם כוי מותר לכסות רק אם באמת כוונתו שלא יתלכלכו, ונראה שצריך שיכוין גם למצות כסוי, כדי שלא יבטל המצוה בידים, שהרי מצוות צריכות כוונה, אבל אם כוונתו למצות כסוי הדם אסור. ובבה"ל תמה דמשמע בגמ' שדם אינו נחשב כגרף של רעי, וא"כ אף באמצע החצר אסור, וצע"ק. עוד כתב הבה"ל שמהגר"א מבואר שלא קיימא לן כדברי הרמ"א בזה.

שחט בהמה וחיה ונתערב דמם וה"ה בכוי וחיה, ודם החיה מרובה עד שאם היה דם הבהמה מים היה ניכר אדמומית דם החיה (שבחול הוא חייב בכסוי), אם יכול לכסותו באופן שא"צ להרבות בטלטול עפר בכסוי בשביל דם הבהמה יכסנו אפי' בעפר שאינו מוכן (כיון שכבר שחט), ואם לאו לא יכסנו אפי' בדקירה אחת, שמא במקום שמכסה דם הבהמה מרובה עד שאם הוא היה מים לא היה ניכר אדמומית דם החיה, אמנם אם שחט באמצע החצר מותר לכסות בעפר מוכן אפי' כמה דקירות כדי שלא יתלכלו בגדיו וכנ"ל בדברי הרמ"א.

שחט צפור מערב יו"ט ולא כיסה את דמה, אסור לכסותו ביו"ט אפי' אם יש לו עפר מוכן, כיון שהיה יכול לכסותו מערב יו"ט, וגם בלי הכסוי הבשר מותר באכילה, ויכפה עליו כלי כדי לשומרו שלא יכסנו, ואם בערב יהיה רישומו ניכר יכסנו.

סימן תצ"ט

טיפול בבהמה לאחר השחיטה

אחרי שהתבארו בסימן הקודם דיני שחיטה וכסוי הדם ביו"ט, מבאר השו"ע באיזה אופן מותר להפשיט את העור ולתקנו או לטלטלו, ודיני מליגת גדי ומליחת החלבים וטלטולם ביו"ט.

הפשטת העור ביו"ט- אין מרגילין ביו"ט, והיינו שאסור להפשיט את העור בצורה שמוציא את כל הבשר דרך רגל אחת, שעי"ז העור נשאר שלם, מפני שיש בזה טירחה גדולה שלא לצורך המועד. ומשמע מהשו"ע שאם חותך מרגל לרגל ברגלים האחוריות ומפשיט דרך שתי הרגלים ועי"ז מפשיט את העור שלם, מותר, ויש מחמירים בכל גוונא שלא להפשיט את העור שלם.

מליגת גדי היו"ט- אסור למלוג גדי ביו"ט, והיינו שאסור ליתנו ברותחין לאחר המליחה כדי להעביר את השיער, ואם מולגו כדי לאכול את העור יחד עם הבשר, לדעת השו"ע מותר למולגו, והרבה פוסקים סוברים שרק מליגת הראש והרגלים מותרת, אבל שאר הגוף אסור כיון שזה אינו שוה לכל נפש וגם נראה יותר כמעשה חול, ונכון להחמיר לכתחילה, ומי שרוצה להקל א"א למחות בידו. ובעוף שלא שייך הפשט מותר לכו"ע למלוג ולהבהב את כל הגוף.

טלטול ותיקון עור הבהמה ביו"ט- בהמה שנשחטה ביו"ט מותר להגביה עורה אע"פ שאין עליו בשר כלל, ולהניחו במקום המשומר או להעבירו מחמה לצל, וכן מותר ליתנו במקום דריסת הרגלים שהוא מתעבד בזה קצת, דהוי תיקון כלאחר יד, כיון שאפשר שהוא מניח את העור כדי שישבו עליו (שעיקר ישיבתם היתה על ע"ג עור או בגדים הפרוסים על הקרקע), וכן מותר למלוח בשר ע"ג העור כדרך שמולחים לצלי אף שגם העור נמלח ג"כ, ומותר להערים למלוח בשר כל פעם במקום אחר עד שימלח את כולו, וטעם ההתר בכל זה הוא כדי שלא ימנע מלשחוט מחמת הפסד העור וימנע משמחת יו"ט, אמנם אסור לשטוח את העור ע"ג יתדות כדי שיתייבש, או למלוח בשר מליחה יפה על גבי העור אפי' אם מולח חתיכת צלי. ואם הבהמה נשחטה והופשטה לפני יו"ט אסור בכל אלו, כיון שיכל לעשותם מערב יו"ט, ואפי' אם הופשטה ביו"ט אסור, אמנם אם לא היתה שהות להפשיט מערב יו"ט יש להקל. ובחו"ל אפשר שאם נשחטה ביו"ט ראשון, דינה לגבי יו"ט שני כאילו נשחטה מערב יו"ט. ונוצות של עוף שנשחט ביו"ט מותר לטלטלם כדי להצניעם כמו בעור, והפר"ח מחמיר בזה, והאחרונים מסכימים לפסק השו"ע, אמנם פלעדערו"ש של אווז מותר לטלטלה לכו"ע אפי' בנשחטה ביו"ט, כיון שהיא ראויה לשימוש.

מליחת וטלטול החלבים- אסור למלוח את החלבים ביו"ט כדי שלא יסריחו, כיון שבדבר שאינו אוכל גמור יש בו משום מעבד, ומטעם זה גם אין מהפכים בהם, ואין לשוטחם ע"ג יתדות, אע"פ שהשחיטה היתה ביו"ט שמא יבוא למולחם, ואין למלוח בשר באויר מע"ג החלבים אפי' מעט (ועל החלבים ממש אסור להניח כיון שהבשר יבלע מן החלבים). ולענין טלטול החלבים ביו"ט, דעת הט"ז בשם הגהות אשרי להקל, והמ"א העלה שלדעת הרמ"א הוי נולד ומותר לטלטלם רק כדי להצניעם או כדי שלא יסריחו, אמנם חלבי בהמה שנשחטה מערב יו"ט מותרים בטלטול כיון שהם ראוים להדלקה (ומטעם זה מותר לטלטל חתיכת שעוה. ואם הקצה אותם לסחורה, לדעת השו"ע תצ"ה שמוקצה אסור ביו"ט אסורים בטלטול, ולדעת הרמ"א אסור רק אם מקפיד שלא להשתמש בהם כלל, דהוי מוקצה מחמת חסרון כיס), עוד

כתב המ"א שעור שהופשט מערב יו"ט אם הוא לח אסור לטלטלו ואם הוא יבש מותר לטלטלו (והרמ"א בסימן ש"ה מביא דעת החולקים), אבל בנשחט ביו"ט הוי נולד, ומותר לטלטל לח רק כדי שלא יסריח, ויבש אסור.

טלטול עלי ביו"ט- עלי, והיינו דף עבה וכבד העשוי לכתישת הריפות שזה אסור ביו"ט, הוי כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלו לצורך גופו כגון כדי לקצוב עליו בשר, או לצורך מקומו, אבל לאחר שקצב עליו אסור לטלטלו מחמה לצל או כדי שלא יגנב, ודעת המ"א שאפי' באופן שהעלי מוקצה מחמת חסרון כיס מותר לטלטלו משום שמחת יו"ט, וצ"ע לדינא. וסדן עב שקוצבים עליו בשר מותר לטלטלו אפי' אחרי שקצב עליו ואפי' מחמה לצל וכדו', כיון שהוא כלי שמלאכתו להתר.

סימן ת"ק

קנית בשר והכנתו ביום טוב

קנית בשר- אסור לקנות בשר ביו"ט אפי' בהקפה אם פוסק את דמיו (-מחירו), ואפי' אינו קונה ממנו אלא משתתף עימו בגוף הבהמה ומזכיר כמה יתן לו עבור כך אסור, משום גזירת מקח וממכר, ומותר לחלק את הבהמה לכמה חלקים כפי הרגילות, ולא יזכיר את דמיו, ויביא בהמה אחרת בגודל זה כיון שיש בהמה שחלק ממנה שוה דינר ויש בהמה שכל חלק שוה ב' דינרים, ויאמר זו כזו, אך צ"ע דא"כ מי שבא לקנות בשווי אחר יצטרכו להביא עוד בהמה בשבילו, ונראה דאיירי שחבורה אחת רוצים לקנות בהמה שלימה כל אחד לפי שווי אחר, וכיון שאין להזיר דמים יקח כל אחד חלק מסוים בבהמה או חציו, וכדי שידעו שווי כל הבהמה מביאים בהמה אחרת כזו, ולא יאמר מה שאתה נוטל למחר בעד זו אתן לך בעד זו, ולמחרת ישומו לפי גודל הבהמה השניה כמה צריך לשלם על כל חלק בראשונה, ואם הקונים סומכים על השוחט כמה שיאמר להם שצריך לשלם, א"צ להביא בהמה אחרת, והרשב"א סובר שאין להמנות כמה אנשים על בהמה אחת, שזה כמעשה חול, אבל אם נמנו עליה כבר מערב יו"ט יכולים להמנות ביו"ט עוד אנשים, והמחמיר כדברי הרשב"א תבוא עליו ברכה, ובבני אדם המקפידים שהשני לא יקבל חלק יותר גדול משלו וצריכים גורל אסור, ואפי' גורל ע"י סכין כמו שעושים הסוחרים אסור. וכתב הרמ"א שי"א שבנכרי אסור אפילו לומר הריני עמך בבהמה זו למחצה וכו' אפי' בלי להזכיר דמים, דכיון שאין רגילות להשתתף עם נכרי מחזי טפי כמקקח וממכר, ויש מתירים גם בנכרי, ויש להחמיר, אמנם בדבר שדמיו ידועים מותר לומר הריני עמך בבהמה זו אם אינו מזכיר דמים. וכתב הלבוש שאסור לישראל למכור לנכרי ביו"ט אפילו בלי פסיקת דמים, דלא התירו אלא לישראל משום שמחת יו"ט, אכן אם יש פסידא מותר.

שקילת בשר- אסור לשקול בשר ביו"ט, אפילו בביתו, ואפילו אם אינו מדקדק אלא פותח או מוסיף מעט, ואפילו אם מניח בכף המאזנים איזה כלי ולמחרת ישקול את הכלי, ואפילו לשקול שני חלקים לראות אם הם שווים אסור, וכן אסור לתת הבשר בכלי עם מים שיש בו חריצים שעל ידם יודעים מה גודל החתיכה אפי' אם פותח מעט או מוסיף מעט, ונמצא שאין שום עצה לקנות בשר ביו"ט לפי משקל, וצריך לסמוך על השערת הטבח, ואם רוצה יכול לומר לטבח שיחתוך ב' חתיכות שוות ולמחרת ישקלו את השניה כדי לדעת כמה היה בראשונה. ואסור לתת בשר בכף המאזנים כדי לשומרו מן העכברים אם יש בכף השניה משקולת, אך באופן זה אסור דווקא אם המאזנים נמצאים במקום שדרך לשקול בהם, ומשמע מהשו"ע שבמקום אחר מותר אפי' אם הם תלויים כיון שיש בזה הכר, וכן מבואר ברבינו ירוחם להדיא, אכן מדברי הרמב"ם מבואר שבתלויה אסור בכל מקום, וצ"ע. ומותר לקחת בשר בידו ולשער כמה הוא שוקל, ובלבד שלא יחזיק ביד השניה משקל כדי לשער כנגדו, וטבח אומן אסור לו לשקול אפילו בידו כדי למכור, כיון שהוא יודע לדקדק במשקל, אבל לשקול לעצמו בביתו מותר, וכן מותר לו לכוין את החיתוך למידות מסוימות, ומותר לומר לו שיתן בשר בשיעור מסוים כיון שאין הכונה שישקול אלא לומר כמה הוא צריך.

עשית נקב בבשר- אסור לקצב המוכר בשר לעשות בבשר נקב בסכין כדי שיוכל הלוקח לאחוז שם בידו להוליכו לביתו, אבל ביד מותר לעשות נקב, ואם עושה נקב לסימן שלא יתחלפו החתיכות מותר אפילו בסכין, אבל לא יעשה אותיות וציורים. וי"א שגם בעה"ב אסור לו לעשות נקב בסכין. ולעשות נקב באפיקומן כדי לתלותו נראה שמותר לכו"ע אפי' בסכין, ומ"מ נקב עיגול או משולש כמגן דוד יש להחמיר.

מליגת הראש והרגלים- מותר למלוג את הראש והרגלים ברותחין לאחר המליחה כדי להשיר את השיער, וכן מהבהבים אותם באור וטומנים אותם ברמץ, כיון שזה צורך אוכל נפש, (ולאוסרים באפשר לעשותו מאתמול איירי שלא היה לו פנאי בערב יו"ט או ששחט ביו"ט), אבל אין טופלים אותם בסיד או בחרסית או באדמה כדי להסיר את השער, משום דמחזי כעיבוד, ואין גוזזים אותם במספרים מפני שנראה כעושה לצורך השיער.

מליחת הבשר- מותר למלוח בשר ביו"ט כדי להוציא את דמו, אע"פ שהיה יכול למולחו מערב יו"ט, ומותר למלוח כמה חתיכות בזריה אחת אע"פ שא"צ אלא אחת, ואע"פ שצריך להפך כל חתיכה בפני עצמה, דכיון דמדאורייתא אין עיבוד באוכלין התירו חכמים אם חושש שמא יסריח הבשר. ומותר למלוח חתיכה אחת ואח"כ ליטול אחרת ולומר בזו אני רוצה מפני שהוא יותר ערב עלי ולמולחה וכן יעשה עד שימלח את כל הבשר, והתירו חכמים להערים כדי שלא ימנע מלשחוט מחשש שיסריח הבשר, (וי"א שאפי' בנשחט מערב יו"ט מותר, ויש מחמירים בזה, והא"ר מחמיר אפי' בבת אחת). והרמ"א כתב שי"א שרק קודם אכילת שחרית מותר להערים, אבל אחרי שכבר אכל אסור להערים ולמלוח אע"פ שיבשל ויטעם מעט, כיון שאינו טועם אלא כדי להתיר מליחת שאר החתיכות, ואפי' מליחת כמה חתיכות בבת אחת אסורה אחרי שכבר אכל. והסכימו האחרונים שאם ידוע לו שזה ודאי יסריח אם לא ימלח מותר למלוח אפי' אחרי שכבר אכל, ואפי' בזה אחר זה ע"י הערמה, וצריך שיאכל כזית מאחת החתיכות, אמנם אם השחיטה היתה מערב יו"ט אסור למלוח בשר שאינו צריך ליו"ט אא"כ מולחו קודם האכילה. ובשר שכבר נמלח והודח מערב יו"ט כדי להוציא את דמו, אסור למולחו פעם שניה ביו"ט כדי שלא יפסיד, ואפי' בשחרית קודם אכילה אסור, אבל בליל יו"ט מותר למולחו כדי שלא יתקלקל אם דעתו לאכול מהם מעט למחר. ובליל יו"ט שני מותר למלוח גם פעם שניה, חתיכה חתיכה ע"י הערמה, ויאכל מהן מעט למחר, ובבוקר יו"ט שני אסור למלוח ע"י הערמה, כיון שאת הבשר שרוצה לאכול יכול לבשל ולאכול בלי מליחה. והמ"א בשם תה"ד מצדד שהתר מליחה הוא רק ביו"ט ראשון או ביו"ט שחל בערב שבת, שהבשר מתקלקל ע"י המותנת ב' ימים, אבל בשוחט ביו"ט שני ימתין עד למחר, והגר"ז והח"א משמיטו דין זה והמאמר מרדכי מפקפק בזה, ואפשר עוד שהדבר תלוי בטבע הזמן, דאם יכול להתקלקל ביום אחד בודאי מותר. ודגים רכים שמתקלקלים כשהם נמצאים הרבה זמן בתוך מלח, דינם כנ"ל לגבי בשר, אבל דגים שהם משובחים כשהם מונחים במלח, אסור למולחם ביו"ט אם היה יכול למולחם מערב יו"ט, אבל אם לא היה יכול למולחם מערב יו"ט מותר אם דעתו לאכול מהם בו ביום, אבל שלא לצורך היום אסור לקורעם או למולחם, ובמקום הפסד גדול יש להתיר כמו במסוכנת. ומותר לתת מלח במחבת שמבשלים בה הדגים.

ניקור הבשר- אסור לנקר ביו"ט בשר שאין דעתו לאוכלו ביו"ט, אפי' אם הבהמה נשחטה ביו"ט, אבל בשר הנצרך ליו"ט מותר לנקרו, אבל ע"י הערמה (לנקר חתיכה לצורך היום ולומר חתיכה זו אינה יפה בעיני אלא אחרת ולנקרה עד שמנקר את כל החתיכות) מותר רק אם הבהמה נשחטה ביו"ט או שלא היה לו פנאי לנקר מערב יו"ט, ויש חשש שהבשר יסריח ללא מליחה, שבזה מותר לנקרו ע"י הערמה כיון שאסור למלוח לפני הניקור. והיכא שמנקר בשר שנשחט מערב יו"ט טוב לשנות קצת ולנקרו בקופיץ או בקרדום, ואם אינו יכול לשנות מותר לנקרו ללא שינוי כיון שכל האיסור בניקור הוא משום טירחא ואין בזה לתא דמלאכה, וחלק אחוריים שא"א לנקרו כראוי ע"י שינוי, יש להחמיר שלא לנקרו אם היה לו שהות לנקרו מערב יו"ט, ובמקום דחק יש להקל לצורך יו"ט.

הדחת בשר- בשר מנוקר שהוא ביום ג' לשחיטתו, שאם ישהה אחרי יו"ט יהיה מותר לאוכלו רק צלי, מותר להדיחו ביו"ט, וראוי שיאכלו ממנו הקצבים חתיכה אחת ביו"ט, ואם אפשר להדיח ביו"ט שני לא ידיח בראשון, וכתב המ"א שבשבת אסור להדיח כיון שא"א לבשלו ולאוכלו, וכן ביו"ט אין להדיח בשר שאינו מנוקר כיון שאסור לנקרו ביו"ט ע"י הערמה ורק לצורך יו"ט מותר, ודעת האחרונים שבמקום הדחק מותר ע"י נכרי מותר, ואם אין נכרי מותר גם ע"י ישראל, וכן ביו"ט אם אפשר טוב יותר שיעשה ע"י נכרי ולא ע"י ישראל. ואם הבשר מונח בכלי טוב שירחץ ידיו עליו עד שיהיה הבשר שרוי במים.

סימן תק"א

באיזה עצים מותר להסיק ביו"ט

קורות העומדות לבנין הרי הם מוקצה מחמת חסרון כיס, ואין להסיק בהם ביו"ט לכו"ע, וכן אסור לטלטלם לצורך גופם ומקומם.

קורה שנשברה ביו"ט אסור להשתמש בה להסקה אפי' היתה רעועה מערב יו"ט, או שהיא קורה חדשה דעבידא דפקעה, כיון שבבין השמשות היתה אסורה, ועוד דהוי נולד (שאסור לרמ"א בסימן תצ"ה. וכלי שנשבר ביו"ט, תלוי דינו בדין נולד אפי' אם היה רעוע מערב יו"ט), אבל אם הקורה נשברה מערב יו"ט דינה כסתם עצים העומדים להסקה, ואם א"א להסיקה בלי ביקוע מבקעים ממנה ביו"ט חתיכות גדולות (דבקטנות יש חשש טוחן), ולא יבקע כדרכו בקרדום או במגל או במגירה, אלא ישנה ויבקע בקופיץ, בצד הצר ולא ברחב, וי"א שגם בקופיץ אסור כיון שאין אנו בקיאים מהו, ורק בסכין או ביד מותר.

ביקוע העצים- עצים גדולים קצת הראוים להסקה בלי ביקוע אסור לבקעם אפי' לחתיכות גדולות, מפני שזה טירחא שלא לצורך, ואפי' לשוברם ביד יש מי שאוסר, וכן הסכימו כמה אחרונים. והמדקדקים נוהגים ליזהר אף בחול המועד לתקן קודם יו"ט את כל העצים הקטנים הנצרכים לבישול דגים, (וגם עצים גדולים שא"א לבשל בהם כמות שהם, אם אפשר צריך להכינם מערב יו"ט), אכן במקום שדמי העצים יקרים והוי הפסד ודבר האבד אם יבערם כמות שהם, יחתוך אותם לחתיכות דקות.

מהיכן מותר להביא עצים- אסור להביא עצים מהשדה אפילו אם הם היו מכונסים מבערב, ואפילו הכינם בעצמו אסור (י"א משום עובדין דחול, וי"א שמא יבוא להתיר במפוזר ומחזי כמגבב לצורך מחר דהוי כמעמר), ומותר לגבב משדה הסמוך למקום קדירתו, ויש אוסרים גם בזה. ובחצר מותר לגבב רק בסמוך למקום קדירתו, אבל אסור לגבב מכל החצר ולהניח אפילו קיסמים קטנים, ולהביא עצים מן החצר ודאי מותר, שהרי מותר להביא אפי' מקרפף שאינו מוקף לדירה, ואפשר שחצר שלפני הבית בסתמא היא משומרת אפי' באין לה מסגרת. ומרשות היחיד מותר להביא אפי' באינה מוקפת לדירה, בתנאים הבאים: א' מכונסים. ב' יש לה מסגרת, (וי"א שאם זה בתוך ע' אמה ושיריים לעיר א"צ מסגרת, וכן הלכה). ג' בתוך תחום שבת. ואם חסר אחד מתנאים אלו אסור משום עובדין דחול או משום חשש עימור, אף למתירים מוקצה ביו"ט, וי"א שאם חסר אחד מתנאים אלו יש בזה הסח הדעת והוי מוקצה, ולדבריהם למתירים מוקצה ביו"ט מותר אפי' מן השדה, ולדינא נכון להחמיר, ואם הכינם בהדיא מערב יו"ט, כתבו הט"ז והפמ"ג שא"צ שיהיו מכונסים, וכתב הבה"ל שזה אינו ברור, דבמקום ששיערו חכמים שיש הסח הדעת, לא מהני להכנים מתחילה, דודאי לא גמר בדעתו.

עלי קנים ועלי גפנים אע"פ שהם מכונסים בקרפף כיון שהרוח מפזרת אותם אסורים אפי' אם כרגע הם מכונסים, ואם הניח עליהם כלי כבד מערב יו"ט הרי הם מוכנים, ואם מצאם מפוזרים, למ"ד שטעם האיסור משום מוקצה מותר, ולמ"ד שטעם האיסור משום חשש עימור אסור.

עצים שנשרו מן האילן ביו"ט אין מסיקים בהם משום מוקצה, ועוד שמא יעלה ויתלוש ומטעם זה אסור אפילו למתירים מוקצה ביו"ט, ואסורים אפילו בטלטול.

הסקה בכלים- כלים שלמים מותר להסיק בהם ביו"ט, שאף שהכלי אינו עומד להסקה, מותר לטלטל כלי אפי' שלא לצורך התשמיש המיוחד לו, (ומדובר שאין לו עצים להסקה, דאל"כ אסור משום בל תשחית). וכשמסיק בכלים אסור להפך בהם לאחר שדלקו קצת, כיון שנעשו שברי כלים, (אבל ההנאה בלא להפך מותרת, דמוקצה מותר בהנאה היכי שההנאה באה מאליה, ועיין בסימן תק"ז אם מותר להעמיד קדירה אחרי שהכלי נעשה שבר כלי), ואם ריבה עליהם עצים שהוכנו מערב יו"ט להסקה מותר להפך בהם. ונכרי שלקח עצים של ישראל ועשה מהם כלי ביו"ט, אין מדליקים בהם, דהוי נולד. וכלים שנשברו, אם אינם ראוים למעין מלאכתם הראשונה (כגון שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה), אם נשברו מערב יו"ט מותר להדליק בהם, ואם נשברו ביו"ט אסור להדליק בהם משום נולד אפי' אם היו רעועים מערב יו"ט, ואפי' להרמ"א תצ"ה שמתיר מוקצה ואוסר נולד, (שעה"צ ב'), דמעיקרא כלי והשתא שבר כלי, ואפי' אם מדליקם במקומם אסור, משום שההדלקה נידונת כטלטול. ואם הם ראויים למעין מלאכתם הראשונה אפי' בנשברו ביו"ט עצמו אינם מוקצים, אמנם אסור להפך בהם לאחר שדלקו קצת, כדין כלים שלימים. ועץ שמחתים בו באש הוי כלי, ואם הוא נשבר ביו"ט אסור להסיק בו וכנ"ל.

סיכום דיני הכנת בעלי חיים לאכילה ביו"ט

צידה- צידה אסורה ביו"ט, ועל כן אסור לצוד בעל חי שאין בן תרבות (-מבויית) ממקום שאינו ניצוד בו למקום שהוא ניצוד בו, ובעל חי שאסור לצודו אסור גם לתת לו לאכול. (תצ"ז).

מוקצה- אסור לשחוט או לאכול בעל חי שלא היה עומד לאכילה מערב יו"ט, ובעל חי שיש ספק אם היה מוכן לפני יו"ט, אסור מספק. (תצ"ז תצ"ח).

שחיטה- אין להראות את סכין השחיטה לחכם ביו"ט, שמא יראה החכם שהיא פגומה וחדדנה, אבל מותר להוליך את הבהמה והסכין לשוחט אפי' דרך רה"ר. וכן בכור שנפל בו מום אסור להראותו לחכם שיאמר אם זה מום עובר, דמחזי כמתקן ביו"ט. אסור לשחוט אא"כ עומדים לאכול מהבהמה לפחות כזית, אמנם בהמה מסוכנת מותר לשוחטה בזמן שראוי לאכול ממנה כזית צלי. אסור לתלוש את הצמר או למרוט את הנוצות ממקום השחיטה משום גוזז, אלא יפנה בידו לכאן ולכאן. אין לשחוט חיה או עוף בלא שיש לו עפר או אפר מוכן לכסוי הדם, ואם כבר שחט ואין לו עפר לא יכסה עד הערב אא"כ יש לו דקר נעוץ בעפר תיחות, או עפר תיחות שיכול לנוטלו בלי לעשות גומא והעפר מוכן לשימוש ואינו מוקצה. (תצ"ח).

טיפול בבהמה אחרי השחיטה- חכמים התירו להפשיט את העור ביו"ט, וכן לטלטל את העור וכן ליתנו במקום דריסת הרגלים או למלוח עליו בשר מעט מעט, מפני שחששו שאם לא יתירו דבר זה ימנעו מלשחוט ויפסידו שמחת יו"ט, וכן מותר למלוח את הבשר התיכה חתיכה, או כמה חתיכות בזריה אחת, וי"א שרק לפני האכילה מותר. אבל אסור להוציא את הבשר דרך הרגל כדי שישאר העור שלם, או למלוח את החלבים, או לקנות בשר אם מזכיר את דמיו, או לשוקלו במשקל, או לנקר בשר שאינו עומד לאוכלו ביו"ט. (תצ"ט ת"ק).

הסקת התנור- אסור להסיק בעצים שהם מוקצה (ולרמ"א רק בנולד אסור), או לבקע עצים לחתיכות דקות, או להביא עצים מן השדה. (תק"א).

שמירת הלשון

התעוררות גדולה לתפילה בציבור- בעוונותינו הרבים בזמננו התגבר היצר מאד לבטל לימוד התורה מבני ישראל, ועוד מתחזק היצר בהדרגה לבטל מצות תפילה ותפילין, ועל כן יש להתעורר בגודל הענין שיש בתפילה בציבור. והנה חייב האדם ללכת עד קרוב לשיעור מיל כדי להתפלל בציבור (ובמהלך בדרך עד ד' מילין), ומי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס לשם להתפלל נקרא שכן רע.

מעלת התפילה בבית הכנסת- א' יש שכר על עצם ההליכה לבית הכנסת, לפי מספר הפסיעות. ב' מצוי שהמתפלל בבית הכנסת נשאר ללמוד מעט, ואמרו חז"ל שהיוצא מבית הכנסת לבית המדרש זוכה ורואה פני שכינה, (ואבל העושה מנין בביתו במשך כל שנת האבל יצא שכרו בהפסדו, שעיקר התיקון והזכות לנשמת אביו הוא ע"י תורה וחסד). ג' מי שמתרגל באיזה מידה רעה ואחרים לומדים ממנו הוא נענש עבורם, וא"כ כ"ש שבמידה טובה יקבל שכר עבורם, וא"כ מי שבא לבית הכנסת הרבה ילמדו ממנו ויקבל שכר גם עבורם. ד' אינו דומה מועטים העושים את המצוה למרובים, וזה שייך מלבד על מצות התפילה, גם על תפילין וק"ש וזכירת יציאת מצרים. ה' השכמת בית המדרש זה מהדברים שהאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב. ו' המקדים ומחשיך לבית הכנסת מאריך ימים. ז' זמן שהציבור מתפללים הוא עת רצון. ח' אין הקב"ה מואס בתפילת רבים, אפי' אם לא כיוון בתפילתו כראוי. ט' המתפלל בציבור יכול לענות ברכו וקדושה ואיש"ר ואמן, וע"י הברכו נעשה כתר לקב"ה, ובקדושה מקיים מ"ע ד"ונקדשתי" (וגם אנחנו מתקדשים בזה), והעונה איש"ר בכל כח כוונתו מוחלים לו על כל עוונותיו, והזהיר באמן פותחים לו שערי גן עדן, ובשני וחמישי מקיים המצוה של קריאת התורה.

מעלת הקביעות בתפילה בציבור- צריך להתפלל בציבור בקביעות, ומי שרגיל לבוא ופעם אחת לא בא הקב"ה שואל מדוע הוא לא בא, שאפי' אם מזדמן לו רווח בזמן זה עליו לבטוח בהשם שלא יחסר לו ע"ז ממה שנקצב לו מן השמים, ואם האדם יתבונן הוא יראה בחוש שהרבה פעמים מנסים אותו אם עבודת ד' באמת יקרה בעיניו. ועוד יש מעלה בקביעות התפילה בציבור שעי"ז מחנך את בניו ג"כ לכך, שאם רואה את אביו שפעמים מתפלל בביתו בלא אונס, ממילא הבן אינו הולך כלל.

אהבת ד'- עוד יש לעורר שכמו שהקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו אף כשכוונתו להניח תפילין אח"כ, מפני שאומר "וקשרתם" ואינו קושר, כך גם האומר "ואהבת" צריך להכניס אהבת ד' בליבו ע"י התבוננות בגדולת הבורא ובגודל הטבתו לאדם שלא לפי מעשיו, ולפחות יתבונן בזה פעם אחת ביום, וטוב שיעשה זאת אחרי התפילה לפני שנכנס לביתו לאכול, כתפילין וד' מינים וכדו' שלא אוכלים לפני שמקיימים אותם.

ידיעת כל המצוות- עוד יש לעורר כי אף שראית הציצית מביאה לזכירת ועשית כל המצוות, מ"מ אם אינו יודע את המצוות מה תועיל הציצית, ועל כן נכון ללמוד כל ספר "מצוות השם" או קצור ספר חרדים, וכן נכון להסתכל בציצית כמה פעמים ביום, ובפרט כשעולה בליבו איזה מחשבה שאינה טהורה, ועי"ז יפקע היצר.

לא תחמוד- עוד יש לעורר שכמו ש"לא תגזול" שייך גם באביו ואמו, ה"ה לאו ד"לא תחמוד", וזה שייך לא רק בחומד בלב, אלא גם במרבה עליו רעים להפצירו עד שיתן לו, ולפי זה אסור אחרי כתיבת התנאים להפציר במחותן שיוסיף על מה שנתן, וכן בכל שאר נתינות של רשות.

אהבת חסד

מצות חסד ללכת בדרכי ד'- יתברך הטוב והמטיב העושה חסד עם ברואיו, וביותר עם בני ישראל האהובים לו מאד, וד' ציווה אותנו ללכת בדרכיו שהם דרכי הרחמים והחנינה, ובח' מקומות הזהיר אותנו הכתוב על זה, מלבד מה שהתורה מלאה מזה כמו שיתבאר להלן, וגם ע"י הנביאים זירזנו על זה.

גודל ההשפעה הטובה על האדם העושה חסד- עשית חסד היא טובה גדולה לאדם עצמו, משום שכפי כמה שהרגיל האדם עצמו בעוה"ז במידת הטוב והחסד, כך יקבל השפעת טובו וחסדו של הקב"ה בעוה"ז ובעוה"ב, ומצינו בכתובים ובמאמרי חז"ל שהשוו מידת החסד לתורה, שגם ע"י החסד האדם ניצל מכל צרה וזוכה לכל טוב, ומצינו שמידת החסד מועילה לכפר עוונותיו של אדם (כביהמ"ק), ומועילה להאריך ימיו של אדם, ולהנצל מחבלו של משיח, והיא עומדת לאדם לכל הדורות שאחריו, ועושה שלום גדול בין ישראל לאביהם שבשמים, ומידה זו עומדת ברומו של עולם ממש, כי בעלי צדקה וגומלי חסדים חוסים בצל כנפיו של מי שאמר והיה העולם, ומאידך מי שאין בו מידת החסד והחנינה מרחיק עצמו מהקב"ה, ונקרא בליעל.

יש אנשים שמצוה חסד רפויה בידם, והסיבה היא חסרון ידיעת הפרטים הכלולים במצוה זו, וחסרון ידיעת גודל ענינה והשפעתה לטובה על האדם, ועל כן נכתב ספר זה.

המצוות והאיסורים והמקומות שהזכירה התורה ענייני גמילות חסדים

גמילות חסדים כוללת כל טובה שאדם מיטיב לחבירו בחינם, בין בממונו (השאלה הלואה וכדו'), בין בגופו, בין לחיים (הכנסת אורחים, ליווי, שמחת חתן וכלה, ביקור חולים, ניחום אבלים, וכדו') בין למתים (ההתעסקות בכל צרכי הקבורה). וכל זה בכלל מצות עשה של "ואהבת לרעך כמוך" דהיינו שכל הדברים שאתה רוצה שיעשו לך אחרים, עשה אותם לאחיך.

ענייני גמילות חסדים המוזכרים בתורה, וכמה פרטים במצוה זו- הנה אמרו חז"ל שהתורה תחילתה גמ"ח וסופה גמ"ח, ובאו בזה ללמד גודל הענין של חסד, ובאמת גם שאר התורה מלאה מענייני החסד, ועל האדם להתבונן בזה כמה החסד יקר בעיני ד' יתברך. א' הקב"ה קילעה לחוה והביאה אל האדם ונעשה לו **שושבין**. ב' שם ויפת כיסו את נח אביהם, מפני שהאדם צריך **לחפות על קלון חבירו** בכל כוחו, כמו שהוא חס על כבוד עצמו, ונח בירכם על זה וברכתו נתקיימה. ג' אברהם יצא להלחם בארבעת המלכים והוליך עמו עוד אנשים, כדי **להציל** את לוט ורכושו מן הצרה, אע"פ שלוט היה אשם בדבר, שהאדם מחויב במצות "לא תעמוד על דם רעך" גם לשכור אנשים כדי להציל את חבירו מן הגייס והליסטים. ד' **בקור חולים** של הקב"ה אצל אברהם. ה' **הכנסת אורחים** של אברהם וגודל זריזותו בזה, ואמר הכתוב "כי ידעתיו למען וכו' לעשות צדקה ומשפט" והחסד בכלל צדקה וגדול ממנה. ו' אברהם ביקש מהקב"ה שישא את עוון סדום ולא יכלה אותם, והרבה והפציר בענין זה, ומבואר שצריך האדם גם **להתפלל על אחרים**, ואע"פ שהם הולכים בדרך לא טובה. עוד יש ללמוד מעלת החסד מעוונש סדום שהיה על מיעוט **הצדקה**, וגם סיפרה התורה את החסד שעשה לוט אע"פ שלא ידע שהם מלאכים. ז' **הספד וקבורה** לשרה. ח' רבקה נבחרה ליצחק כיון שהיתה גומלת חסדים. ט' הקב"ה בא **לנחם** את יצחק על פטירת אברהם. י' הבטחת יעקב לקב"ה על **המעשר**, ומסתמא המעשר היה לצדקה וחסד. י"א **קבורה** של דבורה מינקת רבקה, וקבורת יצחק. י"ב **ברכת אבלים** של הקב"ה ליעקב על פטירת רחל. י"ג "ויקומו כל בניו ובנותיו לנחמו". י"ד ראובן ויהודה ניסו **להציל** את יוסף מן המיתה (ותמר רצתה להשרף כדי שלא לבייש את יהודה). ט"ו בקשת יוסף משר המשקים שיזכירו לפני פרעה, כי בכלל גמ"ח **להזכיר איש לטובה** לאיש שיכול להיטיב לו. ט"ז יוסף נתן **צידה לדרך** לאחיו כפי שראוי לעשות לאורחים. י"ז יוסף כלכל את אנשי מצרים שזה הוא גמ"ח, כי צריך כל אדם **להחיות אנשים ולכלכלם** כפי כוחו. י"ח קבורת יעקב **והבכי והמספד ונשיאת המיטה והלויה**. י"ט המילדות מסרו עצמם לסכנה, ואף **סיפקו מים ומזון ליולדות** העניות, ולא פרשו מלהיות מילדות שמא האחרות ישמעו לעצת פרעה. כ' משה רבינו יצא אל אחיו ונתן עיניו וליבו להיות מיצר ודואג עליהם, וזה ממידת החסד **להתבונן בצרת חבירו**, אולי יוכל להושיעו בדבר מה, וכן הרג משה את המצרי כדי להציל את המוכה, ודלה מים והשקה את צאן בנות יתרו. כ"א שוטרי בני ישראל לא דחקו את עושי המלאכה וקיבלו את המכות בעצמם. כ"ב משה רבינו לקח את עצמות יוסף, ובזה שילם הקב"ה ליוסף עבור החסד שעשה ליעקב בקבורתו. כ"ג "זה קלי ואנווהו" היה דומה לו **מה הוא רחום וחנון אף אתה** וכו'. כ"ד כל ההכנסת האורחים שעשה משה רבינו ליתרו. כ"ה "והודעת להם את הדרך" זה גמ"ח. כ"ו "ועושה חסד לאלפים" וצריך לילך במידותיו. כ"ז מצות **הלואה והשבת העבוט**. כ"ח הרבה עניינים בפרשת בהר כמו **גאולת קרובים וכו'** בנויים על מידת החסד.

ובאמת הרבה מצוות עשה ולא תעשה בתורה נובעים ממידת חסדו ית', כגון **לקט שכחה ופאה, מעשר עני, בשמיטה** "ואכלו אביוני עמך" (מלבד שהוא שבת לד'), **השבת אבידה** (ואפי' בשוה פרוטה), **פריקה וטעינה**, ועוד הרבה מצוות, ומטובו וחסדו ית' ציווה גם אותנו להיות לעזר בכל מה שנוכל. וכיון שכ"כ גדול קדושת מידת החסד, כמה יש לאדם להחזיק במידה זו ולא להתרפות ממנה כל הימים, ולא יסתפק לעשות חסד פעם בחודש או פעם בשבוע.

הלאוים שיכול לעבור מי שנמנע מלהלוות- א' ב' כתיב "<u>השמר</u> **לך** <u>פן</u> יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע וכו' ", יש כאן ב' לאוין שלא להמנע מלהלוות לנצרך מחמת השמיטה, וא"כ ודאי יגדל חטאו של מי שנמנע מלהלוות בלא חשש לשמיטת החוב. ג' ד' ה' אם נמנע מלהלוות מחמת שחבירו לא הטיב עמו עובר על **לא תקום**, ואם מיטיב עמו ואומר לו איני כמוך, עובר על **לא תטור**, ואם מחמת שנאתו מפרסם עליו שהוא אינו נאמן, מלבד איסור נקימה ונטירה עובר גם על **לשון הרע**, שהוא יורד בזה לחייו ממש, אלא ילוהו בלב שלם, ויתבונן שכל ענייני העולם הם הבל והבאי ואין כדאי לנקום ולנטור עליהם. ו' אם מבקש ההלוואה מסתכן ע"י אי נתינת ההלואה עובר על "**לא תעמוד על דם רעך**" שהוא איסור להתרשל בהצלת חבירו בסכנת מות. ובמכילתא שהובאה בספר המצוות להרמב"ם מבואר שבכלל איסור זה גם להמנע מלהציל את חבירו מהפסד, ואיסור זה שייך גם עשיר.

המצוות שמפסיד מי שנמנע מלהלוות- א' "**והלכת בדרכיו**" שזה כולל להיות רחום וחנון ושאר מידות טובות. ב' "והודעת להם את **הדרך** ילכו בה" ואמרו חז"ל שהדרך זה גמ"ח, שהיא הדרך שדרך בה אברהם אבינו שהיה דבוק במידת החסד, ומצוה זו כוללת כל ענייני החסד שיש בין איש לרעהו בגופו ובממונו. ג' "וכי ימוך אחיך ומטה ידו וכו' **וחי אחיך עמך**", שהיא מצוה להחזיק ביד אחינו שמך, ולתת לו מתנה או הלואה או לעשות עמו שותפות או להמציא לו מלאכה, כדי שיתחזק ולא יפול ויצטרך לבריות. ד' ה' "**אם כסף תלוה את עמי**" וקיבלו חז"ל שזה מצוה ולא רשות, להלוות לאחינו בעת דחקם, (וכתיב "אם" משום דקאי על "לא תהיה לו כנושה" והוא איסור דווקא בישראל), ונכפלה אזהרה זו ב"**העבט תעביטנו**".

והמרגיל עצמו להמנע מלהלוות במשך הזמן יעבור על כל האיסורים הללו, ועל כן השומר נפשו ישמר מהמידה הזו מאד, וילך בדרכי ד', ועי"ז תבוא עליו ברכה מאת ד'. (פתיחה).

דיני מצות הלואה

מצות הלואה והשאלה לעני ולעשיר- מצות עשה מן התורה להלוות לעניי ישראל דכתיב "אם כסף תלוה את עמי", ומצוה זו גדולה מן הצדקה משום שהעני אינו בוש בדבר כ"כ, ובמה שתומכו ומחזיקו שלא יתמוטט לגמרי מקיים מצות "והחזקת בו", ומצוה להלוות גם לעשיר אם אין מצוי לו מעות, ואמנם עני קודם לעשיר. ובאמת יש מצוה גם על השאלת כלים וכל ענין שאדם יכול להיטיב לחבירו, אלא שהלואת מעות היא מצוה גדולה יותר שעליה יש מצוה מיוחדת, וממנה יבין המשכיל שאר ענייני החסד, (והנמנע מלהנות אחרים מנכסיו ואומר שאין לו עונשו שבאים נגעים על ביתו ומוכרח להוציא כליו כדי שיתברר שקרו לעין כל). ויש חיוב גדול מצד הדין להשאיל דברים לעני שמא אין לו מעות לקנות דבר זה.

שיעור מצות הלואה מסתבר שאין שיעורו רק חומש כצדקה, שהרי אינו נותן ממונו לגמרי, ומאידך אין מסתבר שחייב לתת לזה כל ממונו, שהרי יתכן שיזדמן לו איזה עסק רווחי, אלא השיעור בזה תלוי כל אחד כפי השגת ידו וכוחו, וכפי השיעור הנצרך לעני אם ידו משגת, וגם שיעור זמן ההלואה תלוי ביכולת המלוה, והמצוה היא אפי' מאה פעמים, וידע כי בכל פעם מקיים מצוה דאורייתא, והקב"ה יברכו.

בטחון ההלוואה- מצות הלואה היא בין ע"י משכון, ובין בלי משכון אם הוא בטוח בעיניו, אך עכ"פ ילוהו בעדים או בשטר חוב או בכתב ידו, פן ישכח ויכפור בהלוואה. אך אם יודע שאדם זה לא יחזיר לו, מוטב שלא ילוהו (בלי משכון) ממה שילוהו ויבוא לידי "לא יגוש", (והלוה העושה כך נקרא רשע).

אין חיוב להלוות למי שפורע מעט מעט שמא מתוך כך יבוא המלוה לידי הפסד מחמת שיוציא את המעות, ומ"מ מצד גדר האהבה והאחוה נכון להיטיב גם באופן זה.

אם הבטיח להלוות יזהר מלחזור בו ככל **קבלה לדבר מצוה**, ואף לעשיר ולזמן מרובה שאין על זה דין נדר, מ"מ אם סמך עליו נכון ליזהר מלחזור בו, כדי שלא יהיה בכלל מחוסרי אמנה. וכן אם הפריש או נדר לעשות גמ"ח מסכום מסוים אסור לחזור בו.

אם אין לו מעות אינו מחויב ללוות כדי להלוות, אף למי שהוא סומך עליו או ע"י משכון, אך יש בזה מידת החסד לעשות כן, ואם הלוה והגיע זמן פרעון י"א שבכלל החיוב ליטול מעותיו ולהלוותם למבקש, וכ"ש אם הפקיד מעות אצל אחר שצריך ליטלם ממנו כדי להלוות, ואם מתעצל צריך מדינא ללוות מאחר כדי להלוות לו, וכ"ש שמחויב לעשות כן אם יש לו מעות ונמנע מהלוות מפני קטטת ביתו. ואם יש אצלו מעות של אחרים בפקדון, אף שבזמננו מותר להשתמש בהם לעצמו אם לא היו צרורים וחתומים, אין רשות להלוות מעות אלו, אא"כ מקבל על עצמו לפרוע למפקיד מיד כשיבקש ממנו.

עדיף להלוות לכמה אנשים סכום מועט מלהלוות סכום גדול לאדם אחד, שבכל הלואה מקיים מצוה, ואמרו חז"ל **הכל לפי רוב המעשה**, אמנם אם בזה שילוה לאחד ימנעהו מלהתמוטט לגמרי, אפשר שהוא קודם משום שמקיים בזה גם מצות "והחזקת בו". (פרק א').

תמצית ספרי מוסר

רבינו יונה מסכת אבות פרק ה' משנה ט' עד הסוף. פרק ו' עם רש"י.

ניתן לקבל גליון זה במייל- A0527692282@gmail.com

משנה ט'- חיה רעה באה לעולם על שבועת שוא ועל חילול השם, וזה מידה כנגד מידה, שכיון שההבדל בין אדם לבהמה הוא הדיבור, ומכח זה האדם מושל על הבהמה, ואם האדם במקום לכבד את הקב"ה חילל את כבודו, נהפכים הבהמות לשלוט על האדם. **גלות באה לעולם על עובדי ע"ז ועל גלוי עריות ועל שפיכות דמים ועל השמטת הארץ. בארבעה פרקים הדבר מתרבה, ברביעית בשביעית ובמוצאי שביעית ובמוצאי החג שבכל שנה ושנה**, שכל המעבד מתנות עניים כאילו נוטל את נפש העני ואת נפש הגזלן שמתחייב בנפשו, ובד' פרקים אלו שזה אחרי שהחזיקו העניים במעשרות, מצוי דבר לפי שגוזלים מתנות עניים, **ברביעית מפני מעשר עני שבשלישית, בשביעית מפני מעשר עני שבשישית, ובמוצאי שביעית מפני פירות שביעית, ובמוצאי החג** של סוכות **שבכל שנה ושנה, מפני גזל מתנות עניים**, שהרג הוא זמן אסיפה שהיו צריכים להניח לעניים לקט שכחה ופאה.

משנה ט'- ארבע מדות באדם האומר שלי שלי ושלך שלך זו מידה בינונית, וי"א זו מידת סדום, לא איירי הכא שנמנע מלתת צדקה, שזה רשע גמור ומידת סדום לכו"ע, אלא איירי בנותן צדקה מיראת ד' אך בטבעו הוא כילי, ולכן זו מידה בינונית, וי"א שכיון שמידותיו רעות הרי זו מידת סדום. **שלי שלך ושלך שלי עם הארץ**- שאף שעי"ז מתרבה האהבה בעולם, מ"מ המידה הטובה היא לתת ולא לקחת. **שלי שלך ושלך שלך חסיד, שלי שלי ושלך שלי רשע.**

משנה י"א- ארבע מידות בדעות, נח לכעוס ונח לרצות יצא שכרו בהפסדו, והיינו שההפסד מרובה מן השכר, דאף שהוא נח לרצות, מ"מ בזמן הכעס יבוא לידי עבירה ולא יוכל לתקן. **קשה לכעוס וקשה לרצות יצא הפסדו בשכרו**, והיינו שהשכר מרובה על ההפסד, שאינו כועס אלא לעתים רחוקות, ונמצא שברוב הזמנים הוא סבלן. **קשה לכעוס ונוח לרצות חסיד**, ואמנם אין צריך שלא לכעוס כלל, כי לפעמים צריך האדם לכעוס לקנאת ד', ומ"מ אף בשעת הכעס עצמו הוא נח לרצות. **נח לכעוס וקשה לרצות רשע.**

משנה י"ב- ארבע מידות בתלמידים, מהר לשמוע ומהר לאבד יצא שכרו בהפסדו, כי איזה תועלת יש במה שממהר לשמוע כיון שממהר לאבד. אבל **קשה לשמוע וקשה לאבד יצא הפסדו בשכרו**, שאף שהלימוד יבוא לו בטורח גדול, מ"מ אחרי שידוע אינו שוכח. ושניהם לא יניחו עצמם מלימוד התורה כי יש להם שכר טוב בעמלם. ולמדנו מזאת המשנה שעדיף לפרנס מי שזוכר יותר ממי ששוכח, אם א"א לפרנס את שניהם. **מהר לשמוע וקשה לאבד חכם. קשה לשמוע ומהר ואבד זה חלק רע.** ולא הזכירה המשנה מי חסיד ומי רשע, כי השכל הוא מאת ד', וכמו שאמרו חכמי המוסר "השכל מתנה והמוסר קנין".

משנה י"ג- ארבע מדות בנותני צדקה, הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים עינו רעה בשל אחרים, שהוא רוצה את כל הטובה לעצמו, ואינו רוצה בתועלת הבריות. **יתנו אחרים והוא לא יתן, עינו רעה בשלו**, שהרי הוא כילי. **יתן ויתנו אחרים חסיד**, ואם גם מלמד את האחרים לתת הוא טוב יותר. **לא יתן ולא יתנו אחרים רשע.**

משנה י"ד- ארבע מדות בהולכי לבית המדרש, הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו, והיינו כשאינו מחפש איך לעשות, וכשיבואו לידו עושה, אבל מי שאינו עושה מה שיודע הרי הוא רשע גמור אף שאינו עושה עבירות. **עושה ואינו הולך** לבית המדרש לידע דקדוק המצות ולהחמיר בהם, אלא עושה לפי ידיעתו המועטת, **שכר מעשה בידו. הולך ועושה חסיד. לא הולך ולא עושה רשע.**

משנה ט"ו- ארבע מדות ביושבים לפני חכמים, ספוג ומשפך משמרת ונפה, ספוג שהוא סופג את הכל ואינו מבחין בין סברא נכונה לזו שאינה נכונה. **משפך שמכניס בזו ומוציא בזו**, והיינו שמקבל את כל הדברים ומאבד אותם מיד. **משמרת שמוציאה את היין**-הסברא הנכונה, **וקולטת את השמרים** הסברא שאינה נכונה, ונמצא שהוא מעוות. **נפה שמוציאה את הקמח** שאינו חשוב כ"כ, **וקולטת את הסולת** החשובה (וכדמצינו שהמנחות היו באות מסולת).

משנה ט"ז- כל אהבה שהיא תלויה בדבר, בטל דבר בטלה אהבה, ושאינה תלויה בדבר אלא היא קיימת אע"פ שהאדם משער שיגיע לו קצת נזק מזה, **אינה בטלה לעולם, איזו היא אהבה התלויה בדבר, זו אהבת אמנון ותמר, ושאינה תלויה בדבר זו אהבת דוד ויהונתן**, שהיה דוד עתיד להסיר את יהונתן מהמלכות, ולא נתקנא בו יהונתן אלא אדרבה הצילו מיד אביו.

משנה י"ז- כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, והיינו שלעולם יהיו נחלקים בדבר זה או בדבר אחר, ולא עוד אלא שיוסיפו להם אריכות ימים, **ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים, איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי, ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קורח וכל עדתו**, שמתו במחלוקת הראשונה.

משנה י"ח- כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, כדי שלא יהיו תלמידיו בג"ע והוא בגיהנם, **וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה, משה זכה וזיכה את הרבים זכות תלוי בו, שנאמר צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, ירבעם חטא והחטיא את הרבים, חטא הרבים תלוי בו, שנאמר על חטאות ירבעם אשר חטא ואשר החטיא את ישראל.**

משנה י"ט- כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע. ובא לומר באריכות זו שג' הדברים הללו כוללים את כל השלימות אף שפרטיה רבים, שהרי לתלמידיו של אברהם אבינו היו שלימויות רבות לאלפים ורבבות, והדברים הנהפכים כוללים את כל הפחיתיות אף שפרטיהם רבים. **מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא, שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת, שנאמר ואתה אלוקים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך.**

משנה כ'- יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר להוכיח עוברי עבירה, ולעסוק בתורה הרבה, **וקל כנשר, רץ כצבי** שאינו מתעייף במרוצתו, **וגבור כארי** שכל מחשבתו וכוונתו ומעשיו אינם אלא למעשה ד', **לעשות רצון אביך שבשמים. הוא היה אומר עז פנים** שרואה ומדבר על חסרונות בני האדם **לגיהנום, ובושת פנים** המדבר רק על הדברים הטובים **לגן עדן, יהי רצון מלפניך ד' אלקינו שתבנה עירך במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך.**

משנה כ"א- הוא היה אומר, בן ה' שנים למקרא, בן י' למשנה, בן י"ג למצוות, בן ט"ו לגמרא, בן י"ח לחופה, בן כ' לרדיף, בן ל' לכח, בן מ' לבינה, בן נ' לעצה, בן ס' לזקנה, בן ע' לשיבה, בן פ' לגבורה, בן צ' לשוח- לשון שיח ומערה, כלומר ראוי הוא לקבורה. וי"מ מלשון שיח שאין לו לפסוק אלא בדברי תורה כי קרבו ימיו למות, **בן ק' כאילו עבר ובטל מן העולם.**

משנה כ"ב- בן בג בג אומר הפוך בה הפוך בה- חזור על דברי התורה **דכולה בה**- כל חכמת העולם כלולה בה, **ובה תחזי וסיב ובלה בה ומנה לא תזוע שאין לך מידה טובה ממנה.**

משנה כ"ג- בן הא הא אומר לפום צערא אגרא, ולכן יתחזק בלימוד התורה ולא יחוש לצער ולמנה שמתשת כוחו.

שנו חכמים בלשון המשנה והיינו שמוכן ואילך זה ברייתא ולא משנה, **ברוך שבחר בהם ובמשנתם.** ומתוך שהללו דברי הגדה הן ומספרות בעסק ת"ת נהגו לאומרן בבית הכנסת עם שאר פרקים הללו של מס' אבות.

פרק ו' משנה א'- רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה להיות צדיק וחסיד וכדלהלן, נ"א שזוכה למצוות הרבה. **ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו, נקרא ריע, אהוב, אוהב את המקום** שעושה מאהבה, **אוהב את הבריות** שמקרבם ומלמדם וגומלם טוב, **משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלבשתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק**- שהולך בתומו ואינו עושה עוולה לפי הכרעת המשפט, **חסיד**- שעושה לפנים משורת הדין, **ישר**- עושה ישר וזה עדיף מצדיק, **ונאמן. ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנו עצה ותושיה**- לשון גאוה וגדולה, **בינה וגבורה, שנאמר לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה.** נ"א ונהנין ממנו, בני אדם נהנים ללמוד ממנו עצה ותושיה.

משנה ב'- ונותנת לו מלכות וממשלה, וחקור דין שעומק הדין פתוח לפניו, **ומגלים לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, והוי צנוע וארך רוח** שמתוך עסק התורה יהא קשה לכעוס, דכל הכועס אפי' תורתו כמשה רבינו משתכחת הימנו, **ומוחל על עלבונו** מעביר על מידותיו מרוב עונה, **ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים. אמר רבי יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה** שאין לה עוסקין, **שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף** –מנודה, **שנאמר "נזם זהב באף חזיר** שאינו משמור אלא הולך ונובר באשפה וממאיסו, **אשה יפה וסרת טעם"**, כך תלמיד חכם שחסר מטעמים של תורה, הוא מאוס, והוא סר מטעמי התורה, **ואומר "והלוחות מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות", אל תקרא חרות אלא חירות שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה** לפי שבני אדם מכבדים ומשמשים לפניו, **שכל מי שעוסק בתורה תדיר הרי זה מתעלה שנאמר "וממתנה נחליאל**- דכיון שניתנה להם תורה במתנה נחלו קל, כלומר הביאם הקב"ה בחלקו, **ומנחליאל במות"**- עולים לגדולה.

משנה ג'- הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד של טעם **אפילו אות אחת צריך לנהוג בו כבוד, שכן מצינו בדוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד**, שלא ילמד יחידי, ולא יכנס לבית המדרש בקומה זקופה אלא במורא, וכדכתיב "בבית אלקים נהלך ברגש" לשון אימה ופחד. (וי"מ שיכנס בכל כוחו, לפי שנאמר "ברב עם הדרת מלך", וי"מ שילך במהירות לבית המדרש), **וקראו רבו אלופו ומיודעו** (לשון חכמה כמו חכמים וידועים), **שנאמר "ואתה אנוש כערכי** (-חשוב כמותי) **אלופי** (חכם שלי) **ומיודעי", והלא דברים קל וחומר ומה דוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומיודעו** אע"פ שהיה רשע ולא היה ראוי לכך, הדיוט **הלומד מחבירו** שאינו רשע **פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת, על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד, ואין כבוד** בא לאדם **אלא** על עסקי **תורה שנאמר "כבוד חכמים ינחלו"** שהם נוחלים כבוד מפני שלומדים תורה ויורשים אותה כנחלה, **"ותמימים ינחלו טוב", ואין טוב אלא תורה שנאמר "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו".** נ"א ואין כבוד אלא תורה, כלומר שא"צ לנהוג כבוד אלא ברבו שלימדו תורה, אבל לימדו אומנות אחרת לא.

משנה ד'- כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, והיינו שאף מי שאין לו אלא פת במלח וכו' יעמול בתורה, אבל עשיר אינו צריך לעמוד בחיי צער כדי ללמוד תורה, **ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה** דסופו ללומדה מעושר, **וטוב לך לעולם הבא. אל תבקש גדולה לעצמך** לרדוף אחר השררה, **ואל תחמוד כבוד** על התורה **יותר מלמודך** שבזה נראה שעושה שלא לשמה, **עשה ואל תתאוה לשלחנם של מלכים, ששלחנך כשלחנם, וכתרך גדול מכתרם, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך.** נ"א יותר מלמודך עשה, שיעשה מעשים טובים ומצוות יותר ממה שלמד, כדאמרי' כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת.

משנה ה'- גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות שהמלכות נקנית בשלשים מעלות הכתובות בשמואל כשישראל ביקשו מלך, והם אלו השנויים בסנהדרין מלך לא דן וכו', **והכהונה בעשרים וארבע מתנות**, י' במקדש ד' בירושלים וי' בגבולין, **והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, ואלו הן- בתלמוד, בשמיעת האוזן, בעריכת שפתים** שאומר את דברי התורה בחיתוך הלשון ולא בגמגום, דאין ד"ת מתקיימים אלא בהוצאת הפה, **בבינת הלב, באימה, ביראה** שאין ליבו גבוה עליו ואינו מיקל ראשו, (שלכן בעלי קריין היו אסורים), **בענוה, בשמחה** שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, **בשמוש חכמים** שדורוק להכנס ולשמוע ולשמש, **בדקדוק חברים** שלומד בחבורה, **ובפלפול התלמידים** שמפלפלים לפניו והוא מחכים, **בישוב** הדעת וי"מ שירבה בישיבה, וי"מ תרבות, **במקרא, במשנה, במיעוט סחורה, במיעוט דרך ארץ** שלא יהיה מצוי עם בני אדם בשוק, **במיעוט תענוג, במיעוט שינה, במיעוט שיחה** של ליצנות, **במיעוט שחוק, בארך אפים** קשה לכעוס, **בלב טוב, באמונת חכמים, בקבלת היסורין** באהבה, שהקב"ה מביא יסורים של אהבה לעוסק בתורה כדי להרבות שכרו. **המכיר את מקומו** שעוסק בתורה כל שעה, ומקומו היינו הטעמים והראיות, **והשמח בחלקו** שאינו דואג ומכוין בעניינו, **והעושה סייג לדבריו** שנימוקו עימו ומעמיד דברי רבו לבני אדם, **ואינו מחזיק טובה לעצמו** על שהרבה תורה לפי שלכך נוצר, **אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, אוהב את הצדקות, אוהב את התוכחות, אוהב את המישרים, מתרחק מן הכבוד, ולא מגיס לבו בתלמודו** שאינו מתגאה, **ואינו שמח בהוראה, נושא בעול עם חבירו, מכריעו** דן את חבירו **לכף זכות, מעמידו על האמת, ומעמידו על השלום** שרודף אמת ושלום לכולם, וי"מ שמעמידו על האמת היינו בוריה של הלכה, והשלום היינו פשרה, **מתישב לבו בתלמודו, שואל ומשיב, שומע** כל מה שרבו אומר לו **ומוסיף** אבל לא סותר דברי רבו, **הלומד על מנת ללמד, והלומד על מנת לעשות, המחכים את רבו, והמכוין את שמועתו** כפי שהיה אומר לו רבו אבל לא אומר בשם רבו מה שלא אמר לו, **והאומר דבר בשם אומרו, הא למדת שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי.**

משנה ז'- גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה שאוכל פירותיה **בעולם הזה** והקרן קיימת **בעולם הבא, שנאמר "כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא"**, אל תקרי למוצאיהם אלא למוציאיהם. **ואומר "רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך"** בקבר. **ואומר "עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר".** ואם תאמר שמא יהיה עני והמות עדיף לו מן החיים, **ואומר "כי לוית חן הם לראשך וענקים לגרגרותיך"**, והממון מביא את האדם למצוא חן בעיני האנשים. **ואומר "תתן לראשך לויית חן עטרת תפארת תמגניך"**, שיהיה מכובד בין האנשים. **ואומר "כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים", ואומר "אורך ימים בימינה"** שלעוסק לשמה יש אורך ימים וחיים, ואצ"ל עושר וכבוד, **"בשמאלה עושר וכבוד"** שלמשמאילים בה לשמה יתנו עושר וכבוד אבל לא חיים ארוכים, וכן זוכה לשלום- **ואומר "כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך", ואומר "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום".**

משנה ח'- רבי שמעון בן מנסיא אומר משום רבי שמעון בן יוחאי הנוי והכח והעושר והכבוד והחכמה והזקנה והשיבה והבנים נאה לצדיקים ונאה לעולם, שנאמר "עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא", ואומר "תפארת בחורים כחם והדר זקנים שיבה", ואומר "עטרת חכמים עשרם", ואומר "עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם", ואומר "וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד", וזקן אחד מהכתובים כאן הכונה לזה שקנה חכמה, **רבי שמעון בן מנסיא אומר אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים כולם נתקיימו ברבי ובניו.**

משנה ט'- אמר רבי יוסי בן קיסמא פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום, אמר לי רבי מאיזה מקום אתה, אמרתי לו מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני, אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות, אמרתי לו בני אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם איני דר אלא במקום תורה, לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד, שנאמר "בהתהלכך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך", בהתהלכך תנחה אותך- בעולם הזה, בשכבך תשמור עליך- בקבר, והקיצות היא תשיחך- לעולם הבא, וכן כתוב בספר תהילים על ידי דוד מלך ישראל "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף", ואומר "לי הכסף ולי הזהב אמר ד' צבקות", והיינו שהכסף והזהב נבראו לשבחו ולכבודו, שנאמר מלא כל הארץ כבודו.

משנה י'- חמשה קנינים קנה הקדוש ברוך הוא בעולמו ואלו הן: תורה קנין אחד, שמים וארץ קנין אחד, אברהם קנין אחד, ישראל קנין אחד, בית המקדש קנין אחד, תורה קנין אחד מנין: דכתיב "ד' קני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז" שכשעלה במחשבה לפניו לברוא את עולמו נתקיים העולם בשביל התורה שכבר נבראה לפני העולם. **שמים וארץ קנין אחד** שהם עמודים של עולם **מנין: שנאמר "כה אמר ד' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי", ואומר "מה רבו מעשיך ד' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך". אברהם קנין אחד** שבראו הקב"ה לכך להיות קנינו של עולם, ויתקיים בשבילו, לפי שהוא קירב את הבריות תחת כנפי השכינה והחזירן למוטב, **מנין: דכתיב "ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ". ישראל קנין אחד מנין: דכתיב "עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית", ואומר "לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי בם"** שהם עיקר הדירה של ארץ. **בית המקדש קנין אחד מנין: שנאמר "מקדש ד' כוננו ידיך", ואומר "ויביאם אל גבול הר קדשו הר זה קנתה ימינו".** והענין נראה בעיני שהברייתא לא נכתבה כתקנה, שהרי במס' פסחים לא שנינו אלא שלשה תורה ושמים וארץ וישראל.

משנה י"א- כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא בראו אלא לכבודו לשבחו, **שנאמר "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", ואומר "ד' ימלוך לעולם ועד". רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות, שנאמר "ד' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר".** דבר זה לא נאמר גבי מסכת אבות, ולפי שיש בה סיום נאה נהגו כל העם לאומרו בסוף כל פרק ופרק, לפי שא"א קדיש על המשנה אלא על האגדה.

ונקראו אלו פרקי אבות מפני שנסדרו הנה דברי אבות הראשונים שקבלו את התורה זה מזה, והודיענו רבי איך היו מעשיהם נכונים והיו מזהירים לאנשי דורם ומדריכים אותם בדרך ישרה, וכן ראוי לכל חכם להזהיר את בני דורו ולהודיעם דרך ישרה.

בין אבילות להתאוננות

א. חשוב להגדיר כאן את הקו-דק שמפריד בין אבילות וצער על בית המקדש שחרב, לבין התרעמות והתאוננות.

בוודאי בימי בין המצרים, ובפרט בתשעת הימים, אנו מתאבלים ומתאוננים על חורבן בית מקדשינו, ועל גלות ישראל, ובפרט עתה, כשמתבוססים אנו באחד מציורי הגלות הקשים והמורכבים שידענו, אשר עומד לנגדינו בצבעים עזים, של אדום לבן. אדום, מדם החללים, של הנפטרים ע"ה שקטל הנגיף בארץ ובעולם. ולבן, מחלוקי הרופאים ולבושי המגן של צוותות הבדיקה שמתרוצצים ברחובות. אולי זהו מדה כנגד מדה של האדום לבן הנגרם מגנות דבין אדם לחבירו שעי"ז אזיל סומקא ואתי חיורא.

אולם ה"התאוננות" היא מידה אסורה, ואין לה שום שייכות למצוות האבילות על בית המקדש, וכפי שכבר רמזו חז"ל בלשונם הזהב דמשנכנס אב ממעטין בשמחה, דלא אמרו דליכא שמחה כלל, דבאמת האדם השלם שרוי תמיד בשמחה, מפני שמבין עד כמה מעשיו מגיעים לרום שמים, ומכיר בנשגבות של כל מצוה שהוא עושה, וכמו דאי' שעיקר הדרגות שזכה להם האריז"ל, הוא מפני שמחתו בקיום המצוות, לכן לא תבעו מאיתנו בימים אלו אלא "מיעוט" בשמחה, על מנת לבטאות את אבלותינו, אבל אין לזה שמץ של שייכות להתאוננות והתמרמרות.

ונפלאים דברי חז"ל במדרש, על אחד מהפסוקים הכי קשים, בעת שכנסת ישראל בוכה ומיללת בתוך החורבן, ומקוננת על מר גורלה: "ותאמר ציון עזבני ה', וה' שכחני", וכך מובא בילקוט שמעוני (חקת רמז תשסד): רבי אומר, אמר הקב"ה תורעמנין בני, תורעמנין הן, אדם הראשון עסוק אני עמו לעשות לו עזר, שנאמר "אעשה לו עזר כנגדו", והוא עומד לפני ומתרעם "האשה אשר נתתה עמדי"? אף יעקב כך עשה לי, עסוק אני עם בנו להמליכו במצרים "ויוסף הוא השליט על הארץ" והוא מתרעם לפני ואומר "נסתרה דרכי מה'"? אף בני כך עשו לי במדבר, אני עסוק עמהם לבור להם לחם קל כדרך שהמלכים אוכלים, שלא יהא אחד מהם גוסי ודלריא אוחזתן, והן נתרעמין לפני "ונפשנו קצה בלחם הקלוקל".

אף ציון כך עשה לי, אני עסוק עמה להעביר את המלכיות מן העולם, ולא כבר העברתי את בבל מדי ויון, **ועתיד אני להעביר מלכות הרביעית, והיא מתרעמת לפני ואומרת עזבני, ושכחני**, שנאמר "ותאמר ציון עזבני ה', וה' שכחני"... עכ"ל המדרש (ומובא גם בפסיקתא דרב כהנא).

ב. משמע כאן מדברי חז"ל, שהקב"ה מבקש מכנסת ישראל שלא יהיה בדבריה נימת התאוננות, והתרעמות, משל למה הדבר דומה, לפרופסור בכיר מנהל מחלקה בבית החולים היוקרתי ביותר, שהובהל לנתח את בנו יחידו מחמת עינו שנחבל בראשו בתאונת דרכים קשה, והוא עומד מעל שולחן הניתוחים, ומרדים, וחותך ומנסר את ראשו. אך האמא עומדת וצועקת, מה אתה עושה...? במקום להביא לו ממתקים, אתה מוסיף עוד יותר יסורים לילדינו המסכן...? אולם האב הרחום, אין לו זמן לשמוע את התלונות, כל כולו מרוכז ועסוק אך ורק בהצלת חייו...

וכך בורא עולם עונה לכנסת ישראל, כביכול כל עיסוקי במשך ששת אלפי שנות עולם, לסדר את כל ענין ארבעת הגלויות, וכבר העברתי אתכם את שלשת הגלויות של בבל מדי ויון, וכעת הנושא הוא איך לגמור ולסיים עם הגלות הרביעית, וזה גם כל הסוגיא של התפשטות הנגיף.

ויתירה מכך, כשיתגלה משיח במהרה, נבין היטב מדוע הצורה הזאת של התפשטות הנגיף, היתה הצורה הכי נכונה והכי מדוייקת ל"ניתוח" האחרון של כנסת ישראל, כדי לסלת ולברר את מי ראוי לגאול, ואת מי אין ראוי לגאול, וכדי לברר עד היכן מגיעה אהבתם של ישראל לבורא יתב', שעינינו הרואות כיצד עם כל ההתמודדויות של הנגיף, ממשיכים לדבוק בהי"ת ועולים בתורה ויר"ש.

ג. לכן, אף שבוודאי חובתינו להתאבל על עצם חורבן בית המקדש, ובפרט עתה על חורבן הישיבות, והכוללים, שחלקם צמצמו את פעולתם, וחלקם סגרו את שעריהם מוקדם מהרגיל, ועל כל הצער והיגון שיש לכלל ישראל עתה, למחוייבי הבידודים, ולבעלי השמחות שנתבלבלה שמחתם, ולהבדיל הצער של משפחות הנפטרים רח"ל, וכל אלו שעדיין צריכים ישועה להחלמה שלימה במהרה, מ"מ עלינו להבין את גודל המהלך השמיימי שנרקם כאן, החל מהגל הראשון ביומי דניסן, דרך הגל השני עתה בבין המצרים, עד לגאולה השלימה, שנזכה לה תיכף במהרה.

וכך תמיד היו שלימי כלל ישראל, בהתרוממות הדעת ובגבהות המחשבה, שאף פעם לא היו נופלים למצב של דכדוך ויאוש, רק תמיד היו נושאים את עיניהם למרום, בטוחים שיעשה להם נס. וזהו גדר "ממעטין" בשמחה, שבאמת אי אפשר למחוק את המצב של שמחת המצוה של איש הישראלי, ואף שבבתי בראי הוא מקיים את דיני האבילות, אבל בבתי גוואי לעולם - **"עוז והדוה במקומו"**.

לכתך אחרי במדבר

א. אתגר ניצב בפנינו בתקופה זו, לעבוד את הי"ת חרף הקשיים הנצבים בדרכינו. מי ששרוי בבידוד, או במלון לתקופה ממושכת וללא בני משפחתו, לא חסר לו כעת תירוצים לשבור את ה"מחייב" הרגיל שלו, ולהפסיד את דרגתו הרוחנית, הרי יכול לתרץ את עצמו שהקב"ה עשה לו את זה, ומה אשמתו שניטל ממנו כל כוח ה"סיוע" של הסביבה שרגיל אליה. אבל ישנם דברים נלהבים מהח"ח בנדחי ישראל (פ"ג) שכתבן בשעתו ותואמים לתקופתינו.

וז"ל: "...וראוי לך לידע עוד שהימים שהאדם עובד להקב"ה בזמן שאין מרבה לו טובה כל כך, והוא נע ונד בארץ, הם נחקקים לו לעד למעלה להזכר שמו לטובה בעבור זה, וחושבין להאדם כאי' היה מתחסד עם הקב"ה בזה, ומקרא מלא הוא בירמיה "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך, **לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה**" וגו'. וכאשר נתבונן עוד נמצא כי ענין קושי גלותנו עתה... בסוף הגלות, הוא ענין בחינה שיתבחן ויתלבן כל איש ויוציא מחשבותיו מכח אל הפועל, וכענין שאמר הכתוב בזכריה (יג) "וצרפתים כצרוף את הכסף ובחנתים כבחון את הזהב" וגו', וענינו הוא כמו הצורף כשרוצה להסיר את הסיג מהכסף והזהב ולהוציא אותם מזוקק הוא משליך אותם לתוך כור הברזל שמזקקין שם ואז ע"י כח האש נבדל הפסולת והזהב יצא מזוקק, כן הוא בסוף הגלות, כיון שהוא סמוך לעת הגמול לשלם לאיש כפעלו רוצה הקב"ה לזקק ולצרף את בניו ולהודיע לכל מי ומי שהוא לה' באמת ובתמים, ומי שהוא מחזיק עם ה' רק לפנים ובסתר הוא עושה כרצון רוע לבו, וע"כ הוא מוכרח להתנהג עמנו באופן זה". (כלומר, כאילו יש כאן מבחן רצינות).

ב. "ונבאר דברינו, כי בימים הראשונים כשהיו ישראל מקובצים במקום אחד ולא נמצא שום אדם שיעבור על התורה בפרסום, לא היה ניכר לכל בין עובד ה' באמת ללא עבדו, כי אפילו מי שיש לו לב נשחת ולבו סר מדרך ה' היה מתיירא להעיז פניו בפרהסיא להוציא עצמו מכלל ישראל ולאכול מאכלות אסורות ולחלל שבת וכו', ויען שחפץ הקב"ה שיתגלה לכל מחשבות לבב האדם אם הוא שלם עמו או לא, כדי שלא יפלא בעיני העולם בעת יום הדין כשיברר ויבדיל הפושעים והמורדים להרחיקם מנחלת ה' על מה עשה ה' ככה כי הם לא ידעו מחשבות לבו ומעשיו בסתר, כדי שיתברר לכל כי צדק משפטו, לכן הסתיר הקב"ה מעט את השגחתו וממילא מתגבר קושי הזמן ובני ישראל נפוצו עי"ז בקצה הארץ... במקום שאין מצויין שם קרוביו ומכיריו מאנשי מקומו שיתבייש מהם (כגון היום במקומות בידוד או מלוניות), והוא יכול להוציא כל חפץ לבו בפרהסיא באין מוחה ויראו הכל לעתיד כי צדיק ה' וישר משפטו (שהוא אינו הגון). ולהפך מי שמתחזק אז מפני יראת ה' הטמונה בלבו שלא לזוז מתורת ה' ועומד על נפשו וסובל תלאות רבות עבור כבוד ה' ושמירת מצותיו, זהו האדם השלם המקודש בקדושתו ית', והוא מאוהבי ה' אשר יאיר פניו לעתיד כצאת השמש בגבורתו, וכמה דכתי' "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", וזהו הבחינה האמיתית שיתבחן האדם ויצורף אם לבו שלם עם ה' ע"ז אמר הכתוב "ובחנתים כבחון את הזהב".

וכן המדה הזאת נוהגת בכל דור ודור ובכל איש ואיש, שכשהשי"ת רוצה להעלות אדם לגדולה באיזה מדרגה, הוא בוחנו מתחלה וע"י הבחינה מתעלה האדם במדרגתו מאד, וכדאי' (בב"ב י) בחד אמורא ששמע למעלה שהרוגי לוד שקדשו ש"ש אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן, ולאו דוקא הריגה דה"ה ע"י כל מיני צער ועינוי שהאדם מתייסר בעבור הקב"ה נתעלה מדרגתו לעוה"ב, וכדאי' (בברכות ה) ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנן אלא ע"י יסורין, ואלו הן תורה וא"י ועוה"ב וכו' ע"ש.

ג. והנה כל דברינו נכלל במה דאי' בירושלמי (ברכות פ"ט) תניא רשב"י אומר אם ראית הבריות שנתיאשו מן התורה עמוד והחזק בה ואתה נוטל שכר כולם... דאינו דומה שכר האיש שהחזיק בתורת ה' והלך בדרכיו בשנים קדמוניות עת אשר רבים היו ממכירי קדושת התורה וגודל ערכה ומי שהחזיק בהתורה היה לכבוד ולתפארת בעין כל, ולהיפך מי שסר מדרך התורה היה משתולל והיה לבוז... אך בעת כזאת בעוה"ר אשר רבים בגדו בה וסרו מדרכה... הוא עת מלחמת התורה שרבים לוחמים בה ורוצים לעקור כל שרשה וכבור ה' ותורתו מושפלת, אז החס על כבוד קונו ומתחזק שלא לסור מדרך התורה בימי חייו, אף שלפנים היה עבודה כזו מדה ממוצעת, עתה זוכה עי"ז בימים מועטים להיות מה"שרידים אשר ה' קורא" ולהכתב למעלה בשם "יראי ה' וחושבי שמו".

וידוע מה שאמר התנא לפום צערא אגרא, נשכיל מזה לדעת כי תגדל מעלות העוסק בתורה ומחזיק בה כשהיא בשפל המצב, הרבה יותר מהמחזיק בה כשהיא ביקר תפארתה, יען כי אז צריך להתאזר ברוב אונים להקימה ומשכרתו תהיה כפולה לפי צערו ועמלו. ואף שבימינו מעטים המה המתחזקים לילך בדרכי התורה, בכל זאת אל יפול לב האדם עי"ז, כי מי יודע את גודל מדרגתם למעלה כי לפעמים שקול איש אחד כמאה או כאלף אנשים (וכמו שאחז"ל על אבישי בן צרויה שהיה שקול כנגד כמה אלפים) הכל לפי רוב עמלו ונסיונו שנבחן..." עכ"ל הח"ח.

ומה יש להוסיף על דברים נלהבים אלו, שמדרבנים כל אחד לעמוד בנסיונות, ולהתחזק בכל הקדוש והיקר לנו, כי במעט השקעה, זוכים לשכר רב, והכל רק מבחן משמים.

תסמיני קורונה וצרעת

א. מפליא וגם מדהים לגלות, עד כמה ה"תפאורה" החיצונית וכן ה"סימפטומים" של נגיף הקורונה, תואמים להפליא ל"תפאורה" ול"סימפטומים" של נגיף הצרעת אשר באה לכפר על חטא לשה"ר, ובזה מקור טהור נפתח לדברי רבותינו גדולי הדור שליט"א, שכתבו שהנגיף הזה מגיע מחמת חטא לשון הרע, ודברים בטלים בביהכנ"ס.

ראשית, את חיוב "עטיית המסכה", חידשה התורה במצורע, כמש"כ באבן עזרא עהפ"ס "ועל שפם יעטה": "יעטה בבגדיו, מגזרת עוטה אור, והטעם, שלא יזיק ברוח פיו. וכ"כ בחזקוני שם: "ועל שפם יעטה להפסיק ריח רע היוצא מפיו שלא להזיק את הבריות". ויותר מפורש באברבנאל שם: "וממה שאמר ועל שפם יעטה מורה שראשו יהיה גלוי, **ופיו מכוסה**, ויהיה על שפם יעטה לסתום הבל פיו כדי שלא יזיק לבני אדם הבריאים בהבל רוחו, גם להיות נכר שהוא מצורע ויתרחקו ממנו כל עובר דרך לכן טמא טמא יקרא שיפרסם בקולו כי טמא הוא כדי שלא יקרבו אליו שאר האנשים, עכ"ל. זאת אומרת, המקור ל"עטיית מסיכה", כבר מפורש בפרשת המצורע. [ואכן בשיגרא דלישנא התקבל הביטוי "לעטות" מסכה. גם התיבות - וע"ל שפ"ם יעט"ה - עולה בגי' כת"ר, שהוא שם הנגיף. ומבואר שעניינו הכלמת הפנים, כמו שאמרה התורה בצרעתה של מרים: "ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם...". וראה זה פלא שתיבות "אביה ירק ירק בפניה" גי' ה'תש"פ].

שנית, את כוח ההתפשטות שלו ע"י הדבקה מהירה, מצינו בצרעת שנאמר בו "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו" ובדעת זקנים מבעלי התוספות שם, כתב מפורש שזה מפני שנגע הצרעת הוא נגיף מדבק מאד, וז"ל: בדד ישב, לפי שאותו חולי מתפשט בבני אדם הרגילין אצלו, עכ"ל.

ומופלאים דברי המשך חכמה שכתב בזה: "אמנם יש לומר דהנה הנגעים היא מחלה המדבקת עד שאמרו במדרש רבה ובתלמודין (כתובות עז,ב) דלא עיילי למבואיה ולכן "טמא טמא יקרא". וההתעסקות בו הוא ענין מסוכן וצריך לזה השגחה נפלאה פרטיות, אשר העוסק ינוצל מזה ויהיה נבדל אשר אליו לא תדבק הנגע, לכן בחרה התורה זה בבני אהרן אשר המה נבדלים משאר ישראל ומושגחים בפרטיות יותר, וכמו דכתיב (דברי הימים א, כג,יג) "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים", עכ"ל. ונוכל להבין מזה שאם נהיה ראויים, נזכה להיות מושגחים באותה השגחה פרטית מופלאה, לבל ידבק נגע זה בעמלי תורה.

שלישית, משך הזמן שנקבע לבידוד שבועיים ימים, ג"כ מפורש בפרשת מצורע כמשך הזמן בו יש לבדוק את המצורע האם הוא "חיובי" ונושא את טומאת הנגע, או שהוא "שלילי" ואינו נושא את הנגיף, ג"ז פלא למתבונן.

רביעית, בין התסמינים המובהקים שלו, ואולי היותר מובהק שביניהם, הוא ענין שלילת הטעם והריח, וזה פלא עצום, שהרי כך מצינו בעונשו של הנחש הקדמוני, אשר נענש שיהיה "עפר לחמו" שלא ימצא שום וטעם בכל אכלו ומזונו. ומצינו שהנחש הקדמוני הוא ראש וראשון למספרי לשה"ר בעולם, שאמר לחוה לשה"ר על הקב"ה שאסר לאכול מהעץ כי ממנו אכל וברא את העולם, וכמה מבהיל למצוא ש"תסמין" מרכזי זה, נמצא בעונש הנחש.

ונראה שהסיבה שזהו עונשו של הנחש, ממש מדה כנגד מדה, שהרי המספר לשון הרע נותן נימוק וטעם-רע למה שהוא רואה, ובאמת הטעם שלו מקולקל, שיכל לתת טעם אחר יותר נכון, כמו שמי שדן לכף זכות מוצא טעם טוב בכל מעשה שרואה, ומכיון שקלקל את הטעם לאותו מעשה שראה, לכן עונשו שיתקלקל טעמו במזון, ולכן חטא לשה"ר מיוחס ללשון, שבו בלוטות הטעם, וכיון שלשונו רעה, ממילא מאבד את טעמו במאכליו.

לעומת זה מצינו שלעתיד לבא עתידין להתגלות טעמי תורה, ומצינו במשה רבינו שזכה למ"ט שערי בינה חוץ מהשער החמישים שנאמ' בו "ותחסרהו מעט מאלקים", ופי' הגר"א שמע"ט - היינו מ"ט פנים תורה שבכתב, וע' פנים של תושבע"פ, וביום מיתתו השיג את שער הנ' כמו שנאמר "ויקברהו בהר נבו" נוטריקון נ'-בו, ונראה דבחינת טע"ם במאכל, ע"ש שיש טע"מ פנים בתורה, מ"ט פנים של תורה שבכתב, וע' פנים של תושבע"פ, וכן י"ל דזהו בית מקדש מע"ט, שחסר בו את שער הנ' דהוא ביהמ"ק.

וכנגד מה שנח"ש עפר לחמו ואין בו שום טעם, מצינו שמשי"ח (שהוא בגי' נח"ש) מתקן את חטא הנחש, ולכן כשהוא יבא כתיב "ובלע המות לנצח" שיתוקן חטא הנחש, ולכן נאמר בו "והריחו ביראת ה'" שהוא דן ע"פ הריח, ונמצא דמשי"ח הוא תיקון הטעם והריח, שהוא יגלה את שער הנ' שהוא תשלום הטעמים דתורה, ויגיע לשליטה גמורה על חוש הריח. וממילא קודם שיבא משיח מביא הקב"ה נסיון כזה שנוגע לחוש הטעם והריח.

וכשאנו רואים עד כמה מורה הנגיף הזה על העוון של חטא לשה"ר, זה מחייב אותנו להתחזק בדבר זה ביתר שאת. וכמו שנתבאר, תחילה לכל צריך לדון לכף זכות, ולחפש בכל ענין את הטעם הטוב שבדבר. וודאי שלהנ"ל יש סגולה גדולה להינצל מנגיף זה, אשר פוגע בטעם וריח, מי שיקבל על עצמו לדון כל אחד לכף זכות, שימצא טעמים טובים למה שחבירו עושה. וכן מה שנוגע להתחזקות בבית מקדש מע"ט, שהוא ג"כ אותיות טע"ם כנ"ל, נזהר בו מדיבורי דברים-בטלים במקום קדוש כזה שמחייב יראה שנא' אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך, ובשכר כל זאת, נזכה תיכף למשיח ולביהמ"ק השלישי.

לאיפה עולם הישיבות נוסע...?? (2)

א. שבוע שעבר הצענו כאן מתווה חדש לדרך העמדת זמן אלול בישיבות גדולות. התגובות הרבות והמגוונות שהגיעו, מחייבות לבא בשורות הסברה נוספות, בכדי להסביר את יתרונות מתווה זה, על פני כל רעיון אחר.

לפני הכל, רבים שאלו למי מיועד המאמר הזה, הרי יש ממונים ואחראים שניתן לפנות אליהם בעיצות ורעיונות, ובכלל יש לנו את גדולי הדור מרנן ורבנן שליט"א שעל שולחנם נחתך כל ענייני הציבור, ועולם הישיבות בפרט, אז מה פתאום לבא עם רעיונות לציבור שאינו קובע דבר.

התשובה היא, עולם הישיבות נמצא כעת במצב בלבול ואי-וודאות בנוגע להמשך, וכל הזמן עולים רעיונות, ויש מקום להעלאת פתרונות נוספים. ואע"פ שמונו אחראים לבדוק את רמת הפתרונות, ואליהם צריכים לגשת, מ"מ מפני ריבויים קשה להגיע לכולם, ואחד מהם יעצני לפנות לציבור קוראי הגליון לשכנעם ביעילות המתווה, כשמבין הקוראים גדל הסיכוי להגיע לאזני האחראים. ובסוף יונח הכל על שולחן מרנן גדולי הדור שליט"א, שיכריעו בזה!

ב. כעת ניגש להסביר בהרחבה את הרעיון של המתווה שפתחנו בו בשבוע שעבר. המציאות היא שבחורים בגיל ישיבה גדולה (ללא מחלות רקע, אסטמה, סכרת נעורים וכדו'), אין להם שום סיכון לחלות בנגיף, ולא רק שאין שום סיכון, אלא שרובם כמעט בלי תסמינים, והרגשתם הכללית טובה. ויש שמפחדים שמא ואולי מדובר באיזה נגיף ערמומי שעוד חודשיים יחולל ח"ו נזקים אלמוניים, בוודאי שזה חשש רחוק ומוזר. הדבר היחיד שדיברו עליו לטווח רחוק, הוא לגבי המצויים בקבוצות סיכון, שקיבלו את הנגיף בצורה קשה, ומשך ההחלמה שלהם ארוך, ואז חוששים שהוא ישאיר את הגוף במצב לא טוב וגם זה לא הוכח, אבל לחשוש שנגיף שבגיל הבחרות בקושי מייצר תסמינים ובקושי חשים בו אולי יפתח אח"כ בעיות ח"ו, הוא כהחשש מבעיות אקולוגיות שייגרמו מהחור באוזון. [כל הנ"ל הוא דעתן של רופאים חשובים, שמחמת חשש ממערכת הבריאות, אינם רוצים להצהיר זאת בריש גלי.]

כל הפחד שנותר כעת הוא, שעלולים לצאת ולהדביק אחרים ובכך ליצור גלגל הדבקה גדול, א"כ הפתרון צריך להיות להיפך, לסגור את הישיבות גדולות למשך תקופה, ולא לאפשר אלא יציאה מבוקרת לאיוורור כפי שהתקבל ונהג במתווה הקפסולות. (ואם הרשויות יחששו, נסכים לשכור חברות אבטחה שידאגו לכך, שאכן לא יצאו בחורים כל משך אלול).

כמובן, שליצור סגר הרמטי צריך תנאים הגיונים, ולכן ברור שפתרון זה מחייב להעמיד את המוסדות מבודדים מבנייני מגורים. כמו כן, התקופה המתאימה לכך הוא חודש אלול, שבלא"ה זהו חודש מאד מיוחד בו בחור מוכן נפשית לסגר ממושך כזה, וברוך ה' עד ימינו רוב ככל בני הישיבות הגדולות אינם חוזרים לביתם בכל זמן אלול.

ג. בתקופה של חמשה שבועות סביר להניח, שרוב בני הישיבות יסיימו עם הנגיף, ובזה הצלנו את עולם התורה, שיוכלו אח"כ להמשיך את זמן חורף וזמן הקיץ הבעל"ט בצורה נורמטיבית, ובלי שום חששות והגבלות למיניהם, כאשר בעשי"ת יערכו בדיקות סרולגיות, ולא יוכלו לשוב אל ביתם אלא אלו שכבר סיימו עם הנגיף, וגופם מחוסן.

כעת השאלה נשאלת, מה יעשו עם כ-10%-20% אחוז שעדיין יימצאו 'חיוביים' בעשי"ת, זו שאלה מצויינת. אך הפתרון הפשוט הוא, שאכן בחורים אלו ישארו לסוכות בישיבה, כי אין שום בעיה לכל ישיבה לבנות סוכות ל-10%-20% מבני ישיבתם, והרי כך בני חו"ל היו רגילים תמיד להישאר בארץ בישיבתם לחג הסוכות, ועם מעט הסברה נוכל לשכנעם שיזכו לכזאת שמחת סוכות שלא ישכחו לעולם, ויהיה כל יום שמחת בית השואבה וכו'.

וצריך להבין, שהסיכון הזה וגרוע מזה, קיים במתווה הקפסולות, כי לפי אחוזי ההדבקות כיום, מסתבר מאד שימצאו קפסולות רבות נגועות, אז מה בדיוק נעשה עם מאות בחורים שיימצאו חיוביים לנגיף באמצע אלול? נשלח אותם למלונות למשך ראש השנה יוה"כ וסוכות? האם זה הגיוני שבחורים יבלו לבדם את תקופת החגים במלונות ללא חזנים וללא אוירה יהודית, רחמנא לישזבן!

יתירה מזאת, במתווה הקפסולות מונח אסון לישיבות, ראשית, זהו פתרון רק למעולים, או לעולים בגורל. האם נוכל לתאר לעצמינו מצב של אלפי(!) בחורי ישיבות בלי ישיבה כל אלול הקדוש? האם אפשר להכיל פיגוע כזה? שנית, קפסולות זה טוב כל זמן שהכל טוב... אבל ברגע שנמצא ה"מחוסר טעם וריח" הראשון, באותו רגע נגמר כל השטייגען בישיבה, כל בחור בהיסטריה אולי נדבקתי, ואולי גרוע מכך אני חייב בבידוד... ואי אפשר לתאר את הבלאגן שזה גורם! שלישית, בחורי שעור א', שעלו כעת לישיבה גדולה, אם נכניסם מתחילה לקפסולות, עלולים הם לאבד את כל מוטיבציית ההתחדשות, וזה נזק נוראי!

ומה ששואלים מה עם הצוות החינוכי? בלא"ה גם לפי מתווה הקפסולות זה מחייב פתרון, ואדרבה, במקום שישקיעו הון בקפסולות, שישקיעו את זה במיגון לצוות.

אילו מערכת הבריאות והמשרדים הרלוונטיים, יעניקו לבחורי הישיבות הגדרת: **"עובד חיוני"**, בוודאי כבר ימצא פתרון ראוי לכלל בני הישיבות, ובצורה הרחבה ביותר. אבל איך אנו מצפים שגיעו לזה, אם בינינו אין אש קודש להעמיד את בעיית הישיבות בראש סדר היום הציבורי??

המעוניינים בגיליון השבועי באופן קבוע: 9518479@gmail.com ניתן לתרום בנדרים פלוס [קופות נוספות עין לא ראתה]

"סתם ככה...!"

א. באחת מהמלחמות הקשות שפרצו כאן בארץ לפני כארבעים שנה, ישבו בחורי ישיבת חברון בהיכל הישיבה והגו בתורה. בישיבה הורגשה אוירה של חיזוק מיוחדת, מתוך הבנה עמוקה שעליהם לגלות רגשי ערבות הדדית, ולמשוך זכויות על כלל ישראל בשעה קשה של מלחמה.

השידורים כל שעות היממה, עסקו כמובן בתרחשויות המלחמה, הכתבים הצבאיים סיקרו ללא הרף את המצב המלחמתי, דנו בהתקדמות הקרב, תיארו את החזיתות השונות, וניסו לעודד את העם, להעלות את המוראל.

אחד מהבחורים ברגע של חולשה, סקרנותו בערה בו, הוא הרגיש שהוא מלא במתח איך מתקדמת הלוחמה, הוא סגר איפה את הגמרא, ופנה אל אחת מהחנויות הסמוכות להאזין לשידורים, למלאות את יצר סקרנותו.

המשגיח הבחין בו מחלון חדרו, הוא המתין לו בשובו, הניח באבהיות יד מלטפת על כתיפו, וכך לחש על אוזנו:

"**ילדי** היקר, בוודאי צודק אתה שהינך מסתקרן לדעת היכן עם ישראל אוחז כעת, ומה המצב בזירת הקרב, כולך מלא בסקרנות מי ניצל מאותם ג'יפים שעלו בלהבות עת שביצעו ניסיון פריצה לשטח האויב ונכנסו בטעות לתוך קו-האש... משתוקק הינך לדעת האם וכמה נותרו מחיל הטנקים שזוהה על ידי האוייב וחטף צרור טילי קרקע-קרקע... אבל שוכח הינך שאת המצב בזירת הקרב אתה הוא זה שקובע, על יכולת הצבא לעמוד במתקפות העזות אתה הוא זה שמחליט, בתורתך הינך מזרים תחמושת רוחנית לצבא, מעפרו של אברהם אבינו שהיה זורק על אוייביו עפר ונהפך לחיצים ורמחים, אכן את השידורים השונים היו צריכים לשדר מהיכל הישיבה, כי כאן ורק כאן נקבע התקדמות הקרב, כאן ורק כאן מתקבלות אותן החלטות אסטרטגיות איך להכריע את האוייב, בפתיחת הגמ' שלך או חלילה בסגירתה, נקבעת מידת ההצלחה"!

הבחור שמע ברוב קשב את המוסר הנעים, ומיד הסתער על הגמ' בריתחא דאורייתא, ובגופו התמלא זרם של שליחות, הוא הבין היטב שהסתערותו על הגמ', היא בעצם הסתערות על האוייב, ואש הריתחא דאורייתא שלו, הוא עמוד האש ההולך לפני המחנה, שסולל לכלל ישראל את הדרך מאז, מיציאת מצרים ועד היום הזה...

ב. סיפור זה ממחיש לנו היטב את הגדרתו האמיתית של בן ישיבה. בימינו עלולה להיתפס טעות, שמא ואולי מכיון שיש בלאו הכי כל כך הרבה בחורים בלעה"ר כ"י, אז מאי נפק"מ בעוד בחור, מה כבר משנה מה אני עושה, הלא אני בסך הכל אחד מתוך אלפי אלפים ריבי ריבבן...

אז הבה ניקח את המוסר הנפלא של המשגיח דחברון, ונהפוך אותו למשל, לוקחים אדם לסיור במחנה צבאי, ומפגישים אותו עם מפקד המחנה, הוא מתחיל בסיור ולפתע רואים את שערי המחנה נפתחים לרווחה, ו-50 נגמשי"ם יוצאים בשעטה אל המרחב הפתוח, האורח פונה אל המפקד ושואל אותו מה מטרת היציאה הזאת, והוא עונה לו: "הם סתם יצאו...!" הם ממשיכים בסיור ופתאום שוב נפתח השער ו-40 משאיות יוצאות בשיירה אל החולות... האורח פונה שוב אל המפקד ושואל אותו מה מטרת היציאה הזאת, והוא עונה לו: "סתם ככה...!" האורח כבר מתחיל לפקפק באמינותו של המפקד, ואז בשלישית נפתח השער, ו-30 נושאי-טילים יוצאים בשורה, "נו... מה זה"...? מתפקע האורח, "סתם יצאו" משיב המפקד, בשלב זה האורח מתפרץ כנגד המפקד, מה סתם...? אז למה כאן 50 וכאן 40 ו-30 גם זה סתם...?

לאור משלו של המשגיח דחברון נבין, מספר הבחורים הקיימים בימינו הם ממש לא סתם! כל ישיבה זוהי פלוגה שמופקדת על שטח אחר במרחבי הגלובוס, כל מקום תורה נפתח למטרה מאד מסויימת, ולתכלית די ברורה, גם אם נראה לנו כל הענין כריבוי עצום, והמון צבאות לאין תכלית, חס ושלום לחשוב כך, במכל שכן מכל צבא הכי פשוט, שבוודאי לא שולח סתם כך משאיות ורכבים בלי שום תכלית מכוונת, וממילא על כל ישיבה להתאמץ בכל כוחם, כדי להצליח במשימתם ולעמוד בתפקידם.

ג. בימים טרופים אלו, שבורא העולם פתח את שערי המחנות של הישיבות הקדו', והוציא מכאן 50 ומשם 30, מכאן שלשת רבעי שיעור, ומשם חצי שיעור, כל אחד מבין שזה לא "סתם ככה". אילו היה מגיע אל המלונית הגר"א מוילנא, הוא היה ניגש ללובי ופורש שם "מפת מלחמה" מליאת סימונים, בוואצ'פ היו מודיעים לכולם לרדת בדחיפות ללובי, ואז הוא היה מראה לכל אחד, איזה סימון מתייחס לתפקידו המסויים, ומה נדרש ממנו כעת לעשות בכדי להחזיק עולם, כי אין "סתם ככה"...!

בחור צריך להבין שכעת הוא בשליחות, הקב"ה פוקד עליו כעת, להביא לו תורה כזו מיוחדת, שיש בה כך וכך ביטולין, כך וכך הפרעות, לא ראי זה כזה, אבל הצד השוה שבהן שאין "סתם ככה"...!! **יה"ר שנצליח בתפקידנו...!**

שלשה נקודות לחיזוק (ב)

בשבוע שעבר מנינו שלשה נקודות של "זכיה", בחיים משונים אלו, של שהייה ממושכת במקום הנועד למרגוע ומנוחה. הן **בתפילה** במקומות מיוחדים כאלו שיש בהם תיקונים עליונים שאינם קיימים במקומות הקבועים. הן **בקידוש השם** בהתנהגות בזילות חלילה, בכאלו מקומות שבהם בודקים את בחורי הישיבות בשבע עיניים. וכמובן **בתורה** שרב שכרה, במקומות אלו שם בגדר אחד בצער ששווה לפי עידותן של חז"ל כ"מאה" שלא בצער.

כעת נבא לחדד עוד חיזוקים בנקודות הנ"ל שהם אכן שלשת האתגרים הניצבים בדרך קבע במלוניות ציבוריות והמוניות, שמטבע הדברים כוללות גם כאלו שהם מחוץ לחוג הישיבתי, ולפעמים זוהי ההזדמנות היחידה שלהם בכל חייהם, לפגוש בן ישיבה, ולהתחכך עימו מקרוב.

א. תפילה. חז"ל אומרים שכלל ישראל קיבל על עצמו את תקנת התפילה של האבות שחרית מנחה וערבית, בדיוק בעיתוי של קריעת ים סוף שעמדו שם במצב חסר סיכוי, שהים לפניהם והמצרים מאחוריהם והחיות משני צידיהם. וכותב שם רש"י ע"פ חז"ל, ששם תפסו אומנות אבותם בידם וקיבלו על עצמם להתפלל מעתה שלשה תפילות ביום, וצריך להבין מדוע דווקא שם קיבלו זאת עליהם, וכי לא היה עד אז בעבודות מצרים ובמהלך עשרת המכות הזדמניות להתקרב לבורא ולקבל על עצמם להתפלל שלשה תפילות ביום, למה דווקא אז??

אמנם נראה בזה יסוד גדול, לפעמים מתקבלת אצלינו תחושה כאילו התפילה היא "אפשרות", ומעין "בונוס" להשיג דברים, אבל אם כעת אני לא צריך כלום, אז למה לי להתאמץ בתפילה, אם אין לי עכשיו בקשה מיוחדת, אז למה אני צריך להרעיש שמים, הרי עכשיו הכל טוב!!

ובאמת מחשבה זו, היא בדיחה של ממש. מה פירוש הכל טוב, מה פירוש לא צריך כלום, הרי כל מה שיש לנו בכל שניה, חיים, בריאות, בגדים, מזון, הורים, ישיבה, חברותות, הבנה בלימוד, הכל זה שפע עליון שהבורא יתב' משפיע עלינו ללא הרף, אז מה הפירוש אני לא צריך כלום, מה פירוש הכל טוב, הרי כל הטוב הזה הוא מושפע ללא הרף מהקב"ה, שקבע חוק בבריאה שאין שום שפע טובה וברכה יורד לעולם ללא תפילה, אז א"כ מהיכי תיתי שתמשיך לקבל ברגע הבא את כל הטוב הזה, בלי תפילה.

יש מעשה-צחות ידוע על איש-עסקים, שהיה תקוע ברכבו בשדה התעופה, הטיסה שלו בעוד עשרים דק' והוא לא מוצא חניה, הוא כבר בהיסטריה, הטיסה הזאת יכולה לשנות לו את כל החיים, להזניק אותו אל ההצלחה, הוא חייב הרגע הזה למצוא חניה, אז הוא נזכר שיש בורא עולם ותלה עיניו למרום ופתח פיו בכדי להתפלל, והנה באותו שניה בדיוק איפה שהוא עמד, יצא רכב מהחניה ופינה לו את מקומו. מיד הוא פנה להקב"ה ואמר: סליחה שהטרחתי, אני רואה שכבר הסתדרתי בלי התפילה...!!

אנחנו בדיוק כמו אותו איש טיפש, שלא הבין שכאשר ראה הקב"ה שהוא בא להתפלל, הוא נתן לו מיד את בקשתו, כמו שנאמר: "והיה טרם יקראו ואני אענה, עוד הם מדברים ואני אשמע", כי אין שום דבר בלי תפילה.

אז דווקא בכאלו מקומות של **הכרח**, כמו בקריעת ים סוף שצריכים כבר רפואה, ויציאה לחירות... קל להפנים הענין, ולהחיות אצלינו את המושג הזה ששמו תפילה, להתפלל מעומקא דליבא, בחיות, ועם כל כוונת הלב...!

ב. קידוש השם. אין לנו מושג, איזה זרקורים מופנים אל בחורי ישיבה בעת הזאת, התיפקוד של כל בחור ישיבה יכול לקבוע את כל עתידו של עולם הישיבות, בזמן כזה צריכים משנה זהירות בכל התארגנות קונדסית.

צריכים לחשוב אלף פעמים, בכל רעיון שמציע איזה בחורצ'יק עייף, שמא הדבר יתפרסם לחוץ ויסב נזק בלתי הפיך לתדמית של בן ישיבה בכלל, ולתפיסה הנכונה של עולם הישיבות כולו, בעיני הציבור. ואז חילול השם נוראי יזקף על שמו, שכידוע אין עוון מר וחמור מזה, רח"ל.

ומאידך במפגשים עם אנשי החוץ, בני המזרחי, חיילים, וסתם עמך, אפשר לקדש את שמו ברבים, מי שבמהלך השיחה יפגוש בחור משכיל, פיקח ושנון, נחמד ומלא שמחת חיים, עם ראש על הכתפיים, זה יכול לשנות אצלו את כל התפיסה לחיים, ואת הבן שלו הוא כבר ישלח מלכתחילה לעולם הישיבות, והשכר מבהיל!!

ג. תורה. ידוע ענין ערי מקלט, בו ישבו הלויים והגו בתורה, ומבואר שבכוח תורתם להחיות חוטא ופושע שהרג נפש בשוגג, ואין לו חיים, ואין לו דמים, שע"י כוח תורתם יכולים להחזיר לו את החיים, כי זוהי כוחו של תורה שמוציאה את לומדיה ועמליה ממוות לחיים.

ובשעות קשות אלו, שעם ישראל נמצא בבלאגן עולמי חסר תקדים, וכל עולם הישיבות שרוי בסכנת סגירה כפשוטו, הרי כל לימוד תורה בשעה כזאת מזרים חיים לכל העולם בכלל, ולבני התורה והישיבות בפרט. עאכו"כ, שתורתם של הבאים בערי המקלט, מלוניות וכל שאר מקומות שמסתגרים בהם בחורים הישיבות עקב בידודם. יש בתורה כזאת גדר של תורת הלויים בערי המקלט, שבכוחם להחזיר אפי' רוצחים שפלים ממוות לחיים, וצריכים להעריך את הנקודה הזו, ולנצלה היטב.

העיצה היעוצה היא, להתחיל כל יום עם קצב מסויים. זה מחבר, ונותן תזרים רוחני אדיר לכל היום. **בהצלחה!!**

גיליון
עומק הפשט
בירורי הלכה ופסקי דין אקטואלים, מפי גדולי ופוסקי הדור שליט"א

הילכתא
לדעת לחיות בהלכה

גיליון מס' 274

בס"ד, יום ג' פרשת דברים, כ"ט תמוז תש"פ

נושא הגיליון

'צום תשעה באב בקורונה'

חולה במקום צום

עננו ד' עננו: לפני צום י"ז בתמוז תש"פ, פורסמו כמה מכתבים, עם דעות שונות בדיני הצום בתקופת הקורונה (ניתן להשיג את מכתבי הרבנים במערכת 'הילכתא'). כעת לקראת צום תשעה באב, נביא את הוראות גדולי הפוסקים במענה לשאלה - חולה קורונה האם חייב לצום בתשעה באב, או יאכל 'שיעורים', או שלא יצום כלל. השאלה מתחלקת לכמה חלקים, מה הדין בחולה מאומת עם תסמינים, בלי תסמינים, השוהים בבידוד מחשש שנדבקו, קבוצות סיכון ואוכלוסייה מבוגרת, חולה מאומת שהתרפא מהנגיף וקיבל תשובה שלילית אך עדיין חלש מאוד ולא חזר לאיתנו.

חולה שאין בו סכנה: חשוב לציין, כי יש הבדל מהותי בין צום יום הכיפורים שחיובו מדאורייתא, ורק בחולה שיש בו סכנה, ובמקום 'פיקוח נפש' אין לצום, מדין 'וחי בהם' ולא שימות בהם. אבל בצומות דרבנן לכתחילה לא גזרו על החולה אפילו שאין בו סכנה. ובתשעה באב למרות שהוא צום דרבנן הוא שונה בדרגת החומרא משאר צומות דרבנן, שכן בי"ז בתמוז עשרה בטבת וצום גדליה, הקילו למעוברות ומניקות אפילו שאינו בגדר חולה כיון שהם חלושות, אבל בתשעה באב הקילו רק למי שהוא בגדר חולה שנפל למשכב אף שאין בו סכנה.

וכמבואר **בשו"ע** (סימן תקנד סעיף ו), חיה כל שלשים יום, וכן חולה שהוא צריך לאכול, אין צריך אומד אלא מאכילין אותו מיד, דבמקום חולי לא גזרו רבנן. **ובביאור הגר"א** ביאר טעם הדבר, שרבנן לא גזרו במקום צער, כמו שהתירו אמירה לעכו"ם בשבת לצורך חולה שאין בו סכנה. וביום הכיפורים התירו נעילת הסנדל ליולדת כל שלושים יום, וסיכה לחולה שאין בו סכנה. **ובמשנ"ב** (ס"ק יא) שהוא חלוש וחש בגופו, אף על פי

ברכת מזל טוב לידיד מכון הילכתא
הר"ר בנימין מאר שליט"א
לרגל הולדת בתו בשעטו"מ, יהי רצון
שיזכה לרוות ממנה רוב נחת דקדושה אמן

הגיליון הונצח על ידי ידידינו שליט"א
לישועת עם ישראל בזכות הרה"ק רבי שמשון הי"ד ב"ר פסח זיע"א מאוסטרפוליא

דבר העורך

בית מקדשנו ותפארתנו

האמת היא, שגם כל פגעי נגיף הקורונה, הקשיים, הנפטרים והחולים, החלו כבר לפני קרוב לאלפיים שנה, עם חורבן בית המקדש. וכפי שכותב **רבינו היעב"ץ זי"ע** (סידור יעב"ץ דיני תשעה באב שער שלכת שער דלקת חלון השישי): "אלמלא לא היה אלא עוון זה בידינו שאין מתאבלין על ירושלים כראוי, די להאריך גלותינו. והיא בעיני הסיבה קרובה היותר גלויה עצומה וחזקה לכל השמדות המופלגות הגדולות הנוראות המבהילות הרעיונים אשר מצאונו בגלות בכל מקומות פזורנו על צווארינו נרדפנו... לפי שיצא האבל הלז מליבנו!

מוסיף היעב"ץ, שכחנו את ירושלים, ולא עלתה על לבבנו, על כן כמת מלב נשכחנו, מדור לדור נוסף יגון על יגוננו ומכאובינו, וכל אוהב אמת יודה לדברינו, וכאשר יוכיח הניסיון ביחוד ביום ט' באב המר, מי ומי המתאבל ונאנח על חורבן הבית ושממות ארצינו כראוי ממעמקי הלב, כמה דמעות נשפכות על זאת, ואין צריך לומר בשאר ימי השנה, אין זוכר ואין פוקד ואין דובר דבר ממנה, אפילו במחשבה לא בא זכרונה, כאילו מקרה הוא היה לנו". עכ"ד.

עברנו "גל ראשון", כעת "גל שני". אין הדבר תלוי אלא בגודל צערנו על חורבן הבית, והריחוק הגדול מהשכינה הקדושה. להתפלל שהקב"ה יאמר די לצרותינו, להתמיד בעסק התורה והמצוות ולצפות באמת לישועה. להתאבל כראוי על הריחוק וה"בידוד" בו אנו נמצאים כל ימות השנה, כשאנו שרויים בסגר, כאשר "מחיצה של ברזל", כלשון חז"ל, מפרידה בינינו לבין אבינו אוהבינו ברוך הוא.

מתוך מאמרו של **הרב שמואל ברוך גנוט שליט"א** (הפותח בכל יום, יום שני כח תמוז תש"פ).

יהי רצון שנזכה במהרה, לקיום נבואת **זכריה** (פרק ח פסוק יט) צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה וּלְמוֹעֲדִים טוֹבִים.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

שאין בו סכנה מאכילין אותו.

וכתב **הרמ"א** ומיהו נוהגין להתענות כל זמן שאין להם צער גדול שהיה לחוש לסכנה, והמיקל לא הפסיד. והוסיף **המשנ"ב** (ס"ק טז) בשם **החיי אדם** (חלק ב כלל קלה סעיף ב), כל שכן באדם חלוש והוא חולה שאין בו סכנה, אין כדאי להחמיר.

ומובא בשם **הגרי"ז מבריסק זצ"ל** (מועדים וזמנים חלק ז סימן רנב) שבמקום חולי לא גזרו רבנן, פירוש שלא גזרו כלל תענית על החולה, ולא שייך להחמיר בזה שאין לו מצוה. ומה שסיים הרמ"א 'המיקל לא הפסיד' ומשמע שיש ענין לצום, אך בזמננו שבלאו הכי חלושים, יש להקל בחולה שלא יצום. וסיפר **הג"ר אשר וייס שליט"א** (שיעור מתאריך יום ג' פנחס ט"ו תמוז תש"פ ניתן להאזין לשיעור בקו 'הילכתא' 02-5377085 שלוחה 1, מנחת אשר מועדים חלק ב סימן לח אות ד, מנחת אשר בתקופת הקורונה עמוד יד) שהיה חולה שרצה לצום, ואמר לו הגרי"ז מבריסק, שיקבל עליו תענית כדין תענית יחיד, שהרי אינו שייך בתענית הכלל, שלדעתו בחולה הצום הוא בגדר 'הותרה'. מאידך הוכיח מדברי **החתם סופר** (שו"ת או"ח סימן קנז) ועוד אחרונים, שצום בחולה הוא בגדר 'דחויה' ולא בגדר 'הותרה', ולפי זה ייסד את ההוראה המובאת להלן.

1. אכילה ושתיה ב'שיעורים'

פחות מכשיעור: כתב **המג"א** (סימן תקעו סק"ב) וז"ל: האידנא אין מתענין כלל בשעת הדבר, דמנוסה הוא כשאינו אוכל ושותה קולט חס ושלום שינוי האויר. וכתב **הביאור הלכה** (סימן תקנד ד"ה דבמקום חולי) שיש לחלק בין מקום שהמגפה בתוקפה, למקום שאין המגפה בתוקפה. והביא בשם **הפתחי עולם** לגבי מקום שאין מחלת החוליר"ע חזקה ח"ו, יאכל פחות מככותבת בכדי אכילת פרס, וישתה פחות מכשיעור כמו שמצינו **בשו"ע** (בהלכות יום הכיפורים סימן תרי"ח) ובכך לא עוקר את התענית לגמרי. וביאר **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (קובץ תשובות חלק א סימן נז) בטעם החילוק שחייב בשיעורים, מכיון שהרי הוא שייך בצום, ורק מחמת חשש התדבקות דינו שיאכל, ולכן יאכל פחות מכשיעור כדי שייחשב שהתענה.

בד על הפנים: ומוסיף שם הפתחי עולם 'ומי שירצה להתענות במקום שאין המחלה בזעם ח"ו, יש ליועצו ולהזהירו שלא ילך מפתח ביתו כל היום, ולהכריחו כשיצא ישא סביב לחוטמו ופיו חתיכה קאמפע"ר ומעט עשב מיאט"ע'. עכ"ל.

עוד מבואר **בביאור הלכה** (סימן תקנט ד"ה ואינו) לגבי מי שחולה קצת וכן מעוברת שיש לה מיחוש קצת מותרים לאכול. וכן נקט **הג"ר שמואל הלוי ואזנר זצ"ל** (שבט הלוי חלק ד סימן נו, חלק י סימן פא) שאפילו חולה שודאי אין בו סכנה ואפילו אם לא אמר 'צריך אני', מותר לאכול בתשעה באב, וחלק על **היד אפרים** שלדעתו צריך לכל הפחות שיהיה חולה שהיינו מסופקים בו אם יש בו חשש סכנה.

וכן דעת **הג"ר משה שטרנבוך שליט"א** (תשובות והנהגות כרך ה סימן קסט) שאפילו חולה שאין בו סכנה ואם יצום יכבד חוליו, אפילו שלא יבוא לכלל סכנה, פטור מלהתענות. וכן דעת **הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל** (הובא בשלמי תודה בין המצרים עמוד מה) שאף חולה שאין בו סכנה יכול לאכול כשיעור ואין צריך לאכול רק פחות מכשיעור, ומה שהתירו רק פחות מכשיעור, נאמר לגבי אדם בריא בזמן מחלת החוליר"ע, כיון שאינו חולה הוא חייב לצום ולכן יאכל פחות מכשיעור שייחשב שהתענה. וכן מבואר **בארחות רבינו** (חלק ב עמוד קמג) שגם חולה שאין בו סכנה אוכל.

2. הוראת הפוסקים שליט"א

מגיפה מהלכת: דברי המגן אברהם הפתחי עולם והביאור הלכה נאמרו לגבי מגפה מהלכת, ובזה חידש שגם מי שאינו חולה יאכל שיעורים, וזה ברור שנגיף הקורונה לכלל הציבור אינו נחשב מגיפה מהלכת. אבל לאדם שיש חשש כלפיו שנדבק בקורונה וחייב בבידוד, נחלקו מורי זמננו האם יש דין כלפיו של מחלה מתהלכת, שלא יצום מחשש שנדבק. לדעת **הג"ר יצחק זילברשטיין** (המקור להלן) **והג"ר משה ברנדסדופר שליט"א** (במכתב שפורסם ערב יז בתמוז תש"פ) **ועוד פוסקים**, כאשר יש חשש שנדבק הוא בכלל מכה מהלכת, ולכן יש בזה את הדין של הביאור הלכה, שיאכל פחות מכשיעור. ומאידך לדעת **הג"ר משה שאול קליין שליט"א ועוד פוסקים**, אינו בכלל מכה מהלכת, ורק חולה לא יצום, ומי שאינו חולה בפועל חייב לצום.

שלוש דרגות: לדעת **הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א** (קול ברמה גיליון 343 אב תש"פ עמוד אחרון, ווי העמודים גיליון 82 עמוד יג), יש שלוש דרגות בצום תשעה באב בעידן הקורונה. חולה קורונה מאומת לא יצום כלל, כי במקום חולי אפילו שאין בו סכנה לא גזרו רבנן, וכל שכן במקום סכנה, ויאכל כרגיל אבל לא מעדנים.

ספק אם נדבק: השוהה בבידוד וספק אם נדבק בנגיף, יאכל וישתה פחות פחות מכשיעור, שהם כשני שליש ביצה אוכל, ופחות ממלוא לוגמיו שהוא ארבעים סמ"ק (CC 40) כל 9 דקות, ואם קשה לו יאכל כל 4 דקות. ויסוד הדין של שיעורים בתשעה באב מבואר **בביאור הלכה** שהובא לעיל, וכפי שהורה **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (קובץ תשובות חלק א סימן נז) שאם יש חשש שיפגע ממחלה המתהלכת, לא נעקרה התענית כל זמן שהוא בריא, אלא יאכל פחות מכשיעור.

מרגיש טוב: שאר האנשים שמרגישים טוב, ואינם נמצאים בבידוד, צמים כרגיל [ואנשים מבוגרים ישתדלו לשהות בבית, ולא לצאת החוצה].

מאומת עם תסמינים: לדעת **הג"ר אשר וייס שליט"א** (המקור הנ"ל) חולה קורונה עם תסמינים דינו כחולה שאין בו סכנה, ויש לו לאכול ולשתות ולא להקפיד על שיעורים. אך מי שהוא בריא, למרות שהוא בבידוד יתענה כדרכו. וכן חולה קורונה מאומת שמרגיש טוב מאד, דינו כבריא וחייב לצום, שהרי הרבה שנמצאו מאומתים ולא מרגישים כלום, ואילולי הבדיקה לא היו יודעים שנדבקו בקורונה, והוסיף, שבירר עם גדולי הרופאים, והתברר ללא כל ספק, שצום של יום אחד אינו פוגע כלל במערכת החיסונית. ומסיים, שכל אחד ינהג כהוראת רבו.

וכעין זה דעת **הג"ר משה שאול קליין שליט"א** (במענה לרבני הילכתא), שחולה מאומת ללא תסמינים יצום, ואפילו חולה מאומת עם תסמינים של איבוד חוש טעם וריח יצום, ורק חולה מאומת עם תסמינים של חום או חולשה לא יצום.

לא מאומת עם תסמינים: ולדעת **הג"ר שריאל רוזנברג שליט"א** (במענה לרבני הילכתא), חולה קורונה מאומת אינו צם אפילו כשאין לו תסמינים [כהמלצת הרופאים, ואף שלפי דברי הרופאים מספיק שתיה ולא חייב לאכול, אין מושג של צום רק מאכילה ולא משתיה]. וגם חולה שעדיין לא אומת כחולה קורונה, אם יש לו תסמינים, כמו חום גבוה ושיעול כבד, לא יצום.

והוסיף על כך **הג"ר צבי ובר שליט"א** (במענה לרבני הילכתא), שאם איבד את חוש הטעם באופן ברור, אף שעדיין

לא ברור שהוא חולה, דינו כחולה שאין בו סכנה ולא יצום.

ולדעת **הג"ר גבריאל נויפלד שליט"א** מרבני העדה החרדית, אדם שיש לו חום בתשעה באב או אפילו יומיים לפני כן, או מרגיש חולשה, ומסתבר שהסיבה לחום וחולשה היא מפני שנדבק בנגיף הקורונה ולא מסיבה אחרת, אפילו אם הוא לא מאומת, לא יצום כלל, וגם אין צריך לאכול פחות מכשיעור אלא יאכל כרגיל.

שתיה ללא אכילה: מבואר **בחוט שני** (שבת חלק ד עמוד רסא אות א), חולה שצריך לשתות בתשעה באב מחמת מחלתו, מעיקר הדין מותר לו גם לאכול, כי אין תענית מאכילה בלבד ללא תענית משתיה, אלא כיון שיש להשתתף עם הציבור, ישתה וימנע מאכילה.

ולדעת **הג"ר יהודה קנר שליט"א** המצב היום אינו דומה למחלת החוליר"ע, ולכן מי שבריא לגמרי (אפילו למעלה מגיל 90) עליו לצום כרגיל, מי שיש לו קורונה לא צריך לצום בכל הגילאים, וכן מי שיש לו תסמינים אין לצום, אדם ששוהה בבידוד צריך לצום.

הוראות: ולדעת **הגרש"י שטיצברג שליט"א** (במאמר שמפורסם לקראת ט' באב תש"פ), לאחר בירור עם גדולי הרופאים, חולה קורונה מאומת שלא מרגיש טוב כמו חום גבוה או קשיי נשימה, או שהוא מקבוצת סיכון ומחלות רקע, אף שאינו בגדר 'חולה כל גופו' אסור לו לצום ולא יתחיל את התענית אלא ישתה מיד. חולה מאומת צעיר עד גיל 40 אם מרגיש טוב יצום, וברגע שירגיש חולשה ישתה. חולה מאומת מעל גיל 40 או שחולה באסטמה אפילו קלה למרות שמרגיש טוב לא יצום. אדם שאיבד את חוש הטעם והריח, עליו לשתות כדי שהגוף יתמודד כראוי עם הנגיף. כל מי שאינו חולה ורק צריך להיכנס לבידוד, עליו לצום ככל אדם. מבודד שחש בתסמינים יתכן שאין לו לצום.

תשובה שלילית: חולה מאומת שהתרפא וקיבל תשובה שלילית, לדעת **הג"ר משה שאול קליין שליט"א והג"ר שריאל רוזנברג שליט"א** (במענה לרבני הילכתא), אם הוא מרגיש טוב יצום, אך אם עדיין חלש לא יצום.

3. תמצית המידע הרפואי

בכדי להבין את הרקע הרפואי של חולה קורונה בצום, קיימו רבני 'הילכתא' שיחות עם מספר רופאים חרדים יראי שמים, ביניהם **ד"ר זליג פנחס ליבוביץ הי"ו, ד"ר משולם הרט הי"ו** ועוד, והתבררו כמה נתונים בריאותיים, לגבי מצב הגוף בעת צום, והשפעת הצום על חולי קורונה.

לדבריהם, אחת ההשלכות הבולטות של נגיף הקורונה על גוף האדם החולה (ולעיתים התופעה נמשכת גם אחר ההחלמה), היא סמיכות יתר בדם, שעלולה לגרום קרישים בווריד עד כדי סכנה חמורה של קרישי דם במוח שיכול לגרום לאירוע מוחי, ועלול גם לפגוע גם בריאות (בצילומי ריאות של חולים מאומתים ללא תסמינים רואים קרישים בריאות) בלב, ועוד איברים פנימיים, ולכן חשוב לשתות כל הזמן מים, כדי למנוע מהגוף להתייבש, ומהדם להיות יותר סמיך מחמת הצום, כדי שלא יסתכן, כי הצום גורם שהדם יהיה סמיך עוד יותר ועלול להזיק לחולה קורונה, שהדם שלו בלאו הכי סמיך מאוד.

מבחינה רפואית, חולה מאומת עם תסמינים (כמו חולשה קיצונית, קוצר נשימה, כאבים בחזה, חום מעל 38.5) מוגדר כחולה ובמקרים מסוימים מוגדר אף כחולה שיש בו סכנה, וחייב לאכול ולשתות מפני פיקוח נפש, וכן חולה מאומת ללא תסמינים חשוב מאוד שישתה מים.

מוסיף **ד"ר ליבוביץ הי"ו**, חולה מאומת שהבריא לגמרי ועברו לו כל התסמינים לגמרי, בעיקרון יכול לצום. אך כמובן שתלוי בכל חולה לגופו, ואי אפשר לקבוע כללים אחידים, אינו דומה אדם צעיר ובריא שעבר בקלות את נגיף הקורונה, לאדם מבוגר עם מחלות רקע ובקושי נשאר בחיים אחרי התקפת הנגיף. ולכן ביקש להדגיש: כי כל חולה אף שכבר התרפא, עליו להתייעץ עם הרופא שמכיר את כל מצבו הבריאותי עם כל הפרטים, ולשאול אותו כיצד עליו לנהוג. דבר זה עדיין לא ברור, וסמוך לצום יפורסמו הוראות ברורות יותר.

לדברי **פרופסור בכיר הי"ו המתמחה בחולי קורונה**, הנושא של צום בחולי קורונה מורכב מאוד, ונמצא כעת בדיונים, בימים הקרובים לקראת ט' באב יפורסם הוראות ברורות בנושא, לאחר בירור עם גדולי הרבנים שליט"א.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

א. תשעה באב: צום יום הכיפורים דאורייתא נדחה רק בחשש פיקוח נפש. צום תשעה באב לדעת השו"ע לא גזרו במקום חולה שנפל למשכב אפילו שאין בו סכנה. ולדעת הרמ"א המנהג להתענות כשאין צער גדול, והכריע החיי אדם שאדם חלוש אין כדאי להחמיר. ונחלקו האחרונים האם התירו רק בקצת חשש סכנה, או שהתירו לכל חולה. והאם אין כלל צום כלפי חולה בגדר 'הותרה', או שהוא בגדר 'דחויה'.

ב. צום בקורונה: בצום תשעה באב בתקופת הקורונה, אדם שחלה מאוד ונפל למשכב לכל הדעות אסור לו לצום, ויאכל כדרכו אבל לא מעדנים. אדם שלא נדבק בנגיף הקורונה ואינו בבידוד מחשש להידבקות, לכל הדעות עליו לצום כמו כל שנה.

ג. חולה מאומת: חולה מאומת שלא נפל למשכב, נאמרו בפוסקים השיטות הבאות: כל חולה מאומת לא יצום אפילו ללא תסמינים ומרגיש מצוין. אם מרגיש מצוין לא יצום, אם מרגיש חולשה לא יצום. יש לו תסמינים של חולי כמו חום וחולשה לא יצום, תסמינים אחרים כמו איבוד חוש טעם וריח יצום. מבוגר קבוצת סיכון חום גבוה קשיי נשימה לא יצום כלל, צעיר ובריא יצום, וברגע שמרגיש חולשה ישתה.

ד. תסמינים ללא אימות: אדם שיש לו תסמינים ולא אומת, יש אומרים שכל תסמין מובהק כמו איבוד חוש הטעם והריח, לא יצום. ויש אומרים שרק אם יש לו חום גבוה וחולשה גדולה, ומסתבר שהסיבה היא הקורונה שלא יצום.

ה. ספק אם נדבק: ספק אם נדבק ושוהה בבידוד, יש אומרים שיאכל שיעורים כמו שכתב הביאור הלכה לגבי מגיפה המהלכת, אוכל כשני שליש ביצה, ושתיה פחות ממלוא לוגמיו כל תשע או ארבע דקות. ויש אומרים שיצום כרגיל, כי אינו דומה למגיפה מהלכת, ואם חש בתסמינים יתכן שאין לו לצום.

ו. מאומת שהתרפא: חולה מאומת שכבר קיבל תשובה שלילית, אם מרגיש טוב יצום כרגיל, ואם חלש לא יצום.

בית הוראה הילכתא

אוכל בלי טעם

שאלה: חולה קורונה שאינו מרגיש טעם באוכל, האם מברך 'ברכת הנהנין' ברכה ראשונה ואחרונה?

תשובה: לדעת **הג"ר שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א** (עלים לתרופה פרשת פנחס ופרשת מטו"מ תש"פ מדור עלי אורח), אינו מברך ברכה ראשונה כיון שלא נהנה, ומה טוב אם יכול לשמוע מאחר. אבל ברכה אחרונה מברך שכן שבע והשקיט רעבונו. ואינו דומה לאוכל דרך אינפוזיה שאינו מברך אחריה, שאינו דרך אכילה. ואם מרגיש קצת טעם מברך גם לפניה.

מאידך, לדעת **הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א** (ווי העמודים אייר תש"פ סימן יט עמוד סד) אף שאינו מרגיש טעם באוכל מכל מקום מעיו נהנים ושבע מהאוכל ומזינו, ולכן צריך לברך ברכת הנהנין לפניו ולאחריו. וכן דעת **הג"ר אשר וייס שליט"א** (מנחת אשר קורונה עמוד עח) שמברך גם לפניה. וכן דעת **הג"ר דוד אריה מורגנשטרן שליט"א** (דרשת שבת הגדול תש"פ) שמברך גם לפניה, כי תקנת הברכה הוא באופן כללי, ולא תלוי בהנאת כל אחד ואחד. וסיים, מהיות טוב עדיף לצאת מאחר.

בגיליון **אספקלריא** (אמור תש"פ עמוד ריא ואילך) עורר את השאלה **הג"ר שלמה הלוי אפל שליט"א** דומ"ץ ויז'ניץ בורו פארק, והתעורר פולמוס עז בין הכותבים, והביאו ראיות לכאן ולכאן!

עדכוני הלכה

פתחי עולם

בגיליון, הובא דברי **הביאור הלכה** בשם **פתחי עולם** לענין אכילה בצום בשעת מגיפה, ואם צם יסתגר בביתו או ילבש 'קאמפע"ר' ומעט 'מיאט"ע'.

הרב נפתלי אהרן וקשטיין שליט"א (המודיע תורני מדור 'ויתילדו' ז' אייר תש"פ), מגולל את ייחוס הספר פתחי עולם, המחבר **הג"ר דוב בער קארסיק זצ"ל** (אב"ד דק"ק אלוסק וק"ק קרלוביץ), מצטט **משו"ת דברי נחמיה** (להגה"ח נחמיה הלוי בירך מדוברונה בעל ההגהות בסוף ש"ס וילנא, חתן בנו של בעל התניא), בשם **כ"ק האדמו"ר בעל הצמח צדיק מחב"ד**.

ומסיים, מכאן מקור לבידוד בית בזמן מגיפה, וחבישת מסיכה על הפנים, ולהניח בתוכה עשב מנטה, [כי הביאור הלכה כתב 'מיאט"ה' אך במקור כתוב 'מנטה'], ויתכן שנועד להקל על הנשימה בתוך המסיכה.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: חולה קורונה שהתרפא האם מברך הגומל?

באיזה דרגת חולה קורונה שהחלים, נחשב שניצל מחולי מסוכן שצריך לברך עליו הגומל, האם כל אחד שנדבק בנגיף, או רק כאשר היה במצב של סכנה כגון שהיה מונשם ומורדם וכדומה, אבל אם היה לו את הנגיף באופן קל, אינו מברך.

מקורות: **גמ'** (ברכות דף נד:), **ושו"ע** (סימן ריט), ארבעה צריכין להודות... ומי שהיה חולה ונתרפא. הוראות **הרבנים הגאונים שליט"א** לגבי הקורונה.

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה מובחרת על השאלה נכנס להגרלה! ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. ניתן גם לענות בעילום שם, בלי להיכנס להגרלה.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. **בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4**
2. **בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'**
3. **בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'**
4. **בפקס מספר 1532-6507823**
5. **במייל 5047867@gmail.com**

הגרלת גיליון 273 - שלשה זוכים בספר כל נדרי
הרב משה רוס שליט"א 'המרכזי' מיר ירושלים
הרב ברוך גדליה גראכט שליט"א 'בית מנחם' מיר ירושלים
הרב יקותיאל שטמר שליט"א כולל 'צאנז' חיפה

מדור זה הוקדש השבוע לעילוי נשמת
הרה"ג ר' יששכר אריה לייב בן ר' אברהם יהושע העשיל
זצ"ל ראש ישיבת לב בנים נלב"ע ט"ו אב תשע"ט ת.נ.צ.ב.ה.

נושא הגליון הבא:

'הגומל בחולה קורונה שהתרפא'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות להנצחה לע"נ, לרפו"ש, וכדומה.
ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.
אפשר לתרום עבור הוצאת הגליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא
לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

קו מידע הלכתי
02-5377-085
ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

מכון הילכתא 02-535-0-535
מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

פקס: 02-6507823 לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות **בישיבת מיר**

גליון מספר 119

פרשת דברים חזון

תש"פ

חילוק בדין אמירה לגוי בעשיית מלאכה בין תשעת הימים לת"ב ♦ הרב יוסף צוייג

כיבוס מסכות הקורונה ולבישת מסכה חדשה בתשעת הימים ♦ הרב שלמה זלמן שטיינברג

אם כלה בתוך ל' יום מנישואיה מותרת ברחיצה בתשעת הימים ♦ הרב אברהם זנגר

הרב יוסף צוייג

אמירה לגוי באיסור מלאכה דתשעת הימים וט"ב

א) תניא ביבמות מג: ונפסק להלכה תקנ"א ס"ב דמר"ח עד התענית ממעטים במו"מ ובבנין של שמחה, וכתב הב"ח ונפסק כן במ"ב סקי"ב דאי שכר גוי בקבלנות לבנות לו מותר אע"ג דבונה מר"ח ואילך, משום דאדעתיה דנפשיה עביד. וביאר הב"ח דאע"ג דבשבת אסור גם בזה משום מראית העין, הכא דעיקר האיסור אינו אלא מדרבנן אין לחוש למראית העין.

ואף דאשכחן כה"ג גם בחוה"מ דאסור וכמבואר תקמ"ג ס"ב, מ"מ הב"ח לשיטתו ר"ס תק"ל ס"ל דמלאכת חוה"מ אסורה מדאו'. והמ"ב דפסק כאן כוותיה, אע"ג דס"ל בבה"ל שם דהשו"ע ס"ל דמלאכת חוה"מ דרבנן ואעפ"כ אסור מפני מראית העין, וכאן הקיל, נראה דס"ל כדרך שכתבו תוס' ב"מ (צ. ד"ה אבל) דכל עניני שביתה אחד הם ודמו כולהו לשבת, משא"כ איסור זה דאינו שייך לשביתה הקילו בו.

והב"ח הוסיף עוד טעם, דעיקר האיסור למעט בשמחה הוא, והרי הישראל יושב ובטל, ולא סגי ליה במש"כ דאדעתיה דנפשיה קעביד, ולכך כתב דלא שייך איסור מחמת מה שנעשה עבורו. ומאידך בלא קבלנות אסור ולא אמרינן דאין לו שמחה כשאינו עושה בעצמו, דכשאומר לו להדיא יש לאסור מחמת האמירה עצמה שלא יבא לעשות בעצמו, ורק בכה"ג דאין איסור באמירה מהני הא דלא שייך טעם האיסור וכנ"ל.

ב) אמנם הנה תנן תענית כו: דשבת שחל ט"ב בתוכה אסור לספר ולכבס ונפסק כן תקנ"א ס"ג, וכתב שם הרמ"א דאסור ליתן כלים לכובסת גויה לכבס מר"ח ואילך, אבל קודם ר"ח מותר לתת אע"פ שכובסת אחר ר"ח. הרי דגם בקבלנות אסר הרמ"א ולא מהני לן הא דעביד אדעתא דנפשיה.

ובאמת דהב"ח גופיה נקט להתירו בכה"ג שקצץ עמו קודם ר"ח, והביאו המ"ב, אמנם המג"א סק"ז סתם הדברים, ומשמע דהתיר קבלנות דבנין גם אחר ר"ח, וא"כ יקשה מאי שנא מכיבוס, ועמד בזה בזרע אמת ח"א ע"ז, וכתב דיסוד איסור כיבוס אינו מחמת השמחה במלאכה אלא כדפרש"י תענית כט: דנראה כמסיח דעת מן האבלות, ובזה יש לאסור כל עסק בכיבוס, וכן נראה מדברי הגר"א שם דביאר טעם האיסור משום דהו"ל כמכבס להניח, והיינו כנ"ל דעסק הכיבוס אסור.

ואסר שם לכבס בבית הישראל אפי' נתן בקבלנות קודם ר"ח, ומשום מראית העין, ואע"ג דבבנין קיי"ל דלא חיישינן למראית העין כאן החמירו יותר וכנ"ל, ולכן החמירו יותר גם במראית העין.

ג) ובתקנ"ד סכ"ב כתב השו"ע דבמקום שנהגו שלא לעשות מלאכה מותר ע"י גוי, ואפי' בבית הישראל, ומקור דבריו ברוקח ש"י, ומבאר שם טעמו דכיון דלא אסור מדינא אלא ממנהגא לא אסרו בזה אמירה לגוי, ולכן התיר גם בי"ד ניסן במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה לומר לגוי, וכפי שביאר הרדב"ז ח"א רמ"ג בדבריו.

אמנם בביאור הגר"א ובמט"י מבואר דהטעם משום דכל המנהג הוא שלא יסיח דעת מן האבלות, וכשהגוי עושה אין הישראל מסיח דעתו מהאבלות. ובבה"ל שם הביא דהמט"י אסר למסור לו בט"ב גופיה, והעיר עליו דאין בזה כדי היסח הדעת מהאבלות, ולא דמי לכיבוס שיש בגופו היסח דעת מן האבלות, משא"כ מלאכה בעלמא.

ובמט"י שם העיר לפי הבנה זו, דלא שייך להקל במלאכת דבר האבד כמש"כ השו"ע שם סכ"ג דסו"ס מסיח דעתו מהאבלות, ובע"כ דהרשב"א דהקיל בזה ס"ל דהגדר הוא דאסרו גוף המלאכה וא"כ דברי השו"ע לכאו' סתרי אהדדי. ולמשנ"ת טעם הרוקח, גם הוא ס"ל דהאיסור הוא גוף המלאכה אלא דבמנהג בעלמא לא שייך לאסור אמירה לגוי.

והמ"ב סק"מ הביא שכנה"ג דלבנות אסור אפי' ע"י גוי, דאוושא מילתא, ולכאו' כיון דבמאי דאסור מדינא מקילינן וכנ"ל, דהותר בנין של שמחה מר"ח, כ"ש כאן דאינו אלא ממנהגא. ובאמת דהשכנה"ג אסר עפ"ד מהר"י ברונא י' גם מר"ח, ולא קיי"ל כן וכנ"ל, וא"כ מ"ט נחמיר כאן יותר. ובע"כ דאבלות עיקרו של ט"ב חמיר לן טפי, ויש לחוש שלא יבואו לזלזל בו, ולכך החמירו בזה במראית העין יותר מן הדין.

להערות והארות וכן לקבלת הגליון במייל 8456389@GMAIL.COM

הרב שלמה זלמן שטיינברג

כיבוס מסכות הקורונה ולבישת מסכה חדשה בתשעת הימים

דנו חכמי זמנינו אם מסכות הפנים המיועדות להגן מפני מגיפת הקורונה נחשבות כבגד או לא, ויש בזה כמה נפק"מ, כגון לענין הוצאה בשבת ועוד, וצידדו לומר דיש לזה דין מלבוש ובגד הואיל ובתקופה זו הדרך ללכת במסכה זו בקביעות, ויש לדון איך הדין בזה לענין איסורי קנייה ולבישת בגדים בתשעת הימים.

ונקדים לדון בדין קנייתם, הנה השו"ע סי' תקנ"א ס"ז כתב י"א שאסור לתקן בגדים חדשים ומנעלים חדשים בשבת זה, ויש להחמיר בזה מר"ח', והרמ"א הוסיף דה"ה דאסור לקנותן, וכתב המשנ"ב סק"ח המקור לאיסור זה של תיקון הבגדים הוא מהירושלמי המובא לקמן ס"ח דכתב השו"ע נשי דנהיגי דלא למישתי (פירוש לסדר ולערוך החוטין שהולכין לארכו של בגד והוא מלשון או בשתי או בערב) עמרא מדעייל אב, מנהגא, ועיי"ש במשנ"ב דאסמכוה בירושלמי על שם שבטלה אבן השתיה, ועוד כתב המשנ"ב סק"ח דכל תיקון בגדים הוי בכלל זה, ומדסמך הרמ"א דין איסור קניית הבגדים לדין זה משמע דהוי גם מאותו טעם של איסור, ואיסור הקניה ביאר המשנ"ב ס"ק מ"ט דהיינו אפי' דעתו שלא ללבשן עד אחר תשעה באב.

והנה המשנ"ב ס"ק נ"ד הביא דברי המג"א דמותר לעשות קרוני"ן (מיני כתרים עם עיטורים) שאורגים בעצים דלאו בכלל בגד הוא. ובקובץ עיון הפרשה גליון קע"ט עמ' קל"ח כתב הג"ר מאיר רוזנר שליט"א לבאר ההיתר בזה בב' אופנים; הא' דלא אסרו אלא בגד שבא להגן או לחמם את הגוף בלבישתו, אבל קרונין שהם תכשיט ותפקידם רק ליפות או לכבד את הלובשו ולא לחממו או להגן עליו [כמנעלים] אינם בכלל בגד. והב' דההיתר בקרוני"ן משום דהיו עשויים מעצים ולא מחוטים ועל כן אינם בכלל בגדים שנהגו בהם איסור. וכן משמע מהא דהדגישו המג"א ומשנ"ב ענין זה שהקרונין עשויים מעצים, אולם מעיקר טעמם שכתבו ד'לאו בכלל בגד הוא' משמע מצד ההיתר הראשון כיון דלא באו להגן על האדם או לחמם אותו, ועיי"ש שכתב דלב' הטעמים מותר לקנות משקפיים חדשות וכן שעון מכובד, דאע"ג שנישאים עליו ומשמשים אותו לאו בכלל בגד נינהו שהרי אין באים להגן עליו או לחמם אותו, וגם אינם עשויים מחוטים [ועיי"ש מה שכתב מצד ברכת שהחיינו].

וכתב נפק"מ בין ב' הטעמים אם מותר לקנות שרשרת פנינים שמשחילים על חוט, דאם ההיתר הוא בכל דבר שאינו מלבוש י"ל דגם זה אינו מלבוש, שלא בא להגן על הגוף או לחממו אלא לנאותו או לכבדו ואינו בכלל בגד, אבל אם ההיתר בקרונין הוא רק מחמת שאינו עשוי מחוטים א"כ כאן שהוא עשוי ע"י החוט אע"ג דהחוט אינו עיקר אלא טפל, מ"מ דמי למנעלים דהמנהג שלא לקנותם כיון שתפורים בחוטין אע"פ שהחוט אינו עיקר הנעל.

והנה לפי ב' טעמים אלו אין לנו את ההיתר של קרונין בקניית מסכות הפנים, שהרי הם תפורים בחוטים וגם עשויים להגן על האדם, וכיון שכן הרי הם בכלל בגד, וגם הם בכלל סוג הבגדים שנהגו בהם האיסור כיון שעשויים מחוטים, אמנם מה שיש לדון בהם להיתר מפני שאינם בגדים חשובים, ואפשר שכלל לא נכללו במנהג האוסר לקנותם וכדלהלן לענין דין לבישת בגד חדש.

והנה לענין דין לבישתן כתב השו"ע ס"ו כלים חדשים בין לבנים בין צבועים בין של צמר בין של פשתן אסור ללבוש בשבת זו, וכתב הרמ"א ואנו מחמירים מראש חודש ואילך, ובמשנ"ב ס"ק מ"ה כתב ובגדים שאינם חשובים כל כך שאין צריך לברך עליו שהחיינו כגון מנעלים חדשים ואנפילאות שקורין זאקי"ן [גרביים] וכיוצא בזה בודאי מותר לקנותו וללבשו מי"ז בתמוז עד ראש חודש, עכ"ל. הרי לנו שאפילו ב'זאקין' שאינו בגד חשוב לא התיר לאחר ראש חודש.

אמנם י"ל דבגד זה של מסיכת הפנים גרע טפי ואין בו חשיבות כלל, ולא מיבעי במסכות הכירורגיות שאין בהם צורת בגד אלא עיקרם עשוי כהגנה חיצונית וגם מוחלפים פעמים רבות, אלא אפילו במסיכות העשויים מבד שהם מתלבשים היטב על הפנים בדומה לבגד, וגם הם יותר שימושיים, ואפילו מכבסים אותם וחוזרים להשתמש בהם, מ"מ נראה דעדיין גרע מחשיבות שאר בגדי האדם ולא מצאנו שיחול בו המנהג האוסר לקנותו, וכן גרע משאר בגדים לענין איסור לבישת בגד חדש, ואם כי לענין המסכות הכירורגיות נראה זאת לדבר יותר פשוט, הרי לענין המסכות העשויים מבד ומשתמשים בהם לאורך זמן עדיין יל"ע, ולא באתי להכריע.

ועוד נפק"מ יש בנידון זה אם מותר לכבס מסכות אלו בתשעת הימים, דאם אינם בכלל בגד כלל מסתבר דאין בהם איסור כיבוס, וצ"ע.

הרב אברהם זנגר

רחיצה בתשעת הימים לכלה בתוך ל' יום מנישואיה

הוראה חדשה בדיני תשעת הימים שמעתי מהגרמ"מ לובין שליט"א, דכלה בתוך שלושים יום מנישואיה יש לצדד דמותרת לרחוץ כל גופה בתשעת הימים. ויסוד דבריו, דמבואר ביומא עח: דכלה בתוך ל' יום מותרת לרחוץ פניה ביוהכ"פ כדי שלא תתגנה על בעלה, ונפסק בשו"ע סי' תרי"ג ס"י, ובמשנ"ב סי' תקנ"ד סקכ"ט למד מזה בק"ו לת"ב דמותרת לרחוץ פניה, וא"כ מסתבר דאם ביוכ"פ דאיסור רחיצה הוא מה' עינויים האסורים מדינא ולד' הרמב"ם וכמה ראשונים איסורם מדאו', עכ"ז התירו לכלה כדי שלא תתגנה על בעלה (ואף דאין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקו"ע, שאני הכא דמסרן הכתוב לחכמים להקל בהם כפי ראות עיניהם כמש"כ הר"ן, או דהאיסור מדאו' הוא רק ברחיצת רוב גופו כמש"כ היראים, והובא בשעה"צ סי' תרי"א סק"א), כ"ש באיסור רחיצה של תשעת הימים שאינו אלא מנהג דיש להתיר כדי שלא תתגנה על בעלה.

ואף דביוכ"פ ות"ב לא התירו אלא רחיצת פניה, היינו לפי שבמניעת רחיצת כל גופה יום אחד לא תתגנה על בעלה, וסגי ברחיצת פנים, אבל מניעת רחיצת גופה תשעה ימים בודאי גנאי גדול הוא לה, ועל כן יש לצדד להתיר רחיצת כל גופה לפי הצורך, בפרט שאיסור רחיצה בתשעת הימים אינו אלא מנהג, עכת"ד. ואמר שהשאלה היתה למעשה והציע הדבר לפני חותנו מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל והיה נראה לו שהסכים לזה.

ותמהתי על הוראה זו, דהא בז' ימי אבלות אין היתר לכלה בתוך ל' יום לרחוץ כל גופה כמבואר בשו"ע יו"ד סוס"י שפ"א דרק להתקשט התירו ולא לרחוץ, הרי דאין היתר

לרחוץ כל גופה משום טעם זה דגנאי הוא לה שלא תרחץ גופה ז' ימים. [ועי' שו"ת מהרי"ל סי' ט"ו ותרומת הדשן סי' ק"נ דאיסור רחיצה בתשעת הימים נלמד מאיסור רחיצה באבלות תוך שבעה וגדריהם שוים]. והשיב לי הגאון הנ"ל דבאמת צ"ע מאי שנא יוכ"פ ות"ב שהתירו לרחוץ פניה כדי שלא תתגנה על בעלה, ואילו באבלות לא התירו לרחוץ כל גופה מטעם זה, ולא מסתבר לחלק בין רחיצת פנים לרחיצת כל גופה, דזיל בתר טעמא שהקילו כדי שלא תתגנה על בעלה, ומסתבר דגנאי של מניעת רחיצת גופה ז' ימים שווה לגנאי של מניעת רחיצת פניה יום אחד כאמור. אך מ"מ לדינא, אף שבאבלות לא הקילו בזה, מ"מ בתשעת הימים שהאיסור אינו אלא ממנהגא יש לצדד להקל בזה, עכת"ד.

דברי המנ"ח והגרי"ז דרחיצת פנים אסורה מדין תענית ורחיצת כל הגוף מדין אבלות

אולם נראה לבאר היטב שורש החילוק בין רחיצת פניה בת"ב ויוכ"פ דשרי, לבין רחיצת כל גופה באבילות דאסור, ולפ"ז יעלה דיש לאסור רחיצת כל גופה גם בתשעת הימים.

דהנה יסדו לן כמה מרבותינו האחרונים דחלוק ביסודו איסור רחיצת כל גופו מאיסור רחיצת פניו ידיו ורגליו בת"ב, דאיסור רחיצת כל גופו הוא מדין אבילות כדין אבל בתוך שבעה שאסור ברחיצת כל גופו ומותר ברחיצת פניו ידיו ורגליו, ואילו איסור רחיצת פניו ידיו ורגליו הוא מדין תענית שהחמירו בו כיוכ"פ, וז"ל המנ"ח מצוה שי"ג סקי"א; 'ונראה פשוט דהד' ענויים בט"ב חוץ מה שאסורים מטעם אבילות כמבואר בש"ס כל מצוות הנוהגים באבל נוהגים בט' באב והד' עינויים הנ"ל אסורים ג"כ באבל, מ"מ אסורים ג"כ בט' באב דהשוו התענית ליוה"כ וזה הוי בכלל עינוי כמו ביוה"כ דאין הטעם משום אבל רק הוי בכלל עינויים. וראיה דמחמת אבילות מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בצונן כמבואר בש"ס (תענית יג:) וביו"ד (סי' שפ"א ס"א) ובט"ב אסור אפי' להושיט אצבעו במים, כי חוץ מטעם אבילות הטעם מחמת עינוי, וחז"ל השוו זה ליוה"כ' עכ"ל.

וכן האריך בחידושי הגרי"ז הל' תעניות להוכיח יסוד זה דרחיצה אסורה בת"ב משום ב' דינים, חדא מדין אבילות וזה אוסר רק בחמין או כל גופו בצונן כדין אבל בתוך שבעה, ועוד אסור משום דין תענית בחמשה עינויים כיוה"כ ומשום כך אסור גם להושיט אצבעו במים, וכתב דזה מתבאר בפסחים נד: 'אמר רבי אלעזר אסור לו לאדם שיושיט אצבעו במים בתשעה באב כדרך שאסור להושיט אצבעו ביום הכיפורים', הרי דמשום איסורא דתענית קאתינן עלה כמו יוה"כ, וכ"ה ל' הרמב"ם פ"ה מתעניות ה"י; 'ואסור ברחיצה בין בחמין בין בצונן ואפילו להושיט אצבעו במים, ואסור בסיכה של תענוג ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה **כיום הכפורים**', ול' הרמב"ם בפיה"מ סוף תענית; 'וממה שאתה צריך לדעת שכל מצוות הנוהגות באבל נוהגות בתשעה באב, ויתבארו לך הלכות אבל במקומן, ודין תעניתו כדין תענית צום כיפור, כלומר שהוא אסור ברחיצה ובסיכה ובתשמיש המטה ובנעילת הסנדל ומוסיפין מחול על קודש' עכ"ל. וע"ש עוד בדברי הגרי"ז שהאריך לבאר עפ"ז סוגיית הגמ' בפסחים שם. וכן נקט באבנ"ז סי' תכ"ו דהאיסור להושיט אצבעו במים הוא מדין תענית ע"ש.

דין דברים שבצנעא נוהג הוא רק בדיני אבלות ולא בדיני תענית

ועיקר היסוד דהד' עינויים נאסרו הן מדין אבל והן מדין תענית מבואר ג"כ בקרן אורה תענית ל. וא"א מבוטשאטש תנינא סי' תק"נ, וכתבו דיש נפ"מ ביניהם לדין דברים שבצנעא לד' הראשונים דת"ב שחל בשבת נוהג בו דברים שבצנעא כמו בשבת בתוך שבעת ימי האבלות ובקובר מתו ברגל (וכן פסק הרמ"א סי' תקנ"ד סי"ט), ובזה האיסור הוא רק מדין אבלות ולא מדין תענית, ועפ"ז ביאר הקרן אורה הא דאמרו בברייתא שם 'כל מצוות הנוהגות באבל נוהגות בתשעה באב אסור באכילה ובשתיה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה' וכו', וצ"ב תיפו"ל דאסור מדין תענית כיוה"כ ומאי נפ"מ בהא דאסור מדין אבל, וביאר דנפ"מ לדברים שבצנעא כשחל בשבת.

אם בעל נפש צריך להחמיר בדין דברים שבצנעא בי"ז בתמוז שחל בשבת

ובא"א מבוטשאטש כתב נפ"מ לענין י"ז בתמוז שחל בשבת, דאף בעל נפש הנוהג איסור בחמשה עינויים בי"ז בתמוז (לפי שחושש לשיטת הרמב"ן דהאידנא דמצוי גזרות מהעכו"ם חל חיוב תענית מדינא בכל התעניות כמו בת"ב כמש"כ בשעה"צ סי' תק"נ סק"ט), מ"מ כשחל בשבת אין מקום לנהוג בזה איסור תשמיש מדין דברים שבצנעא, לפי שדין דברים שבצנעא הוא מדין אבילות, ובי"ז בתמוז ליכא כלל דין אבילות אלא רק דין תענית, וה' עינויים בי"ז בתמוז הם רק מדין תענית כיוה"כ כמו בתעניות גשמים בתראי שאסרו ה' עינויים ואין בזה דין אבילות כלל.

[והטעם דלא שייך דין דברים שבצנעא לגבי תענית י"ל בתרי אנפי; במנ"ח הנ"ל משמע דהטעם הוא משום דאין תענית לחצאין, ולא שייך להתיר אכילה ושתיה ולאסור שאר עינויים. אולם י"ל עוד דעיקר דין דברים שבצנעא נוהג הוא דין בהל' אבלות ולא בהל' תענית כדאשכחן בקובר מתו ברגל דכיון שהיה ראוי להתאבל לולי הרגל נהגו בו דיני אבלות בצנעא, אבל בהל' תענית לא מצאנו כה"ג, וכל שנדחה התענית ליום א' אין שום טעם לנהוג דיני תענית גם בשבת].

וכתבו האחרונים כמה נפ"מ בהא דאיסור רחיצת פניו ידיו ורגליו בצונן הוא רק מדין תענית ולא מדין אבלות;

ת"ב שחל בשבת אסור ברחיצת כל גופו מדין דברים שבצנעא ומותר ברחיצת פניו

א. כתב הט"ז סי' תקנ"ד סק"ט והובא במשנ"ב סקל"ט דבת"ב שחל בשבת אסור לרחוץ ידיו בחמין מדין דברים שבצנעא, ובנהר שלום סק"ו תמה עליו דאם אסר רחיצה משום דברים שבצנעה היה לו לאסור גם בצונן, דהא בת"ב אסור אפילו להושיט אצבעו במים. וע"פ החילוק הנ"ל כתב המנ"ח לבאר בזה"ל; 'אם חל ט"ב בשבת דנדחה אחר השבת דיש שיטות באו"ח וכן פסק הרמ"א בשו"ע דבשבת נוהגים דבר שבצנעה והאשכנזים נוהגים כן ומוחים במי שהולך לטבול בשבת זה, ומ"מ לא נשמע ולא נראה מי שיחמיר שלא לרחוץ פניו וידיו כמנהגו תמיד, אלא פשוט כל שהוא מחמת תענית כגון אכילה או שתיה ורחיצת ידים ופניו כיון דתענית נדחה נדחה מכל וכל, כיון דאוכלים ושותים א"כ מותר לרחוץ ג"כ, אך רחיצת כל הגוף או סיכה דהוא בט"ב מטעם אבילות ג"כ ולשיטה זו דיני אבילות לא נדחה ממקומו ונוהג בצנעה, אבל מחמת העינוי כמו יוה"כ נדחה מכל וכל כיון דהאכילה נדחה נדחה הכל וז"פ' עכ"ל.

קטן שהגדיל בת"ב שנדחה ליום א'

ב. חקרו האחרונים אם ת"ב שחל בשבת ונדחה ליום א' הוא בגדר תשלומין לשבת או דעקרו לגמרי הת"ב ממקומו וקבעוהו ביום א', ונפ"מ אם קטן שהגדיל ביום א' חייב

להתענות (אבנ"ז או"ח סי' תכ"ו, מהרש"ם ח"ג סי' שס"ג, דברי מלכיאל ח"ה סי' ק"ל ועוד). ובשו"ת אבן ישראל ח"ז סי' כ"ו כתב חילוק מחודש בזה, דדיני התענית הם בגדר תשלומין לשבת, ואילו דיני האבלות הם מדינא ולא בגדר תשלומין ע"ש הטעם, ולפ"ז העלה חידוש גדול, דלפ"מ שכתבו האחרונים דאם הוי בגדר תשלומין קטן שהגדיל ביום א' פטור מהתענית, א"כ לפי דבריו יהא אסור רק בדיני האבלות ולא בדיני התענית, ונפ"מ לענין רחיצה שיהא מותר לו לרחוץ פניו ידיו ורגליו בצונן ע"ש בכל דבריו. [אכן בפשוטו מסתבר דלא חילקו בזה, והמחויב בזה מחויב בזה].

אם בעל ברית בת"ב נדחה מותר ברחיצת כל גופו או רק בפניו ידיו ורגליו

ג. בספר מועדים וזמנים ח"ז סי' רנ"ד העיר בהא דהתירו הראשונים לבעל ברית לרחוץ ולאכול בת"ב שנדחה ליום א' והובא בשו"ע סי' תקנ"ט ס"ט, וקשה דהמקור הוא מהגמ' בתענית יב. גבי מי שהביא קרבן עצים בת"ב שנדחה ליום א' דאוכל לפי שיו"ט שלו הוא, וצ"ב מהיכ"ת שהותר ג"כ לרחוץ, והא י"ל דדוקא אכילה שהיא מדין תענית התירו לפי שאין מתענים ביו"ט כמו בר"ח וחנוכה דמקרי יו"ט לענין זה שאסור להתענות בהם, אבל אבילות הרי נוהגת בר"ח וחנוכה, ורחיצה הלא אסורה גם משום אבילות, ומהיכ"ת שהתירו גם דין אבלות בהך יו"ט.

ולפ"ד המנ"ח והגרי"ז נראה ליישב דאפשר דלא התירו הראשונים לרחוץ כי אם פניו ידיו ורגליו בצונן, וכ"כ בערוך השלחן שם ס"ט דרוחצים פניהם ידיהם ורגליהם, ומשמע דכוונתו בצונן, ורחיצה זו אינה אסורה מדין אבילות כי אם מדין תענית. [ולפ"ז עולה דיהא אסור לו לנעול מנעלים, דהא זה אסור גם משום אבלות, ואבל בתוך שבעה שהוא בעל ברית נקטינן להלכה דאסור לו לנעול מנעלים כמש"כ בא"ר סי' קל"ב סק"ד בשם האגודה, וכ"ה בארחות חיים ושו"ת הראב"ד סי' ר"י, וכ"כ בברכ"י יו"ד סי' שצ"א סק"א, וזה דלא כמש"כ כמה אחרונים (א"א מבוטשאטש ושד"ח ח"ו אס"ד מערכת בין המצרים פאה"ש סי' ב' סק"א ושו"ת שבט הלוי ח"ז סי' ע"ז ועוד) להתיר מנעלים משום דלא גרע מרחיצה, אך עדיין י"ל כדבריהם לפ"מ שפלפל באבנ"ז שם סק"ו דת"ב שנדחה ליום א' אינו אסור בנעילת הסנדל אלא מדין תענית ולא מדין אבלות ע"ש, אך מ"מ אין מקום להתיר לפ"ז ת"ת ודלא כמו שנקטו בפשיטות בספר ת"ב שחל בשבת ועוד דמותר בת"ת].

אך באמת דברי הערוה"ש מחודשים, ומסתימת דברי הראשונים והפוסקים משמע שמותר לרחוץ גם בחמין, דסתם רחיצה היא בחמין, וכ"כ להדיא בשו"ת מהר"י ברונא סי' י"ב. ובפשוטו צ"ל דמסתבר לראשונים דאין לחלק בזה, ואף דביסודם יש כאן ב' דינים של תענית ואבילות מ"מ כל היכא דאין התענית נוהגת אף האבלות אינה נוהגת.

ביאור החילוק בין אבלות ליוכ"פ לענין היתר רחיצה בכלה בתוך ל' יום

וע"פ האמור נראה לבאר היטב חילוק הדינים לענין היתר רחיצה לכלה בתוך ל', דהנה במה שהקשינו מאי שנא יוכ"פ שהתירו הרחיצה לכלה כדי שלא תתגנה על בעלה, ואילו באבלות תוך שבעה לא התירו, יש מקום לחלק דבאבלות דזהו גופא טעם האיסור כדי שיהא מנוול לא התירו לכלה להתנאות ברחיצה, דזהו סתירה לעיקר האבלות, דאדרבא הקפידא היא שתתגנה קצת, משא"כ ביוכ"פ דטעם האיסור הוא משום עינוי גרידא התירו לה כדי שלא תתגנה על בעלה. וכ"כ בספר הלכות חג בחג (הל' בין המצרים עמ' קל"ו הערה 39), וביאר בזה הא דהשמיטו כל הראשונים והפוסקים ההיתר לכלה לרחוץ פניה בת"ב, ורק המשנ"ב השווה דין ת"ב ליוכ"פ.

אכן בד' המשנ"ב י"ל עפ"ד האחרונים הנ"ל, דאיסור רחיצת פניו ידיו ורגליו בצונן אינו מדין אבלות, דהא אבל בתוך שבעה מותר בזה, ואיסורו רק מדין תענית שהחמירו בו כיוכ"פ, ועל כן אין מקום להחמיר בזה בכלה יותר מיוכ"פ. אולם זהו רק ברחיצת פניה, אבל רחיצת כל גופה האסור מדין אבלות כשאר אבל בתוך שבעה, בזה דינו כאבל תוך שבעה שלא התירו הרחיצה לכלה בתוך ל' כמו שנתבאר.

ולפ"ז נראה דה"נ לענין איסור רחיצה בתשעת הימים, אע"פ שאינו איסור מדינא אלא ממנהגא, מ"מ הואיל ויסודו רק משום אבלות, אין מקור להתיר לכלה.

שיטות הראשונים והאחרונים דאיסור רחיצת פנים בת"ב הוא מדין אבלות ולא מדין תענית

אולם באמת מה שנקטו המנ"ח והגרי"ז דהאיסור להושיט אצבעו במים בת"ב הוא מדין תענית ולא מדין אבילות כבר נודע להוכיח מכמה ראשונים להיפך, ז"ל הריטב"א תענית יג: 'נמצינו למדין ששלש מקומות הם ודיניהם שלשה, דט' באב החמור שהוא משום אבל דכל ישראל אסור להושיט אפילו אצבעו בצונן ואצ"ל בחמין וכו', ואבל שהוא אבילות דיחיד קיל מיניה דשרי בצונן מקצת הגוף, ותענית צבור דקיל טפי דלא הויא אלא משום תענוג שרי כל הגוף בצונן ושרי בחמין מקצת גופו' עכ"ל. וז"ל הריטב"א מו"ק כא. (ד"ה ואסור לקרות בתורה); 'ותניא גבי תשעה באב כה"ג (תענית ל.) והוסיפו עליו היתר לקרוא באיוב וקינות ודברים הרעים שבירמיהו, אבל לא קתני היתר בשרבים צריכים לו, ומספקא להו לרבנן ז"ל אם יש לתת את האמור של זה בזה, שהרי יש דברים דתשעה באב חמור טפי כגון רחיצה בצונן דאסור התם אפי' ידיו ובאבל מותר וכן חומר באבל מבתשעה באב עטיפה וכפיית המטה ויציאה מפתח ביתו, ופוסק רבינו יצחק ז"ל ליתן את של זה בזה' וכו' עכ"ל. וז"ל אורחות חיים הל' ת"ב וכלבו סי' ס"ב; 'ואסור להושיט אצבעו במים בט' באב כמו ביוה"כ, והטעם משום אבלות, ואע"פ שאבל מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בצונן בט' באב אסור' עכ"ל. הרי להדיא בכל הראשונים הללו דהאיסור להושיט אצבעו במים הוא מדין אבילות, ומה שאמרו בגמ' דאסור כדרך שאסור ביוה"כ צ"ל דהוי דוגמא בעלמא.

וכן משמע מדברי הרמב"ן בתורת האדם המובא בראב"ש תענית ל. ובטור וב"י סי' תקנ"ג שנקט דמשעת סעודה המפסקת חלים איסורי ת"ב שנמשכת הנאתם לתוך ת"ב כגון רחיצה וסיכה ואכילת בשר ויין, ואיסורים אלו הם ודאי משום אבל ולא משום תענית, דהא מותר באכילה ושתיה עד ביה"ש, ואין תענית לחצאין כמש"כ המנ"ח, ובודאי הוא מדין אבלות המתחלת משעת סעודה המפסקת, וכ"כ הגרי"ז שם דהך איסור רחיצה לדעת הרמב"ן אינו אלא מדין אבלות, ומבואר בדברי הרמב"ן שם להדיא דאסור לרחוץ גם פניו ידיו ורגליו, ומשמע דאסור לרחוץ בצונן כמו בת"ב (ז"ל הרמב"ן שם; 'ומכיון שקבל עליו מקצת אבילות אסור לרחוץ וכו' הלכך מכי אכיל סעודה המפסיק בה משש שעות ולמעלה באבלות אסור לרחוץ אפילו פניו ידיו ורגליו ואסור לסוך כתשעה באב עצמו' עכ"ל). הרי דגם זה הוא מדין אבלות. [וצ"ב טובא דעת הגרי"ז שהביא לדברי הרמב"ן הללו ולא נחית לכך דזהו סתירה לדבריו. ושו"ר בישועות יעקב סי' תקנ"א סק"ג שנקט דכוונת הרמב"ן לאסור רק לרחוץ בחמין ולא בצונן, וצ"ע].

וכן משמע מדברי שו"ת הרא"ש כלל כ"ז סי' ו', ז"ל;

'וששאלת בתשעה באב מן המנחה ולמעלה או סמוך למנחה קטנה אם יכול אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו להקר, אי אמרינן מקצת היום ככולו כיון דהוי אבלות ישנה. חלילה וחס, אלא כל היום אסור, דאי אמרת מקצת היום ככולו בבוקר כיון שנהגו קצת אבלות יפסוק איסור תשעה באב, ולא הוזכר אבלות ישנה לענין זה בפרק החולץ (מג:)' עכ"ל. הרי משמע דאיסור פניו ידיו ורגליו בצונן הוא משום אבלות ולא משום תענית, דלענין תענית לא שייך דין מקצת היום ככולו.

וע"ע בדברי הגרי"ז שם שכתב ליישב היטב ע"פ דבריו קושיית תוס' פסחים נה. ד"ה קולי, אולם בדעת התוס' דלא נחתו לזה י"ל דס"ל כהראשונים הנ"ל דגם האיסור להושיט אצבעו במים הוא מדין אבלות ולא מדין תענית.

וכן בעמק ברכה הל' ט"ב (עמ' קל"ג) כתב כדברי הגרי"ז והמנ"ח דרחיצה אסורה בת"ב משום ב' דינים, מדין אבילות ומדין תענית, אולם בחילוק הדינים נקט בפשיטות להיפך, דמדין תענית דין ת"ב שווה לשאר תענית ציבור דרק רחיצת כל גופו בחמין אסורה (כמבואר בסי' תקע"ה ס"ג לענין תעניות גשמים בתראי שנוהגים בהם ה' עינויים, ומ"מ רחיצה אסורה רק כל גופו בחמין, וכ"כ הפמ"ג סי' תק"נ מ"ז סק"א לענין י"ז בתמוז ושאר תעניות ציבור, דגם בעל נפש המחמיר בהם בכל ה' עינויים, מ"מ א"צ להחמיר ברחיצה אלא בכל גופו בחמין כמו בתעניות גשמים, והובא בשעה"צ שם סק"ח), ורק מדין אבילות אסרו בצונן ואפי' להושיט אצבעו במים. וכתב דזה מבואר בגמ' תענית יג. 'אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא כל שהוא משום אבל כגון ת"ב ואבל אסור בין בחמין בין בצונן, כל שהוא משום תענוג כגון תענית צבור בחמין אסור בצונן מותר', (וע"ש בהגהות הב"ח שכתב דחילוק זה הוא בדרבנן אבל ביוה"כ שהוא דאורייתא אע"פ שהוא משום תענוג אין חילוק בין חמין לצונן), הרי דאיסור רחיצה בצונן בת"ב הוא רק משום אבל ולא משום תענית. וכן האריך לבאר במרומי שדה להנצי"ב תענית יג. ע"ש. וכן בקרן אורה תענית ל. כתב דרחיצה וסיכה אסורים בת"ב רק משום אבלות ולא משום תענית, ע"ש ראייתו.

וכן מצאנו שנחלקו האחרונים אם סיכה להעביר הזוהמא מותרת בת"ב כמו באבל או אסורה כמו ביוה"כ, ובמרחשת ח"א סוס"י מ"ב ביאר יסוד הפלוגתא אם ד' העינויים אסורים בת"ב רק משום אבל או גם משום תענית, דאם אסורים רק משום אבל דינם כאבל דסיכה להעביר הזוהמא מותרת, ואם משום תענית דינם כיוה"כ. ועי' בביאור הלכה סי' תקנ"ד סט"ו ד"ה סיכה שהביא ראיה להיתר מל' הברייתא בתענית ל. 'ת"ר כל מצות הנוהגות באבל נוהגות בט' באב וכו' ובסיכה ונעילת הסנדל' וכו' הרי דאיסור סיכה הוא כאבל. והנה הגרי"ז ג"כ הוכיח מהך ברייתא דד' עינויים נאסרו מדין אבל, אולם נקט דמלבד זאת נאסרו ג"כ מדין תענית כיוה"כ כמשמעות דברי הרמב"ם בפיה"מ שהבאנו לעיל, וא"כ נדחית ראיית הביה"ל, דהא מדין תענית יש לאסור סיכה להעביר הזוהמא כיוה"כ. אכן מדברי הביה"ל מבואר שנקט בפשיטות דד' עינויים נאסרו רק מדין אבל ולא מדין תענית.

ולדבריהם מתבאר היטב ד' הפמ"ג סי' תק"נ מ"ז סק"א שכתב דאף בעל נפש המחמיר לנהוג חמשה עינויים בשאר תעניות מ"מ לענין איסור רחיצה י"ל דאין להחמיר אלא ברחיצת כל גופו בחמין, אבל בצונן וכן ברחיצת פניו ידיו ורגליו בחמין י"ל דשרי כמו בתעניות גשמים בתראי דאסורים בחמשה עינויים אבל רחיצה אסורה בהם רק כל גופו בחמין כמבואר בשו"ע סי' תקע"ה ס"ג, והובא בשעה"צ סק"ח. וצ"ב דהא בת"ב החמירו לאסור הכל, והטעם לנהוג ה' עינויים בשאר תעניות הוא משום ד' הרמב"ן דהאידנא דמצוי גזרות מהעכו"ם דין שאר תעניות שווה לת"ב (הובא בשעה"צ סי' תק"נ סק"ט), ומנ"ל לפמ"ג דדינם כתעניות גשמים ולא כת"ב.

אכן לפ"ד הראשונים ואחרונים הנ"ל מבואר היטב, דהאיסור בת"ב להושיט ידו במים הוא מדין אבלות, ובשאר תעניות לא שייך אבלות כלל, ועל כן נקט הפמ"ג דמסתבר דדינו כתעניות גשמים ולא כיוכ"פ, דרק בתענית דאו' החמירו בזה ולא בתעניות דרבנן.

ממוצא הדברים למדנו שנחלקו האחרונים אם איסור רחיצת פניו ידיו ורגליו בת"ב הוא מדין אבלות או מדין תענית שהחמירו בו והשווהו ליוכ"פ, ומדברי כמה ראשונים מוכח שהא מדין אבלות, וענין זה יש להאריך בו טובא בכמה סוגיות במס' תענית.

מקור להקל לכלה ברחיצה באיסור של מנהג

נחזור לניד"ד, דלפ"ד המנ"ח והגרי"ז דאיסור רחיצת פנים הוא מדין תענית ואילו רחיצת כל הגוף הוא מדין אבלות יש מקום לחלק לענין כלה בתוך ל', דלא התיר המשנ"ב אלא רחיצת פניה שמקור איסורו הוא מיוכ"פ, ועל כן אין להחמיר בכלה יותר מיוכ"פ, אבל רחיצת כל גופה שהוא מדין אבלות לא עדיף משאר אבלות תוך שבעה שלא התירו לכלה. אך לפ"ד הריטב"א ודעימיה דגם איסור רחיצת פנים הוא מדין אבלות, וכן ביארנו בד' המשנ"ב (לענין סיכה להעביר הזוהמא ולענין רחיצה לבעל נפש בי"ז בתמוז), אין מקום לחלק בזה בין רחיצת פניה לרחיצת כל גופה.

ויש להוסיף בענין זה, דהנה כתב הרמ"א יו"ד סי' שפ"א ס"א דנהגו האידנא לאסור רחיצה לאבל לאחר שבעה כל שלושים יום, ומ"מ אשת איש מותרת בזה כדי שלא תתגנה על בעלה כמבואר שם ס"ו, הרי דלענין מנהג מקילים טפי מכח הסברא שלא תתגנה על בעלה, וא"כ גם בניד"ד יש מקום להקל טפי באיסור רחיצה בתשעת הימים, דהגם דאיסור זה נלמד מאבל תוך שבעה כמבואר בשו"ת מהרי"ל סי' ט"ו ותרומת הדשן סי' ק"נ, ולא הקילו שם לכלה תוך ל', מ"מ בתשעת הימים שאינו אלא מנהג יש מקום להקל טפי ולדמותו לרחיצת פנים בת"ב כאמור.

אם ההיתר לכלה הוא רק כשמכוונת ברחיצה כדי שלא תתגנה על בעלה

ושו"ר בקובץ הלכות בין המצרים להגר"ש קמנצקי שליט"א עמ' קפ"ז שכתב ג"כ דיש להתיר לכלה בתוך ל' רחיצת כל גופה בתשעת הימים כדי שלא תתגנה על בעלה כמו רחיצת פנים בת"ב ויוכ"פ, אבל כתב דההיתר הוא רק כשעושה כן לפי הצורך כדי שלא תתגנה על בעלה, דהא גם ביוכ"פ ההיתר הוא רק כשעושה כן כדי שלא תתגנה על בעלה, דבכה"ג לא חשיב רחיצה של תענוג כמש"כ בערוה"ש סי' תרי"ג ס"י דההיתר הוא משום דלא חשיב רחיצה של תענוג. אך יש להעיר דאמנם בר"ן ריש פרק בתרא דיומא משמע כדברי הערוה"ש, אך ביראים (המובא בשעה"צ סי' תרי"א סק"א) כתב להדיא דרק רחיצה להעביר לכלוך אינה בכלל רחיצה של תענוג ולכן אינה בכלל רחיצה האסורה מה"ת, אבל רחיצת פנים של כלה היא רחיצה לשם הנאה האסורה מה"ת, [ונפ"מ דכדי להעביר לכלוך מותר לרחוץ כל גופו, אבל לכלה לא התירו אלא רחיצת פנים לפי שמה"ת האיסור הוא רק ברוב גופו].

חדש ואחרון בסדרה!!! הספר שרבים ציפו לו

הפרשה המחכימה

דברים ג' ומגילות איכה וקהלת

שמחה עצומה בצאת הכרך האחרון בסדרה הנפלאה של הספרים 'הפרשה המחכימה' על התורה; לקחים מעשיים בהלכה ובמוסר, עצות רבות ומועילות להנהגת החיים, משולבים בעובדות ומשלים מגדולי ישראל, ומניסיונות החיים שלפנינו. והכל בשפה קולחת וברורה המתאימה לכל: ללמדנים, בעלי בתים, ראשי ישיבות, משגיחים ודרשנים, בחורים, נשים וצעירי הצאן. בצירוף מקורות רבים ממרחבי התלמוד והמדרשים והזוהר, הפוסקים וספרי המוסר עד אחרוני זמנינו, ומאות מראי מקומות בצורה פשטנית ומובנת לכל, ובסופו אינדקס ומפתחות למאות נושאים חשובים.

עוד לא בא כבושם הזה, חובה בכל בית!!!

בספרים נמצאים מאות נושאים מגוונים, בהלכה ובאגדה, אקטואליים ומעשיים, קצר ומתומצת בשפה ברורה, רעיונות מוסריים והדרכות, בצירוף משלים, סיפורים מאלפים מגדולי ישראל ומעשים הנוגעים אליהם, המקנים חיזוק וקירוב לה', ומוסיפים ידע רב. בשימת דגש כיצד ניתן ללמוד מכל פסוק ופסוק, הוראה למעשה וחכמת חיים לדורנו בחיי האדם יום יום. מהפסוק – היישר לימינו אנו.

רבים העידו שהתחילו לקרוא בו ולא יכלו להפסיק... הספר שכבש לבבות ונכתב בבהירות נפלאה, האור שישנה אותך בחיים, יגיש בפניך שיחות מתומצתות, דרשות מפליאות, מתאימים לכל מקום: בישיבה, בשיעור, ובשולחן השבת. לפתח מהלך, תכנית ועבודת חיים, כיצד ננהג בכל מעשינו להגיע למעלת האדם השלם, איש האשכולות, שיחפוץ בנו הבורא ויאמר: ישראל אשר בך אתפאר.

ספרי המחבר שליט"א עוטרו בהסכמותיהם הנלהבות של רבים מגדולי ישראל, כמו (לפי סדר א"ב):

הגאונים זצ"ל, הג"ר שריה דבליצקי – מחבר ספר 'זה השולחן' ועוד, הגה"צ רבי דב יפה – משגיח ישיבות 'כפר חסידים' ו'קול יעקב' וחבר מועצת גדולי התורה, כ"ק האדמו"ר מערלוי הגר"י סופר – בעל ה'אמרי סופר' וראש הישיבה, כ"ק האדמו"ר מאונגוואר הגר"מ קליין – בעל שו"ת 'משנה הלכות', הגרח"פ שיינברג – ראש ישיבת 'תורה אור' ומחבר ספרים רבים וחבר מועצת גדולי התורה.

ולהבדיל בין חיים לחיים, הגאונים שליט"א: הג"ר יהושע אייכנשטיין שליט"א – ראש ישיבת 'יד אהרן', הגר"ש בעדני – ראש כולל 'תורה וחיים' וחבר מועצת חכמי התורה, הגרי"מ הלל – ראש ישיבת 'אהבת שלום', הגר"ד וילמובסקי – מראשי ישיבת 'יד אהרן', הגר"ש זעפרני – רב ומו"צ בכמה קהילות ומח"ס, הג"ר שלום כהן – ראש ישיבת 'פורת יוסף' וראש מועצת חכמי התורה, הג"ר דוד כהן – ראש ישיבת חברון גבעת מרדכי וחבר מועצת גדולי התורה, הגרי"ח סופר – ראש ישיבת 'כף החיים' ומחבר ספרים רבים, הגרמ"מ פוקס – רב ומו"צ 'העדה החרדית' ורב קהילת שומרי החומות, הג"ר שריאל רוזנברג – מו"צ בבי"ד של הגר"נ קרליץ, הגרש"א שטרן – מו"צ בבי"ד של הגר"ש וואזנר, הגר"מ שטרנבוך – ראב"ד 'העדה החרדית' וראש ישיבה ומחבר ספרים רבים.

בספר נושאים מגוונים, אקטואליים ומעשיים, פעמים בהלכה, ורבות באגדה. לדוגמא, כמה נושאים: כיצד יכול האדם להפוך את כל מעשיו הגשמיים למצוות, ולחטיבה אחת של עבודת השם? האם האדם יכול להחליט לעצמו כיצד יתנהגו עמו? האם יש עדיפות ללמוד הרבה בלי להיות שולט בזה יותר מללמוד מעט ולשלוט בדבר? מה ראוי לעשות מיד כשמסיימים אחד מספרי הקודש? האם ראוי להתייאש בלימוד מאלו שאינם בעלי כשרון? האם שייך לקיים את התורה וללומדה בזמן שהוא טרוד בדברים אחרים? עד כמה עצומה היא ונשגבה פעולת האדם על ידי קיום המצוות בעולם הזה? האם יש עניין להביא קטנים לבית הכנסת? עד כמה ראוי לאדם להשגיח שיהיה בביתו ספרים שיוכל לעיין בהם בכל רגע פנוי לו? האם בכח האדם לשלוט על מחשבותיו? מדוע בני ישראל חפצים יותר להתקשר לאבותם, ואילו שאר האומות מתחברים לדור הבא? היודע מתחילה שלא יקיים את כל המצוה בשלימותה, האם יש מעלה לקיים רק את חלקה? ועוד שאלות ותשובות במגוון נושאים.

להשיג במבצע במחיר מסובסד בחנויות הספרים, בהפצת יפה נוף–פלדהיים, לפרטים בבית המחבר: 02-5864229. משלוחים בכל חלקי הארץ, בהפצת יפה נוף טלפון: 1599,581,581. וכן ניתן לקבל תרומה לבתי הכנסיות ומדרשות.

משיעוריו הנפלאים של מורנו
הגאון רבי גרשון מלצר שליט"א
על חלק יו"ד שבשו"ע

גליון מס' 71

שיעורי דעה

הלכה | מוסר | מידות

שולחן ערוך יורה דעה
סי' רמה סעי' ו
הל' 'חייב כל אדם ללמד לבנו ולהעמיד תלמידים'

תוכן הגיליון:

א. גדר חיוב האב ללמד את בניו תורה שבכתב.
ב. בענין חשיבות לימוד התנ"ך.
ג. בענין דרך הלימוד.

שו"ע - היה מנהג בעיר, שלוקח מלמד תינוקות שכר, חייב ללמדו בשכר, עד שיקרא תורה שבכתב כולה. ואינו חייב ללמדו בשכר, משנה וגמרא. והני מילי דלא אפשר, דדחיקא ליה שעתא, אבל אם אפשר ליה, מצוה לאגמוריה משנה וגמרא הלכות ואגדות.

תורה שבכתב

כתב **הש"ך** (ס"ק ה) תורה שבכתב משמע כל התנ"ך, וכ"כ **הב"ח** והוסיף, דשלא כדין נוהגים העולם שלא ללמד את בניהם תנ"ך. ואני אומר מנהגן של ישראל תורה היא, שהרי כתבו התוס' ועוד ראשונים, שאנו סומכין על מש"כ ש"ס בבלי דבלול בתוכו מקרא, משנה וגמרא עכ"ד.

וכן הובא **במדרש** (תנחומא ראה אות א) וכן אמר שלמה "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו" (משלי ד ב), אמרו ישראל לאסף, וכי יש תורה אחרת שאתה אומר האזינה עמי תורתי, כבר קיבלנוה מסיני, אמר להם פושעי ישראל אומרים שהנביאים והכתובים אינן תורה, ואין אנו מאמינים בהם, שנאמר "ולא שמענו בקול ה' אלהינו ללכת בתורתיו אשר נתן לפנינו ביד עבדיו הנביאים" (דניאל ט י), הרי הנביאים וכתובים תורה הם, שנא' האזינה עמי תורתי.

נתבאר שלימוד נביאים וכתובים זהו חלק מתורה שבכתב, והש"ך לימד זכות שמנהגן של ישראל תורה שלא ללמד את בניהם נביאים וכתובים, כי סומכים על לימוד הש"ס שהכל בלול בתוכו, אבל לכאו' טענת הב"ח אינו על סדר הלימוד, אלא על חיוב ידיעת התורה, ולכן כתב דלא כדין נוהגים העולם שאין מלמדים את בניהם תנ"ך כלל, ומה נענה אנן על טענה זו?

לימוד נ"ך

פסק **השו"ע** (כשיטת רוב הראשונים ודלא כפי' רש"י) שצריך ללמד את בנו תורה שבכתב כולה, משמע מדבריו דצריך ללמדו גם נביאים וכתובים, וכן כתב **הגר"א** (ס"ק יד) תורה כו', דלא כפירש"י שם חומש לבד. וכן כתב **הט"ז** (ס"ק ב) תורה שבכתב כולה. משמע בכלל זה גם נביאים וכתובים, ורש"י פירש דוקא החומש.

אמנם כתב **המהרש"א** (גליון שם:) **ובגמרא** (קדושין ל.) אמר רבא מקרא זו תורה, ופירש **רש"י** (שם: ד"ה תורה) ולא נביאים וכתובים. וכתב **הערך לחם** (שם: ס"ה) אין להרגיל בנו במקרא יותר מדאי אלא להכניסו מיד לתלמוד, (מסכת ברכות כח: ורש"י ד"ה מההגיון).
(ועוד כתב: לא כאלו שפונים כל ימיהם לדקדוק, כי בהכנסו למדרגת העיון יקל עליו ללמוד הדקדוק, וכן ראיתי כמה גדולים שלמדו דקדוק אחר שהורו הוראה, וידעו כלליו ופרטיו בימים מועטים עכ"ל).

ומקור דבריהם מדברי הגמרא (ברכות כח:) ת"ר: כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו, אמרו לו: 'רבינו למדינו ארחות חיים ונזכה בהם לחיי עולם הבא' אמר להם: הזהרו בכבוד חבריכם, ומנעו בניכם מן ההיגיון. מבאר **רש"י** (ד"ה מן ההגיון) לא תרגילום במקרא יותר מדאי משום דמשכא.

ובאמת לימוד הנ"ך הוא חשוב עד מאד, ועדיף שלא בזמן הלימוד, אלא בזמנים שקשה ללמוד בהם, בנסיעות או בבין הזמנים וכדו'. וכל כך הרבה מהשקפות התורה ויסודות הדת מובאים בספרי הנביאים, וכמה מוסר הנביאים נתנו לעם ישראל!

ויש גם הרבה נבואות שממש שייכים לזמנינו, ובספר דניאל (יב ה) "ישוטטו רבים ותרבה הדעת" שקודם ביאת משיח רבים יתעניינו ויבינו דברים שלא הבינו מעולם!

כתוב בספר **דניאל** (פרק ב) "צלמא רישיה די דהב, חדוהי וזרעוהי די כסף מעוהי וירכתיה די נחש שקוהי די פרזל רגלוהי די פרזל" וגו' חלומו של נבוכדנצר על פסל שראשו של זהב, חזה שלו וזרועותיו של כסף, ומעיו של נחושת, שוקיו של ברזל ואצבעות רגליו של ברזל וחלק של חרס.. ודניאל ביאר שראש הזהב זהו נבוכדנצר, שהקב"ה נתן לו למשול בכיפה! ואחריו ימשול בלשצר שמלכותו נמוכה ושפלה ממנו, ואח"כ מלכות מדי ופרס, ומלכות האחרונה תהיה כרגל של ברזל ואצבעות מחוברות.

דהיינו: באחרית הימים לא ישלוט מלך אחד על העולם כמו מלכות יוון רומי וכדו' אלא יהיה הרבה מלכים חלשים! שכולם יחד יהיה להם כח, כמו אצבעות רגליים של ברזל ויהיו מחוברים יחד וכתוב שם: 'ולא להון' כתב **המצודת דוד** (שם:) 'אבל לא יהיו דבוקים אלו עם אלו באהבה הבאה מן הלב' אלא כדי ליצור הרתעה נגד האויב.

ואת הדברים הללו מי ראה לפני דורות רבים! אבל כיום הזה הם ברורים כשמש! כל העולם בנוי ממאות מלכים חלשים, וכל הכח שלהם הוא בהצטרפותם יחד (האו"ם, האיחוד האירופאי, הליגה הערבית וכיוצ"ב!) וכתוב אז בימים ההם יעמיד אלוקי השמים מלכות אחת והיא תכלה את המעט שנשאר ממלכות כשדים וכו' במהרה בימינו אמן!

וכן כתוב בספר **יואל** (פרק ג) "ונתתי מופתים בשמים ובארץ, דם ואש ותמרות עשן. השמש יהפך לחושך, והירח לדם לפני בא יום ה' הגדול והנורא. והיה כל אשר יקרא בשם ה' ימלט כי בהר ציון ובירושלים תהיה פליטה כאשר אמר ה' ובשרידים אשר ה' קורא".

כתב **הרד"ק** תמרות עשן - עמודי עשן, ולפי שהתמר עץ גבוה וישר ושוה ידמו הדבר הגבוה והישר אליו לפיכך אמר ותמרות עשן על עמודי העשן, וכן בדברי רז"ל על העשן אמרו משתעלה תמרתו ואמרו בית אבטינס היו על מעשה הקטרת ולא רצו ללמד ושלחו והביאו אומנים מאלכסנדריא והיו יודעים לפטם כמותם ולא היו יודעים להעלות העשן כמותם שהללו מתמר ועולה כמקל והללו מפצל לכאן ולכאן עכ"ל.
מבואר ש"תמרות עשן" זה כעין עץ תמר שעולה ישר ישר לפני שמתפרס לצדדים. וזה ממש כעין פטריית העשן מפצצת האטום!

דרכי הלימוד

כתב **הפתחי תשובה** (כאן:) ומשנה וגמרא וכו' עי' בתשו' חו"י (סי' קכ"ג) סדר הלימוד לבן שיצלח בלימודו והרחקה מלמוד חילוקים, ועיין בשל"ה שדיבר ג"כ מרורות על לימוד חילוקים, ע"ש סדר הלימוד, וע' בשו"ת תשובה מאהבה ח"א בהקדמתו שהאריך מאד בענין זה בנועם לשונו ע"ש.

כמה דרכי הלימוד איכא בבבי מדרשא! זה אומר שלי הוא הטוב והנכון, וכן השני! אבל **הגרש"ז** זצ"ל היה אומר שאין דרך לימוד נכונה אלא כל חד לפום מעלתיה ולפום חורפיה, האחד מתאים לו עמקות והשני בקיאות, האחד גמ' והשני הלכה וכו' וכו'.

וכ"כ בגליון **המהרש"א** סדר הלימוד עם הבנים עי' תשו' חות יאיר סי' קכג. וכ"כ **החיד"א** (ברכי יוסף סי' רמו ס"ד) עי' מש"כ הרב החות יאיר בסדר הלימוד לבחור המבין. וכ"כ **לקט הקמח** (סוף סי' שלד) האיך צריך ללמוד עי' חות יאיר הנ"ל.
וכ"כ **החזו"א** (קובץ אגרות) בדרך הלימוד אינו מביא את החות יאיר, אבל מסביר את אותו המהלך.

ולמעשה: בישיבות דידן מחנכים ללמוד ב'לומדות' וזה המהלך ע"פ גדולי הדור, וזה נותן גישמעק בלימוד, והגר"מ חדש זצ"ל אמר שלומדים לאט לעיין וכדו' כדי ליישר את השכל וללמוד איך ללמוד.
אבל מאידך יש גם חיוב דאורייתא של ידיעת כל התורה, והגר"מ חדש זצ"ל היה מספר שבסלבודקא הם היו לומדים מסכתות גמ' רש"י רא"ש ומסיימים מסכתות רבות, והראש ישיבה הגרמ"מ אפשטיין היה מסיים כל שנה ש"ס בבלי ירושלמי.

ורבי משה פינשטיין כתב בהסכמתו לספר תבונה (אשר חיברו הגאון מפולטבא במחשבים ברוסיא בזמן הסכנה) אשר בחיבורו מביא גאונות עצומה ושליטה בכל התורה כולה (בלי מחשבים!), וכתב שם שברוסיה לפני מלחמת עולם השניה, היו הרבה מאד יהודים אשר שלטו בכל התורה כולה.

ומרן הרב שך זצ"ל בזמנו דיבר עם כמה בחורים בסוף זמן אלול ושאל אותם כמה הם הספיקו, וענו לו דף אחד במסכת מכות, והרב שך פרסם בעולם הישיבות את המכתב הבא:

'הנני פונה לכל ראשי הישיבות ומגידי שיעור בהישיבות בכל מקום שהם: בזה שנשתנה סדר הלימוד היום, מכפי שלמדו משנות דור ודור, שלומדים כ"כ איטי, ונזדעזעתי לשמוע מכמה בחורים שלמדו בשיעור שלהם בכל חודש אלול עד אחרי יוה"כ רק דף אחד בגמ', וזאת הם קוראים לימוד בעיון, ובבקיאות עוד שני דפים. ואנוכי לא ידעתי מה זה עיון ומה זה בקיאות, וכי מחדשים מערכות של חידושי תורה, והרי גם בעיון וגם בבקיאות צריכים ללמוד גמ' רש"י תוס' ולהסביר ולהבין, ואם לא מבינים מסתכלים בראשונים המפורסמים כמו פני"י והגרעק"א וכיוצא בהם, ובמיוחד תועלת גדולה ללמוד ספר קצוה"ח.
אבל בדרך לימוד כמו שלומדים עכשיו ח"ו תשתכח תורה מישראל, והעיקר הוא לרכוש יותר ידיעה בגמ' רש"י תוס' ולחזור כמה פעמים שבלי זה השכחה מצויה. עכ"ל. (המשך בל"נ בגליון הבא).

להערות, הארות ותרומות בטל' 0527688072
או במייל: shiuryrgm@gmail.com

חרבן שלשת המרכזים על ידי דברים קטנים.

רבי יצחק הוטנר אמר וכתב בכאב גדול, לבל ננסה לתלות את חרבן קהילות יהודי אירופה בחטא זה או אחר, וכך אמר: "אין צורך לומר בשלב זה שמכיוון שחורבן יהדות אירופה היתה תוכחה, גזירה שעם ישראל נושא על כתפיו כחלק בלתי נפרד מהיותו העם הנבחר, אין לנו שום זכות לפרש מאורעות אלה כעונש ספציפי מכל סוג שהוא עבור חטא ספציפי, התוכחה היא חלק בלתי נפרד מחיי עם ישראל עד לביאת המשיח והיא מוטלת על כלל ישראל ברצון ה', ומסיבת הידועות ומובנות רק לו. אדם צריך להיות נביא או תנא לפני שיוכל לטעון שהוא יודע את הסיבות הספציפיות למה שקרה לנו. כל אדם שהוא בדרגה פחותה מכך, הטוען שהוא יודע, הרי הוא דורך לשוא על גוויות הקדושים". (דברי הרב הוטנר הופיעו בכתב העת The Jewish observer בשנת תשל"ח. הדברים מובאים בכרך כ"א בקובץ התורני "אורייתא" שמוציא הרב עמיהוד לוין שליט"א).

רבותינו במדרשים ובתלמודים לא נמנעו מלהצביע על סבות כלליות ופרטיות שגרמו לאסונות ולחורבנות הן ביחס לחרבן בית ראשון והן ביחס לחרבן בית שני. אמרו שבית ראשון חרב בגלל ג' עברות חמורות, עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים. ובית שני בגלל שנאת חינם. כמו כן אמרו: "על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתי". כל העברות האמורות מעידות על שבר מוסרי גדול הפוגע ללא ספק באושיות קיומו של העם היהודי, אע"פ כן על פניו לא נראה כי שנאת חנם נמצאת באותה דרגה בהן נמצאות שלשת העברות החמורות שהביאו לחרבן הראשון.

יחד עם זאת תלו החכמים את חרבן ערי הארץ המרכזיות, בעבירות פרטיות ובמעשים פרטיים.

באגדות החרבן שבמסכת גיטין מדברים חז"ל על חורבנן של שלש ערים, או ליתר דיוק על חורבנם של שלשה מקומות. ירושלים, ביתר והר המלך. מהר"ל מסביר כי שלשת המקומות האלה מייצגים שלשה עמודי יסוד. העמוד הרוחני - ירושלים. עמוד הכח - ביתר ועמוד ריבוי האוכלוסין -הר המלך. ובלשונו של מהר"ל: "כאשר היו ישראל בארץ, היה יישוב הארץ בשלשה דברים, הראשון והוא עליון על כל, שהשכינה היתה שורה ביניהם... השני כי היה בארץ ריבוי עם מאד, והשלישי יישוב הארץ בכרכים גדולים וחזקים".

אמרו שירושלים חרבה בגלל הפגיעה בבר קמצא, וביתר בגלל המעשה בשקא דריספק והר המלך בגלל המעשה בתרנגול ובתרנגולת. שלשת המעשים האלה נראים קטנים ושוליים.

וכתב רבנו יוסף חיים בבן יהוידע, כי הסיבות שהביאו בפועל להחרבתן של שלש הערים האלו לא נראות כה גדולות, כי בית שני חרב בגלל לשון הרע, ולא כמו בית ראשון בו היו עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, ולכן גם האירועים שמהם התגלגלו החרבנות של שלשת המרכזים האלה היו קטנים ושוליים.

והשאלה עולה מאליה, מעשה קמצא ובר קמצא היה מעשה מכוער שכלל פגיעה קשה בין אדם לחברו ששיקף את המצב בדור שבו התפשטה השנאה בין אדם לחברו, מחד, ושתיקתם של החכמים המשקפת את הפחד שהם חשו מפני הבריונים, מאידך. והוא שבעטיו התגלגלו הדברים עד החרבן. לעומת זאת התקרית עם התרנגול והתרנגולת שנשחטו על ידי הרומאים ועקב כך התנפלו עליהם היהודים לא מלמדת על חטא כלשהו, וכן מעשה יתד העגלה שנשבר ולקחו הרומאים מארז שנועד לכלונסאות של חופה והתנפלו עליהם היהודים לא מגלה על שום חטא ועוון. שני המעשים האלה התרנגולים והארז הם ספורי מעשה כיצד התגלגל החרבן ואינם דומים לסיפור קמצא ובר קמצא שאינו רק סיפור מעשה עובדתי אלא גם סיבה רוחנית שנגזר עליהם חרבן.

ונראה כי ירושלים, כדברי מהר"ל מבטאת את המרכז הרוחני, וממילא הסיבה שגלגלה את חורבנה בפועל היא סיבה רוחנית, ואילו חרבן ביתר המבטאת את המבצר והכח, וחרבן הר המלך שבו ריבוי האוכלוסין, שניהם עניינים גשמיים, התגלגלו על ידי סיבות חומריות.

ושלשת הסיבות, אומר הבן איש חי הן סיבות קטנות ובלשונו: "הרואה יראה, כל חורבנות ארץ ישראל (בבית שני) נסתובבו מדברים קלים (בר קמצא, תרנגול ותרנגולתא, שקא דריספק) כל זה היה להודיע כי עתה בבית שני לא היה בידם עבירות חמורות כע"ז ג"ע ושפ"ד, אלא עבירות קלות שאדם דש בעקביו: לשון הרע ושנאת חינם, שבעבורם נגזרו עליהם גזרות קשות אלו, ולכן הסיבות שלהם היו סיבות קלות שאינן כדאי שיהיה נולד ומסובב מהם דברים קשים אלה".

והנה, הסיבה שגרמה בפועל לחרבן בית ראשון, מה שהעלה את זעמו של נבוכדנצר היה הפרת השבועה של צדקיהו לבל יגלה את מה שראה. צדקיהו ראה את מלך בבל בשיפלותו, הוא ראהו בולע ארנבת חיה, ונשבע לו שלא יגלה, הסנהדרין הפרו לו את נדרו, הלך המלך והפיץ את הסיפור, נודע הדבר לנבוכדנצר ועלה להחריב את ירושלים. אירוע כזה הוא בודאי סיבה נכבדה, אין להשוותו לתרנגולים מסכנים או ליתד עגלה שנעשה מארז סמלי... ובאמת הבית הראשון נחרב בגלל עבירות הידועות כחמורות ביותר, ולכן, על פי דרכו של הבן איש חי, גם הסיבה הישירה של החרבן היתה ענין חמור. ואילו בבית שני, העברות היו כאלו שנחשבות לקלות ולכן גם הסבות קטנות ונראות כחסרות חשיבות.

מחרבן בית שני למדנו כי אין יודעים באמת מהו דבר קטן ומהו דבר גדול, וכמו שאירועים חסרי חשיבות כמו אירועי התרנגול והתרנגולת בהר המלך או יתד העגלה בביתר יכולים להעלות את חמתו של מלך רומי ולעלות להחריב את הערים הגדולות ההן, כך חטאים שנראים כקלים יכולים להטות את הכף ולהכריע את גורל הארץ.

מדוע ניתן שיעור זה דווקא בחרבן בית שני?

אולי ניתן להעמיק ולומר. מתורת מהר"ל למדנו כי לבית ראשון זכינו בזכות האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, ובית שני נבנה בזכות כלל ישראל. את זכותם של האבות קשה לערעה, אף על פי כן העברות הקשות ע"ז ג"ע ושפ"ד שהם ההפך מתכונותיהם של שלשת האבות ערערו את יסודות הבית והגיע החרבן. לעומת זאת בית שני נבנה בזכות כלל ישראל. כדי שהבית יעמוד חייבים כלל ישראל להיות מאוחדים, אחרת אינם בגדר "כלל ישראל", גם דברים הנראים כקטנים עלולים לפגום באחדות זו, לשון הרע ושנאת חינם הן מכות מוות לאחדות ישראל וממילא הן מכות מוות לבית המקדש שנבנה בזכות אחדות ישראל, ולכן דברים הנראים קטנים עמדו ביסוד החרבן ודברים קטנים אחרים גלגלוהו בפועל.

וביתר פירוט: מעשה דבר קמצא שנפגע על ידי בעל הסעודה וחכמי ישראל רואים ואינם מוחים (ולו בגלל שחששו מן הבריונים) מעיד על פגיעה חמורה באחדות העם. התרנגול והתרנגולת שסמלו את הפריון במקום מרובה באוכלוסין גרמו לחורבנו, כי אם יש ריבוי ואין אחדות אנא אנו באים? והארז שממנו עושים כלונסאות לחופה שמבטא את החוזק של הבית היהודי, גורם לחרבן, עת הבית היהודי הגדול ביתו של עם ישראל מתערער.

{ אז נדברו }

פרשת דברים תש"פ | עלון מספר: 474 | לסדר: "יוסף ד' עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם"

חודש מנחם אבא!!! אגוטע חודש, אבא...

בהפטרה של שבוע שעבר קראנו על החמור הפראי של המדבר... שהוא מופרע... וכשהוא בורח מאוד קשה לתפוס אותו... כי יש לו נשימה ארוכה... והוא יכול לרוץ המון זמן בלי להפסיק (בניגוד לאדם שכשהוא רץ הנשימה שלו קצרה והוא מוכרח לעשות הפוגה) אבל!!! אף אחד מהציידים לא מתאמץ לרדוף אחריו ולצוד אותו... אתה יודע למה?? כי יש חודש אחד בשנה שהחמור הזה פשוט נרדם!! וישן לו!! כך שחבל להשקיע מאמץ... במקום לרדוף אחריו עכשיו... בא נחכה בסבלנות לאותו חודש... ואז החמור הזה ישן לו שינת ישרים ואז נתפוס אותו בלי קושי. **פרא לימוד מדבר באות נפשה שאפה רוח תאנתה מי ישיבנה, כל מבקשיה לא ייעפו בחדשה ימצאונה**

הנמשל הוא כמובן לעם ישראל שהם חוטאים כמו החמור בר הזה... בורחים מהקב"ה ודוהרים מהר מהר... אבל אין צורך לרדוף אחריהם... יש חודש אחד בשנה שהוא מוכן להם לפורענות!!!! חודש אב!!! בחודש הזה ישראל פתאום נחלשים מהמרוץ... ואז הקב"ה תופס אותם ומעניש אותם על מעשיהם... זה הפירוש הפשוט של הפסוק... הפירוש הפשוט של המשל מהחמור הנ"ל...

אבל!!!! אני... בתור אחד שלא דלגתי על גיל הטיפש עשרה... ועשיתי את כל הטעויות האפשריות בגיל הזה... אני מזהה כאן בפסוק הזה רובד יותר עמוק... כי כשהייתי פרא לימוד מדבר... פתאום נהייתי מבין יותר מכולם והתחלתי לדהור מהר קדימה... מידי פעם הצצתי אחורה והסתכלתי על אבא שלי בחצי בוז... אה... אני כבר הגעתי רחוק... ואתה עדיין מדשדש שם מאחורה... אני מבין יותר... ידע יותר... חכם יותר... וקדימה... דוהרים... כשאני מותיר את כולם מאחור.. ואז ההורים שלי כמובן נבהלו והלכו להתייעץ: מה עושים איתו?? איך תופסים אותו? הוא דוהר קדימה... כולו זחוח ובטוח שהוא כבר אוחז אי שם קדימה... ואותנו הוא השאיר מאחור... איך מאפסים אותו?? איך מחזירים אותו לאיפוס????

ואז יהודי אחד חכם הרגיע את ההורים שלי ואמר להם: אל תדאגו... אל תרוצו אחריו... עכשיו אתם לא תצליחו לתפוס אותו... עכשיו הוא באמת זחוח ודוהר למרחקים... כעת אין טעם לתפוס אותו!!! זה רק יזיק!!! תחכו בסבלנות... עוד יבא היום... עוד יבא החודש הזה שהוא פתאום ינחת מהחיי... פתאום יגיע משבר... ואז החכם מכל אדם יגלה שהוא חסר כל... ואז הוא פתאום יגלה שאבא המיושן הזה... זה שעד עכשיו הבנתי יותר ממנו... הוא... רק הוא יכול להושיע אותי... ואז הוא יחזור אליכם על ארבע עם אף למטה!! חבל... אל תבזבזו אנרגיות לרדוף אחריו... בחדשה ימצאונה!!! יגיע החודש הזה שקוראים לו מנחם אבא!!!! יגיע השלב שהוא יבין שרק אבא יכול לעזור לו... והוא יגיע מעצמו... **זה הצליל שאני שומע בפסוק הזה...**

חודש אב במילים אחרות זה חודש של אבא!!! יש חודש כזה!!! יש שלב כזה שכל אחד שהתרחק מאבא... פתאום מבין שהוא לא מסתדר לבד... ואז הוא חוזר **מעצמו לאבא!!!!**

לא כל חודש נקרא חודש אב!!! יכול להיות שמחודש תשרי ועד תמוז לא היה אב... לא היה אבא... עזוב אותי... אני מבין יותר מאבא... אני מסתדר בלי אבא... כל טוב אבא... אני יוצא לדרך בדהרה... אבל אל דאגה אבא!!! אתה לא צריך לצאת במרדף אחריו... הוא עוד יגיע מעצמו... גם אם אתה מחכה לו כבר מחודש חשוון והוא לא הגיע... אל דאגה... עוד יבא השלב שקוראים לו: אב!!! איך סבתא שלי היתה מאיימת עלינו: אתה עוד תבכה איפה שאף אחד לא רואה... ואז אתה תחזור אלי מעצמך!!! וזה הכח של חודש מנחם אב...

זו הסגולה של חודש אב!!! בחדשה ימצאונה!!! חודש אב הוא מצד אחד חודש מר... בחודש הזה נחרב בית המקדש... בחודש הזה נלכד אותו פרא לימוד מדבר... אבל לאיפה הוא נלכד??? היישר לתוך ידיו הרחומות של מנחם אבא!!! אבא שבשמים מחכה לבנו יקירו... אבל עזוב... אני מסתדר לבד רבש"ע... אני יודע להיות בפאניקה לבד... אני אהפוך את העולם ואני אנהל את המאבק בקורונה לבד... אעשה סגר... ואני בסוף אסתדר לבד... תודה אבא... תודה על הרצון הטוב שאתה רוצה לעזור לי... אבל אני מבין יותר... ואז מגיע חודש אב ואז אט אט הפרא לימוד מדבר מאבד את הבטחון העצמי שלו... הוא פתאום מגלה שהוא חסר ישע והוא לא מצליח להושיע את עצמו... והתגלית הזו היא לא קלה... הדהרה הזחוחה שלו פתאום נחלשת והוא מרגיש חוסר אונים... ואז הוא נלכד!!!! אבל בידיים של מי הוא נלכד?? בידים של מנחם אבא!!!!! אבא שבשמים רוכן עליו ואומר לו: יענקלה שלי... לא קרה כלום... אני פה... תמיד יכול לעזור לך...

אתה לא צריך להיות כזה גיבור... אתה בעצמך לא צריך לנצח את הקורונה... מי ביקש ממך לדהור כ"כ רחוק... מספיק שאבא חזק!!! אני מספיק חזק בשביל לשמור עליך גם אם אתה לא חזק... זה חודש מנחם אב!!! חודש מנחם אב הוא חודש שמתחיל במשבר!!! חשבתי שאני חזק... ומתברר שלא... חשבתי שאני יכול לדהור לבד קדימה... ופתאום הכוחות נחלשו... והנה... עוד שניה תופסים אותו... אבל מי??? מי תפס אותו??? אבאלע שבשמים...

דווקא כשמגיעים רגעי החולשה... דווקא כשמרגישים חלשים מתמיד... זו הזדמנות להחליף דיסק!!! להעביר את המושכות לאבא שבשמים ולהגיד לו: אבא... ניסיתי... חשבתי שאני יכול לבד... מתברר שלא... קח את המושכות... תוביל אותי... באותו רגע אותו חודש מר ונמהר הופך להיות החודש המכונן ביותר בשנה... מפרא לימוד מדבר חסר אחריות שחש מעצמו וחושב שהוא כל יכול...

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

להשתתפות בהוצאות הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

-"קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

כל שותפות שלכם מחזקת את ידינו...

מהי הסריצה והחיור שאנחנו מקבלים משמים בשבת "חזון..."??

שבת הקרובה נקראת שבת **חזון!!** חזון ישעיהו בן אמוץ... **לכאורה זה קצת תמוה:** הרי שלוש שבועות האלו נקראים "ג' דפורענותא"!!! ובדרך כלל נבואות הפורענות שייכים לירמיהו ואילו הנבואות של הנחמה שייכים לישעיהו... ואילו דווקא שבת חזון שהיא אמורה להיות שיא הפורענות!! שבת שלפני תשעה באב... דווקא ההפטרה הזו היא חזון **ישעיהו** ולא ירמיהו?? למה זה ככה?? **אז למי שזה מעניין אותו... קצת מושגים בנביא ישעיהו:**

כידוע: ספר ישעיהו מתחלק לשני חלקים ברורים!!! מפרק א' עד מ', ומפרק מ' עד ס"ו...

מה ההבדל בין שני חלקי הספר??? אז ככה: הנביא ישעיה הוא הוא הנביא שמתנבא על אחרית הימים!!! כן... מה שנקרא **"חזון"** ישעיהו... (כי עוד **חזון** למועד... בסוף בסוף)

עכשיו ככה: נבואה על אחרית הימים יש בה בעיה!!!! כי על פי תורה נביא שמתנבא הוא נמצא בעמדת מבחן!! אם הנבואה שלו מתקיימת סימן שהוא נביא אמת... ואם הנבואה שלו לא מתקיימת אז מתברר שהוא נביא שקר והוא חייב מיתה... ממילא בדרך כלל נביא לא יכול לעמוד ולהתנבאות על משהו שיקרה אי שם באחרית הימים רק בעוד אלפיים שנה... אין כזה דבר!!! כי... כי נביא בשביל לאמת את הנבואה שלו... קודם הוא צריך לעמוד מול **מבחן תוצאה!!!** קודם שיתנבא נבואה שתתקיים בפועל... ואח"כ נוכל להתחיל להאמין לו למה שיקרה אח"כ... וזה בדיוק מה שקרה עם ישעיהו הנביא!!!!

ישעיהו הנביא הוא הוא נביא הנחמות!! הוא הנביא שהקב"ה הועיד אותו להיות החזון למועד!! מה שיהיה אי שם באחרית הימים!!! דא עקא: שכל זמן שאין לנו קבלות ממנו... עדיין לא התאמתה הנבואה שלו... הוא עדיין נמצא במבחן ואנחנו לא יכולים להאמין לו...

בשביל זה!!! ישעיהו נמצא בתקופה מאוד מסוימת!!! ומפרק א' עד פרק ל"ז ישעיהו מתנבא על מפלת סנחריב... ובמשך שנים רבות הוא מתנבא ומתנבא על המפלה שתהיה לסנחריב בשערי ירושלים... ותכל'ס בשטח זה ממש לא נראה בכיוון... סנחריב דווקא מנצח בכל חזית והנה הוא גם כובש את עשרת השבטים ומגלה אותם... והנה עכשיו הוא גם מתקרב לירושלים... וישעיהו ממשיך להתנבאות שסנחריב יפול בשערי ירושלים!!! וזה לא פשוט... לא קל להאמין לנבואותיו של ישעיהו... בפרט שבדיוק עכשיו חזקיהו נהיה חולה... והוא בכלל לא מנסה להילחם בסנחריב... ויש כל מיני קבוצות שמטילים ספק בנבואת ישעיהו.. יש את שבנא וסיעתו.. יש את שרי יהודה שמנסים להיעזר במצרים... ו... ואז מגיע ליל התקדש חג וכל צבא סנחריב מתים פגרים בשערי ירושלים... וכל דבריו של ישעיהו הנביא מתקיימים אחד לאחד... והנבואה שלו מתאמתת לעיני כל ישראל!!!! אחד לאחד!!!

זה מה שקורה בחלק הראשון של נביא ישעיהו... מפרק א' עד פרק מ'...

בסיידר?? כעת ראיתם שישעיהו הוא נביא ה' שכל דבריו אמת וצדק...?? כעת התאמת אצלכם שעל ישעיהו נאמרה הברכה "אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת"?? כן... התאמת אצלכם?? בטוח בטוח??

אוהו... אם ככה.. כעת אפשר לגשת לחלק העיקרי!!!! ואז מגיע פרק מ'... כעת מתחיל שבת נחמו!!! נחמו נחמו עמי יאמר אלוקיכם... ומכאן ואילך ישעיהו הנביא מתחיל לראשונה בחזון ישעיהו!!! בעוד חזון למועד... בחזון הרחוק שיהיה אי שם באחרית הימים.... זה כבר דבר שלא הולך לקרות בזמן הקרוב... מה שנקרא: "המאמין לא יחיש"!!!

אבל כעת כבר כולם מאמינים לנבואתו של חזקיהו... כי כולם עומדים נפעמים מול מבחן התוצאה של מפלת סנחריב שהגיע בתור מקדמה ואימות לקראת נבואות אחרית הימים.. **זה הפשט: חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלים...** חזון ישעיהו הכוונה היא לאי שם... בפרק מ'... כשישעיהו יתחיל ב"נחמו נחמו עמי" אבל רגע... בשביל שיאמינו למה שישעיהו הנביא יגיד בפרק מ'... בשביל זה צריך כעת מקדמה!!!! וכעת ישעיהו מתחיל להוכיח את ישראל בימי עוזיהו יותם אחז יחזקיהו מלכי יהודה... אחרי שהנבואה של ישעיהו תתאמת במשך הארבעים פרקים הראשונים... אז נוכל לגשת לחזון!!! לחזון הסופי!!!! מה יהיה באחרית הימים...

בקיצור: שבת חזון!!! יותר ממה שהיא שבת דפורענותא שלפני תשעה באב!!! יותר מזה היא שבת שלפני שבעה דנחמתא... שבת חזון קורצת לשבעה דנחמתא ואומרת לנו... תאמינו לנבואות אחרית הימים שלי מ"נחמו" ואילך... כי את כל הנבואות שלפני זה גם אני אמרתי... והם התקיימו אחת לאחת... אם ככה... אז גם כל הנבואות של הנחמה והגאולה של אחרית הימים תתקיימנה אחת לאחת... אז נכון: בשבת הקרובה ישעיהו הנביא יאמר לנו מילים קשות מאוד: "כל ראש לחלי וכל לבב דוי... מכף רגל ועד ראש אין בו מתום פצע וחבורה ומכה טריה..." וקשה לנו לשמוע את הפורענות הקשה הזו...

אבל!!! אם אנחנו יודעים שהנבואות הקשות האלו כבר התקיימו ובגדול... אז דווקא הנבואה הקשה הזו של חזון... היא בעצמה ממלאה אותנו בתקווה... שאותו ישעיהו שאימת את נבואתו בשבת חזון... הוא הוא זה שיאמת את נבואותיו הרבות באחרית הימים... שבת חזון היא שבת קשה!!! ההפטרה כולה פורענות ותוכחה... אבל בהפטרה הזו יש "קריצה קטנה..." נכון... בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו ב'..." כן... זה בהחלט פורענות.. אבל נא לשים לב למילה הראשונה בהפטרה: **חזון** ישעיהו!!!

נא לא לשכוח שבסופו של דבר ישעיהו הוא נביא החזון!!!! הוא הוא נביא הנחמות של עוד חזון למועד... וכל האימות של נבואתו מגיע מההפטרות האלו... אנחנו עוד נפגש עם ישעיהו בשבעה דנחמתא... אותו דבר בירמיהו הנביא... ירמיהו הוא נביא הפורענות... מי שרואה על ירמיהו בחלום זה סימן לפורענות... אבל אדרבה!!! דווקא בגלל שירמיהו אימת את נבואתו בפורענות... אזי כעת כולנו מאמינים לכל נבואות הנחמה שנאמרות ע"י ירמיהו שסוחטות מאיתנו המון דמעות של נחמה... כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועינייך מדמעה כי יש שכר לפעולתך ושבו בנים לגבולם... מי אמר את זה?? אותו ירמיהו הנביא שכל נבואות הפורענות שלו התאמתו אחת לאחת!!! אם ככה... אנו מאמינים באמונה שלימה שגם כל נבואות הנחמה שלו מוכרחים להתקיים אחת לאחת (נבואות הפורענות כידוע לא חייבות להתקיים אבל מידה טובה מוכרחת שתבא...) בימים ההם ובעת ההיא אצמיח לדוד צמח צדקה... בימים ההם תיושע יהודה וירושלים תשכון לבטח... כי אשיב את שבותם וריחמתים.. ושוב: מי?? מי אמר את הנבואה הזו?? ירמיהו!!! שכל נבואותיו כבר התקיימו אחת לאחת!

ר' עקיבא בשבת חזון מסתמא עמק ושחק... (כמובא בסוף מסכת מכות עיי"ש)

נשארה כמות מוגבלת של חוברת "בשובי לירושלים" שיצאה בתקופת בין המיצרים לפני כשנתים.

ניתן להשיג במוקדים כדלהלן: בני ברק (בכל המוקדים), ביתר עילית, אשדוד, אופקים, ובירושלים ברחוב נחמיה 40, רמות א'. מודיעין עילית, אלעד.

בסייעתא דשמיא יצא לאור מהדורה נוספת של הספר "וימאן" העוסק בניסיונות בני דורנו,

כמו"כ את הספר "ואהבת".

ניתן לרכוש במוקדי המכירה:

אופקים: שפירא: 0534112035
אחיסמך שרגל: 0527171721
אלעד 039073067
אשדוד 0504120311
בית שמש: נהר הירדן 9 רמה ב', מש' צוויבל.
חדש: רמה ג' משפ' רוזן 0527159923
ביתר עילית גבעה ב' (רמי לוי) 0548450998
חדש גבעה א' מש' דיויד 0534188317
חדש: טלזסטון 0527616512
חדש: יד בנימין (וה'מושבות' ליד) 0527330274
חדש: רחובות: 0548423047
נתיבות: 0548473542

בני ברק:
קבוץ גלויות 9 0556728458
חזו"א 34 (פינת דסלר משפחת דרייפוס) 0527117271
רבי עקיבא אזור הרב קוק 0527603814
משפחת בוים רחוב השלושה 11.
קרית הרצוג: הרב גניחובסקי 20 0527616750

ירושלים:
מרכז העיר: רחוב נחמיה 10.
בית וגן: רח' הרב פרנק 29 קומה ב'.
רמות א' 0527189947
רמות ד' רובין 47 קומה ב'
רוממה: המ"ג 29 0527682281
גבעת שאול: בן עוזיאל 0548491554
הר נוף 0533148861
נווה יעקב 0527119675

מודיעין עילית: מרומי שדה 3 052-7174781
חפץ חיים 14 089742750
ברכפלד 0533109169 (כולל עטרת שלמה)
חדש: 0527137444 (ההפצה הנידת ק. ספר, ברכפלד)
גריו פארק 0527644795

צפון:
חיפה: זבולון 9 או ישיבת תפארת ישראל
נווה שאנן: רבינסקי רחוב טרומפלדור.
רכסים: הורדים 4א' קריצלר לתאם 0548415410
חדש: חדרה קדושי: 0583238157
כרמיאל 0527136165 משפחת שטיימן.
טבריה 0548441354
עפולה 0527686876
צפת מאור חיים צה"ל 6/65 משפ' סימן טוב 0533127052 עיר העתיקה: 0548449816
חדש: חצור הקריה החסידית, יונתן בן עוזיאל 3/5 0583244899-0533104790

להשיג את הספרים בחו"ל
052-7683095 (או שאלו אותנו במייל היכן ניתן להשיג)

יתומים היינו ואין אב...

השיבנו ה' אליך...

קיץ... חם... העצבים רפויים... ויענקי חוזר מהחיידר לאחר יום ארוך ומתיש... הוא מגיע עצבני... מוריד את הילקוט שלו באמצע הסלון... אמא אומרת: תשים את הילקוט במקום... ויענקי אומר **לא רוצה!!!** יענקי... בא לאכול ארוחת צהרים... **לא... לא רוצה!!!** יענקי... תוריד מהשלחן... **לא!! דווקא לא רוצה...** יענקי... תלך להתקלח... **לא!! דווקא לא עכשיו...** כן... ככה זה בזמן האחרון... יענקי נהיה בלתי נסבל... כל דבר שאמא מבקשת יענקי דווקא לא רוצה... דווקא לעצבן... להכעיס... דווקא לא...

יום אחד אבא ואמא כעסו עליו והחליטו... די... נמאס לנו לשמוע ממך כל הזמן לא רוצה... לא רוצה... אנחנו כעת נוסעים לצימר שבוע ימים בצפון אבל אתה- יענקי תשאר פה לבד... אתה בלאו הכי הרי לא רוצה ולא רוצה... יש לך פה אוכל וכל מה שצריך... ואנחנו יוצאים... אבא ואמא יצאו ויענקי נשאר לבד בבית... עצוב... בודד... ו... וכמובן לא!!!! והנה הוא חזר מהחידר... הגיע לבית השומם ו... ו... והוא **שוב לא** אכל ארוחת צהרים... והוא **שוב לא** החזיר את הילקוט **ושוב לא** סידר את החדר **ושוב לא הלך** להתקלח... את כל מה שהוא **לא** עשה לפני שבוע הוא **לא** עשה גם עכשיו!!! אבל כעת זה הגיע כבר ממקום קצת אחר!!! בשבוע שעבר זה הגיע ממקום של חוצפה!! לא רוצה!!! אל תגידו לי מה לעשות... אבל עכשיו שאבא ואמא לא בבית... אין לו למי להגיד לא רוצה... כעת הוא סתם נעבאך... סתם עצוב ובודד... הוא לא אוכל כי אין לו כזה תאבון... והוא לא מחזיר את הילקוט למקום כי מה העניין שהבית יהיה מסודר... בשביל מה... הוא לא התקלח- לא בגלל שהוא לא רוצה... אלא בגלל שלא היה מי שיזכיר לו להתקלח...

ואני כעת עומד ושואל: איזה יענקי יותר גרוע?? האם יענקי של שבוע שעבר או יענקי של השבוע הזה? הרי אם תשים לב גם בשבוע הזה... וגם בשבוע שעבר... בשניהם יענקי **לא** אכל ארוחת צהרים **ולא** החזיר את הילקוט **ולא** התקלח... אבל בכל זאת מתי זה היה יותר גרוע?? האם בשבוע שעבר או בשבוע הזה?? **זו שאלה די מסובכת:**

אם אתה שואל אותי: לפי הספר... **לפי כללי ההתנהגות...** ברור שבשבוע שעבר יענקי התנהג הרבה יותר גרוע!! כי בשבוע שעבר זה הגיע ממקום של חוצפה!!! **לא רוצה** לאכול!!! **לא רוצה** להתקלח... אל תגידו לי מה לעשות... זו חוצפה!!!! זו התנהגות לא יפה! אבל כעת בשבוע השני?? כעת זה כבר לא מגיע ממקום של חוצפה... אלא הוא סתם ילד אבוד עצוב וכבוי.. סתם אין לו תאבון ואין לו חשק לכלום... הוא סתם ילד מוזנח שלא מתקלח... אתה מבין לבד שמבחינה התנהגותית זה הרבה פחות חמור... פחות גרוע... **אבל כל זה רק מהזוית ההתנהגותית...**

אבל מצד אבא ואמא שיושבים כעת אי שם רחוק והלב שלהם הומה על יענקי... הם כל הזמן דואגים לו וחושבים עליו: מה קורה עם יענקי שלנו... האם הוא אוכל ארוחת צהרים? האם הוא מסתדר.? אמא משתדלת להתאפק ולא להתקשר... ואז מאוחר בלילה יענקי התקשר ואמא שומעת אצלו נימה של עצבות ובדידות... ואז אמא מתחילה טיפה לגשש... יענקי שלי... אכלת משהו בצהרים??? ויענקי עונה ככה בשקט: אוי לא... שכחתי לאכול... והתקלחת.? לא... למה לא התקלחת?? ויענקי עונה בשפה רפה: כי... כי אף אחד לא אמר לי... ואיך הבית נראה??? מפוזר... למה?? כי... כי... כי לא יודע... כי.. למה לסדר... לאבא ואמא נקוו דמעות בעיניים ושניהם החליטו יחד: אנחנו חוזרים הרגע הביתה!!!!!!!

אמא אומרת: אני מעדיפה יותר לשמוע את הקול המרגיז... המעצבן והמתמרד והמתגרה של יענקי כשהוא רוצה לעצבן אותי ולסחוט ממני תשומת לב שלילית... **אני מעדיפה את זה** מאשר לשמוע את הקול העצוב והכבוי שלו... קול אבוד של ילד מוזנח שאין מי שיגיד לו לאכול ולהתקלח... ואין לו אפילו את מי לעצבן ולהגיד לא רוצה... בקיצור: מבחינת ההתנהגות של יענקי יש כעת שיפור... הוא כעת לא מעצבן... לא מרגיז... אבל בשביל אבא ואמא זה דווקא הפוך!! יש פה נסיגה... יש לנו בן שבשבוע הזה מרגיש אבוד ומונזח ובודד. **רק זה לא.. רק זה לא!**

עד כאן הבנת?? אז זהו!! **שזה בדיוק המפה שלנו!!!**

זו נקודת ההבדל בין המצב שלנו כיום לזמן שביהמ"ק היה קיים:

אם תשים לב בזמן שבית ראשון היה קיים... (אני מדגיש בית **ראשון**) עיקר התביעה על עם ישראל הייתה למה אתם **מכעיסים** את הקב"ה!!! למה אתם מגיעים לבית המקדש בשביל **להכעיס** אותי... אם באתם **להכעיס** תלכו מפה... לעומת זאת: היום... תראה לי יהודי אחד שמחפש **להכעיס** את הקב"ה... אני לא מכיר כזה בן אדם... אני מכיר קצת חילונים שרוצים אולי להרגיז את החרדים... אבל להרגיז את הרבש"ע?? לא ידוע לי... **ולמה לא??? מה ההבדל??** למה פעם ליהודי היה יצה"ר להכעיס את הקב"ה והיום לא?? כי פעם יענקי היה מגיע לבית המקדש ופוגש את הרבש"ע!!! רואה אותו בעיניים... אה... הקב"ה פה... אז קדימה... מתחילים להרגיז... בדיוק כמו יענקי שמגיע הבייתה מהחיידר... ולפעמים הוא מגיע עם מצב רוח טוב... והוא חמוד והוא מתנהג יפה ומדבר בנימוס... ולפעמים הוא מגיע עם מצב רוח קרבי... והוא כעת בקטע לעצבן ורק לעצבן... אז אותו יענקי היה מגיע לבית המקדש... וכשהוא היה במיטבו הוא היה חמוד מאוד... "מה יפו פעמייך בנעלים בת נדיב..." וכשהוא לא במיטבו הוא מגיע הבייתה ופשוט מתחיל לעצבן... דווקא לעצבן... דווקא לא... לא רוצה... אבא שבשמים רוצה... אני דווקא רוצה אחרת... דווקא להכעיס... זה יהודי שהיה חי בבית ראשון!!!!!

אבל היום??? היום מצד אחד יש שיפור מדהים!! אין יהודי אחד בכל הגלובוס שמחפש להרגיז את הרבש"ע... אני לא מכיר כזה יהודי... **אבל אתה יודע למה??** כי ליידער ליידער... **יתומים היינו ואין אב...** אבא והשכינה הקדושה עזבו את הבית ואנחנו נשארנו לבד... **אין לנו את מי לעצבן!!!!** בינינו... למה בדורות האחרונים אי אפשר למצא יהודי שרוצה להרגיז את הרבש"ע?? כי אנחנו כ"כ רחוקים... שאנחנו בכלל לא מרגישים שהקב"ה פה איתנו... סו"ס בשביל לרצות להרגיז את הרבש"ע... צריך לאחוז במדרגה די גבוהה ש... שאני מרגיש באופן מוחשי שהקב"ה פה לידי עד כדי כך שאפשר להרגיז אותו!!! וזו מדרגה כ"כ גבוהה שמי שכבר עמל והתייגע להגיע אליה הוא כבר צדיק אמיתי שרוצה רק לעשות נחת רוח לה'... בקיצור: יענקי של היום הוא כבר לא ילד חוצפן!!! כי הוא יתום... הוא לבד... הוא בכלל לא מעלה על דעתו שהנה אבא שבשמים ניצב עליו מביט עליו וחושב רק עליו... יענקי של היום הוא ילד יתום ואבוד וממילא הוא גם נימוסי... הוא לא יודע שיש לו את מי להרגיז... **ומפחיד לומר!!!!!!** אבל אבא שבשמים יושב ובוכה ואומר: אני מתגעגע ליענקי החוצפן!!!! נכון... הוא היה חוצפן... אבל סוף סוף החוצפה שלו הגיע ממקום של תקשורת... ממקום של תשומת לב שלילית... הוא הרגיש אותי כ"כ קרוב... שהוא הרגיש היימיש להרגיז אותי... פעם יענקי לא היה מתקלח כי אני לא רוצה!! דווקא לא רוצה.. להרגיז... אבל היום יענקי לא מתקלח כי הוא סתם ילד יתום ומוזנח ועצוב...

מפחיד לומר את זה!!!! אבל זה מדרש מפורש באיכה רבה:

זכור תזכור: תני רבי חיא: משל למלך שיצא למלחמה והיו בניו עמו והיו מקניטין אותו, למחר יצא המלך לבדו ולא היו בניו עמו, אמר המלך הלוואי היו בני עמי ואפילו מקניטיה אותו, כך הקדוש ברוך הוא, בשעה שהיו ישראל יוצאים למלחמה היה הקב"ה יוצא עמהם, כיון שהכעיסוהו לא יצא עמהם, וכיון שלא היו ישראל באים, אמר: הלוואי היו ישראל עמי ואפילו היו מכעיסים אותי"

המדרש הזה מרטיט כל לב!!! אין אבא שלא רוצה שהילדים שלו יהיו ילדים מנומסים וממושמעים... אבל עדיין!!! סו"ס ילד יתום הוא הכי ממושמע... ואף אבא לא מזמין ילד שירגיש יתום כלפיו...

בסופו של דבר ילד שרוצה לעצבן את אבא... כמה שזו התנהגות לא יפה... אבל טמון פה סוג של קשר!!! סוג של תשומת לב אמנם שלילית... אבל קשר... אבא מעדיף שיענקי יעצבן אותו ויסחוט ממנו תשומת לב שלילית... מאשר שיענקי יהיה זרוק ואבוד ולא יהיה לו גם את זה...

אבל תכל'ס!! כאן צריך להסתייג!!! בסופו של דבר בית המקדש נחרב... והוא נחרב רק בגלל שיענקי הרגיז... רק בגלל שיענקי סחט תשומת לב שלילית.. ומאז שביהמ"ק נחרב יענקי באמת מתנהג הרבה פחות גרוע!!! יענקי כבר לא מדבר לא יפה לאבא... כי נעבאך נעבאך... יתומים היינו ואין אב... יענקי לא מתחצף כי אין לו למי.. הוא לא מרגיש שאבא קרוב אליו... **אז ההתנהגות של יענקי אמנם יותר טובה!!!!**

אבל אבא שבשמים והשכינה הקדושה בוכים... אבא שבשמים שילם על זה מחיר יקר... כי כאמור אבא מצידו מעדיף יענקי חוצפן מאשר יענקי עצוב... אבל אבא שבשמים מוכן לשלם את המחיר בשביל לחנך את יענקי העיניים כעת נשואות ליענקי שיתקשר לאבא ויגיד: אבא. תחזור הבייתה. ואני מבטיח לך שאני אנצל את הקשר הזה רק לטובה ולא לרעה!!!!

שתבין: בזמן בית ראשון אחד מהעוונות הכי חמורים ובלתי נסלחים זה היה חוסר בטחון בה'!!! מי שלומד נביא פוגש את זה לאורך כל הדרך... אם מגיע אויב וישראל במקום לזעוק לה' הולכים לבקש עזרה ממצרים וכדו' זה עוון חמור ויש על זה עונשים חמורים... ולמה??? כי בזמן בית ראשון יהודי היה רואה את הקב"ה בעיניים... ואם יש לך בעיה ואתה בוחר לבקש ממישהו אחר... זה כ"כ מכוער וכזו חוצפה שזה בדיוק כמו ילד שיושב מול אמא שלו במטבח ומתקשר לשכנה ושואל: האם את יכולה בבקשה להכין לנו ארוחת ערב?? **זו פגיעה!! זה עלבון! זו חוצפה! זה עוון לא יסולח!!!!** לעומת זאת היום בעידן הקורונה... יהודי שבמקום לבטוח בה' בשלווה שיציל אותנו הוא נמצא בפאניקה ומשתולל בחובת השתדלות יותר ממה שצריך... מישהו רואה בזה חוצפה ועוון??

מה פתאום... זה סתם רחמנות... זה סתם יענקי יתום ואבוד ומפוחד שאבא שבשמים המו מעיו עליו ברחמנות... **אתה מבין????**

אותו יהודי שהיום אין לו בטחון בה'!! פעם זה היה מתפרש כחוצפה!! כי הרי ה' יתברך פה!!! ואתה רואה אותו בעיניים... אז למה אתה מפנה לו עורף??? ואילו היום שמצד הטבע אנחנו לא מרגישים את הקב"ה... אז יהודי שלא בוטח בה'... **לא רק** שזה **לא** חוצפה... אלא זה רחמנות רחמנות רחמנות... תנסה לחשוב כמה רחמנות יש לאבא שבשמים עלינו בימים אלו... אבא שבשמים רואה בימים אלו כ"כ הרבה יענקלעס' שהוא כ"כ אוהב אותם... ודואג להם... ורוצה לעשות להם רק טוב... ותכל"ס יענקי כ"כ מפוחד ומבוהל ולא יודע מה יהיה... אבא ממש ממש לא כועס עליו!!! אדרבה... אבא יושב ובוכה... יושב ובוכה... יענקלה שלי: אני פה... אל תפחד... אל תרגיש אבוד...

על פי התפיסה החדשה הזו הבנתי נקודה מאוד פשוטה... יתכן שחלק מהקוראים בכלל לא יבינו מה החידוש... זה יהיה ממש פשוט להם... אבל לי עכ"פ זה היה חידוש די גדול!!!!

כולנו מתפללים ומייחלים ומשתוקקים שיבנה בית המקדש במהרה בימינו... הרבה פעמים יצא לי לחשוב: כשמדברים איתנו על בית המקדש.. אומרים לנו ש... ש... מה מיוחד בבית המקדש?? שזה היה בית של ה'!!! יהודי היה מגיע לבית המקדש והיה פוגש שם את הרבש"ע... **ולפעמים חולפת בי מחשבה כזו אפרורית ומייבשת:** נו... הרי את המשפטים האלו בדיוק אומרים לנו גם על בית כנסת... שזה בית של ה' ומי שמגיע לתפילה פוגש את הרבש"ע ושכינה כנגדו... נו... אז מה... אתה רוצה להגיד לי שבית המקדש זה גם פחות או יותר אותו רעיון כמו בית כנסת... אמנם בית המקדש אמור להיות קצת יותר גדול... הרבה יותר מפואר... שמקריבים בו גם קרבנות... ומי שמגיע לשם צריך להאמין ששכינה שם כמו בבית הכנסת?? כן... זה בית המקדש???

ברור שלא!!! ברור שיש הבדל מהותי בין בית המקדש לבית הכנסת!!!

לא רק הבדל בגודל ובכמות ובעוצמה ובקרבנות... מה... מה ההבדל???

פתאום קלטתי!! שההבדל בין בית המקדש לבית הכנסת...

שבבית הכנסת אמנם הקב"ה לגמרי נמצא ואפשר לשפוך שיח לפניו והוא עונה!!! אבל עדיין זה בהסתרה!! אחרי הכל יש פה מסך של הסתרה... גם אחרי שהבית כנסת זה הבית של ה' אנחנו לא מנהלים עם הקב"ה דו שיח עירני... אתה מתפלל בלחש ונדרש ממך אמונה שה' שומע אותך... וגם כשתראה ישועות... הישועה תהיה מוסתרת בכל מיני אמצעי הסחה של דרך הטבע... **לעומת זאת בבית המקדש... עכ"פ בבית ראשון!!!** כשהקב"ה היה בבית המקדש זה היה מוחשי לגמרי לגמרי!!! יהודי היה מנהל שיחה עם הרבש"ע... יהודי היה מגיע ושואל את הרבש"ע מה נשמע והקב"ה היה עונה... מי שהיה לו בעיות הוא היה פונה לקב"ה ושואל למה לא הולך לי בפרנסה?? והקב"ה היה עונה אחד שתים שלוש... בגלל שככה וכה וכה... והקב"ה היה מגיע איתו לעמק השווה או שלא... **עכשיו: איך???** איך בדיוק היתה מתנהלת השיחה?? זה כבר עוד נושא... אז או שזה היה נעשה ע"י נביא... או באמצעות אורים ותומים... והכי הכי הרבה באמצעות רוח הקודש שכל אחד היה זוכה לפום מדרגתו כשהוא היה מגיע לביהמ"ק.. רק לשבר את האוזן: מה קורה היום כשליהודי יש שאלות באמונה...?? אנחנו שולחים אותו לסמינר ערכים... אבל כשלאסף יש שאלות מפני מה צדיק ורע לו רשע וטוב לו... הוא הולך ישירות לבית המקדש ומציג את השאלות מול הקב"ה בכבודו ובעצמו והקב"ה עונה לו... (עיין פרק ע"ג בתהילים... אסף מציג את השאלות שלו... ואז "עד אבא אל מקדשי קל אבינה לאחריתם... כשהוא הגיע לביהמ"ק הוא שאל את הרבש"ע והוא קיבל תשובה...)

עוד דוגמא: רק לשבר את האוזן: כשאני מגיע להתפלל שחרית בבית הכנסת... במילים אחרות: אני מגיע להגיד לקב"ה בוקר טוב מה נשמע... אבל תכל"ס... אני אומר את זה מתוך טקסט קבוע!!! וגם כשהקב"ה עונה לי זה לא בצורה ישירה... זה נקרא שבית המקדש נחרב.... כי... כי... כי בבית ראשון אתה יודע איך זה היה נראה??? הלויים היו עולים לדוכן... והם לא היו יודעים מה הם הולכים להגיד בעוד דקה... (כן... רק בבית שני היה שיר של יום מסודר ביום ראשון אומרים כך וביום שני אומרים כך... אבל בבית ראשון הכל היה נעשה ברוח הקודש... כל פרק בתהילים שמתחיל ב"למנצח" המשמעות היא שהוא נאמר ע"י הלויים בניצוח על הקרבן) הם היו נעמדים בדוכן... ו... ו... ויהי כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'... הם היו פותחים את פיהם ברוח הקודש וכל העם מקשיבים בסקרנות... מה היום הקב"ה רוצה לומר לנו דרך שירת הלויים... **במילים אחרות:** אני הגעתי לפה לבית המקדש... אמרתי בוקר טוב לרבש"ע... מה נשמע... ועכשיו הקב"ה עונה לי תשובה ע"י הלויים... וכל פעם הוא עונה משהו אחר... אתה קולט??

היום הטקסט מתוכנן מראש!!! יש לנו מטבע ברכות! יש לנו מטבע ברכות מה אנחנו אומרים... מתי מתחילים את התפילה ומתי גומרים... אבל בזמן שכלל ישראל היו במצב המתוקן שלהם... הקב"ה היה **מדבר** בבית המקדש!!! יהודי היה חוזר הבייתה ומספר לאשתו מה הקב"ה אמר לי הבוקר... מה הלויים שוררו היום ברוח הקודש... מה התחדש **היום** בלשכת הגזית... איזה דף גמ' חדש נוסף לש"ס ביממה האחרונה...

כל דבר היה פרה ורבה... התורה היתה פרה ורבה כל הזמן... כל כמה ימים יוצאים חידושים מלשכת הגזית מה רצון ה'... (כמובן לא בתורה שבכתב שהיא לא תהא מוחלפת רק בי"ג מידות) הנבואות היו מתעדכנות כל יום מחדש... היית יכול להתעדכן כל יום מחדש מה הקב"ה היום רוצה ממני... ומה אתמול ומה מחר... **וכמובן!!!!! במקביל!!!!!** אם יש כזה קשר מוחשי וקרוב בבית המקדש... אוטומטית יש לזה גם מחיר. שיענקלה לפעמים מגיע לבית של ה' זחוח מרגיש מידי היימיש ומתחיל להתחצף... כן... הלהכעיס הוא גם סוג מסוים של קשר עין... קשר ממקום שלילי...

יענקלה לא עמד בקשר העוצמתי הזה!! הוא ניצל אותו למקום שלילי ולכן התרחקנו והתרחקנו... וכעת אנחנו הרבה יותר רכים... יותר עדינים.. הרבה פחות מכעיסים... אבל לא בגלל שאנחנו יותר צדיקים אלא בגלל שאנחנו הרבה יותר מסכנים!! ילד יתום לא מתחצף לאבא...

לא נותר לנו אלא לשבת על הקרקע ולמרר בבכי: **"זכור ה' מה היה לנו.. יתומים היינו ואין אב... למה לנצח תשכחנו תעזבנו לאורך ימים... השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם"!!** מבטיחים אנו שניקח את הקשר הזה רק למקום החיובי!!! ועד!!! עד שזה קורה... נקודת המבחן שלנו זה בתוך הבית שלנו... בזירה האישית של כל אחד מאיתנו!!! בחור ישיבה מול ההורים שלו... ובזוגיות אחד מול השני... כן... לפעמים אנחנו קמים עם מצב רוח קרבי ורוצים להקניט... אבל תחשוב בחור יקר: אם היית יתום... לא היית מקניט... לא היית מעצבן... אז בבקשה.. אל תשתמש במתנה שיש לך לשלילה... זכית בשני הורים בריאים- רק בשביל לכבד אותם ולא בשביל לבדוק את עצביהם!!! ולחילופין: זוג נשוי... אם הייתם כעת רווקים הרי הייתם מתפללים לזכות לשידוך ומבטיחים לעצמכם שרק כבוד והערכה ישררו בבית הזה... אז מה... בגלל ששכחנו שהנס הזה קרה... לכן צריך להשתמש עם המתנה הזו למקום שלילי... זו נקודה למחשבה.. במילה אחת... ודו"ק ואכמ"ל...

אל תבכה יענקי... אבא עוד ישוב ויפקוד גפן זאת... עוד אבנך ונבנית...

בתקופה האחרונה יענקי מסתובב מאושר כולו... כבר למעלה משבוע ימים שהוא לבוש חגיגי והוא מרוגש... לא... זה לא בר מצוה... וגם אין איזה אח או אחות שמתחתנים ברקע... לא!!! הפעם יש משהו מאוד מרגש!!! זה נטיעה של שמחה!!! כן... השנה אבא החליט שזהו... הגיע הזמן שגם לנו יהיה נטיעה משלנו... כדי שבעוד שלוש שנים גם לנו יהיה שנה שלימה של כרם רבעי להעלות לירושלים לאכול בשמחה... וחוץ מזה אבא באופן כללי רוצה להגדיל ולנפח את החשבון בנק של מעשר שני... **תבין:** המשפחה שלנו מתפרנסים בעיקר מלולי תרנגולים ויערות עצים שיש בהם שובכי קינים... הדברים האלו הם בהחלט פרנסה טובה... אבל עדיין!! זה לא עוזר לנו לתכנית חסכון של מעשר שני... סו"ס מעות מעשר שני אפשר להפריש רק מגידולי קרקע... ממילא כמה שב"ה יש פרנסה בריווח אבל הקופה של מעשר שני שלנו די דלילה...

אז השנה אבא החליט לעשות מעשה... אבא החליט להתחיל להשקיע בשדה אחוזה שלנו שמאחורי הבית שמחכה לתשומת לב... ולנטוע בה כרם מכובד ומשמעותי... שבעוד שלוש שנים יהיה לנו שנה רביעית שלימה של רבעי בירושלים... ומכאן ואילך נזכה להפריש משם מעשר שני שיש בו ממש... **אבא הסביר ליענקי:** שאבא שבשמים אוהב לראות אותנו בירושלים... כן... אבא שבשמים מאוד אוהב להזמין את הבנים שלו לבית שלו... הוא רוצה לראות אותנו אוכלים מפריו ושבעים מטובו ונהנים יחד איתו... ו... וה' היה רוצה לראות אותנו **טיפה יותר...** לכן החלטנו לנטוע כרם גדול... כדי להגדיל את הקופה של מעשר שני... ואז נוכל ללכת יותר פעמים לירושלים ולהיות שם יותר הרבה זמן עם אבא שבשמים... אבא סיים בעיניים נוצצות ואמר ליענקי בסוד: יענקי שלי... אתה כבר בן שבע... ובעוד כמה שנים יהיה לך בר מצוה ואני רוצה לשלוח אותך ללמוד תורה בירושלים כדי שתהיה קרוב לה' וכדי שתהיה הנציג שלנו בירושלים לעדכן אותנו בכל חידוש דין טרי ועדכני שיצא מלשכת הגזית... אז אתה רואה יענקי??? כעת עכשיו אני נוטע כרם בשבילך!!! בשביל שיהיה לנו לתת לך דמי כיס מיוחדים שאפשר לאכול אותם רק בירושלים... דמעה של התרגשות נקווה בעיניו של יענקי...

אז הנה... בימים אלו זה קורה!!! בימים אלו אבא וכולנו איתו נוטעים שורות של כרמים... איזה שמחה...

כבר שבוע ימים שבמשפחה שלנו יש חג לכל דבר... רק שתבין: לו יצוייר שעכשיו תהיה מלחמת הרשות אבא פטור מלצאת בעורכי המלחמה... כי הוא בכלל "מי שנטע כרם ולא חיללו ילך וישוב לביתו..." כן... כל יום אבא והילדים יוצאים לשדה ו... ועוסקים בעבודת הכרם בראשיתו....

---**ותכל"ס... כעת זו העונה!!!! כעת זה סמש התאריך האחרון- עד ט"ז באב... אתה בטח יודע למה...**

כי ר"ה לנטיעה **זה א' בתשרי...** ולגבי ערלה קיי"ל ששלושים יום בשנה חשוב שנה... וצריך חוץ מזה עוד שבועיים לקליטה... ממילא אם אנחנו רוצים להרוויח שנה... אנחנו צריכים לנטוע לכל המאוחר בט"ו באב... ואז יש לנו שבועיים של קליטה באדמה... ועוד חודש תמים בתוך השנה הזו... והנה... עלתה לנו שנה- שנת ג' אלפים תש"פ... ואז מגיעה שנה תמימה שנת גתשפ"א!! שהיא השנה השניה לערלה... ואז מגיעה שנת גתשפ"ב שהיא במקרה או יותר נכון ממש לא במקרה שנת השמיטה... והיא השנה השלישית... ואז מגיעה ר"ה של שנת ג' אלפים תשפ"ג, ואז שוב מחכים עד ט"ו בשבט.. כי זה כבר לא נטיעה אלא אילן... ור"ה לאילן זה ט"ו בשבט... ואז!!! בט"ו בשבט של גתשפ"ג... אז יוצאים לדרך!!!! וכבר באותו קיץ נוכל להתחיל לעלות לירושלים... יענקי סופר שוב ושוב את השנים... היום אני בן שבע... ובשנת גתשפ"ג בחודש אב אני כבר אהיה בן אחד עשרה!!! ואז... סו"ס נזכה לעלות לירושלים... השמחה כ"כ גדולה...

אמא עוקבת בשביעות רצון אחרי יענקי ומספרת לאבא... הוי... הכרם הזה עושה כ"כ טוב ליענקי... הוא פורק על הכרם הזה את כל האהבה והרגש שלו לבית המקדש... מידי בוקר הוא מגיע ומלטף את הזמורות הרכים ובודק אם הכל בסדר... משקה... עודר... מתרפק עליהם... כל פעם שיענקי טיפה עצוב או עצבני... הוא מיד יוצא והולך לנטיעה... וזה מרגיע אותו... הוא נזכר בבית המקדש וזה עושה לו טוב... הוא יודע שכל יום נוסף שהנטיעה צומחת וגדלה אנחנו הולכים ומתקרבים לירושלים... יפה נוף משוש כל הארץ.... והזמן עשה את שלו... הנטיעה גדלה... וגם יענקי גדל והתפתח יחד איתה... וההשתוקקות והגעגועים שלו לבית המקדש רק גדלו התעצמו יחד איתה... **ומה אתה חושב...** הוא כבר הספיק מאז ללכת כמה וכמה פעמים לבית המקדש עם חברים... עם משפחות כאלו שכבר יש להם פרדס גדול תאנים או רימונים... הוא עלה איתם לבית המקדש לביכורים... ושם בבית המקדש... יענקי הלך לפינה וגילה לה' בשקט בשקט ש... שאתה יודע ה'?? אנחנו כעת עושים לך הפתעה... נטענו לך במיוחד כרם... וכשיעברו השלוש שנים של הערלה... אנחנו נבא לפה ונשמח יחד איתך... ה'... אני כבר כ"כ מחכה לזה...

---ויענקי ממשיך להשקות את הכרם ולהשקיע בה את כל הנשמה... יענקי כבר לומד הרבה תורה... כשהוא מגיע לכרם הוא מפזם: "אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו..." (ישעיה ה') אמנם יש שמועות לא טובות על הכרם הזה... יש שמועות ש"ויקו לעשות ענבים ויעש באושים..." אבל אנחנו בעזה"ש נעשה נחת לאבא שבשמים ואנחנו נמשיך להיות נאמנים אליו... אבל כנראה ש... שהמשך הפסוקים התקיימו לדאבון לב...

ויום אחד מר ונמהר... הגיעה בשורה איומה ונוראה... ש... שבית המקדש נ... נ... נחרב... השמועה עברה כאש בשדה קוצים... ויענקי רץ לכרם ופרץ בבכי תמרורים... בכה ובכה מאין הפוגות... לילה שלם הוא ישב והישקה את הנטיעה בדמעות שליש ולא יכל להירגע... כי כרם ה' צבקות בית ישראל... מה קרה לך כרם ה'?? מה אירע לך?? יענקי לפתע הרגיש כ"כ מוחשי את הפסוק: גפן ממצרים תסיע... פינית לפניה ותשרש שרשיה.. כסו הרים צילה... ולפתע: יכרסמנה חזיר מיער וזיז שדי ירענה... יענקי נשא עיניו השמיימה בזעקה: **"אלוקים צבקות הבט משמים וראה ופקוד גפן זאת... וכנה אשר נטעה ימינך ועל בן אמצתה לך, שרופה באש כסוחה מגערת פניך יאבדו, תהי ידך על איש ימינך ועל בן אדם אמצת לך, ולא נסוג ממך תחיינו ובשמך נקרא, ה' אלוקים צבקות השיבנו, האר פניך ונושעה...**

יענקי הקטן גדל... הכרם אולי גם גדלה... אבל היא איבדה את כל הטעם שלה... ניטל טעם הפירות... איזה טעם יש לענבים כשהם לא עולים לגבוה... **אבל תירוש אומללה גפן נאנחו כל שמחי לב, שבת משוש תופים חדל שאון עליזים שבת משוש כינור, בשיר לא ישתו יין ייסר שכר לשותיו, ערבה כל שמחה, גלה משוש הארץ...**

מצטרפים אנו לדמעותיו של יענקי... וממתינים יחד איתו לסיום הנבואה: **והיה ביום ההוא יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה, ואספו אסיפה אסיר על בור וסוגרו על מסגר** (בידוד... סגר... סגר חלקי... סגר מלא) ומרוב ימים יפקדו..." ואז!!! **"וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבקות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד..."** יענקי אל תבכה... זהו!!! ירמיהו מבטיח לנו שבמהרה ממש: עוד אבנך ונבנית בתולת ישראל, עוד תעדי תופייך ויצאת במחול משחקים, **עוד תטעי כרמים בהר שומרון נטעו נוטעים וחללו,** כי יש יום קראו נוצרים בהר אפרים קומו ונעלה ציון (ביכורים ומעשר שני) אל ה' אלוקינו, במהרה.

ומלאה הארץ דעה את ה' כ... כ...

כמסכות לפרצופים מזכסים!!!!

עד לפני שנה אף אחד בעולם לא ידע את השם עצם הזה שקוראים לו "קורונה"!!! אין... אין כזה דבר... מה זה בכלל... ולא עברה שנה!!!! (איזה שנה... תוך תקופה הרבה יותר קצרה...) אין אבן בעולם שלא זזה ולא מסתובבת סביב השם עצם הזה שמנהל את כל העולם ומסובב את כככל העולם סביבו...

באותה מידה בדיוק!!! יש אישיות אחת שקיימת איתנו כעת בעולם... זה המשיח!!! וכעת אף אחד מאיתנו לא מכיר בו... לא מכיר אותו... לא סופר אותו... מבחינתו הוא לא חלק מהנוף... ותחשוב שבאותה מהירות שהקורונה התגלתה והתפשטה וקבעה עובדות בשטח...

באותה מידה יום אחד יופיע המשיח!!! ותוך שעות ספורות הוא יקבע עובדות בשטח וישנה את כל העולם-- - אבל לטובה...

וזה יקרה מהר!!! עוד יותר מהר מהקורונה!!!!

אתה קולט את זה??? **כעת כבר יש לנו מקדמה...** עד היום כשדברנו על איזה משיח שפתאום יופיע ביום אחד בהיר וישנה את כל העולם... זה נשאר לי אי שם בשירים של אוצרות יהודים... משהו בלתי נתפס... העולם שלנו הצטייר בעיניים שלי מידי מקובע ומידי יציב בשביל להכיל אפשרות של מהפכה כזו שנעשית בימים ספורים... אבל כעת?? כעת הקורונה הוכיחה לנו איך שדברים יכולים להשתנות באפס זמן... איך שהעולם כולו יכול לשנות צורה וללבוש צורה בין רגע... כל מה שנותר לנו זה לקחת את הפחד ואת האי ודאות שיש לנו מהקורונה... ולקחת את זה ל**"פחדו אל ה' ואל טובו"!!!** כן... יש היום חוסר ודאות... אתה לא יודע מה ילד יום... האם יהיה סגר או לא יהיה... ומה יהיה הסוף...

קח את האי ודאות הזו ואת הפחד הזה אל ה' ואל טובו... בא נחליט ש... לך תדע... אולי המשיח מגיע מחר... כן.. מחר... וכל האי ודאות הזו תהפוך לאינסוף טוב וחסד ללא הודעה מוקדמת...

אה... מה נעשה ש-לחכות למשיח זה כבר נדוש... כבר הרבה זמן אנחנו אומרים שהמשיח יכול להגיע כל יום... אז עוד פעם נגיד את זה?? **אבל לא!!! הפעם זה שונה!!** עד עכשיו רק **אמרתי** את זה... עכשיו אני כבר מבין את זה הרבה יותר... יש לי כבר תקדים... היום כשאני אומר שהמשיח יכול להגיע היום... אני רואה לנגד עיני תרחיש מוכר שעבר עלינו השנה... שפתאום כל העסק מתהפך... פתאום הכל משתבש אבל לא לרעה... אלא לשם שינוי לטובה!!!!

לפעמים כשאני הולך היום ברחוב ואני פתאום רואה שכککککולם עם מסכות... לרגע מסוים אני צובט את עצמי ומשפשף את העיניים.. רגע... אני חולם?? לפני כמה חודשים רק רופאי שיניים היו עם המסכות האלו והיום כککולם עם זה... אין יוצא מן הכלל!!!

אז תחשוב שעל אותו משקל: כיום לפעמים אני מוצא את עצמי הולך ברחוב חילוני ואני החרדי היחיד!! אז תחשוב שעוד כמה שבועות ספורים.. פתאום מלאה הארץ דעה את ה'... וککککולם יהיו חובשי כיפות וציצית ויראי שמים וידע ککککל פעול כי אתה פעלתו ויבין ککל יצור כי אתה יצרתו.. אתה מאמין שזה יכול לקרות תוך כמה שבועות??? אתה מאמין?? עד היום היה לי מאוד קשה לעכל כזה דבר... אבל עכשיו עם המסכות... זה כבר ממש מוחשי לי... כמו שתוך כמה שבועות כולנו נהיינו רופאים מנתחים...ככה תוך כמה שבועות כולם יהיו יראי ה' וחושבי שמו... כמו שתוך כמה שבועות הכל נסגר... הכל נגעל... הכל הושבת...

ככה תוך ימים ספורים הכל יפתח... שערי שמים יפתחו... ואבא שבשמים ירעיף עלינו מלא חפניים אהבה וחמלה...בשצף קצף הסתרתי פני רגע ממך!!! רגע!!! כל האלפיים שנה האלו הם רגע אצל הקב"ה... אז תחשוב איזה טובה מחכה לנו... ופחדו אל ה' ואל טובו!!! קח את הפחדים שהיו לנו בתקופות האחרונות... ותתרגם אותם לפחד אל טוב ה'... כן... אותו חוסר ודאות... אותו גורם מפתיע ששינה לנו את כל החיים... בעזה"ש בקרוב הקב"ה יפתיע אותנו בישועה ורחמים וגאולה העתידה....

עולו ואתכנישו להילולא דאהרן הכהן...

שנה שעברה בר"ח אב נסעתי להתפלל במירון... אני מגיע לגג של הציון ואני שומע מוזיקה... שירים... שמחה גדולה... נתקפתי בקנאות של קדושה.. מה זה צריך להיות??? ראש חודש אב!!! תשעת הימים מתחילים היום... מהיום לא מכבסים ולא מתקלחים ואתם חוגגים עם מוזיקה???

התקרבתי להמון החוגג ושאלתי אותם: ולשמחה מה זו עושה???

תנחש מה ענו לי?? הילולא של... של... של מי?? של אהרן הכהן!!!

נאלמתי דום... תקשיב: יארצייט של אהרן הכהן... כתוב בפירוש בתורה.. אמנם כשאהרן הכהן נפטר ויבכו אותו כל בית ישראל... אבל בדור שלנו המנהג הוא לעשות "הילולא"!!! והם חוגגים את ההילולא של אהרן הכהן... אז לא יודע... אני לא נכנס כעת להלכה האם מותר או אסור... (תלוי גם באשכנזים או ספרדים) אבל חשבתי לעצמי... שאם באמת היינו חוגגים מידי שנה את ההילולא של אהרן הכהן והיינו מתאספים יחד ומחליטים בשירה ובזמרה שאנחנו מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה... אם ככה היינו עושים... היינו באמת יכולים לרקוד ולשמוח בתשעת הימים... כי בית המקדש לא היה נחרב!!! למה בית המקדש נחרב?? כי לא מספיק רקדנו בהילולא של אהרן הכהן.. לא מספיק הרגשנו שאנחנו מתלמידיו של אהרן אוהב את הבריות... ואז בגלל השנאת חינם שהיה בינינו נחרב בית המקדש...

תרשה לי לפתוח את הנושא: כידוע לאהרן הכהן היו כביכול שני תפקידים שונים: מצד אחד הוא היה כהן גדול!! עמוד ה"עבודה", ומאידך... במקביל היתה לו גם הנהגה כזו של "אוהב ורודף שלום אוהב את הבריות..." **יש לי שאלה תמימה:** האם יש קשר בין שני התפקידים?? או... או שזה משהו כזה מהצד...?? אה... מה נראה לך?? **ברור יש קשר!!!! ועוד איך יש קשר!!!**

נו... אז באמת מה הקשר בין "עבודת הקרבנות" ל"אוהב את הבריות???

אז תקשיב טוב טוב: זה מאוד חשוב:

שנאת חינם מתחלקת לשני חלקים!!!! יש את השנאת חינם שהיא מהעבירות ש**בין אדם ל ח ב י ר ו...** יש רשימה ארוכה של מצוות שבין אדם לחבירו ואחד מהם זה "לא תשנא את אחיך בלבבך..." וזה אסור וזה לא בסדר בדיוק כמו כל שאר העבירות שבין אדם לחבירו...

מה שבטוח **לא על זה** נחרב בית המקדש!!! לא ידוע לנו שלאו ד"לא תשנא" יותר חמור מ"לא תיקום ולא תיטור ולא תגזול ולא תעשוק.."

בית המקדש לא נחרב על לאו נקודתי בבין אדם לחבירו!!! אל תשכח שסו"ס בית המקדש זה בית של ה'... זה בית שכל עניינו ומהותו הוא בין אדם **למקום!!** וממילא אין שום סיבה והיגיון שבית שמייצג את בין אדם **למקום...** יחרב על עבירות שבין אדם **לחבירו.** זה לא הגיוני ולא קשור...

רק מה כן??? יש בשנאת חינם עוד חלק נוסף!! וזה כבר חלק של בין אדם **למקום!!!** מה הכוונה?? כששני אחים רבים... ומורטים אחד את השני... טוב... תהנו לכם... זה עניין שלכם... אמנם זה לא בסדר... אבל כשתסיימו לריב תזכרו לעדכן אותנו מי ניצח... **אבל!!!!! ההההלו...** אחים יקרים: אל תשכחו.. יש פה אבא משותף לשניכם... שבשבת הקרובה הוא רוצה אתכם ליד שלחן שבת... ואם אתם תהיו מסוכסכים... למי נהרס שולחן שבת?? **לאבא שלכם!!!!** מי הכי קרוע וסובל מהמריבה שלכם? **אבא!!!!**

זה מגיע לו?? תעשו מאמץ עליון להסתדר **בשביל אבא! ולו למענו!!!**

זה הנושא!!! זו השנאת חינם **שעליה** נחרב בית המקדש...

זה שאנחנו לא מסתדרים אחד עם השני... נו... זה נורמלי... כמו שיש לנו מה להתקדם בלימוד התורה ובדקדוק ההלכה... ככה יש לנו מה להתקדם במידות ובצרות עין ובפרגון ובהכלה של השני... ההתמודדות שלנו בשנאת חינם נורמלי כמו כל דבר בעבודת ה' שלא סיימנו איתו...

אבל ההההלו... כשאנחנו רבים... מי בוכה??? למי מתפרק הבית??

לאבא שבשמים!!! למה אתם לא חושבים עליו? למה אתם לא מתאמצים למענו?? למה אתם לא מבינים שכשאתם רבים אתם מענישים בראש הרשימה את האבא המשותף שלכם?? איך אתה לא מבין שכשאתה מבזה את אחיך... מי שהכי נעלב פה זה האבא?? **למענו!!!** למען אבא תתאמץ לאהוב את אחיך... **על זה!!! על זה נחרב בית המקדש!!!**

על שנאת חינם של בין אדם **למקום!!** לא של בין אדם **לחבירו!!!!**

לכולנו תקוע בראש שבימים האלו צריך להתחזק במצוות של בין אדם **לחבירו...** (למה לא... תמיד טוב...) **אבל זה לא מדויק!!!** אדרבה... צריך להתחזק במצוות שבין אדם **למקום!!** תתחיל לחשוב על אבא שבשמים ומהמקום הזה תתחיל להתייחס בכבוד ובאהבה לילדים שלו...

תדע לך: שברגע שהבנתי את זה... זה עשה לי סדר מדהים בראש!!

כי תכל'ס... אנחנו הרי לא מסתדרים... ואי אפשר לבא אלינו בטענות... כי יש בינינו תהומות של מנטליות... יש בינינו המון חילוקי דעות... ובשביל לאהוב יהודי צריך להיות בעל מידות מאוד מאוד גדול... **ומי אמר שאני אוחז שם??** מי אמר שכבר היום אני אוחז בכזו מדרגה במידות... אני הרי בקושי מצליח להתגבר על הכעס שלי... אז שבדיוק אותך אני צריך לאהוב שכל פעם שאני רואה את ההתנהלות הכ"כ שונה שלך... אתה מעלה לי הפיוזים ?!? מי אמר שאני מסוגל לאהוב אותך???

מה התשובה?? **לא!!! זה לא שייך למידות!!!** זה לא שייך לבין אדם **לחבירו!!** זה שייך לבין אדם **למקום!!!** אף אחד לא ביקש ממך לאהוב את חבר שלך... תאהב את אבא שבשמים... ומהמקום הזה תהיה אכפתי ותדאג למעמד והכבוד של הבן שלו... סו"ס אני מגיע כל בוקר לתפילה.. ואני מרים צלצול לאבא שבשמים... והוא יתברך לא מסוגל לשמוע רע על הילדים שלו... ואם אתה אחד כזה שחושב רע ומדבר רע על הילדים שלו... אל תתפלא שהקב"ה יסנן אותך וישים את המספר שלך ברשימת דחיה... כי לא נעים לו לשמוע אותך... השיחות שלך לא עושות לו טוב... אתה לא מבין את זה???? כמו שאני לא אוהב שמתקשרים אלי כל מיני טרדנים שמציקים לי... ככה הקב"ה לא רוצה לשמוע אותך כי אתה מציק לו... מה פה לא מובן?? וממילא!!! לא צריך להיות צדיק גדול ובעל מידות מופלג... צריך לעשות את השיקול הדיפלומטי המינימלי... אם אני רוצה קשרים עם בורא עולם ושהוא יענה לי ולא יסנן אותי... אני צריך לאהוב את הבנים שלו ולדבר עליהם דברים טובים... זה גדלות??

זה לא גדלות!!! זה פשוט שיקול של אדם שמעוניין לשמור על קשרים טובים עם הבוס!!! זה שנאת חינם ששייכת נטו לבין אדם למקום!! **למענו!!! למענו יתברך- תאהב את הבנים שלו!!** תחשוב

עליו!!! עזוב אותי... אני מעצבן אותך... הנוכחות שלי מפוצצת אותך. אבל יש לי אבא שאוהב אותי... והוא לא מוכן לשמוע עלי דברים רעים.. תעשה משהו..

אהרן הכהן ידע... אם אני רוצה להיכנס לקודש הקדשים והקב"ה יקבל אותי במאור פנים ויתרצה לעבודתי.. אני מוכרח לאהוב את הבנים שלו!! אני מוכרח לדרוף שלום ולאהוב שלום... כי הרחמן הוא יברך את עמו בשלום... אני מוכרח לאהוב את מה שהקב"ה אוהב... אחרת העבודה שלי לא תתקבל לרצון!!! כן... יש קשר הדוק בין "עבודת ה'" לאוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות... זה הולך ביחד... אי אפשר לעבוד את ה' ולשנא את הבנים שלו... השיחה נדחית!!!!!

שים לב: אחי יוסף שנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום... וכתוצאה מזה הם מכרו אותו וקרה מה שקרה... עברו שתים עשרה שנים והיה רעב בארץ יעקב אבינו שולח אותם למצרים לשבור לחם... ואז מה כתוב ברש"י??

"**שהיו מתחרטים במכירתו** ונתנו ליבם להתנהג עמו באחווה ולפדותו בכל ממון שיפסקו עליהם..." כתוב כאן שאחי יוסף **חזרו בהם מהמכירה!!**

והשאלה נשאלת: במה הם חזרו בהם?? הרי לא ידוע לנו שהדעה שלהם השתנתה... אתה מבין לבד שאם היה שנאה בין האחים ליוסף זה היה ויכוח בדברים העומדים ברומו של עולם... ולא ידוע לנו שמישהו פה חזר בו... יהודה לא הפסיק להיות יהודה... ויוסף לא הפסיק להיות יוסף... עץ אפרים ועץ יהודה נשארו וישארו עד ביאת גואל שתי עצים שרק בביאת גואל הם יהיו לאחדים... (כמבואר ביחזקאל ל"ז) אם ככה: מה קרה פתאום שהאחים התחרטו במכירתו... מה השתנה פתאום???

התשובה היא ברורה: כשאחי יוסף שנאו אותו... היה פה ויכוח ושנאה בין אחים!!! כשיש מריבה בין אחים... יתכן שיש פה חסרון בבין אדם לחבירו... ויש מה לתקן בזה.. אבל בסיידר... זה עדיין משהו נקודתי..

דא עקא!!!! שברגע שהם מכרו את יוסף... פתאום מישהו חדש נכנס לתמונה... **אבא!!!!! אבא שבור ורצוץ... כי ארד אל בני אבל שאולה.. פתאום אבא נכנס לתמונה...** אוי אוי אוי... זו כבר סוגיה חדשה לגמרי!!! זה כבר מפה חדשה לגמרי!! עד היום היה פה משהו נקודתי בבין אדם לחבירו... שנאת אחים או אהבת אחים.. אבל ברגע שאבא בתמונה... כל המפה משתנה... **זו!!! זו התפנית** ושינוי התפיסה שקרתה אצל אחי יוסף לאחר מכירתו!!! על זה הם התחרטו!!!!

לא!! בחילוקי דעות לא חל שינוי!!! כל השינוי בתפיסה היה: שעד המכירה היה לנו ויכוח עם יוסף!!! היה לנו שנאה מול יוסף.. אבל ברגע שהוא נמכר **והתברר שאבא ?!? אבא בתמונה...** מכאן ואילך: כי איך אעלה אל **אבי** והנער איננו איתי... **על זה אנחנו מתחרטים!! היינו צריכים להתנהג איתו באחווה-- ולו בשביל אבא!!!**

עם השנאת חינם מול יוסף... נו... אפשר להתווכח... לא בטוח שזה בחינם... יש פה ויכוח... יש פה בהחלט על מה להתווכח...

אבל השנאת חינם שהורידה את אבא אבל שאולה... על זה אנחנו מתחרטים!! זה לא שווה בנזק המלך... זה כבר לחינם...

ובאמת אם תשים לב: איך הסיפור נגמר??? בנימין... "גונב" את הגביע!!! כל השבטים כועסים עליו מאוד... חז"ל אומרים שהם סנטו בו... גנב בן גנב... עקרונית 'מגיע לו..' (כביכול) אם הוא גנב אז שימכר בגנבתו...

אבל לא!!! לכולם ברור כעת כשמש בצהרים שלמרות שבנימין "עשה" מעשה ש"לא יעשה"... כולנו עכשיו חוזרים למצרים נחושים ודרוכים לקראת קרב מר לפדות אותו בכל מחיר... למה?? כי "מגיע לו"?? לא!!! "לא מגיע לו" (כביכול כמובן...) אז למה אנחנו נחושים להציל אותו?? **כי אבא!!!! בשביל אבא!!!** זו הנקודה!!! כאן!! ברגישות הזו הם תקנו על עוון מכירת יוסף... וכאן יוסף התוודע אליהם... יוסף לא ציפה מהם שהם יצילו את בנימין ה"גנב" (כביכול)!! הוא כן ציפה מהם שיחשבו על אבא!!!!!!

לריב עם יוסף... לשנא את יוסף... זה אולי חטא... זה אולי לא טוב... אבל זה עדיין לא העוון העיקרי של מכירת יוסף... רק מה העוון העיקרי?? כי איך אעלה אל אבי... איך לא חשבנו על אבא... זו הנקודה של שנאת חינם שעליה נחרב בית המקדש!!! ואת זה אנחנו צריכים לקלוט!!!

ושוב: כמדומני שהקושי שלנו להתגבר על שנאת חינם נובע מהטעות הזו! אנחנו חושבים שנדרש מאיתנו לאהוב אחד את השני בכל מחיר... וזה כמעט בלתי אפשרי!!! איך אני יכול להציל את בנימין כשאני מצידי בטוח שהוא "גנב"?? למה שאני אציל אותו?? מבחינתי לא מגיע לו...

בינינו... כמה "בנימין" כאלו מסתובבים בינינו... כמה יהודים יש שאני עצבני על ההתנהלות שלהם... ואם תגיד לי לאהוב אותם... אני אתרומם מלא קומתי בעצבים ואני אגיד לך... סליחה... הם טועים... הם חוצפנים... הם גנבים... לא רוצה לאהוב אותם... אז זהו שלא!!!! לא בקשתי ממך לאהוב אותם... ואתה יודע מה... גם לא בטוח שאתה צריך לדון אותם לכף זכות... אחי יוסף לא ניסו לדון את בנימין לכף זכות...

רק מה?? דבר אחד הם ידעו!!!! לבנימין מחכה מיטה בבית של יעקב אבינו ואנחנו לא יכולים להשאיר את המיטה הזו מיותמת... נקודה!!! הילד הזה חייב לחזור לאבא שלו בריא ושלם!!! נקודה!!! זה הנושא!!

להבין שיהודי הוא בן של הקב"ה... בין אם זה מתאים לך ובין אם לא... ואבא שבשמים חפץ בו ואוהב אותו... בין אם זה מתאים לך או לא...

ואני מחפה עליו ואוהב אותו ודואג לו כי אני יודע שזה חשוב לאבא... יום יבא וגם נעבוד על המידות... אני חושב שלעבוד על המידות זה כבר עבודה של ספירת העומר!! שם זה היה יותר ממקום של "נהגו כבוד זה בזה..." אבל כעת בחורבן בית המקדש... צריך להתמקד בבין אדם למקום!!! אבא שבשמים: אני מבטיח לך לשמור על הכבוד של הילדים שלך... אני יודע שזה חשוב לך... אני יותר לא אריב עם יענקי בשלחן שבת... אני יותר לא אעכיר לך את ארוחת ערב המשותפת... מבטיח...

שנה ג' גליון 134

תוספת שבת

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם פרשת דברים

ירושלים:	7:06	מוקדם: 6:56
בני ברק:	7:21	מוקדם: 7:11
מודיעין עילית:	7:16	מוקדם: 7:06

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

תוספת שבת ומנחה בערש"ק בהלכה ואגדה עם כל מקורותיהם הידעת?!

דעת כל הפוסקים שבזמן המינימלי של המצוה דאורייתא של תוספת שבת וימים טובים יש לסיים תפילת המנחה! ולכתחילה לא מספיק שפורש ממלאכה או שמקבל שבת בלבו, ויש לכאו"א לקבל עליו בפה "מצוות תוספת שבת" (ועדיף ע"י מזמור שיר ליום השבת) ולא ימתין לקבלת שבת של הציבור שמתאחרת אלא מיד שיגמור שמונה עשרה צריך שיקבל על עצמו קדושת השבת, כדי לזכות לקיים מצוה חשובה זו (וכן נוהגים מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל) וכל הפוסקים. שאף דייקו כן מהאורחות חיים לרא"ש. ושיעור זמן זה לכתחילה לדעת המשנה ברורה הוא 20 דק' לפני השקיעה ולדעת מרן הגריש"א וכל הפוסקים הוא לכה"פ 5 דק' לפני השקיעה, לדעת מרן הגר"נ קרליץ הוא 10 דק' לפני השקיעה, ולדעת מרן הגרי"ש אלישיב הוא לפחות 5 דק' לפני השקיעה! וכן מרן הגר"ש ואזנר זצוק"ל תמה על אותם המתפללים מנחה לאחר שקיעה ואומר שהם **הפסידו מצוות תוספת שבת!** ומוסיף שראוי להוסיף יותר לפני השקיעה מאחר ויש הרבה טעויות בלוחות, וודאי שא"א לסמוך לקולא על שיטת רבינו תם

ובפרט בצפת טבריה ביתר, ובשכונות ירושלים) הר נוף, רמות, רמת שלמה, נוה יעקב ועיר העתיקה (שרוב השנה ההרים מכסים את השמש 10 דק' לפני השקיעה המופיעה בלוחות ודעת כל הפוסקים שלעניני דאורייתא יש להזהר בזה ובודאי שאסור לעשות מלאכות בזמן זה, ויש לקבל שבת לפני זמן זה !!! וא"כ במקומות אלו צריך לגמור מנחה בערש"ק לכה"פ רבע שעה לפני השקיעה!!! **ובפרט לדעת מרן הגרש"ז אוירבך זצ"ל שהורה שמאחר וזה ספק גדול מאד יש לחשוש לזה גם לעניני דרבנן!!!.** ואכן משום כך תיקנו את מנהג ירושלים להדליק נרות 40 דק' לפני השקיעה כדי שיספיקו להתפלל מנחה ולגמור קבלת שבת לפני השקיעה! ולפי"ז גם לגברים יש להמנע ממלאכות ארבעים דק' לפני השקיעה ויש במנהג זה עוד הרבה טעמים חשובים עפ"י נגלה ונסתר.

ובפרט שראוי לחשוש לדברי השל"ה בסידורו שמובא בערוך השולחן (רמ"ב, ה') **"שהאומר מזמור שיר ליום השבת לאחר שקיעה גורם לסכנה רבה"!!** וכן כתב הבן איש חי בשם המקובלים דעיקר תוספת שבת זה לומר בואי כלה לפני שקיעה וא"כ לדבריהם לא מספיק הפרישה ממלאכה לבד! וא"כ ראוי ונכון להקדים את תפילת המנחה בבתי הכנסיות לפני שבת, ושיספיקו קבלת שבת לפני השקיעה, ולכה"פ שיוכלו לקבל שבת לאחר מנחה, **וכבר המשנ"ב והערוך השולחן כתבו שיש להקדים ולגמור קבלת שבת לפני השקיעה, ושעי"ז ימנע חילול שבת מרבים מאנשי העיר!!! וכותב עליו הערוך השולחן "שאין קץ למתן שכרו, ושבת תמליץ עליו"** ומי ירצה לוותר ע"ז. (מקורות: שו"ע רס"ז ס"ב, ומשנ"ב סק"ב, ובסי' רנ"ו סק"א, ושעה"צ סק"ה, ורס"ג ס"ק ס"ד. וכן הערוך השולחן (רנ"ו ס"ג) וז"ל: **ויש להקדים תפילת קבלת שבת ומעריב בעוד יום, ואין להמתין על אדם גדול שלא בא עדין לבהכנ"ס וזכות גדול הוא, ובעוה"ר עתה מאחרים מאד להתפלל מעריב וחושבים זה למצוה להתפלל מעריב בזמנו, אוי ואבוי למצוה זו כי זה בדוק ומנוסה שע"י כן באים לחילול שבת רבים מאנשי העיר, ואשרי אנוש יעשה זאת להתאמץ שיתפללו מעריב בעוד יום ואין קץ למתן שכרו ושבת תמליץ עליו, עכ"ל. ואם כתב כך לגבי המזרזים להתפלל מעריב כ"ש וכ"ש להמזרזים להתפלל מנחה וקבלת שבת לפני שקיעה... שאין קץ למתן שכרם!!!)**

ועד שיתקנו זאת **ראוי להתפלל מנחה גדולה כפסק החיי אדם** (וז"ל החיי אדם: כלל א' ס"י, ובזכרו תורת משה פרק ד', שאפילו שבכל השנה מצוה לכתחילה להתפלל מנחה קטנה, **בערב שבת יש להתפלל מנחה גדולה**, לא מבעיא אם נכנס למרחץ די"א דאסור לכנוס לאחר חצות עד שיתפלל, (עיין משנ"ב רל"ב ס"ק כ"ט, ושעה"צ ס"ק כ"ז) **ואפילו אם אינו נכנס למרחץ ראוי להקדים להתפלל מנחה** כדי שיהיה פנוי בעת קריאה לביהכנ"ס שלא יצטרך לילך מביתו עד שיזרז את בני ביתן שידליקו נרות בזמנם, כי הנשים מתעצלות בכך ומתאחרים והרבה **פעמים באים לידי חילול שבת ולכן ישגיחו ע"ז לזרזם"** עכ"ל) ובפרט שעי"ז יוכל להתפלל תפילה זו בנחת כפי מדריגתה הנעלות שהיא התפילה החשובה ביותר מכל השבוע,

וכבר הרא"ש כתב שיש להקדים תפילה זו ואז יוכל גם להדליק נרות מוקדם בביתו ולקבל עליו שבת לגמרי באמירת מזמור להקדים תפילה זו! שיר וכד' (כמובן לא לפני פלג המנחה), ולקיים את שיטות רוב הראשונים שחשש לדבריהם המשנ"ב וכתב **"ואשרי מי שיפרוש ממלאכה חצי שעה או לפחות שליש שעה דהוא יוצא ידי שיטת כל הראשונים,** (מקורות: במשנ"ב סי' רס"א ס"ק כ"ב וכ"ג, וסי' רסג ס"ק ט"ו, ובביאור הלכה ד"ה מתחילת השקיעה ובשעה"צ כ"א, עפ"י תוס' ושיטמ"ק ביצה ל. תשובות הרשב"א ח"ג סי' ש"נ והיראים. וזה לשון הב"ח בסי' רנ"ו שהובא גם במג"א ובפרימ"ג: **"המחמיר לעצמו בהכנת שבת כדעת הרא"ם (היראים) תבוא עליו ברכה וכו' וכן ראיתי בימי חורפי לא לבד מזקנים וחכמים ואנשי מעשה אלא גם מהרבה בעלי בתים הצנועים וכו' ואין ספק שנהגו כך אבותינו שבאשכנז עפ"י הוראת הרא"ם ועתה בעוונותינו הרבים נתמעטו אנשי מעשה..." ע"ש.** וכן הפרימ"ג והמג"א המט"א והחיי אדם פסקו לנהוג כן למעשה **שיש לפרוש ממלאכה חצי שעה לפני השקיעה.** (ועיין פסקי תשובות רסא ו', שש"כ פרק מ"ו) וזמנה רק מפלג המנחה עיין רס"א סעיף ב'.) ולדעת הרבה פוסקים כוונת המשנ"ב שבזמן זה (דהיינו לכל הפחות 20 דקות הראשונים לפני השקיעה) יהיה לאחר מנחה ויקבל שבת ממש!, (משום שלפני מנחה אין אפשרות לקבל שבת לגמרי ע"י מזמור שיר ורק באופנים מסויימים יש שמקילים). וגם יזכה לקיים פסק הרמב"ם והשו"ע "לשבת בכובד ראש ולייחל להקבלת פני השבת כיוצא לקראת מלך וחתן", ולא שהשבת תצפה לו שיגיע אליה וכן נהגו כל רבותינו בכל הדורות ואין מזרזים אלא למזורזים! (**הגר"א מוילנא במעשה רב אות קי"א "הדלקת הנר מקדים מאד להדליק ופעם אחת איחרוהו ולא הניח להדליק אפי' ע"י נכרי, ואפי' שבבהכנ"ס עדיין לא אמרו מזמור שיר"!**

וכן כתב החזו"א תשובות וכתבים מ"ה: "עיקר התשובה על אי זהירות הוא שימת לב על להבא, ובאמת צריך להתרגל להחמיר בכניסת השבת אף במקום מצוה, כי זה מצוי מאד שבשביל מצוה נכנסים למצב נלחץ וסוברין יכולני עדין לגמור קודם השבת, ובאמת ראוי להחליט לפרוש אף במקום מצוה ומוטב שיהיה המכשול בביטול המצוה ממכשול של חילול שבת!".

וכן מרנן הגרי"ז, החזו"א, הסטייפלר, האור יחזקאל, והאבי עזרי שאפי' שגרו בבני ברק הדליקו נרות יותר משלושים דק' לפני השקיעה וכן הורו לרבים! (אורחות רבינו ח"א עמ' ק"ה, וח"ג עמ' רכ"ח ובדינים והנהגות פ"ט ה"ז). ומרן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל אף הקדים והדליק בביתו 50 דק' לפני השקיעה! וכן נהגו רוב גדולי ישראל שמתפללים מנחה גדולה ומקבלים שבת לפחות חצי שעה לפני השקיעה! וכן בביתם של מרנן רבינו הגראי"ל שטינמן זצוק"ל והגר"נ קרליץ זצוק"ל היו מדליקים יותר מארבעים דק' לפני השקיעה וכך מורים לכל אסונות שקורים ל"ע להתחזק בנושא זה, וכן ידוע ממרן הגרמ"ש שפירא זצ"ל שתמיד קרא לאנשים שבאו לפניו עם אסונות להקדים יותר את כניסת השבת.) וכן ידוע דברי הפרי מגדים בסי' רנ"ו שהמוסיף מחול על הקודש זוכה לאריכות ימים ושנים והיסוד ושורש העבודה כותב שיש להוסיף כמה שיותר מחול על הקודש וכמה שיותר הוסיף כן מוסיפים לו נשמה יתירה בשבת וכל הגורע גורעין לו, וכתב בשם ספר התגין שנחשב השבת לאדם בגהינום כפי שנהג בעוה"ז בכניסתה וביציאתה. ובפרט שהמכילתא אומר שמי שלא מוסיף כראוי בתוספת שבת הוא כמחלל כל השבת ה"י. וראוי לבני תורה המקפידים על קלה כבחמורה להקפיד. בהלכות חמורות אלו, וגם במוצש"ק לאחר ביציאתה כדברי המשנ"ב לכתחילה עד זמן ר"ת (סימן רצ"ג סק"א ובביאה"ל רס"א ד"ה דהוא שלשה), ובזכות שמירת השבת נזכה לגאולה בקרוב אכי"ר

דברי חיזוק מהגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א בענין חומר עוון חילול שבת

סיפר לי כ"ק האדמו"ר בעל ה"אביר יעקב" מסדיגורא זצ"ל, שפגש בכנסייה הגדולה במרינבד את הגה"ק רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל, וסיפר לו שהוא עומד לנוסע לארץ ישראל להשתקע בה, ובדעתו לגור בתל אביב, ונחרד הגה"ק ר' אלחנן ואמר לו "אני בשום אופן לא הייתי יכול להיות בתל אביב, שאם אראה חילול שבת בארץ ישראל, לא אחזיק מעמד מרוב צער מה נעשה בהיכל ה', ואיך אפשר להיות בפלטרין של מלך ולראות שם חילול שבת ולשתוק" והיום בעוה"ר חילול שבת נפרץ והולך, ובעיר אחר עיר מסדרים רח"ל "תחבורה ציבורית בשבת", עד שאנחנו כבר לא עומדים במצב של "חילול שבת" אלא במצב של "ביטול ועקירת השבת" רח"ל, ואין לנו היום נביאים שיעמדו ויעוררו את העם, ואין לנו היום גם דמות כ"רבי אלחנן" שיעמוד ויצעק בקול רם על חילול השבת שהיא אות ברית בינינו לבין הקב"ה לדורותם...

ובאמת חורבן השבת חמור הרבה יותר מחורבן בית המקדש, שהרי אמרו חז"ל (יבמות ו' ע"א) "יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת ת"ל את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו כולכם חייבין בכבודי", והרי מבואר ששמירת השבת חשובה אצל הקב"ה יותר מבניין בית המקדש, (ולכן הקדים הקב"ה לכתוב שמירת שבת קודם בניין בית המקדש - להורות שחשיבותה קודמת ואין בית המקדש דוחה שבת), ומזה יש ללמוד שלהפך - חורבן השבת חמורה יותר מחורבן בית המקדש, ה"י, והטעם בזה כי השבת היא האות המקשר בין עם ישראל לקב"ה, וביטולה ועקירתה הרי זה עקירת השייכות שלנו לקב"ה... ובפרט בשבועות אלו שאנו בוכים ומאבלים בהם מידי שנה על חורבן ביהמ"ק מזה כאלפים שנה, ראוי לנו להוסיף ולבכות בימים הללו על חורבן השבת שנעשה לעינינו ממש, כי באמת חורבן השבת חמור יותר על החורבן ביהמ"ק...

דברי חיזוק מהגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א בענין סגולת תוספת שבת לזירוז הגאולה

איתא בשו"ע (רסא, ב) יש אומרים שצריך להוסיף מחול על הקודש, וכתב ב'משנה ברורה' שלהלכה נקטינן שיש חיוב מדאורייתא להוסיף 'תוספת שבת' בין בכניסתו ובין ביציאתו, וב'ביאור הלכה' מביא שאף לפי דעת הרמב"ם ז"ל שמצווה זו אינה נוהגת אלא מדרבנן, מכל מקום כתב 'ויושב בכובד ראש מיחל לקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך'. וכך כותב אף ב'שלחן ערוך' (סי' רס"ב ס"ג) שעל האדם לחכות לשבת וכך כתב ה'אור החיים' הק' זי"ע על הפסוק (שמות לא, טז) 'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת', שלכאורה קשה מהו 'לעשות' את השבת (שהרי אין מצוותה בעשייה אלא בשמירה וזכירה), אלא, 'כי מה שמוסיף מחול על הקודש יסכים ה' לקרותו שבת, ונמצא זה האיש עושה שבת ממש, כי שעות מיום השישי וגם שעות מיום ראשון שהם חול, בני ישראל עושים אותם שבת', עכ"ל.

על פי זה ביאר הרה"ק ה'ייטב פנים' זי"ע את דברי חז"ל 'אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות מיד נגאלין', דקאי על שני סוגי השבתות, א' - השבת שה' עושהו, והב' - השבת שבני ישראל עושין על ידי התוספת מחול על הקודש, ואם הם משמרין את שתי שבתות אלו - בהוסיפם מחול על הקודש, מיד נגאלין, כי 'במידה שאדם מודד מודדין לו' וכמו שאנחנו עושים שבת קודם זמנו כמו כן ימהר לגאלנו קודם הזמן לעשות יום שכולו שבת במהרה בימינו. וכתב הרה"ק ב'סידורו של שבת' לרמז בפסוק 'והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו', כי 'אין והיה אלא לשון שמחה', ששמחה ותענוג להקב"ה מה שאנחנו מוסיפים לו מיום השישי ליום השביעי. ומבואר בזוהר הקדוש שכל המוסיף על השבת מוסיפין לו על נשמה היתירה הנוספת לכל איש ישראל ביום השבת.. וכן כתב החמדת ימים: "תוספת שבת מזרז את הגאולה" וז"ל: 'אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות מיד היו נגאלין 'שנאמר 'אשר ישמרו את שבתותי' וכתי' בתריה 'והביאותים אל הר קדשי'. ובענין 'שתי שבתות' אלו באר ב"חמדת ימים" שהכוונה היא על שתי השביתות: שביתת שבת ושביתת תוספת מחול על הקודש. וכתב על זה: 'אם היו שומרים ישראל כהלכתו מיד היו נגאלים, יען שהם מבררים נשמות שבגוף נוגה להכניס הנשמות בקדושה, וכפי התוספת אשר יוסיפו מחול על הקודש כן ירבה וכן יפרוץ לדבק נשמות בקדושה, ומעלין עליו כאילו עשאם על דרך 'ואת הנפש אשר עשו בחרן', עי"ש

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa
לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040 .

הלכות מצויות לתשעה באב

גליון מורחב

עם דינים מיוחדים עקב המצב

ערב תשעה באב

טיול

אין לטייל בערב ת"ב. [רמ"א (סס' תקנג)]. מחצות היום. [משמעות השע"ת שבסמוך. ובפמ"ג (סס' תקנג במ"ז) מסתפק האם כל היום אסור]. ומ"מ נראה שמותר לקחת את הילדים קטנים לגינת שעשועים וכדומה על מנת להעסיקם ואין זה בכלל טיול כי לצורכם הוא עושה.

תלמוד תורה

ערב ת"ב אחר חצות יש נוהגים ללמוד רק דברים המותרים בת"ב בלבד. [רמ"א (סס' תקנג)]. ויש מפקפקים במנהג זה. ועל כן המיקל בזה בפרט כשעושה כן על מנת למנוע ביטול תורה יש לו על מי לסמוך. [עי' בביאור הלכה (שם). ובעיק זה כתי' האור לציון (ח"ג פכ"ח אות ה)]. ואף הנוהגים להחמיר יכולים להקל ללמוד בדברים המותרים אף בעיון דרך שאלה ותירוץ וכסברת המקילים ללמוד באופן זה (עיין בזה להלן), דהרי על מנהג זה כבר רבו החולקים עליו. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פט"ו אות א)].

סעודת המפסקת

עריכת סעודת המפסקת

נוהגים לאכול סעודת המפסקת לפני ת"ב. ומנהג ישראל תורה ואין לבטלו. [עי' בשו"ע (סי' תקנב). ועי' עוד במקור חיים (לחו"י רסי' תקנא) שכתב שאינו אלא מנהג כנ"ל].

בשר ויין

ערב ת"ב לא יאכל אדם בסעודה המפסקת, שאוכלה אחר חצות, בשר, ולא ישתה יין (וזה מצד דינא דגמ', אבל מצד המנהג מבואר לעיל, שיש מחמירים מר"ח או משבוע שחל בו ת"ב, כל א' לפי מנהגו). [שו"ע (שם סעי' א)]. ואפי' בשר מלוח שעברו עליו יותר מב' ימים ולילה א', ובשר עופות ודגים ויין מגתו דהיינו שאין לו יותר מג"י, נהגו לאסור. [שו"ע (סעי' ב)].

שאר משקין

אף בשאר משקים יש למעט בשתייתן [רמ"א (שם סעי' א)], ועל כן אם רגיל לשתות בסעודה ד' כוסות ישתה ג' כוסות. ואין לשתות שכר, ואם הוא אדם חלש שרי. [מ"ב (ס"ק ד)].

אכילת דברי תענוג

לא יאכל אחר סעודתו צנון ומליח, דברים שנוהג בהם בשאר פעמים, כדי שיתנהג בפרישות. [רמ"א (סי' תקנב סעי' א)]. אבל דברים שאוכלים כדי להקל על הצום (כגון אבטיח וכדו') מותר. [פשוט, וכן פסק הגרנ"ק זצ"ל (יד לבהמ"צ)].

שני תבשילין

ערב ת"ב לא יאכל אדם בסעודה המפסקת שני תבשילין. [שו"ע (סי' תקנב סעי' א)]. ואף דבר צלוי בכלל תבשיל לענין זה. [רמ"א (סי' תקנב סעי' ג)]. וי"א שה"ה כבוש ומעושן חשיב תבשיל. [מטה יהודה (שם על סעי' ג) וכה"ח (סי' תקנב אות כו)]. ויש מקילים בזה. [ערוה"ש (אות ז)].

מין אחד בב' קדרות

אפי' בישל מין אחד בשתי קדרות מקרי שני תבשילין (אם אחד בלילתו עבה ואחד בלילתו רכה, אבל אם שניהם שווים נחשב תבשיל אחד). וכן יש להחמיר וליזהר משני מינים בקדירה אחת, אא"כ הוא דבר שדרכו בכך כל השנה, כגון אפונין שנותנים עליהם בצלים וביצים. [שו"ע (סי' תקנב סעי' ג) ומ"ב (ס"ק ח)].

תבשיל הנעשה מדבר הנאכל כמו שהוא חי

תבשיל הנעשה מדבר שנאכל כמות שהוא חי, אע"פ שאינו נחשב תבשיל לענין בישולי עכו"ם, לענין זה נחשב תבשיל. [שו"ע (סי' תקנב סעי' ג)].

מאכל ממולא

לביבות ממולאים בגבינה נקרא שתי תבשילין. וכן אטריות עם גבינה וכדו' כיון שרוב פעמים אוכלים אותם בנפרד. [מ"ב (ס"ק י)]. ויש מקילים בכל זה כיון שהדרך לעשות כן אע"פ שלא עושין כן ברוב הפעמים. [עי' במ"ב (שם) בשם הב"י. ובשע"ת (אות ו)]. ויש להחמיר בזה. [מ"ב (שם)].

תה, קפה ושאר משקים חמים

תה, קפה, שוקו וכדו', אינם נחשבים כתבשיל, ומותר לשתות מכולם וחוץ מזה עוד תבשיל. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פ"ע אות יא)].

אכילת פירות ממינים שונים

מותר לאכול פירות כשהם חיים, אפי' כמה מינים. [שו"ע (סי' תקנב סעי' ד)].

אכילת ביצים או עדשים

נוהגים לאכול עדשים עם ביצים מבושלים בתוכם (במקום שדרכם לבשל כך כל השנה), שהם מאכל אבלים. [שו"ע (סעי' ה) ומ"ב (ס"ק יג)]. ויש נוהגים לאכול ביצים קשות, שהוא ג"כ מאכל אבלים. [רמ"א (שם)].

פת חריבה

מי שאפשר לו, לא יאכל בסעודה המפסקת אלא פת חריבה במלח וקיתון של מים. [שו"ע (סי' תקנב סעי' ו)]. ויש מחמירים לטבל אחר אכילתן פת באפר ולאכלו, על שם ויגרס בחצץ וגו' (איכה ג, טו). [רמ"א (שם)]. ואומר זהו סעודת ת"ב. [מ"ב (ס"ק טז)]. ומ"מ אל ימעט בשיעור אכילתו אלא יעשה באופן שיוכל לסבול התענית, וכן בשתיית המים. [מ"ב (ס"ק טו)].

מאכלים סתמיים שמראיהם וטעמם בשר

בסעודה המפסקת, מותר לאכול אף בפהרסיא מאכלים סתמיים שמראיהם וטעמם כבשר, ואין לחוש משום מראית העין כיון שמצויים לרוב (פרט למקומות שהם לא שכיחים). [עי' בגליון שמעתא עמיקתא גליון ר"ה בזה. ובאור לציון (פכ"ו הגה ג)].

ישיבה על הקרקע

נהגו לישב על גבי קרקע בסעודה המפסקת (ואין צריך לחלוץ מנעליו). [שו"ע (סי' תקנב סעי' ז)]. ואם הוא אדם חלוש יוכל להניח כר תחתיו. [מ"ב (ס"ק יז)]. ונוהגים לעשות כן מתחלת הסעודה. [הגרשז"א זצ"ל (שם הגה 5)]. ולאחר הסעודה מותר לישב על ספסל (עד זמן התחלת התענית). [מ"ב (ס"ק יח)]. ונשים נהגו להקל לא לשבת ע"ג הקרקע. [הגרשז"א זצ"ל (שם הגה 5)].

שלא להתחייב הזימון

יש ליזהר שלא ישבו ג' לאכול בסעודה המפסקת, כדי שלא יתחייבו בזימון, אלא כל א' ישב לבדו ויברך לעצמו. [שו"ע (סעי' ח)]. ובדיעבד אף אם ישבו ג' לא יזמנו. [מ"ב (ס"ק יט)].

דעתו לאכול עוד סעודה לאחר מכן

כל הדינים הנ"ל תקפים בסעודה שדעתו להפסיק בה, והיינו שאין דעתו לאכול עוד אחריה סעודת קבע, וכשהוא אחר חצות, אבל אם היה קודם חצות, או אחר חצות ודעתו לאכול אחריה סעודת קבע, א"צ ליזהר בדברים הללו. [שו"ע (סעי' ט)]. אבל אם אוכל אח"כ רק אכילת עראי לא נחשב לסעודה כלל וא"כ הסעודה הקודמת היא עיקר הסעודה ואסור לאכול בה שני תבשילין. [מ"ב (ס"ק כ)].

איך לנהוג למעשה

מנהג בני אשכנז לאכול סעודה קבועה קודם מנחה, מברכים בהמ"ז, ואח"כ מתפללין מנחה ואוכלים סעודה מפסקת. ונוהגין להרבות קצת בסעודה ראשונה, כדי שלא יזיק להם התענית. [רמ"א (שם) ומ"ב (ס"ק כא)]. והטעם שמתפללין מנחה, כדי לגרום היסח הדעת בין ברכה אחרונה לאכילה החדשה, כי בלא"ה הוי בכלל גורם ברכה שאינה צריכה, ואם התפלל בביתו ובירך גם ברכת המזון מספיק לזה, אבל ברכת המזון לבד לא מועיל. [שעה"צ (אות טז)]. ויראה כל אדם שלא ישביע עצמו יותר מדאי והחכם עיניו בראשו כדי שיוכל לאכול אחר מנחה, סעודה המפסקת שלא יהא כאכילה גסה ועראי. [מ"ב (ס"ק כב)].

מי שאינו מתענה בת"ב

אף מי שלא צם בת"ב, חייב בסעודה מפסקת. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פט"ו אות ב) והשבט הלוי (ח"י רסי' פג) כתי' שכן מסתבר].

לחזור לאכול אחר סעודת המפסקת

אף על פי שאכל סעודה המפסקת, מותר לחזור ולאכול אלא אם כן קבל עליו בפירוש שלא לאכול עוד היום או שמקבל עליו התענית. [שו"ע (רסי' תקנג) ומ"ב (ס"ק א)].

קיבל עליו התענית

אם קיבל עליו התענית אסור לו כל מה שאסור בת"ב חוץ מנעילת הסנדל שהרי רואין שאינו חולץ מנעליו, ועל כן הוי כאילו התנה בפירוש חוץ מזה. [מ"ב (ס"ק ב) ושעה"צ (אות ג)]. ובכל זה דוקא כשקיבל עליו ההוספה מפלג המנחה ולמעלה הא קודם לכן לאו קבלה היא ומה דקיבל בפירוש קיבל ותו לא. [מ"ב (שם אות ד)].

קיבל התענית בלב

אם קיבל התענית רק בלב י"א שאינה קבלה, אלא צריך להוציאו בשפתיו. [רמ"א (שם)]. וי"א שאף בלב הוי קבלה. [מ"ב (ס"ק ב)]. ואם לא קיבל בלבו להתענות אפי' בלב אלא שגמר בדעתו שלא לאכול אינו כלום, ומ"מ נכון יותר להתנות בפירוש בפה או בלב שאינו מקבל עליו התענית עד ביה"ש. [מ"ב (ס"ק ב)].

תשעה באב

ת"ב אסור באכילה, בשתיה, בסיכה, תשה"מ ובנעילת הסנדל. וכל מי שאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה. [שו"ע (סס' תקנד). ועי' בקרבן נתנאל (מו"ק פ"ג אות ט) דין ת"ב דינו כאבלות על שאר קרובים לאחר ג"י. ועי' במ"א (סי' תקנט ס"ק ח), ואכמ"ל]

זמני הצום

ת"ב לילו כיומו לכל דבר, ואין אוכלים אלא מבעוד יום, ובין השמשות אסור כיוה"כ. [שו"ע (סי' תקנג סעי' ב)], בין בכניסתו ובין ביציאתו, אלא שא"צ להוסיף. [מ"ב (ס"ק ג)].

אכילה ושתיה

שיעור אכילה

שיעור אכילה בתעניות (שאם אכלו אינו נחשב מתענה), י"א שהוא ככותבת. [בה"ל (סי' תקנד)]. וי"א שהוא כזית. [כן משמע לכאו' מהשו"ע (רסי' תקסח). וכן פסק המהרי"ם שיק (או"ח סי' רפט). וכ"כ בשבט הלוי (ח"ד סי' נו ד"ה ובאמת וח"ח סי' קכח)]. ומסתבר כדעה הראשונה. [הגרשז"א זצ"ל (שם פ"ג סוף הגה ט) דלא מסתבר שהחמירו חז"ל יותר מיום"כ. ועי' בשד"ח (מע' בהמ"צ סי' ב אות טו) שחילק מהא דהשו"ע הנ"ל]. מ"מ לכל הדעות אסור לאכול או לשתות אפי' משהו. [מ"ב (סי' תקסח ס"ק ה)].

שיעור שתיה

שיעור שתיה בתעניות (שאם שתהו אינו נחשב מתענה) הוא מלא לוגמיו. [שו"ע (סי' תריב סעי' ט) לענין יוה"כ. וכ"כ המ"ב (סי' תקסו ס"ק ה) לענין שאר התעניות].

טעה ואכל

מי שטעה ואכל צריך להשלים התענית וא"צ להתענות יום אחר. [מ"ב (סי' תקמט ס"ק ג). ועי' בכה"ח (אות ז)].

הפטורים מהצום

חולה שאין בו סכנה פטור מלהתענות. [שו"ע (סי' תקנד סעי' ו) ומ"ב (סי' תקנ ס"ק ד) וכה"ח (אות ז)]. עי' מש"כ בזה בהלי מצויות לתעניות - גליון שי"ב.

חולי קורונה

חולי קורונה מאומתים פטורים מהצום ויאכלו וישתו כרגיל [דלא גרע מחולה שאב"ס שפטור כנ"ל], ואף אם אין להם תסמינים ומרגישים טוב לגמרי פטורים, ומ"מ באופן זה אם אינם בכלל קבוצת סיכון כלל, לכתחלה אם אפשר יאכלו וישתו לשיעורים (ודיני השיעורים התבארו בשמעתא עמיקתא גליון ת"ג, ומ"מ בזה ניתן להקל שיטות המקילין המובאים שם). [שמענו מרופאים שאף אם מרגישים טוב לא יצומו כי לא ידוע בבירור שהצום לא יזיק. וע"כ נר' שפטורים מעיקר הדין, ומ"מ לכתחלה יאכלו וישתו לשיעורים וכמו שמצינו בכעין זה בבה"ל (סי' תקנד ד"ה דבמקום). ועי' בזה להלן. וכן הורו רבים מגדולי הפוסקים שליט"א]. אם התרפאו אלא שעדיין סובלים חולשה וכדו' פטורים מהצום ויאכלו וישתו כרגיל. [וכן הורו גדולי הפוסקים שליט"א].

אנשים בקבוצת סיכון
אנשים בקבוצת סיכון (כגון הסובלים ממחלות רקע וכדו') שאצלם יש חשש גדול של סכ"נ בהדבקות בנגיף הקורונה פטורים מהצום (אף אם לא חלו כלל מחמת הנגיף), וא"צ לאכול או לשתות לשיעורין. [שמענו מרופאים שיש לחוש אצלם לחשש סכנה מחמת הצום המביא לידי חולשה, כי הנגיף פוגע בכלי הדם, ולפעמים במערכות הגוף, וגורם לקרישת יתר ועוד. ומ"מ העיקר הוא שתייה. ובענין הפטור מאכילה ושתיה לשיעורין יתבאר בס"ד להלן].

הנמצאים בבידוד
אנשים בבידוד שהם בריאים (ואינם בקבוצת סיכון) ואין להם תסמינים נראה שעליהם לצום, ומ"מ הכל לפי המקום והזמן (כי יש אנשים שיש לחוש להם יותר כגון מעוברות, וכן יש מדינות שהתפשטות הנגיף גדולה ומסוכנת יותר).

דינים מיוחדים לפטורים מחתענית

חולה שיכול לצום עד חצות
חולה שרשאי לאכול אין חיוב עליו להתענות כלל, דבמקום חולי לא גזרו רבנן. [אבנ"ז (סי' תקמ).] ואף אם הוא חולה קצת שפטור מלצום בת"ב נדחה אינו צריך להתענות. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש ת"ב פט"ז אות ד והגה ט). וכן פסק הגרש"א זצ"ל (הל' ומנהגי בהמ"צ פ"ז הגה 18) במקום שיש קושי לעשות כן]. ומ"מ אם יכולים להתענות איזה שעות (והדבר אינו גורם נזק כלל), יעשו כן, אכן אם גם זה קשה להם לא יתענו כלל. [בית הלל (יו"ד סי' רסה סע' ד) הביאו השע"ת (ס"ק ז) ומ"ב (ס"ק יד) לענין חיה תוך ל'. וכן פסק הגרשז"א זצ"ל (שם הגה ד) לענין מעוברות ומניקות]. ומ"מ ראוי שלא יאכלו להתענג במאכל ובמשתה, אלא כדי הצורך בלבד. [שו"ע (סי' תקנד סע' ה)].

יכול לצום כמה שעות – לצום ביום או בלילה
י"א שיולדת או חולה שאינו יכול להתענות כל הלילה וכל היום, אך מקצת הלילה או היום יכולים להתענות (עי' בזה לעיל), עדיף שיתענה ביום ולא בלילה. [נזירות שמשון (סי' תקנב)]. ויש חולקים שיש להתענות בלילה שעדיין לא נקרא חולה לענין זה כיון דאין לו צורך כלל לאכול וכלשון השו"ע "חולה שצריך לאכול וכו'". וכן עיקר. [הגרש"א זצ"ל (הלכות ומנהגי בהמ"צ פ"ז הגה 21). וכן משמע מסתימת הפוסקים הנ"ל].

לאכול פחות פחות מכשיעור (ואכילה כשדי לו בשתיה)
י"א שחולה שאב"ס א"צ לאכול ולשתות בשיעורים בת"ב. [כן מוכח מהרע"א (ק' סי' כד)]. וי"א דלא הותר לו אלא כדי צרכו וחיותו ואם די לו בשתיה לא יאכל, לא יאכל ולא ישתה יותר ממה שצריך. [חת"ס (סי' קנז)]. ואי סגי ליה באכילה או שתיה פחות פחות מכשיעור, אסור לו לאכול יותר. [מהר"ם שיק (סי' רפט) אף אליבא דהחת"ס. מיהו בתשובה שלאחר מכן (סי' רצ) סתר דברי עצמו דפחות פחות מכשיעור א"צ. ועי' במהרי"ל דסקין (קו"א סי' ה אות עה) ובתשובות והנהגות (ח"ב סי' רסא)]. והעיקר כדעה הראשונה. [כן מבואר מסתימת הפוסקים. וכן דעת הערוה"ש (סי' תקנד אות ז), השבט הלוי (ח"ד סי' נו ד"ה זה), החזו"א (תורת היולדת פמ"ח הגה ט) והגרש"א זצ"ל (קע"מ עמ' עז). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קצ"ב].

בריא שהותר לו לאכול למנוע חולי
בריא שרשאי לאכול בת"ב ע"מ למנוע חולי, י"א שחייב לאכול פחות פחות מכשיעור. [הגרש"א זצ"ל (מנהגי בהמ"צ קארפ פ"ז הגה 16) אליבא דהבה"ל (סי' תקנד ד"ה דבמקום)]. וי"א שא"צ שיעורים. וכן נראה עיקר. [שבה"ל (ח"ד סי' נו ד"ה זה וח"ט סי' קלא אות ג), ע"י"ש איך שביאר דברי הבה"ל וכדברו מבואר להדיא בפתחי עולם שהוא מקור דברי הבה"ל. ובר מן דין הכי מסתבר שאם היה חובה לעשות כן היה כותב זאת להדיא במ"ב]. ובת"ב דחוי ודאי א"צ להחמיר. [כיון דקיל טפי. וכן משמעות הפוסקים].

נטילת ידים לאוכל פת
חולה שאוכל פת בת"ב נוטל ידיו כרגיל (כל ידיו). [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פט"ז אות ה)].

אמירת נחם בברכת המזון
מי שאכל בת"ב, י"א שיאמר נחם בברכת המזון בברכת בונה ירושלים. ואם לא אמרו אינו חוזר. [רמ"א (שם) ומ"ב (ס"ק ה)]. וי"א שאין לאומרו כלל. [כן הביא המ"ב (ס"ק ה)]. ולמעשה יש לאומרו. [הגרשז"א זצ"ל (אוצר הברית פ"א סי' ה הגה ז). והאור לציון (ח"ג פכ"ט אות ז) כתב שמי שאומרו יש לו על מה לסמוך]. אולם קטנים א"צ לאומרו. [הגרשז"א זצ"ל (פט"ז הגה 16)].

רחיצה

רחיצה אסורה בת"ב, אפי' בצונן, ואפי' חלק מגופו בלבד. [שו"ע (סי' תקנד סע' ז)].

גופו מלוכלך
אם היו ידיו (או שאר מקומות בגוף) מלוכלכות בטיט ובצואה, מותר לרחוץ להעביר הלכלוך שאינו אסור אלא רחיצה של תענוג. [שו"ע (שם סע' ט) ומ"ב (ס"ק יט)]. ולא יטול כל ידיו אלא לפי הצורך להעביר הלכלוך. [שו"ע (שם)].

אינו מכוון לרחיצה של תענוג
לא נאסר אלא רחיצה של תענוג ועל כן נשים המבשלות וצריכות לרחוץ הבשר אף שממילא רוחצות גם ידיהן מותר. [שו"ע (שם סע' ט) ומ"ב (ס"ק יט)].

לצורך חיטוי – שימוש באלכוהול ג'ל
מותר לרחוץ ידים לצורך חיטוי. וע"כ מותר לשטוף ידים בסבון או באלכוהול ג'ל ע"מ למנוע חשש הדבקות של נגיף הקורונה. [כי אין זה בכלל רחיצה של תענוג וע"כ שריא כמבואר לעיל].

רחיצה בקצת מים
לאחר שניגב ידיו ועדיין עליהן יש לחות קצת, רשאי להעביר ידיו על עיניו, לנקות לפלוף שעליהן או על פניו, ידיו ורגליו, כיון שאין הלחות טופח ע"מ להטפיח. [שו"ע (שם סע' יא) ומ"ב (ס"ק כב)]. ואם דרכו לרחוץ עיניו במים כשיש עליהן לפלוף, רוחצם ואינו חושש, דהוה ליה כטיט וכצואה שרוחץ כדרכו. [שו"ע (שם)].

מגבת רטובה
מותר לשרות מפה במים בערב ת"ב ומוציאה מן המים והיא מתנגבת עד שאין בה טופח ע"מ להטפיח, אבל בלא"ה אסור, ומקנח בה פניו ידיו ורגליו, אפי' אינו עושה רק לתענוג, שרי, כיון שהיא נגובה. [שו"ע (סע' יד) ומ"ב (ס"ק יט)].

רחיצת הפנים
מי שהוא איסטניס וצריך לקנח פניו במים ואין דעתו מיושבת עליו כל היום עד שיקנח במים, רשאי לקנח, אבל שאר כל אדם אסור. [מ"ב (ס"ק כב)].

מצטער מהזיעה וריח נודף ממנו
יש מי שאומר שאף המצטער בזיעה הרבה, וריח הזיעה נודף ממנו, לא ירחץ עצמו (שהרי יכול להשאר בביתו). [אור לציון (פכ"ז הגה ה)].

רחיצה לצורך פרנסתו
ההולך לשמור פירותיו, עובר במים עד צוארו ואינו חושש, אבל בחזרה, אסור. [שו"ע (סע' יג)]. והתירו בזה מפני הפסד ממון וע"כ בחזרה שאין בו משום הפסד אסור. [מ"ב (ס"ק כה)].

בא מן הדרך (רחיצה לצורך רפואה)
הבא מן הדרך ורגליו כהות, מותרת לרחוץ במים. [שו"ע (סע' יד)]. שאין זו רחיצה מחמת תענוג אלא לרפואה לחזקם. [מ"ב (ס"ק כו)].

כלה תוך שלשים יום מהחתונה
כלה אחר נשואיה כל ל' יום מותר לרחוץ פניה כדי שלא תתגנה על בעלה. [מ"ב (ס"ק כט)].

בעלי ברית
ת"ב שחל להיות בשבת ונדחה ליום ראשון, בעל ברית מתפלל מנחה בעוד היום גדול, ורוחץ. [שו"ע (סי' תקנט סע' ט)]. והיינו מנחה גדולה אחר חצות היום. [מ"ב (ס"ק לז)]. ועיין לעיל בפטורים מהצום, מי בכלל בעל ברית.

רחיצה לצורך מצוה
אשה הצריכה לעשות הפס"ט אין לה לרחוץ כל גופה ללבישת לבנים אלא תרחץ פניה של מטה לבד. [שעה"צ (סי' תקנא אות לה)].

טבילת מצוה
אישה אינה טובלת בליל ת"ב. [שו"ע (סי' תקנד סע' ח). וכתב המ"ב (ס"ק יח) שתרחוץ ותחוף עת"ב ולמוצאי ת"ב חופפת מעט קודם הטבילה דבעינן סמוך לחפיפה טבילה. והמנהג שחופפת מוצאי ת"ב, אם לא בשעת הדחק, עי' בסד"ט (סי' קצו ס"ק יא) ובשיעורי שבט הלוי (שם אות ב). ועי' מש"כ בזה בשמעתא עמיקתא גליון רכ"ח. ובמקום דוחק גדול י"א שמותר לחוף בת"ב ביום ולטבול בערב כיון דאינה רחיצה של תענוג. ושאל שאלת חכם. ע"י בשו"ת זכרון יהודה (ח"א סי' קעו) והביאו בשיעורי שבט הלוי (סי' קצו אות ב ד"ה בשו"ת)].

לרחוץ הקטנים
ילדים שיש צורך לרחצם מותר לרחצם כרגיל ואף שממילא הגדול רוחץ ידיו. [שהרי קטנים אינם בכלל איסור רחיצה ואף בתשעת הימים שנהגו להחמיר היינו ברחיצה של תענוג כמ"ש בשמעתא עמיקתא גליון שצ"ז, ע"י"ש. ומש"כ אף שממילא הגדול רוחץ ידיו הוא ממה שמבואר לעיל לענין רחיצת בשר].

נטילת ידים

נטילת ידים שחרית
נוטל אדם ידיו שחרית [שו"ע (סי' תקנד סע' ח)], כיון שרוח רעה שורה על הידים ועל כן דינו כמי שמלוכלך בטיט שמותר לו לרחוץ מקום הטינוף. אלא שיש שמפקפקים בזה שא"א לברך על נט"י זו שאין עליה שם רחיצה, וע"כ יעשה צרכיו ויטול ידיו ואז יברך ענט"י משום תפלה. [מ"ב (ס"ק כא). ועי' בבה"ח (אות ג) שכתי' שמנהג העולם לברך כפסק השו"ע]. ובכל אופן אין ליטול את כל היד אלא עד קשרי אצבעותיו. [שו"ע (שם)]. ומ"מ א"צ לצמצם בדיוק עד קשרי אצבעותיו. [חזו"א (דינים והנהגות וארחות רבנו)].

הנוהג ליטול ד' פעמים
הנוהג ליטול ד"פ בבוקר רשאי לנהוג כן אף בת"ב. [כה"ח (אות ח)].

נט"י אחר יציאתו מבית הכסא
אם הטיל מים או עשה צרכיו ואין דעתו להתפלל, נח' הפוסקים אם רשאי ליטול ידיו (עד קשרי אצבעותיו), ועל כן נכון ליגע בחלק המכוסה בגוף (המחייב נטילה) דבאופן זה רשאי לכו"ע ליטול ידיו (עד קשרי אצבעותיו). [עי' בשו"ע (סי' תריג סע' ג), במ"ב (ס"ק ד) ובערוה"ש (אות ג). ועי' בביאור הלכה (סי' תריג ד"ה ואם) שמצדד שאף אם יצא מבה"כ קבוע אין ליטול ידיו. אלא דשם מיירי לענין יוה"כ דחמיר טפי כמבואר שם. שו"מ דדעת הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פע"א אות ז) להחמיר בזה].

הנוהג ליטול ג"פ לאחר עשיית צרכיו
הנוהג ליטול ידיו ג"פ לאחר עשיית צרכים רשאי לעשות כן גם בת"ב עד מקום קשרי אצבעותיו. [מטה אפרים (סי' תריג אות ה) והגרשז"א זצ"ל (שם אות ג)].

נגע בנעלי גומי וכדו'
הנוגע בנעלי גומי או בד שאינם חדשים צריך ליטול ידיו. [הגרש"א זצ"ל (שם אות ח)].

לכבוד התפלה
מותר לרחוץ ידיו (עד קשרי אצבעותיו) אף לתפלת המנחה. [מ"ב (ס"ק כא)].

כהן העולה לדוכן
כהן העולה לדוכן נוטל ידיו עד הפרק. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פע"א אות ח)].

סיכה

ת"ב אסור אף בסיכה. [שו"ע (סי' תקנד סע' א)]. ואסור לסוך אפי' אבר אחד. [מ"ב (ס"ק כט)]. וסיכה הוא בדבר שדרכו לסוך בו כגון בשמן או בחלב בבורית וכה"ג. [מ"ב (ס"ק כח)]. וכן מריחת קרמים בכלל איסור סיכה. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פע"א אות ט)].

לצורך ריפוי וכדו'
סיכה אסורה כשהיא לתענוג, אבל מי שיש לו חטטין בראשו, סך כדרכו. [שו"ע (סע' טו)].

כלה תוך שלשים יום מהחתונה
כלה אחר נשואיה, כל ל' יום מותרת לסוך פניה כדי שלא תתגנה על בעלה. [מ"ב (ס"ק כט)].

סיכת דאודורנט
מותר לסוך דאודורנט במקומות הזיעה ולהשתמש בבושם העשוי להעביר ריח, אם יש צורך גמור בדבר. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פי"ד סוף הגה 56)].

איפור
אסור לאישה להתאפר בת"ב. [בעל האג"מ (נטעי גבריאל ביהמ"צ ח"ב פע"ג אות ה), וטעמו משום שיש בזה משום סיכה. ועי' בשו"ע (יו"ד סי' שפא סע' ו) שאיפור אסור בז' ימי אבלות].

תכשיטים
מדינא מותר לאשה ללבוש תכשיטים המיוחדים לחול (אבל לא של שבת וימי שמחה). אלא שהמנהג הפשוט שלא להתקשט. [עי' בשעה"צ (סי' תקנד אות מד). ועי' עוד בא"א מבוטשאטש (רסי' תקנא). וכ"כ בנטעי גבריאל (ח"ב פע"ג אות ח)]. ומ"מ הטבעת שדרכה לילך בה תדיר אין בו מנהג להחמיר. [נטעי גבריאל (שם)].

נעילת הסנדל

ת"ב אסור אף בנעילת הסנדל. [שו"ע (סי' תקנד סע' א)].

נעלי גומי וכדו'
איסור נעילת הסנדל, הוא בשל עור דאי לא כן לא נקרא נעל, ועל כן אם הוא של בגד או של עץ או של שעם (פי' קליפי עץ) וגמי, מותר. [שו"ע (סי' תקנד סע' טז) ומ"ב (ס"ק ל)].

נעל מעורב בעור
נעל מחומר שאינו של עור אבל מחופה הוא בעור מלמעלה, אסור. [שו"ע (סי' תקנד סע' טז) ומ"ב (ס"ק ל)]. ואף דהשולים הם ג"כ של עץ מ"מ אסור. וה"ה אם השולים הם של עור אסור. [מ"ב (ס"ק לא)]. ומ"מ נעלים סינטטיות שרק הרצועות מעל כף הרגל עשויות מעור, מותר לנועלן באופן שרצועות העור אינם נוגעים ברגליו. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פע"א אות יב)].

נעלי גומי נוחים
מנעלים שאינם של עור, אם הם נוחים ביותר, יש מקום להחמיר שלא לילך בהם. [עי' בשע"ת (סי' תקנד ס"ק יא). וכן פסקו הגרשז"א זצ"ל (שם אות ד) ובעל השבט הלוי (מבית לוי ח"י ג עמ' מא)].

נעלים הנראים נעלי עור
נעלים סינטטיות דמויות עור מותר לנועלם משום שבזמנינו אין בהן משום מראית העין, כי כולם יודעים שיש נעלים כאלו בשוק. [הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פע"א אות יב)].

מדרסים מצופים עור
אין להשתמש בת"ב במדרסים ממתכת וכדו' המצופים בעור. [הגרש"א זצ"ל (שם אות יב)].

יוצא לדרך
היוצא לדרך מותר לו בנעילת הסנדל, וכשיגיע לעיר יחלצנו. [שו"ע (סע' יז) ומ"ב (ס"ק לא)]. וכל זה כשהולך ברגליו למרחקים. והתירו משום שהוא טורח גדול לילך יחף דרך רחוק (וטוב שיתן קצת עפר במנעלים), אבל כשהולך למקום קרוב (ואין בדרך טיט וכדו') או שהולך בכלי תחבורה וכדו' אסור. [מ"ב (ס"ק לד)].

חובת חינוך
מעיקר הדין אין חובה לחנך הקטנים בנעילת הסנדל בת"ב. [חכ"א (כלל קנב אות יז) משום שהוא דבר שיש בו צער. והביאו הדברי יציב (או"ח ח"ב סי' רלז)]. ומ"מ בזמנינו ששכיח נעלי גומי נוחים ראוי לחנכם. [הגרנ"ק זצ"ל (יד לבהמ"צ). ועי' בארחות רבנו (ח"ב עמ' קמ) שכן נהגו בבית הגרי"ק זצ"ל. וכן דעת הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פע"א אות יד). ומ"מ י"ל דליכא חיוב כי מעיקרא לא גזרו רבנן, עי' בחכ"א (שם)].

שאלת שלום – טיול

שאלת שלום
שאלת שלום לחבירו אסורה בת"ב. [שו"ע (סי' תקנד סע' כ)]. וכן "בוקר טוב" אסור. [מ"ב (ס"ק מא)]. וה"ה שאלת "מה שלומך" או "איך אתה מרגיש" ששואל אדם לחברו משום דרך ארץ, אסור. [הגרשז"א זצ"ל (שם הגה 30)]. והדיוטות שאינם יודעים ונותנים שלום, משיבים להם בשפה רפה ובכובד ראש. [שו"ע (סע' כ)]. וטוב שיודיע לו שהיום אסור ליתן שלום ולא יהיה לו איבה עבור זה עליו. [מ"ב (ס"ק מב)].

ברכת מזל טוב
מברכים ברכת מזל טוב בת"ב. [הגרשז"א זצ"ל (שם פט"ו הגה 30). וכן הוא בגשר החיים (פכ"א אות ז ס"ק ז)]. ואף בלחיצת היד שרי. [הגרי"ש זצ"ל (שא יוסף ח"א סי' קיז)].

נתינת מתנה
אסור לשלוח מתנה לחברו בת"ב. [מ"ב (שם ס"ק מא)]. אבל כ"ז לאדם שאינו נצרך, אבל לעני ובפרט כשהוא ת"ח מצוה יש בדבר, כ"ש אם שולח מעות להוצאת בני ביתו, ובלאו הכי כבר נהגו בכל תפוצות ישראל לחלק צדקה לעניים בת"ב. [כה"ח (אות צא)].

טיול
אין לטייל בת"ב, כדי שלא יבא לידי שחוק וקלות ראש. [שו"ע (שם סע' כא)]. ומ"מ מותר לקחת את הילדים קטנים לגינת שעשועים וכדומה על מנת להעסיקם ואין זה בכלל טיול כי לצורכם הוא עושה. [כן נלע"ד].

תלמוד תורה

לימוד האסור והמותר בת"ב
בת"ב אסור לקרות בתנ"ך, ולשנות במשנה בתלמוד ובמדרש ובהלכות ובאגדות, משום שנאמר פקודי ה' ישרים משמחי לב (תהילים יט, ט), אבל קורא הוא באיוב ובדברים הרעים שבירמיה. [שו"ע (סי' תקנד סע' א). ועי' ברדב"ז (ח"ג סי' תקנט) שביאר דאע"ג דת"ת הויא מצוה מה"ת ואבלות היא מדרבנן, מ"מ ניתן לחז"ל לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה]. ואם יש ביניהם פסוקי נחמה, צריך לדלגם. [שו"ע (שם)]. וכן מותר ללמוד הלכות אבלות. [קשו"ע (סי' רי אות א)]. והלכות תשעה באב. [לקט יושר. וכן דעת הגרשז"א זצ"ל (שם הגה 36)].

תינוקות של בית רבן
אף תינוקות של בית רבן בטלין מת"ת. [שו"ע (שם)].

שאר חכמות וקריאת כתבי עתים
אסור ללמוד בשארי חכמות וכ"ש לקרא בכתבי עתים שלא יסיח דעתו מאבלותו וכ"ש אם יש לו עונג בקריאתם שוודאי אסור. [ערוה"ש (יו"ד סי' שפד אות ט) לענין אבל וה"ה בת"ב. וצ"ל לפי"ז שמה שאסרו ת"ת משום שמשמח ותפו"ל משום היסח הדעת דשאני תורה שמביא ליר"ש].

הרהור בת"ת
אסור ללמוד אף בהרהור כי יש בזה משום שמחה. [המהרי"ל (סי' רא אות ב) ושו"ע (שם סע' ג)].

ספרי מוסר
י"א שלא נאסר ללמוד בספרי מוסר ואדרבה ראוי לעשות כן. [מאירי (מו"ק כא.) ושד"ח (מע' אבלות אות כה) בשם ספר נוה שלום]. וי"א שיש להתיר למי שרגיל ללמוד מוסר. [חזו"א (דברי סופרים קיצור הל' אבלות עמ' ג אות כג)]. ויש מי שאוסר בכל אופן. [אור לציון (ח"ג פכ"ט הגה א)]. והמיקל יש לו על מי לסמוך.

אמירת תהילים
י"א שהרגיל לומר תהלים רשאי לומר אף בת"ב. [לקט יושר (או"ח עמ' קיב)]. ויש מתירים אף למי שאינו רגיל. [פמ"ג (סי' תקנד א"א ס"ק ו)]. ויש אוסרים לגמרי. [דה"ח הובא בשעה"צ (אות ח). ועי' במ"ב (שם ס"ק ז)]. ולמעשה הרגיל רשאי לאמרם (ובעת"ב אחר חצות מותר בכל אופן). [הגרשז"א זצ"ל (שם תפלה הגה כז). ועי' בדברי סופרים (אבלות עמ' ג אות כה) בשם החזו"א. ודעת האור לציון (שם) לאסור].

קר"ש על המטה
קוראים קר"ש על המטה בתשעה באב וי"א שאף פסוקים של רחמים שמוסיפים כל יום מותר לאומרם. [ת"ב שחל בשבת (פ"ו סוף הגה כא)]. וי"א שדוקא פרשיות המבוארות בשו"ע סי' רל"ט (סע' א) מותר לאומרם כי הם בכלל סדר היום, אבל פרשה ב' וג' של קר"ש ושאר הוספות לא יאמר בת"ב. [הגרנ"ק זצ"ל (קע"מ פ"ח הגה ט)].

ללמוד בעיון בדברים המותרים
מותר ללמוד אף בעיון בדברים המותרים, אבל לימוד מתוך פלפול שאלה ותירוץ, אסור. [חזו"א (דברי סופרים קיצור הל' אבלות עמ' ג אות כה) והגרשז"א זצ"ל (שם פט"ו הגה א). וכן מדויק במ"ב (ס"ק ד). ודעת האור לציון (שם) להקל ללמוד בעיון למי שבלא"ה יתבטל לגמרי מלימודו. ועי' שמעתא עמיקתא גליון ק"נ].

לימוד עם חברותא בדברים המותרים
מותר ללמוד בדברים המותרים אף בחברותא. [חזו"א (דברי סופרים הל' אבלות עמ' ג אות כד). אלא דלכאו' צ"ע, דהרי פסק השו"ע (יו"ד סי' שפד סע' ד) לענין אבל דרשאי ללמוד בינו לבין עצמו, אבל אינו לומד עם אחרים, ע"כ. וכ"כ במ"א (סי' תקנד ס"ק ב), וצ"ע].

כתיבת חידושי תורה
י"א שמותר לכתוב חידושי תורה שהתחדשו לו במקרה (אע"פ שאסור ללמוד בדברים אלו בת"ב). [ערוה"ש (יו"ד סי' שפד אות ה)]. ויש אוסרים. [הגר"ש קלוגר זצ"ל (האלף לך שלמה יו"ד סי' שיב) ושערי"ת (סי' תקנד ס"ק כ)]. ומ"מ מי שיודע בעצמו שודאי ישכח עד הלילה יכול לציין מה שחידש ראשי דברים כדי לעורר הזכרון ולהעתיקו אחר כך. [שד"ח (מע' בהמ"צ סי' ב אות י)]. ודברים המותרים ללמוד בהם, מותר לסכמם בכתב. [ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון ק"נ].

להכין קריאת התורה
בעל קורא הקורא קריאות היום רשאי לחזור עליהן בת"ב. [רמ"א (שם סע' ד) ומ"ב (ס"ק ח)].

שינה על הקרקע

יש נוהגים לשכב בליל ת"ב מוטה על הארץ, ומשים אבן תחת ראשו. [שו"ע (סי' תקנה סע' ב)]. וי"א שעכ"פ יש לאדם להצטער בענין משכבו בליל ת"ב, שאם רגיל לשכב בב' כרים לא ישכב כי אם באחד, ויש בנ"א משימים אבן תחת מראשותיהם, זכר למה שנאמר: ויקח מאבני המקום (בראשית כח, יא) שראה החורבן. מיהו עוברות או בנ"א חלשים שאינם יכולים להצטער, אינן חייבים בכל זה. [רמ"א (שם) ומ"ב (ס"ק ו-ז)].

הרחקות
נכון שלא לישן יחד בליל ת"ב. [שו"ע (שם סע' יח)]. ובלילה יש להחמיר בנגיעה וביום יש להקל. [מ"ב (ס"ק לו) וכתב השע"צ (אות מד) דאם בת"ב הולכות מקושטות יש להחמיר בו אף ביום]. ושאר הרחקות המבוארות ביו"ד סימן קצ"ה לא נהגו בהן איסור. [הגרי"ש זצ"ל (קע"מ הגרות הגרח"ק פ"ח אות לח) ותו"ה (ח"ג סס"י קעח)]. וי"א שנכון להחמיר בזה. [מהמ"ב משמע דאין איסור אלא בנגיעה דחמיר טפי. ועי' בכה"ח (אות קפה) שהביא בשם הבא"ח שנכון להחמיר לענין הושטה. ומסתבר דה"ה בשאר הרחקות דהרי חמורים הם מהושטה, עי' בפוסקים בסימן הנ"ל].

ישיבה על הקרקע

ישיבה על הקרקע
ליל ת"ב ויומו, יושבים על הארץ עד תפלת מנחה. [שו"ע (סי' תקנט סע' ג)]. ונוהגים להקל בזה לאחר חצות היום. [רמ"א (שם)].

ספסלים נמוכים
מותר לשבת על ספסל נמוך למי שקשה לו לשבת על הארץ. [מ"ב (ס"ק יא)]. וכל שיושב בגובה של עד ג"ט מותר. [דעת תורה (יו"ד סי' שפו). ועי"ש שכתב דכל זה דוקא כשאין חלל מלמטה, אבל אם יושב על כסא ויש חלל מלמטה אז כל שיש חלל טפח הוי הפסק ולא חשיב שיושב על הארץ]. וא"צ לדקדק בספסלים נמוכים שיהיו גובהם פחות מג"ט, אלא העיקר שיהיו נמוכים מהרגיל. [חזו"א (ארחות רבנו ח"ב עמ' קלח) והגרשז"א זצ"ל (שם הגה 25)]. ויש מפוסקי ספרד שהורו לשבת בגובה פחות מטפח. [בן איש חי (דברים אות כ) וכה"ח (סי' תקנב אות מ). ועי' בגשר החיים (פ"כ אות ה ס"ק יא)].

ישיבה בכלי תחבורה
מותר לנסוע במכונית, אוטובוס וכדו' אע"פ שצריך לשבת כדרכו. [הגרי"ש זצ"ל (אשרי האיש פע"א אות טז)]. ומ"מ בנסיעה באוטובוס אם אין מקום דחוק ויש אפשרות לעמוד ואין הנסיעה ארוכה מדי ראוי לעמוד ומ"מ א"צ להמנע מנסיעה כאשר אין אפשרות לעמוד. [הגרשז"א זצ"ל (שם אות ו)].

עשיית מלאכה ומשא ומתן

מנהג להמנע מעשיית מלאכה
מקום שנהגו לעשות מלאכה בת"ב עושין, במקום שנהגו שלא לעשות אין עושים אפי' בלילה, ובכל מקום ת"ח בטלים, וכל הרוצה להחמיר ע"ע להתנהג כמנהג הת"ח רשאי. [שו"ע (סי' תקנד סע' כב) ומ"ב (ס"ק מג)]. ולא נהגו באיסור מלאכה כי אם עד חצות. [רמ"א (שם)]. והנוהגים שלא לעשות, עושים כן שלא להסיח דעתם מהאבלות. [מ"ב (ס"ק מג)].

מלאכה ארעית
במקום שנהגו להחמיר, נוהגים להמנע מכל מלאכה שיש בה שיהוי קצת, אפי' מעשה הדיוט, אבל דבר שאין בה שיהוי, כגון הדלקת נרות וכדו', מותרת. [רמ"א (שם)].

ע"י עכו"ם
אפי' במקום שנהגו שלא לעשות, מותר ע"י אינו יהודי, אפי' בביתו. [שו"ע (סע' כב)]. ואם א"א בנכרי מותר לעשותה בעצמו כמו בחוה"מ. [מ"ב (ס"ק מז)]. אכן לבנות בנין דאוושא מילתא אסור אפי' ע"י עכו"ם. [מ"ב (ס"ק מו)]. ואם עושה בקבלנות ע"י גוי מותר. [מ"ב (סי' תקנא ס"ק יב)].

דבר האבד
מלאכת דבר האבד מותרת, כדרך שאמרו בחולו של מועד. [שו"ע (סע' כג). ועי' בערוה"ש (אות כא) שכתי' דמטעם זה כשחל יום השוק בת"ב אנו מתירים לאופים לאפות לחם בבוקר כדי שיהא מוכנים ליום השוק דגם זה הוי כדבר האבד וכן בירדיד או שיירות באים מותר לקנות מהם אפי' במקום שאין עושין מלאכה וכ"ש למכור אך מה שיכול לעשות בצינעא יותר טוב, ע"כ].

פרקמטיא
פרקמטיא להרויח ולהשתכר במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אסור, ובמקום שנהגו לעשות, מותר אלא שממעט שאפי' משנכנס אב ממעטין מלישא וליתן (ועי' מש"כ לענין זה בהלכות מצוות לימי בהמ"צ – גליון רכ"ז). [שו"ע (סי' תקנד סע' כב)]. ולאחר חצות שרי. [ע"ש ברמ"א. ושם מיירי לענין מלאכה, אלא שבשו"ע משמע שהא בהא תליא. וכן מבואר במ"ב (ס"ק מט)].

פרקמטיא אבודה
אף במקום שנהגו לאסור פרמקטיא, אם יש יריד מותר למכור משום שהוא דבר האבד וכמו כן מותר לקנות מהם ע"י עכו"ם אפי' קודם חצות, אבל ע"י עצמו יש להחמיר אם הוא בפרהסיא ולרבים. [מ"ב (ס"ק מח). וביאור הלכה (שם). ובמ"ב (שם) כתי' שלא יעשה בעצמו משום היסח הדעת מהאבילות. ויש ליישב הטעמים, ואכמ"ל].

סימן ברכה
כל העושה מלאכה בת"ב, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה. [שו"ע (סי' תקנד סע' כד)]. ואפי' במקום שנהגו לעשות, ואף לאחר חצות, אלא שכל זה דוקא כשקובע עצמו למלאכה ומסיח דעתו מהאבילות. וע"כ אף שמותר לעשות מלאכה ולישא וליתן אחר חצות לא ימשוך בעסקיו כדי שלא יסיח דעתו מן האבילות. [מ"ב (ס"ק מט) ושעה"צ (אות נג)].

קנית ומכירת דברי מאכל
נוהגים למכור ולקנות דברי מאכל, אף קודם חצות. [כה"ח (סי' תקנד אות קו)].

קייטנות
מותר לערוך קייטנה בת"ב ע"מ להקל על הורי הילדים להתענות. ומ"מ אין על המארגנים לקחת הכסף בתורת תשלום אלא בתורת מתנה. [הגרי"ש זצ"ל (תורת המועדים אות כז)]. ויקחם לפני או אחרי ת"ב שהרי אין נותנים מתנות בת"ב.

ציצית ותפילין

עטיפת הטלית

בהרבה מקומות נוהגים שלא להתעטף בטלית בת"ב בשחרית, אלא לובשים ט"ק תחת בגדיו בלא ברכה, ובמנחה מברך עליו. [עי' שו"ע (סי' תקנה סע' א) ומ"ב (ס"ק ד)]. ומ"מ אם פשט הט"ק בלילה צריך לברך עליו בבוקר. [מ"ב (ס"ק ב)]. ואם אפשר לא יפשוט הט"ק בלילה לצאת דעת הסוברים שא"צ לברך. [עי' סדור הגר"י עמדין ולוח אר"י. וכן נהג הגרשז"א זצ"ל (הגה 32)].

אחיזת הציציות בשעת אמירת קר"ש

המנהג שלא אוחזים בציציות בקר"ש של שחרית. [הגרנ"ק זצ"ל (קע"מ פ"ח הגה לד) ועוד].

הנחת תפילין

בהרבה מקומות נוהגים שלא להניח תפילין בת"ב בשחרית, ובמנחה מניחים התפילין ומברכים עליהם (והנוהג להניח תפילין של ר"ת מניחם במנחה). [שו"ע (שם) ומ"ב (ס"ק ד)].

חליצת התפילין לפני מעריב

יש לחלוץ התפילין קודם תפלת ערבית. [מ"ב (סי' ל ס"ק ח), עי"ש שמבואר דהקפידא היא כשאינו נמצא בצנעא. ועי' עוד בכה"ח (סי' תקנה אות ח)].

אמירת פרשת קדש לי

י"א שיש להיזהר שלא לקרא בעת הנחת התפילין, פרשיות ק"ש וכן פרשת קדש דהוא רק כקורא בתורה ות"ת אסור כל היום. [מ"ב (שם ס"ק ה)]. ויש מקילים בזה. [כה"ח (שם אות ו) ושבט הלוי (ח"ט סי' קלג אות ב) ושכן הוראת רבותינו]. וכן הדין לענין הפסוקים "ומחכמתך קל עליון" ו"ארשתיך וגו'" לנוהגים לאומרם כל יום.

הנחת תפילין למי שאוכל בת"ב

חולה האוכל (אכילת קבע) בת"ב, י"א שאינו מניח תפילין בשחרית. ואם בא לאכול לאחר חצות יניח תפילין לפני האכילה ובתפלת מנחה יניחם שניית. [הגרשז"א זצ"ל (פט"ז אות ו)]. וי"א שאם מתפלל שחרית תוך ביתו ביחידות יתפלל עם התפילין, ואם מתפלל בבהכ"נ יתפלל בלא תפילין, ובכל אופן במנחה יכול להתפלל עם התפילין שלא לפרוש מן הצבור. [שבה"ל (ח"ט סי' קלג אות ב)].

דינים הנוהגים בבית הכנסת

פרוכת הארון הקודש

מסירין הפרוכת מלפני הארון על שם בצע אמרתו (איכה ב, יז). [רמ"א (סי' תקנט סע' ב)].

תאורה בבית הכנסת

אין מדליקין נרות בלילה, כי אם נר אחד לומר לאורו קינות ואיכה. [שו"ע (סי' תקנט סע' ג)]. ועל פי זה יש נוהגים למעט את התאורה בבית הכנסת. ולמנחה מדליקין, וכן כשיש ברית מילה, בשעה שמביאין התינוק למול. [מ"ב (ס"ק טו). ודעת הגרשז"א זצ"ל (שם סוף הגה 21) שראוי לנהוג גם בבית למעט בתאורה מן הרגיל, שתהא קצת נכרת אבלות היום].

הוספות בתפלה

נחם ועננו

בת"ב אומר בבונה ירושלים נחם ה' אלקינו את אבלי ציון וכו', ועננו וכו' בשומע תפלה, ואם לא אמר לא זה ולא זה, אין מחזירין אותו. [שו"ע (סי' תקנז סע' א)]. ולפי מנהג בני אשכנז אין אומרים נחם רק במנחה, לפי שאז הציתו במקדש אש ולכן מתפללים אז על הנחמה. [רמ"א (שם)]. וכמ"כ הקהל אינו אומר עננו אלא במנחה (לפי מנהג זה). [רמ"א (סי' תקסה סע' ג)].

אינו מתענה

מי שאינו מתענה (דהיינו שאכל כשיעור) אינו אומר עננו. [בה"ל (שם ד"ה בין) ודעת הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פ"ג אות ז) שיאמר עננו ויגיד "ביום צום התענית הזה"]. מיהו אומר נחם בתפלת י"ח. [כן מוכח מהמ"ב (ס"ק ה) שדוקא לענין בהמ"ז יש מח' אם יזכירנו. וכן פסק האו"ך לציון (ח"ג פכ"ט אות ז)].

שכח לומר נחם או עננו

אם לא אמר נחם, אין מחזירין אותו. [שו"ע (סי' תקנז סע' א)]. ואם נזכר קודם שחתם רצה אומרו שם דהיינו קודם ותחזינה ותחזינה וא"צ לחתום בברוך מנחם ציון אלא ותחזינה עינינו עד סוף הברכה. [מ"ב (ס"ק ב)]. ואם לא אמר עננו, אין מחזירין אותו. [שו"ע (סי' תקנז סע' א)]. ועיין עוד פרטים בזה בהלכות מצויות לד' תעניות – גליון שי"ב.

תפלת שחרית

ברכת שעשה לי כל צרכי

מברכים ברכת שעשה לי כל צרכי אע"פ שנעילת הסנדל אסורה בת"ב. [מ"ב (סי' תקנד ס"ק לא)].

פרשת העקדה, פרשת התמיד ועוד

מותר לומר פרשת העקדה, פרשת התמיד, משנת איזהו מקומן והברייתא של ר' ישמעאל [עי' בשו"ע (שם סע' ד), מ"ב (ס"ק ז) וערוה"ש (אות ו)] וכן פרשת הכיור. [בעל השבט הלוי (מבית לוי חי"ג)].

אמירת קינות

אחר קה"ת מחזירין הס"ת לארון קודש ואומרים קינות. ומאריכין ביום לומר הקינות עד מעט קודם חצות. [רמ"א (שם)]. כדי שלא יבואו לעשות מלאכה בעת ההוא. [מ"ב (ס"ק יג)].

מעט קינות בכורנה

מוטב מעט קינות בכונה מהרבה ללא כונה. [הגרשז"א זצ"ל (אשרי האיש פע"א אות לג)].

דיבור בשעת הקינות

בשעת הקינות אסור לדבר ולצאת החוצה, כדי שלא יסיח לבו מהאבל, וכל שכן שלא לשיח עם עובד כוכבים. [שו"ע (סי' תקנט סע' ה)].

איכה

טוב לחזור לקראות מגילת איכה ביום אפי' ביחידות [מ"ב (ס"ק ב)], ומ"מ לא מברכים על קריאה זו. [לוח אר"י וזה השלחן (ח"ג נוסח התפילות הגה 148*)].

דיני קריאת התורה

קריאת התורה כשאין עשרה מתענים

י"א שבת"ב אפי' אין שם מתענים רק שבעה והשאר אינם מתענים שהם אנוסים שהם חולים יכולים לקרות ויחל. [מ"ב (סי' תקסו ס"ק יד)] וכן הוא המנהג. [אג"מ (ח"ד סי' קיג)]. ומ"מ י"א שלכתחלה אם אפשר יש לחזור אחר עשרה מתענים. [כה"ח (אות לב)]. ואם אלו שאכלו אכלו פחות פחות מכשיעור, קוראים ויחל אפי' אם כולם אכלו. [צי"א (חט"ו סי' לב ונש"א נשמ"א סי' תקנט ס"ק ב)]. ועי' בזה בהלכות מצויות לימי התעניות – גליון שי"ב.

עליה לתורה למי שאינו מתענה

י"א שאף הרשאי לאכול בת"ב יכול לעלות לתורה. [חת"ס (סי' קנז)]. וי"א שאינו עולה. [רע"א (קי' סי' כד)]. ועכ"פ במקום שהחולה אכל פחות פחות מכשיעור בכלל מתענה הוא ועולה לקרה"ת. [מרחשת (ח"א סי' לד אות ד) והגרשז"א זצ"ל (נשמ"א סי' תקנט ס"ק ב ובסי' תריט ס"ק טז ושש"כ פל"ט הגה קכב)].

עליה לתורה לנער בר מצוה בת"ב

נער שנעשה בר מצוה בת"ב נכון לקרותו לעליה בקריאת התורה שבתפילת מנחה. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פט"ו אות ח ובהגה 9) כיון שיש שמחה בעליה זו והאב מברך אחריה ברוך שפטרני].

אבל לעלות לתורה

מותר לאבל לעלות לתורה בת"ב. [שע"ת (סי' תקנד אות א)]. אלא שי"א שבתפלת מנחה לא יעלה (כיון שאין אומרים קינות אין עליו לצאת לביה"כ, עי"ש). [כה"ח (סי' תקנט אות נו)].

ברכת הגומל

אין לברך ברכת הגומל בת"ב. [עי' בשד"ח (מע' בהמ"צ סי' ב' אות ג). ובכה"ח (סי' תקנט אות לח) כתב שאין מן הראוי לברך ביום זה לפני קהל ועדה ברכת הגומל. וכן פסק האור לציון (פכ"ה אות ד) שאין לברכה].

מוצאי תשעה באב

הכנות לצורך מוצאי ת"ב

כיבוד הבית והצעת המיטות

אין מציעין המטות ואין מכבדין את הבית קודם חצות. [ערוה"ש (סי' תקנד אות כא)]. ויש הנוהגים בעדות המזרח ששוטפים ומסדרים את הבית בת"ב אחר חצות סימן שמתכוננים לגאולה. [מועד לכל חי (פלאג'י סי' י אות פז) ובמבית לוי (עמ' מט) כתי' שאין זה מנהג בני אשכנז].

שטיפת כלים

אין להדיח ולשפשף הכלים בליל ת"ב. [מקור חיים (ספי' תקנד)]. (וע"כ יש להזהר בת"ב החל במוצ"ש שלא לשטוף הכלים שנותרו מסעודות שבת, אלא ישרה אותה במים בלבד).

הכנת מזונודות וחפצים לצורך מוצאי ת"ב

אין להתעסק בארזיזת חפצים וארגון נסיעה לצורך מוצאי ת"ב (כגון בחורי ישיבות החוזרים לביתם מוצאי ת"ב). [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש פט"ו סוף הגה 45)].

נטילת ידים לאחר הצום

יש ליטול ידים אחרי הצום ג"פ לסירוגין עד סוף הפרק. [לוח אר"י והגרשז"א זצ"ל (שם הגה 15)].

בשר ויין

לאחר התענית מותר לספר ולכבס מיד וכן הדין בבשר ויין. [שו"ע (סי' תקנא סע' ד) ומ"ב (ס"ק לו)]. מ"מ יש מבני ספרד שנוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בליל עשירי ויום עשירי. [כן משמעות השו"ע (סי' תקנח). וכ"כ האור לציון (ח"ג פכ"ט אות כו) שכן יש לנהוג. ועי' במועד לכל חי (פלאג'י סי' י אות צב). אולם עי' בבא"ח (דברים אות טו) שהיו רגילים לאכול בשר מליל עשירי]. ומנהג בני אשכנז להחמיר עד חצות היום. [רמ"א (שם)].

רחיצה, תספורת, כיבוס ושאר דיני אבלות

מנהג בני אשכנז שלא לרחוץ במרחץ ולספר ולכבס עד חצות יום עשירי. [רמ"א (שם)].

יולדות

יולדות הצמות יכולות לאכול בשר ולשתות יין בעשירי באב בפרט בת"ב נדחה. [שע"ת (סי' תקנח ס"ק ב) וכה"ח (אות יא)].

רחיצה בבית ובצוננים

רחיצה האסורה היא אפי' בבית (ולאו דוקא במרחץ). [הגרנ"ק זצ"ל (קע"מ פ"ח הגה מא). ועי' בתשבות והנהגות (ח"ב סי' רס) ובנטעי גבריאל (פפ"ח אות א)]. ורחיצה בצוננין מותרת מיד לאחר ת"ב. [כן משמע מהמקור חיים (שם). ודעת בעל השבה"ל (מבית לוי בהמ"צ עמ' לט) להחמיר אא"כ חל ת"ב ביום ה']. [

מצטער מחמת מניעת הרחיצה

מי שמניעת הרחיצה גורמת לו צער רשאי להתרחץ. [הגרשז"א זצ"ל (שם פי"ד הגה כו)].

שמיעת שירים

נוהגים שלא לשמוע כלי שיר עד חצות היום. [עי' במ"ב (ס"ק ב וג)].

תפירה

תפירת בגדים מותרת מיד אחר ת"ב, כי אין מפורש בפוסקים לאסור בזה. [בעל האג"מ (שמעתא דמשה עמ' תלז)].

ברכת שהחיינו

הנוהגים להחמיר שלא לברך שהחיינו מי"ז בתמוז ראוי שלא לומר שהחיינו אף ביום עשירי (בלילה וביום, ולבני אשכנז ביום עד חצות). [כה"ח (סי' תקנח אות ח)].

משא ומתן של שמחה

משא ומתן מותרת לגמרי מיד במוצאי ת"ב. [הגרנ"ק זצ"ל (שבת ח"ב עמ' שכח)].

פרישות

טוב לנהוג פרישה בליל יו"ד אם לא בליל טבילה או יוצא לדרך או בא מן הדרך. [מ"ב (ס"ק ב). ולענין שבת שחל בו ת"ב, עי' מש"כ בגליון רע"ד].

חל ת"ב ביום חמישי

כשחל ת"ב ביום ה' שאז יום עשירי הוא ער"ש מותר בכל זה לכבוד שבת. [מ"ב (ס"ק ג)]. וע"כ מותר לכבס לצורך שבת, אבל שלא לצורך שבת וכדו' מסתבר שאסור. [הגרשז"א זצ"ל (הגה כז) ודלא כלוח אר"י שכתב שנוהגים איסור בכיבוס, עי"ש]. ומ"מ במכונת כביסה אשר אין רגילין לכבס בה בגדים מעטים, אפשר להוסיף גם כביסה שלא לצורך שבת. [הגרשז"א זצ"ל (שם)]. וי"א שמותר אף שאינו לצורך שבת. [בעל השבט הלוי (מבית לוי בהמ"צ) הגרנ"ק זצ"ל (קע"מ פ"ח הגה מב)]. ולבישת בגדים מכובסים מותרת מהיום לכבוד שבת או לאחר חצות אף שלא לצרוך שבת. [הגרנ"ק זצ"ל (שם)].

קידוש לבנה

טעימה לפני קידוש הלבנה

לפני שמקדש הלבנה צריך לטעום ממאכל. ואם בידו לקדש הלבנה בצבור יכול לקדש עמהם אף שלא טעם משום ברוב עם עם הדרת מלך. [מ"ב (סי' תכו ס"ק יא) ושעה"צ (אות טז)].

לבישת נעלים

במוצאי ת"ב צריך ליזהר שלא לקדש בלי מנעלים. [מ"ב (סי' תכו ס"ק יא)]. וגם ההולכים בנעלי גומי וכדו' עליהם להחליף נעלים קודם קידוש לבנה, ולא רק הנוהגים ללכת יחף. [הגרח"ק שליט"א (אשי ישראל פ"מ הגה כא)].

שירת טובים מאורות

י"א שמי שנוהג לקדש הלבנה אחרי ת"ב יכולים לשיר הפזמון "טובים מאורות". בפרט במוצאי ת"ב נדחה. (עי' בזה מש"כ בהלכות מצויות לתעניות – גליון שי"ב).

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבעמח"ס שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון – טל': 6761* יש להקיש 3–3–1 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" – יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

הגליון נתרם בעילום שם להצלחת התורם ומשפחתו – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

להצטרפות לרשימת התפוצה בדוא"ל יש לשלוח בקשה לכתובת: amikta571@gmail.com

בס"ד, גליון מס' 44 התש"פ

בירור הלכה

פרשת דברים

בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים

הנידון - אדם שנפצע ונצרך לתפרים בשבת למנוע סכנה, האם מותר להוסיף תפרים כדי שלא ישאר לו צלקת, והאם לחולה שיש בו סכנה מותר להוסיף בשבת טיפול שאינו סכנה עבורו

חולה ששיש בו סכנה "עושים לו בשבת כל מה שרגילים לעשות לו בחול", נח' רש"י וסיעתו, ומ"מ וסיעתו, האם הכוונה דווקא דבר שבמניעתו עלול מצב החולה להחמיר ויוכל להתסתכן, או אפילו דבר שאין במניעתו משום סכנה אך לחולה יש צורך בו,

חידוש המ"מ שעושים לחולה שיב"ס כל צורכו אף על פי שאין במניעת הדבר סכנה

הבית יוסף שכח' ד' הביא בזה מח' רש"י ומ"מ, וז"ל הב"י "**מדברי רש"י משמע דלא שרי לחלל שבת בשביל חולה שיש בו סכנה אלא דוקא בדבר שאם לא יעשוהו לו הוא מסוכן למות בשבילו אבל דבר שאף אם לא יעשוהו לו אינו מסוכן למות בשבילו אין עושין אותו על ידי ישראל** שבסוף פרק מפנין (קכט') אהא דאמרינן חולה שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה פירש רש"י צרכי חולה שאם לא יעשו לו רפואה זו אין מסוכן למות ומכל מקום צריך הוא לה, **אבל הרב המגיד כתב** בפרק ב' גבי אין עושין מדורה לחולה דלחולה שיש בו סכנה **משמע דלכל צרכיו מחללין ואף על פי שאין במניעת הדבר שעושין לו סכנה".**

שו"ע שכח' ד' "מכה של חלל אינה צריכה אומד, שאפילו אין שם בקיאים וחולה אינו אומר כלום, **עושים לו כל שרגילים לעשות לו בחול".** וכתב המג"א ד' כל שרגילין **משמע אף על פי שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא,** ומקורו במגיד משנה המובא בב"י וציין המג"א עיין לקמן סעיף יח' בשו"ע.

ובמשנה ברורה סימן שכח' יד' ובהה"ל שם הביא דברי המ"מ וכתב להוכיח דלא כדבריו והביא הרבה ראשונים דס"ל לאסור כרש"י, ר"ת, ור"י, ותו"י דיומא, ותוספות פרק מפנין, ומאירי שם, ורשב"א בתשובה, והאו"ז בשם הר"ר אליעזר, דס"ל דכל היכא דאינו מסוכן לדבר זה אין מחללים ומסקנתו להחמיר בדאורייתא.

(ז"ל המ"ב שם "**משמע אף על פי שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא כיון שהחולי יש בו סכנה ויש בהדבר צורך קצת ורגילין לעשות לו בחול עושין גם בשבת (מ"מ)** ועיין בביאור הלכה שהבאנו מכמה פוסקים דס"ל שאפילו במקום שצריך חילול אין מחללין ע"י ישראל אלא בדבר שיש לחוש בו שאם לא יעשהו לו יכבד עליו חליו ויוכל להסתכן אבל **כל שברור שאין במניעת אותו דבר חשש סכנה אף על פי שמ"מ צריך הוא לו ורגילין לעשות לו אין עושין אותו בשבת אלא ע"י א"י** כדין צרכי חולה שאין בו סכנה וע"כ בודאי מהנכון להחמיר באיסור של תורה ועיין בבה"ל מה שכתבנו בסוף דברינו").

עולה בזה דהשו"ע והמג"א הקילו כהמ"מ, ובבה"ל כתב להחמיר בדאורייתא, מ"מ ס"ל להקל בכמה אופנים, ע' שעה"צ יא' דלצורך הרבה מותר לכ"ע, ובה"ל סעי' ד' סוף ד"ה "כל", הוסיף להקל אם ע"י פעולת החילול הזה יתחזקו אבריו מותר כיון שהוא חולה שיש בו סכנה.

מבואר במ"מ חידוש שמותר לעשות לחולה שיב"ס בשבת כל דבר המועיל לו ויש בו צורך קצת אף על פי שאין סכנה במניעת הדבר ההוא.

יש לבאר חידושו של המ"מ דלכאורה כל ההיתר הוא מחמת סכנה ופיקו"נ, ואמאי מותר לחלל שבת כשאין סכנה, יש לבאר הגדר וההבנה בחידוש זה, ויתבאר להלן.

חידוש המ"מ דמותר להדליק מדורה לחולה שיב"ס לחממו אף שאפשר לחממו בבגדים

שו"ע שכח' יח' כתב "הקיז דם ונצטנן עושים לו מדורה אפילו בתקופת תמוז", וכתב המג"א יז' "אבל לשאר חולה לא, לפי שאין בו סכנה, **הא אם יש בו סכנה שרי אף על גב שאין בצינה סכנה שאפשר לחממו בבגדים** (מגיד משנה) ועיין מ"ש סעיף ד', אבל בית יוסף כתב בשם רש"י שאם אין במניעת דבר ההוא סכנה אין עושין".

מבואר במ"מ חידוש שמותר להדליק מדורה לחולה שיב"ס לחממו אף שאפשר לחממו בבגדים ועי"ז לא יסתכן, מ"מ מותר להדליק לו מדורה בשבת.

באמת יש לבאר חידוש זה אמאי כשאפשר בהיתר מותר לו לחלל שבת, הרי יש הלכה של הקל הקל, ויתבאר להלן.

והנה יל"ע האם שני החידושים של המ"מ שהובאו בב"י ובמג"א הם שני חידושים שונים, או דשני החידושים שייכים זל"ז דהם מאותו היסוד.

עוד יל"ע דהנה הבה"ל מאריך להק' כמה ק' על דברי המ"מ דעושין לחולה כל צרכיו, והביא הרבה ראשונים שחולקים על המ"מ ומכריע להחמיר באיסור תורה, ומאידך על חידושו של המ"מ בענין מדורה לא כתב הבה"ל להק' ולא כתב להחמיר, ונראה שיש חילוק בן הדינים, ולהלן יתבאר.

באמת המ"מ כתב את חידושיו בביאור דברי הרמב"ם שכתב דליולדת מותר לעשות מדורה, ולחולה אסור, והתק' בדברי הרמב"ם אמאי אסר בחולה, וכתב הראב"ד שמדובר בחולה דאיב"ס, והמ"מ כתב דאפשר לבאר שמה שאסר הרמב"ם לעשות מדורה מפני דאפשר לחממו בבגדים, ואח"כ כתב המ"מ את חידושו שאף בבכה"ג שאפשר לחממו בגדים מ"מ מותר להדליק מדורה היות והחולה יב"ס, ובסו"ד כתב, משמע דלכל צרכיו מחללין ואף על פי שאין במניעת דבר שעושין לו סכנה.

(ז"ל המגיד משנה הלכות שבת פרק ב' יד' "ואני הייתי סבור לפרש... וחולה לדעת רבינו אפי' יש בחולי סכנה אין בצנה סכנה, ואפשר בבגדים... אבל אני מבטל דעתי מפני דעתו לפי שאם הוא שיש בו סכנה הא משמע דלכל צרכיו מחללין ואף על פי שאין במניעת דבר שעושין לו סכנה").

ולכאורה יש מקום לחלק בן שני חידושי המ"מ, דלענין חידוש המ"מ דהדלקת מדורה מותרת לחולה שיב"ס אף שאפשר ללא חילול שבת, אפשר דחידש המ"מ דהיות ויש לפנינו חולה שיש בו סכנה, וס"ל דשבת "הותרה" מחמת פקו"נ ובכה"ג שבת הרי הוא כחול, לכן מותר אף להדליק המדורה (ויתבאר עוד להלן),

אולם לענין חידוש המ"מ דמותר לעשות לחולה כל צרכיו אף בדבר שאין בו סכנה, אף אם נימא דס"ל "הותרה", מדוע שיהיה מותר, דאם כל ההיתר הוא מחמת פיקו"נ וסכנה, דבר כשאין בו סכנה אמאי יהיה מותר לעשות לחולה, ולכאורה יש בדברי המ"מ בזה חידוש נוסף, ויל"ע האם הם שני חידושים שלא שייכים להדדי, או הם מאותו יסוד ויש תוספת חידוש בדברי המ"מ דעושין לחולה שיב"ס כ"צ.

ע' בס' מנורה הטהורה שו"ע או"ח סי' שכ"ח קני המנורה אות ו', שאחרי שהביא דברי הבית יוסף שכתב דרש"י חולק על הרב המגיד, כתב וזה לשונו "ודבריו נפלאין, דאין ענין כלל מדברי הרב המגיד לדברי רש"י, דהא הרב המגיד איירי להדיא שם בחולה מחמת צינה ואפשר להחים לו בבגדים בלא מדורה דשרי לעשות מדורה, מכל מקום כיון דאיכא סכנה ע"י צינה שרי לעשותו גם מדורה, אבל אם אין סכנה כלל במניעת הרפואה אפשר דגם הרב המגיד יודה דאין עושין הרפואה על ידי ישראל כיון דאין עשיית הרפואה מונע מסכנה כלל, ושפיר י"ל דגם רש"י מודה לדברי הרב המגיד והרב המגיד מודה לדברי רש"י".

בב"י ובמג"א ובגר"ז ובבה"ל נראה שהבינו שדברי המ"מ הם מאותו היסוד, ויש באחרונים שעולה מדבריהם שדברי המ"מ הם מטעמים שונים, ולכאורה יש בזה כמה נפק"מ ויתבאר להלן.

מדוע עושים לחולה שיב"ס כל צרכיו

א' יש לבאר את דברי המ"מ דחידש דחולה שיש בו סכנה עושין לו אף דבר שאין במניעת אותו דבר סכנה, דלכאורה ההיתר הוא מחמת פיקו"נ וסכנה, וא"כ אמאי מותר לחלל שבת לדבר שאין בו סכנה.

ב' הק' האחרונים על המ"מ דלדבריו ק' אמאי חולה ביום הכפורים מאכילין אותו פחות פחות מכשיעור רק לסלק את הסכנה (וכמבואר בשו"ע או"ח סי' תריח' ז'), מדוע לא נתיר לו לאכול כל צרכו.

ג' עוד הק' הבה"ל על המ"מ לדבריו אמאי צריך ביוה"כ אומד של רופא, (ולכאורה י"ל דצריך אומד לדעת דאותו החולה יב"ס לתענית, והמ"מ חידש שאחר שהוא חולה שיש בו סכנה אפשר לעשות לו כל צרכיו, וע' בשבה"ל ח' עא' מש"כ בזה).

ותירץ החלקת יואב, דכל חידושו של המ"מ הוא דווקא בשבת, דרק בשבת סובר הרב המגיד שעושין לו גם דבר שאין במניעתו סכנה, **ומשום דס"ל למ"מ דשבת הותרה אצל חולה, אבל יום כפורים לענין אכילה לחולה הוי דחוייה,** ולכן אין היתר לאכול אלא כדי להסיר הסכנה.

ועד"ז כתבו עוד כמה אחרונים שו"ת אבנ"ז קיח', שו"ת צמח צדק לח', ובתורת שבת שכח' ה', דהמ"מ ס"ל "הותרה" וחלוק שבת מיוה"כ.

(ז"ל האבנ"ז קיח' "והנה טעם הרב המגיד יש לומר...דסבירא לי' דשבת הותרה אצל חולה שיש בו סכנה כמו שכתב הרא"ש בשם ר"מ פרק ח' דיומא סי' יד' וכיון דהותרה... ומותר לעשות בכל אופן שירצה כלישנא בתרא ביומא דף ו' למאן דאמר הותרה בציבור אפילו איכא טהורין וטמאים בהאי בית אב טמאים נמי עבדי. ומבואר בתוס' בבא קמא (דף ק"י ע"א) דסוגיא דגמרא שם אזיל להאי לישנא... והוא הדין לענין שבת כהאי גוונא").

מדוע מותר להדליק מדורה לחולה אף שאפשר לחממו ע"י בגדים

המ"מ כתב עוד דמותר להדליק מדורה לחולה שיב"ס אף שאפשר לחממו בבגדים, ע' שו"ע סעיף יח' ובמג"א שם.

יש לבאר חידוש זה אמאי כשאפשר בהיתר מותר לו לחלל שבת, הרי יש הלכה של הקל הקל,

ולכאורה אם כמש"נ **דהמ"מ ס"ל דחולה שיב"ס שבת "הותרה"** אפשר לומר דלכן מותר להדליק מדורה אף שאפשר לחממו בבגדים, וכמ"ש הג"מ יומא ו' שלמ"ד "הותרה" אפשר בטמאים אף שיש טהורים, ולכן שיש חולה שיב"ס שמסוכן לצינה הותר לו צרכיו אף באיסור, משא"כ יוה"כ "דחויה" ולכן יש דין הקל הקל.

ומ"מ אם ס"ל להלכה "דשבת דחויה" ולהלן יתבאר שנח' בזה ראשונים והפוסקים יל"ע מדוע מותר להדליק מדורה כשאפשר לחממו בבגדים.

מצאתי בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא ד' ח"א סי' מ"ב) שהקשה כן על הרב המגיד דאף שיכול לחמם את החולה בבגדים מ"מ מותר לעשות מדורה, וקשה דהרי קי"ל דמאכילין אותו הקל הקל תחלה וכמבואר ביומא (פג א), ולדברי הרב המגיד אמאי צריך להאכילו הקל תחלה, הא כיון שהוא חולה שיש בו סכנה מותר להאכילו איסור אף שיכול להאכילו היתר,

ותירץ השו"מ, דדוקא בנדון הרב המגיד שעשיית המדורה ודאי שיועיל לחממו תיכף, והבגדים לא יחממוהו כל כך מהר, והחמימות בעצמותה אינה כמו במדורה, וע"כ פשיטא שמותר לעשות מדורה שהיא רפואה בדוקה ויוכל להתחמם תיכף, משא"כ באכילות שהמאכלים שוים בכח רפואתם והמאכל ההיתר בידו לרפאות כמו המאכל האיסור, ודאי שמאכילין אותו הקל הקל תחלה.

(וז"ל שו"ת שואל ומשיב מהדורה רביעאה חלק א' סימן מב' ראיתי בה"ה פ"ב משבת הי"ד ובמג"א סי' שכ"ח ס"ד וסי"ז בהקיז דם ונצטנן דעושין מדורה וה"ה לכל חולה שיש בו סכנה דאף דיוכל לחממו בבגדים מ"מ יוכל לעשות מדורה אף שאין במניעת המדורה סכנה דיכול לחממו בבגדים. והנה לכאור' תמוה דא"כ מה נחלקו במאכילין אותו הקל הקל תחלה הא אף שאין במניעת הדבר סכנה אפ"ה כל שיש סכנה בגוף החולי מותר אף שיכול להאכיל שאר דברים והוא תימה רבה...

אחר כמה שנים נתיישבתי בזה דיש לחלק דבשלמא שם במדורה דהמדורה בודאי מועיל לחממו רק שע"י בגדים ג"כ נוכל לחממו ולא יהיה סכנה אבל מ"מ המדורה היא רפואה בדוקה שיתחמם תיכף והבגדים לא יחממו כ"כ במהרה והחמימות בעצמותו אינו כ"כ כמו מדורה וא"כ פשיטא דמותר לעשות לו מדורה שהיא רפואה בדוקה ויוכל להתחמם תיכף, אבל גבי מאכילין אותו הקל הקל תחלה שגוף המאכל הוא שוה בין מנבילה או מטבל ושביעית וכדומה ורק שעל חומר האיסורים אנו דנין בזה בודאי יש למעט באיסורין כיון שהמאכל רפואה שוה מזה או מזה וז"ב לפענ"ד").

עולה בהבנת המ"מ לענין מדורה - או דס"ל "הותרה" ולכן מותר בכ"ג דבמקום סכנה שבת הרי הוא כחול, או כמ"ש השו"מ דהמדורה מועילה לו יותר (ולפי"ז אפשר דאף אם נימא דשבת "דחויה" מותר).

הנה במ"מ עולה ב' חידושים, א' דעושים לחולה שיב"ס כל צורכו, ב' דעושה לו מדורה אף שאפשר לחממו בבגדים, והתבאר דס"ל למ"מ דשבת "הותרה", משא"כ יוה"כ "דחויה" ולכן בשבת מותר בכ"ג, וביוה"כ אסור.

דווקא שבת "הותרה" במקום סכנה

הרשב"א דן בחולה שיב"ס ויש שם נבלה האם מותר לשחוט לו בשבת, והביא הרשב"א מהר"ם מרוטנבורג שהורה להתיר לשחוט אפילו במקום שיש נבלה, והטעם ששבת הותרה אצל פיקו"נ והוי כחול לגבי פיקו"נ, אולם הרשב"א חולק דס"ל דשבת דחויה ולא ישחוט בשבת, (בשו"ע שכח' יד' פסק שישחוט והתבארו בראשונים כמה טעמים מדוע עדיף לשחוט, ע' בב"י שכח' יד')

והק' האחרונים (ע' בב"מ שכח' יד', ובחת"ס עט', פה') בדברי הרשב"א הרי גם נבלה וגם שחיטה בשבת אסור, ומה שהותר הוא מחמת פיקו"נ, ומה ההבדל בזה בן הותרה לדחויה, ומדוע אומר הרשב"א דאם הותרה ישחט בשבת, ואם דחויה יאכל נבלה,

וע' בשו"ת חת"ס עט' פה' שכתב דחלוק שבת משאר איסורים, דאיסור שבת הותרה בפיקו"נ ואילו שאר איסורים רק נדחו מפני פיקו"נ, והביאור מחמת דרשות אחרות בג"מ להיתר פיקו"נ, כגון ר' שמעון "חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה", ובשאר איסורים ההיתר מחמת "וחי בהם" וגדרו דחויה, ולפי"ז מבואר דברי הרשב"א דאכילת נבלה הרי היא דחויה, משא"כ שחיטה בשבת הוא הותרה, ולכן תלוי אי ס"ל דחויה או הותרה דאי ס"ל דשבת הותרה עדיף לשחוט בשבת אף שנבלה איסורה קל,

וכ"כ כמה אחרונים ע' בתשב"ץ ג' לז', וכ"כ בחלקת יואב יד', ואבני נזר חלק אורח חיים סימן תנה'

ע' בסוגיא ביומא יש כמה מקרות לדין דפיקו"נ דוחה שבת, שמואל לומד "וחי בהם", ר' ישמעאל אם במחתרת.

ר' שמעון בן מנסיא ושמרו בנ"י את השבת" חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה , וברמב"ם ממרים ב' ד' הביא דרשה זו, ע"כ דדרשה זו לא נדחתה, אלא צריך "וחי בהם" ללמד דאף בספק, עי"ש בג"מ, ודרשות אלו הם מלמדים ששבת "הותרה".

(ז"ל האבני נזר "אך כבר ישב על מדוכה זו התשב"ץ ח"ג סי' ל"ז והעלה דשבת הותרה אצל חולה וראייתו דבגמ' יליף דפקוח נפש דוחה שבת מעבודה. ומפורש בסוף פרק טרף בקלפי יומא מו ע"ב שבת הותרה בציבור. עוד יליף הש"ס ממילה. ומילה ג"כ הותרה בשבת כמו עבודה")

(יש ביאור נוסף בדברי הרשב"א דחלוק איסור נבלה דהוא אסור בחפצא, משא"כ איסור שחיטה בשבת הוא איסור גברא ולכן מוטב שיעבור על איסור שבת ולא על איסור נבלה, דאיסור שבת כיון דאין האיסור בעצם עשיית המלאכה אלא במה שהגברא עושה את המלאכה בשבת, ובחולה דשויוהו לשבת כחול ממילא נעשה המלאכה היתר גמור. אבל כשיאכל נבלה, נהי דמותר להגברא לאכול נבלה מחמת פקוח נפש, מכל מקום הוא חתיכת הנבלה, וכן נראה הלשון במהר"ם מרוטנבורג שהובא ברא"ש ביומא, וז"ל "השיב רבינו מאיר...כיון שהתירה תורה פקוח נפש, הוי כל מלאכה שעושה בשבת בשביל חולה שיש בו סכנה כאילו עשאה בחול, והיכא דאיכא תרי איסורי מאכילין אותו הקל, ושחוטה המאכל מותר, אבל הנבלה המאכל עצמו אסור ואריה רביע עלה").

א"כ עולה ששבת חלוק משאר איסורים - דווקא שבת "הותרה" במקום סכנה, משא"כ שאר איסורים או יוה"כ הם בגדר "דחויה", ולכן לא ק' על המ"מ מיוה"כ, דביוה"כ הרי הוא דחויה, ולכן יש הגבלות, ונותנים לו פחות משיעור, ויש דין הקל הקל, אולם בשבת דהוי הותרה מותר בכ"ג.

אמאי עושין לחולה שיב"ס כ"צ, הרי אינו מסוכן לזה

אולם באמת אכתי יל"ע, דהנה אומנם התבאר דהמ"מ ס"ל דשבת "הותרה", בזה התבאר חידושו של המ"מ בדין מדורה, דמותר להדליק מדורה גם שיש לו בגדים, היות וס"ל הותרה מותר באיסור אף שאפשר בהיתר,

והתבאר דחלוק שבת משאר איסורים דרק שבת "הותרה", משא"כ שאר איסורים "דחויה", ומתיישבת נמי הק' על המ"מ מדין הקל הקל, ומדין אומד, ומדין דמאכלין פחות מהשיעור ביוה"כ,

אולם לענין חידושו של המ"מ דעושין לחולה כ"צ אף שלא מוכרח לו, **אכתי יל"ע דאף אי ס"ל "הותרה", מ"מ לא הותרה אלא מה שהוא מן ההכרח להצילו מסכנת נפשות, דלענין סכנת נפשות דינו כחול, אבל כשעושה דבר שאין במניעתו משום סכנת נפשות, מנלן דהותרה**, דלכאורה לא הותרו האיסורים אלא בדבר שבהעדרו לא יוכל לחיות, אבל בדבר שבמניעתו יוכל לחיות מהיכי תיתי נימא דהותר לעבור על איסור,

(באמת גם בבה"ל משמע כן, דהנה הבה"ל האריך להק' טובא על חידוש המ"מ שמותר לעשות לחולה כ"צ, והכריע להחמיר באיסור תורה, ומאידך בבה"ל לא הק' כלל על חידוש המ"מ אמאי מותר להדליק מדורה כשאפשר לחממו בבגדים הרי יש דין הקל הקל (כק' השו"מ),

ולכאורה נראה שוודאי ידע הבה"ל מש"כ האחרונים דאפשר לבאר דברי המ"מ דס"ל "הותרה", ואומנם דינא דהמ"מ של מדורה מובן שפיר אי ס"ל "הותרה", ולכן לא הק' מהקל הקל, אולם לענין חידוש המ"מ דעושין לחולה כ"צ, הבין הבה"ל דאף אם נימא "הותרה" אכתי אין לעשות לו מה שלא נצרך לרפואתו).

ע' בקוה"ע יבמות יח' ה' שכתב ביאור בדברי המ"מ, דבתחילה כתב לתמוה על הרב המגיד דמותר לחלל שבת אף בדבר שאין במניעתו סכנה, והרי הא דפקוח נפש דוחה שבת ילפינן מקרא וחי בהם ולא שימות בהם שצריך לדחות שבת בשביל חיותו, וא"כ היכי דמלאכת חילול שבת לא מעלה ולא מורידה להחיותו מנלן שמותרת. וכתב ליישב, למאי דמבואר בשבת קלג' "המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר גם על הציצין שאין מעכבין את המילה", מבואר דציצין שאין מעכבין את המילה אף על גב שאינו אלא משום הידור מצוה, מכל מקום כל שלא פירש חוזר עליהן הואיל דניתנה שבת לידחות אצל מילה, וצריך לעשות את המילה בשבת כדרך שהוא עושה בחול, אבל כשסילק ידו הרי מצות מילה כבר נגמרה וההידור בפני עצמו אינו דוחה שבת. וכתב דזהו טעמו של הרב המגיד שהתיר לחלל שבת גם בדברים שאינם מעכבין, **דכל זמן שהחולה מסוכן עדיין לא נגמרה מצות פקוח נפש והוי כלא סילק ידו, וכיון דעדיין לא נגמרה המצוה צריך לעשותה כמו שעושין בחול, ולכן מותר לעשות גם דברים שאין במניעתם משום סכנה וכמו שחוזר על ציצין שאינם מעכבין את המילה.** ועל פי זה יישב קושיית הביאור הלכה (סי' שכ"ח ס"ד) הנ"ל מיוכ"פ שצריך אומדנא, דדוקא במילה בשבת או חולה בשבת דהוי הותרה הוא דהתירו לחזור על ציצין שאינם מעכבין וכן התירו לחלל שבת אף בדבר שאין במניעתו סכנה, אבל יום כפורים דהוי דחויה לא שייך ביה ההיתר של ציצין שאין מעכבין, ואין מאכילין אלא היכי דאיכא סכנה במניעתה.

(ז"ל קובץ הערות סימן יח' "כתב במ"מ פ"ב מהל' שבת הי"ד, דבחולה שיש בו סכנה מחללין שבת לכל צרכיו, אפילו אין במניעת הדבר ההוא סכנה. וכן הוא באו"ח סי' שכ"ח ס"ד - עושים לו כל שרגילים לעשות לו בחול. ובמשנה ברורה שם יד' וביה"ל ד"ה כל שרגילים הביא מחלוקת הפוסקים בזה, והוכיח שרוב הראשונים חולקין על דעת זו. ועיקר ראיתו מיוכ"פ, דחולה שיש בו סכנה צריך אומד אם יכול לסבול התענית עיין שם. ובאמת טעם המתירין צ"ע, דמה בכך שהחולה יש בו סכנה, כיון דאין במניעת הדבר שעושין לו סכנה, דהא דפיקו"נ דוחה שבת ילפינן יומא פה' מקרא וחי בהם ולא שימות בהם, שצריך לדחות שבת בשביל חיותו, אבל הכא שמלאכת חילול שבת לא מעלה ולא מורידה להחיותו, מנ"ל שמותרת:

והנה לענין מילה בשבת קיי"ל [שבת קל"ג ע"ב] דהיכא דלא סילק ידו, חוזר בין על ציצין המעכבין את המילה בין על ציצין שאין מעכבין, והיכא דסילק ידו אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין. וטעם החילוק הזה, דציצין שאין מעכבין, מצד עצמן אינן דוחין שבת, דאין חיובן אלא משום הידור מצוה [שם], אבל היכא דלא פירש עדיין, הן שייכין להמילה עצמה, וכיון דניתנה שבת לידחות אצל מילה, צריך לעשות את המילה בשבת כדרך שהוא עושה בחול. אבל היכא דסילק ידו, מצות מילה כבר נגמרה, וההידור בפני עצמו אינו דוחה שבת:

ואכתי צריך ביאור, דמה בכך שלא סילק ידו, מ"מ הא הידור אינו דוחה שבת. וי"ל לפי המבואר ביומא (מ"ו ע"ב) דשבת הותרה בציבור ולא דחויה, ה"נ במילה בשבת הותרה, ומשו"ה צריך לעשות בשבת כמו שעושין בחול, וכיון שבחול צריך לעשות גם ההידור, ה"נ בשבת, דכיון שהותרה שבת אצל מילה, שבת וחול שוין הן... אבל היכא דסילק ידו כבר נגמרה גוף המצוה, וההידור גרידא אינו דוחה שבת... ובזה נתבאר טעם המתירין, דכל זמן דהחולה מסוכן, עדיין לא נגמרה מצות פיקו"נ, והוי כלא סילק ידו, דכיון דעדיין לא נגמרה גוף המצוה, צריך לעשותה כמו שעושין בחול, וס"ל להמתירין דשבת הותרה אצל פיקו"נ, כדעת הר"מ מרוטנברג, הובא בהרא"ש שילהי מס' יומא [פ"ח סי' י"ד] עיין שם, דמדמי לה להיתר אוכל נפש ביום טוב, דודאי אינו בתורת דחיה.

ומוכח שם מדבריו, דדוקא שבת הותרה אבל נבילה לא הותרה אלא דחויה. והטעם מבואר בתשב"ץ [ח"ג סי' ל"ז], דבשבת איכא קראי דהותרה אצל פיקו"נ, משא"כ בכל האיסורין שאינן אלא בתורת דחיה עיין שם").

ולפי"ז תתישב הקושיא מיוהכ"פ, דהתם אינו אלא בתורת דחיה, וליכא התם היתרא דציצין שאין מעכבין, גם בלא סילק ידו, ודוקא במילה, שהותרה בשבת, רשאי לגמור ציצין שאין מעכבין היכא דלא סילק ידו, אבל אילו היתה מילה רק דחויה, היה אסור לגמור ציצין שאין מעכבין אפילו לא סילק ידו. וא"כ ביוהכ"פ, דאינו אלא בתורת דחיה (היינו איסור אכילה, ולא איסור מלאכה), ליתא כלל הך היתרא דציצין שאין מעכבין, ומשו"ה צריך אומד גם בחולה שיש בו סכנה, והתם לא פליגי כלל. והמעיין בדברי המתירין שהובאו שם בביאור הלכה, ימצא שדקדקו בדבריהן ולא הזכירו הך היתרא רק לענין שבת עיין שם").

עולה מבדברי הקובה"ע שדברי המ"מ שחידש לענין מדורה, ולענין שעושין לחולה כ"צ, הם האותו יסוד של "הותרה", ובחידושו שעושין לחולה כ"צ התחדש דהוי כחלק מהמצות "וחי בהם" והוא כציצין במילה.

אולם אכתי יל"ע דאפשר דדברי המ"מ חלוקים מציצין דמילה, דבשלימא בקיום מצוות מילה שייך לומר דמותר לחלל שבת אף על ציצין שאין מעכבין את המילה כל שלא סילק ידו, דהתם מקיים מצות מילה וקיום מצוות מילה דוחה שבת, ובמצוה יש דינא דזה א' ואנוהו, ולכן גם ההידור דוחה שבת כיון שההידור הוא חלק מגוף המצוה כל שלא סילק ידו, וכשם שהמצוה עצמה דוחה שבת כך ההידור של אותה מצוה דוחה שבת דההידור נעשה חלק מגוף המצוה, אבל בדין המ"מ ששבת "הותרה" במקום סכנה דכתיב "וחי בהם" לכאורה אינו אלא היתר לעבור על המצוה במקום חשש סכנה, ובזה אפשר דלא שייך להדר יותר ממה שמוכרחים לסלק את החשש של מיתה, ומנ"ל להתיר לעשות לחולה כל צרכיו.

ועוד יש לדון דאם נימא דדברי המ"מ הם משום דס"ל "הותרה", יש לעין בדעת הרמב"ם דכתבו כמה אחרונים וכ"כ בכ"מ ובב"י דהרמב"ם ס"ל "דחויה" וכן הא פשטות לשון הרמב"ם, ע' להלן.

פיקו"נ בשבת ההותרה או דחויה

נידון דחויה והותרה מבואר בג"מ ביומא ו' לענין קורבן בטומאה, ונח' הראשונים האם שבת הותרה או דחויה בפיקו"נ, הרא"ש סוף יומא מביא מהר"ם מרוטנבורג דס"ל הותרה, וכ"נ בתוס' בפסחים מו', וברשב"א ת' תרפט' הביא דברי המהר"ם

וחלק עליו וכתב דדחויה, וכ"כ הר"ן שבת דחויה, וכן פשטות לשון הרמב"ם, וז"ל הרמב"ם שבת פרק ב' א' "דחויה היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצות, לפיכך חולה שיש בו סכנה עושין לו כל צרכיו בשבת על פי רופא אומן של אותו מקום" וכ"כ הכ"מ ובב"י דהרמב"ם ס"ל דחויה, ויש שכתבו דדעת הרמב"ם היא הותרה, ע' שו"ת רמא עו', וע"ע אבנ"ז תנה',

בפשטות נראה דהש"ע ס"ל הותרה, דכתב בסעיף יב' שמחללים שבת על חולה שיש בו סכנה על ידי ישראל גדולים ולא על ידי גוים וקטנים ונשים, על כרחך שסובר שהשבת הותרה אצל פקוח נפש, וכמשנ"ת דדברי המ"מ מתבארים דס"ל הותרה ולכן כתב השו"ע להקל כהמ"מ.

אולם יש דכתבו דאף השו"ע ס"ל דחויה, ע' בגר"ז שכח' יג', חיי"א סח' י', וכה"ח פה', ואפ"ה הקילו כהמ"מ.

ברמ"א נראה דס"ל דחויה דכתב שם "אם אפשר לעשות בלא דיחוי ובלא איחור ע"י שינוי, עושה ע"י שינוי, ואם אפשר לעשות ע"י א"י בלא איחור כלל, עושין ע"י א"י, א"ז וכן נוהגים"

וא"כ יל"ע אם נימא דהרמב"ם ס"ל דחויה, וי"א דאף השו"ע ס"ל דחויה, והרמ"א ס"ל דחויה א"א לפ' את המ"מ מצד הותרה, (ומצאתי להדיא בתהל"ד שכח' ד' שכתב דא"א לפ' במ"מ מצד הותרה, דהרי הרמב"ם ס"ל דחויה), ע"כ יש לבאר ביאור חדש בדברי המ"מ.

עוד ביאורים בדעת המ"מ
אף לדעות שפיקו"נ "דחויה"

א' - לגמור רפואתו - עי' מאירי הו"ד בבה"ל שכח' "מחמין חמין לחולה לכתחלה בשבת בין להשקותו שהוא דבר מועט בין להברותו ר"ל להרחיצו כדי לחזק איבריו אע"פ שרחיצה זו של חיזוק איברים אין בה צורך למהירות כל כך והיה לנו לומר שנמתין לה כדי שלא נחלל בה שבת שמ"מ ממהרת היא בחזוק איבריו **ואין משהין לו שום דבר תועלת לגמור רפואת החולי".**

ואפשר שזה כוונת הגרי"ז, דע"ע חי' הגרי"ז סוף הל' שביתת עשר, "והנה אאמו"ר הגאון זצ"ל הי' מורה ובא בכל חולה שיש בו סכנה כגון מכה של חלל וכדומה שיאכילו אותו ביוה"כ כל צרכו ולא פחות מכשיעור, ואמר הטעם **דכיון שהוא כבר חולה שיש בו סכנה הרי יוה"כ נדחה לו לכל המועיל לרפואתו שבכלל זה גם חיזוק גופו, וכיון ששיעור שלו יותר טוב להחולה ממילא דגם זה בכלל פקו"נ שדוחה יוה"כ**, ודברי השו"ע דמאכילין אותו פחות פחות משיעור קיימי רק על חולה שעדיין אין בו סכנה רק שהרופא אומר שאם לא יאכילו אותו ביוה"כ יכבד עליו החולי ויסתכן כלשון השו"ע בתחילת הסימן שם, דנמצא דכל הסכנה היא רק מחמת מניעת האכילה בלבד ובזה כיון דאפשר למנוע סכנה זו גם ע"י פחות מכשיעור אסור להאכילו שיעור שלם, אבל בחולה שכבר יש בו סכנה כל מה שמועיל יותר להחולה לקירוב רפואתו ולחיזוקו להסיר ולמעט סכנת מחלתו הכל בכלל סכנה ופקו"נ שדוחה שבת ויוה"כ, ואין אנו צריכין לדון כלל אם מניעת האכילה תזיקהו ותביאהו לידי יותר סכנה עכ"ד".

ב' - חיזוק גופו שלא יחלש ויתגבר עליו החולי - עוד אפ"ל דכוונת המ"מ להתיר דבר שהוא צורך החולה ואפשר דיש במניעתו חולשה לחולה ואפשר שיבוא לידי סכנה, דהרי אין אנו יודעים מה יכול להשפיע עליו לרעה דאפשר שבמניעת הדבר יחלש גופו ולא יוכל להתגבר על המחלה שהיא סכנה, ולכן הבכה"ג התיר המ"מ לעשות צורכי החולה.

ג' - שלא יבאו להחמיר כשיש צורך - בשו"ת הרדב"ז חלק ד' סימן קל' אלף ר' נראה עוד דרך במ"מ דטעם ההיתר שמא יבוא להחמיר בדבר שיש בו צורך הרבה.

(ז"ל הרדב"ז "שאלה שאלת אם מותר לעשות לחולה שיש בו סכנה בשבת דברים שאין בהם צורך כל כך. תשובה דבר זה מחלוקת בין הפוסקים ואני מן המקילין מדקאמרינן דחויה היא שבת אצל סכנת נפשות ואם כן יהיה מותר לעשות לו אפי' דברים שאין בהם צורך. הא ליתא ודאי דאין כאן צד סכנת נפשות **אבל בדברים שיש בהם קצת צורך אפשר שאם לא תעשה לו הדברים שיש בהם קצת צורך יבוא לדברים שיש בהם צורך הרבה והדבר ידוע דאפילו ספק ספקא דוחה את השבת"**)

עולה בביאור המ"מ כמה ביאורים:

א' "הותרה" (עם ביאור דברי הקוה"ע דומיא דציצין במילה).

ב' דכל שהוא מועיל לגמור רפואת החולה מותר.

ג' חיזוק גופו, צורך החולה שלא יחלש ויסתכן.

ד' שלא יבואו להחמיר כשמותר.

לכאורה יהיה נפק"מ - להוסיף תפרים בשבת כשכבר אין סכנה, אלא ליופי ונוי שלא ישאר צלקת לכאורה תלוי בהנ"ל לטעם א' אפשר דיהיה מותר וכמו ציצין במילה, דכל שעוסק ברפואת החולה מותר, (ע' בנשמת אברהם ד' שמ' מה שהביא בשם הגרשז"א, ובמנחת שלמה ב' לה'), ולטעם ב', בפשטות יהיה אסור, אולם פעמים תפירה מושלמת מועילה יותר לגמור רפואת החולה, לטעם ג', בפשטות יהיה אסור, ולטעם ד', יל"ע.

ויש להוסיף דאף אם נימא דבאיסור שבת דאורייתא פוסקים "דחויה", בפשטות איסור שבת דרבנן לכ"ע הוא "הותרה", ואם תפירה בגוף האדם הוא דרבנן (ואכ"מ להאריך בזה), לכ"ע אפשר לבאר את המ"מ דההיתר הוא "הותרה", וכמשנ"ת לטעם זה לכאורה מותר להשלים התפירה לנוי. ואף הבה"ל מקל בדרבנן (אולם כתבנו לעיל להק' דאולי חולה חלוק מציצין דמילה, דשם בציצין יש דין הידור, משא"כ בחולה אין דין הידור לתפור לו בתוספת יופי ויל"ע בזה).

עוד נפק"מ - חולה שיב"ס וסובל מכאב נוסף שלא מחמת מחלתו, האם מותר לעשות לו רפואה באיסור שבת, לטעם א' לכאורה יהיה מותר כיון "דהותרה" (אולם היות ואינו שייך לחולה המסוכן, אלא הוא כאב אחר, אפשר דאינו כציצין במילה, ויל"ע), לטעם ב', בפשטות יהיה אסור, לטעם ג', אם זה יגרום לו שלא יחלש ויסתכן ויהיה לו יותר כח להתגבר על המחלה, אפשר דמותר, לטעם ד' נראה שאסור, ומ"מ נראה דבאיסור דרבנן או לתת לו תרופות, אפשר להקל.

להערות והארות: 7623171@gmail.com א.מ. כימיגרוף 052-7623172

"עליה לצורך עליה"

ספר הדרכה והכנה לקראת הצעד הראשון בישיבה קטנה

ספר ייחודי שיצא לאור בקיץ שעבר, מעורר עניין רב בקרב הבחורים הצעירים המתכוננים בהתרגשות רבה לפסיעותיהם הראשונות בעולם הישיבות, ובקרב האבות והאימהות, המלאים תפילה ותקווה שהצעד הגדול יעבור על בניהם בהצלחה מירבית, מתוך שמחה ובשלוות נפש.

בפרט בשנה זו, שסדרי עולם השתנו ובתקופה האחרונה עסוקים כולם בהתגוננות מפני המגיפה רח"ל, התכונה והתקווה להתחלת הלימודים בישיבה על הצד הטוב ביותר - משאת נפשו של כל בוגר ת"ת, וגורמת להתעניינות וסקרנות כיצד נראית הישיבה עם שלל מכמניה.

כבר ביומו הראשון בישיבה, נחשף הבחור לעולם חדש הנפרש לפניו "עולם הישיבות". בעולם זה הכל שונה ממה שהורגל - הדמויות, החברה, סדר היום. הוא פוגש דמויות חשובות שעשויות להשפיע על עתידו, ואם ישכיל וידע מה תפקיד כל אחד מהן - יוכל להפיק את מירב התועלת. הוא פוגש בחורים ממקומות ומסגנונות שונים, והתמודדות שנכונה לו - לכבוש מחדש את מקומו בחברה החדשה, היא התמודדות שתופסת את ראשם של בחורים רבים בני גילו. גם הסדרים שונים לגמרי מסדרי הת"ת, ועליו להתכונן לסדר יומו החדש.

מטבע הדברים, שינויים כה רבים מחייבים הכנה יסודית והדגשת פרטים רבים כדי שהנכנס בשערי הישיבה יתמזג אל חיי הישיבה בקלות. אל הצורך הזה נדרש המחבר, הרה"ג בנימין יעקבי שליט"א, כשמאחוריו וותק משני צידי המתרס: ניסיון של שנים רבות בתפקיד ר"מ בישיבה קטנה, ומאידך בניהול הרוחני בכתות הגבוהות בת"ת הנודע לתהילה "קהילת קמניץ" בשכונת נווה יעקב בירושלים.

מידי שנה מוסר המחבר "ועדים" לכל בני כתות ח' שתכליתם הכרת הישיבה לאגפיה, לתוכנה ולסגולותיה. התעניינותם של התלמידים והצמא לשמוע ולהבין את קסמה, הביאוהו לפני שנים להדפיס קונטרס כצידה לדרך לתלמידיו. וכך בכל שנה גדל הקונטרס והתרחב, ובשלהי שנה שעברה נענה לבקשת משגיחים וראשי ישיבות לצעירים שראו את תועלתו, להוציא את המאמרים כ"ספר" לציבור הרחב. הספר נכתב בלשון קולחת, ובשפה ברורה המתאימה בדיוק לבחורים בני עליה המלאים סקרנות לאתגר חייהם - "הישיבה".

ב"עליה לצורך עליה" יוחדו דברים לכל הנושאים שעשויים לעניין את הבחור, החל מיסודות עולם הישיבות עם ייסוד "אם הישיבות" וואלוז'ין ועד ימינו, היכרות מפורטת עם סדר היום בישיבה, עם הדמויות שהוא עשוי לפגוש בישיבה, עשה לך רב, כיצד לקבל תוכחה, טעם בלימוד, חברה, שאיפות, הפנימייה וחדר האוכל. פרק נרחב "ימי אהבה וימי שנאה" עוסק ביסודיות בהתמודדותו של בחור עם נסיון וקושי, ומשנה סדורה במשנתם של גדולי ישראל, השזורים בדברי חיזוק ונוחם, סיפורים, משלים ומכתבי עידוד. ועוד נושאים רבים ומגוונים.

לאורך כל הספר משולבים גם עובדות וסיפורים, וכן חוויות אישיות במסלול הארוך שעשו גדולי ישראל, והתגברותם על נסיונות קשים במשך מעלה הדרך להצלחתם.

במדור מיוחד מובאים מספר נושאים חשובים ממשנתו של חמיו הרה"ג שלמה הופמן זצ"ל, המדברים לבחורי גיל הנערות, אותם שמע מפיו במשך השנים, אשר חלקם אף נדפסו בספרים רבי המכר שיצאו באחרונה.

העיון בספר מכניס את הקורא ל"אווירה של ישיבה" ומחדיר בקרבו שאיפה אמיתית וטהורה לעלות בסולם התורה והמידות, והעיקר, הכרה ברורה ומוחלטת שבית היוצר היחיד בו ניתן לזכות לתואר 'בן תורה', היא אך ורק הישיבה על כל סדריה.

מנסיונם של ראשי הישיבות עולה, כי הצלחתם של בחורים שהגיעו לישיבה אחר שעברו הדרכה והכוונה כראוי, הינה ללא השוואה לאחרים, ומשכך הם צופים כי התועלת שתצמח לקורא היא עצומה ומשמעותית.

הספר מעוטר בהסכמות נלהבות של גדולי התורה, ומרשים ביותר גם בהופעתו החיצונית ובעימוד נעים לעין, יוצא לאור באמצעות 'צוף' הוצאה לאור בראשות הרב נתן פלדמן, ומופץ בחנויות על ידי 'קולמוס' הפצת ספרים.

בס"ד פ' דברים תש"פ

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' תשעת הימים, מוצאי ת"ב בעש"ק

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה גליון 275

שתיית יין של הבדלה

כתב **הרמ"א** (ס' תקנא ס' י) נוהגין להחמיר שלא לשתות יין בהבדלה אלא נותנים לתינוק, ובמקום דליכא תינוק מותר לשתות בעצמו. **ובמ"ב** (ס"ק ע', **שעה"צ** ס"ק ע"ו) - נותנים לתינוק שהגיע לחינוך וישתה רוב הכוס, ודוקא אם לא הגיע עדיין להתאבל על ירושלים. וע' ס' **קרא עלי מועד** עמ' נב בס' **ארחות רבינו** ח"ב עמ' קלה שכ': **הגרי"י קניבסקי זצ"ל** אמר שאפשר לתת לשתות כוס הבדלה לילד עד גיל שלש עשרה שנה וכן נוהגין[א] ע"ש ויש מקפידין שהמבדיל יטעם מעט בכל אופן קודם שיתן לאחר לשתות (וכן היה נוהג **החזון איש** (**ארחות רבינו** ח"ב עמ' קלה).

והגרש"ז אויערבך זצ"ל שתה היין בכוס של הבדלה במוצאי שבת חזון, אף שהיה לפניו קטן שהגיע לחינוך (**שלמי מועד** עמ' תפ"ו) "ומחמת הספיקות בהגדרת 'תינוק שהגיע לחינוך' נהג רבינו לשתות בעצמו" [וכן מחשש שהקטן לא יקשיב לברכה].

והגרי"ש אלישיב זצ"ל היה מחפש ילד בערך בגיל 8 - 9 שידע להקשיב לברכה ואינו יודע להתאבל על ירושלים (ואם לא היה ילד בגיל זה היה נותן לילד אפילו עד גיל 11), והיה אומר לילד לפני הבדלה שיתכוון לצאת, ולא היה טועם כלום מהכוס.

כל השנה הקפיד להבדיל על יין, חוץ במוצאי שבת חזון שהבדיל על מיץ ענבים כדי שהילד יוכל לשתות, וחיכה שהילד שתה את רוב הכוס, ואז היה שר הפזמון 'אל תירא עבדי יעקב' כמו כל שבוע, אבל לא האריכו בזה במוצאי שבת חזון (הרמ"ד לוין שליט"א).

הבדלה על מיץ ענבים

אע"ג שבכל השנה מצוה מן המובחר להבדיל על יין (ע' **מג"א** ס' רעב שיין מגתו אינו מצוה מן המובחר) אך במוצאי שבת זו י"א שעדיף להבדיל על מיץ ענבים בזמנינו שאינו משמח והוה יין של מצוה[ב]. [ומדינא דגמ' אינו משמח ומותר אף בערב תשעה באב (ע' תענית ל – יין מגתו טור **ושו"ע** ס' תקנב ס' א, **הל' חג בחג** בין המצרים עמ' פ)].

איכה ישבה בדד

ליחיד אין לברך על מגילת איכה (ע' **גר"א במעשה רב** ס' קעה ס"ק ט שזה תקנת על הציבור (בעל פעולת שכיר בע"מ מעשה רב)) וכן שמענו **מהגר"י קנר שליט"א**.

מגילת איכה בלא קלף

לתשומת לב: לפי מנהג ארץ ישראל להקפיד בקריאת איכה על הקלף בברכה, וכעת עקב המצב יהיה צורך לחלק את המנינים. באופן שאין מספיק מגילות עבור כל המנינים, יש לציין את דברי **הגר"ש דבליצקי זצ"ל** (**מנהגי פרושים בארץ ישראל שבקרוב יצא לאור**) שלא נוהגים לברך 'על מקרא מגילה' אלא על מגילה כשרה [וכדברי **המ"ב** ס' תצ ס"ק יט, ודלא **כביאור הגר"א** ס' תצ ס"ק יד, וכן **בב"ח, לבוש, מטה משה, מג"א**] והביא מעשה מזמן **החזון איש** שלא היה להם אלא מגילה פסולה, ולא בירכו עליו.

ציבור להמתין על מגילת איכה בקלף: ויש לעיין עד כמה ראוי לציבור להמתין עבור מגילת איכה בקלף כמנהג כל השנים (ראה בהע' לענין להמתין עבור קריאת הפטרה בקלף[ג]), ויש אפשרות לאחר המנינים למעריב כדי למנוע טירחא דציבורא. [ויש לברר עם רבני המקום].

ציבור שלא קראו איכה בליל ת"ב

אין מברכים על איכה בתשעה באב בבוקר, אפילו שלא קראו מחמת אונס. (ס' **ארץ ישראל** עמ' סז, וכן **בס' וזה השולחן** ח"ג עמ' סז **הגר"ש דבליצקי זצ"ל**). וכן בשנת תש"ח היה עוצר בליל תשעה באב, ולא קראו איכה עם ברכה ביום תשעה באב. מאידך **בס' הלכות ומנהגי בין המצרים** (פ"ט הע' לח) כתב שמברכים ע"פ מסכת סופרים ראה בהע'[ד].

נקיון כתם

אם נתלכלך בגדו באיזה מקום בתשעת הימים, מותר להבריש מקום הלכלוך במברשת ואף במעט מים (**הגר"י שוב שליט"א** בשם **הגרש"ז אויערבך זצ"ל והגרי"ש אלישיב זצ"ל**).

אך אין לגהץ מקום הקמט (**הל' חג בחג** בין המצרים עמ' יד).

עד איזה גיל מותר לכבס בגדי קטנים

דעת **הגר"נ קרליץ זצ"ל** (**קרא עלי מועד** פ"ד הע' ד) שהיום מצוי שמתלכלכים תדיר עד גיל חמש וגם מעל גיל זה אם יש צורך מיוחד יש להקל לכבס עד שבוע שחל בו. וכעין זה דעת **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** והכל לפי הענין, ואם הבגד התלכלך ואין לו בגדים אחרים אף בגיל שמונה מותר[ה] (ע' ס' **קרא עלי מועד** פ"ד סע' ב).

בנין של שמחה האסור בתשעת הימים

ע' **בשו"ע** ס' תקנא ס' ב מראש חודש עד התענית ממעטים במשא ומתן ובבנין של שמחה, כגון בית חתנות לבנו, או בנין של ציור וכיור, ובנטיעה של שמחה וכו'.

מקום הפסד אם יש חשש הפסד ממון (לא מניעת רווח) אז מותר לבנות (**משנה ברורה** ס"ק יג).

[א] ולכאורה זה נגד דברי המ"ב והאחרונים, ושאלו את **הגר"ח קניבסקי שליט"א** ע"ז והשיב: בזמנינו גם בן י"ג א"י להתאבל על ירושלים עכ"ל (!).(קרא עלי מועד שם).

[ב] וכן ע' במאירי שילהי תענית בשם הרבה גאונים דיין מבושל מותר בערב תשעה באב וכ' דאפילו העלה רתיחה אחת מותר, וא"כ מיץ ענבים מפוסטר יש בו מעלה זו. ולפי המאירי עדיף יין מבושל מאינו מבושל.

[ג] **המתנה לנביא על קלף:** ויש לעיין כמה יש להמתין עבור נביא על קלף לנוהגין כן וע' **משנה ברורה** ס' רפד ס"ק א שלכתחילה ודאי ראוי ונכון שיהיה לכל ציבור נביאים שנכתבין בקלף כדין, מ"מ אם אין להם רק הפטרה הנדפסת בחומש, יש לסמוך להקל שלא לבטל את קריאת ההפטרה. ודעת **הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש דבליצקי זצ"ל** שחייבים להמתין עבור נביא על הקלף (**הגר"י שוב שליט"א**) וכן דעת **הגרש"ז אויערבך זצ"ל** (הליכות שלמה תפלה פרק י"ב סעי' ל"א, הע' צ"ד) שצריך להמתין לנביא על קלף אף שיש בזה טורח הצבור. והוסיף שכן נהגו בירושלם מקדמת דנא. ודעת **הגר"נ קרליץ זצ"ל** שא"צ להמתין אם הציבור יהגיש כעול (לקט שאלות **מהגרי"א דינר שליט"א**). וכל זה לענין הפטרה על קלף שכתב המ"ב שראוי ונכון להקפיד בדבר, (ע"ש בלבוש דיש לחשוש שלא יוצאין ידי חובה) משא"כ בקריאת חמש מגילות על קלף כתב המ"ב ס' תצ ס"ק יט, שהנוהג לברך עכ"פ כשכתובים על קלף, בודאי אין למחות בידו, ומשמע שאין צריך להקפיד בזה. (אכן עדיין יש לברר לפי מנהג ארץ ישראל שמהדרין אחר קלף עד כמה ראוי להקפיד לא לשנות כבשאר השנים). ושמענו **מהגר"י קנר שליט"א** שא"צ להמתין לאיכה על קלף.

[ד] וז"ל מסכת סופרים פי"ח הלכה ד "יש שקורין ספר קינות בערב ויש מאחרין עד הבוקר לאחר קריאת התורה שלאחר קריאת התורה עומד החזן וראשו מתפלש באפר ובגדיו מפולשין וקורא בבכיה ובילולה". ומשמע דיש מאחרין עד הבוקר, שתקנו פעם אחת בתשעה באב, ואם לא קראו בערב יקראו בבוקר. וע' בס' ארץ ישראל שהביא מקור דרק בלילה מברכים משום 'ויבכו העם בלילה ההוא'.

[ה] ואפילו הכי שדעתו שעדיף לקנות חדש מאשר לכבס בגדול שאין לו בגד אחר, שלכבס אסור מדינא דגמ' (ראה קרא עלי מועד פ"ד הע' ב).

צורך מצוה מי שמתחתן מיד אחר התענית (ולא קיים מצות פריה ורביה), מותר לסדר הדירה (לעשות בית חתנות) ובגדי החתונה (ע' **מ"ב** תקנא ס"ק יד).

הכנת בגדים משבת לחול

מי ששכח להכין חולצה משומשת מלפני ראש חודש יש עצה בשבת בבוקר ללבוש חולצה אחרת מכובסת, וזו שלבש בערב שבת וליל שבת יצניע לימות החול, וכן אחר שינת צהרים ילבש אחרת ובלבד שלא יאמר בפיו שעושה כן לצורך חול, ומ"מ לא יחליף באמצע היום לזמן קצר ואח"כ יחליף שוב דאז ניכר שכל הלבישה היתה לצורך חול וה"ז כמכין מחול לשבת (**קרא עלי מועד** מהדורה חדשה עמ' עו בשם **הגרי"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל**).

חולה שאין בו סכנה בתשעה באב

חולה [דהיינו שהוא חלוש וחש בגופו] אע"פ שאין בו סכנה לא חייבוהו חכמים להתענות (**שו"ע** ס' תקנד סע' ו). מיהו נוהגין להתענות כל זמן שאין לו צער גדול, והמקל לא הפסיד (**רמ"א** שם), ובאדם חלוש והוא חולה שאין בו סכנה אין כדאי להחמיר (**מ"ב** שם ס"ק טז בשם **החיי אדם**).

צום תשעה באב לחולה קורונה

חולה קורונה אין לו לצום בתשעה באב אפילו בשיעורים, [בכל הגילאים] (**הגר"י זילברשטיין שליט"א, הגר"י ברקוביץ שליט"א, הגר"י קנר שליט"א**).

ואף חולה צעיר שמרגיש טוב בלי תסמינים, וכן חולה שהתרפא, ישאל הרופאים על מקרה שלו ואז יעשה שאילת חכם.

מי שאינו חולה צריך לצום אף למעלה מגיל 90 (ולא דמי למחלת חולירע שהוזכר **בבה"ל** (ס' תקנד סע' ו ד"ה דבמקום חולי), ולכן כל עוד שאין לו תסמינים לא נמצא במצב של סכנה וצריך לצום).

וכן מי שהוא בבידוד, צריך לצום. (כל זה שמענו **מהגר"י קנר שליט"א**).

ודעת **הגר"י זילברשטיין שליט"א** מי שהוא בספק אם נדבק במחלה, יאכל וישתה פחות מכשיעור שהם כשני שליש ביצה אוכל וישתה פחות במלוא לוגמיו שהוא עד 40 סמ"ק כל 9 דקות, ואם קשה לו יאכל כל 4 דקות. (ע' **קובץ תשובות** ח"א ס' נז). (ויעשה שאילת חכם כל מקרה לגופו).

צדקה תציל ממות

ע' **בשו"ע** יו"ד (ס' רמז סע' ד) דצדקה דוחה את הגזירות הקשות, ותציל ממות (**ש"ך** שם).

מוצאי תשעה באב

איתא **בשו"ע** (ס' תקנח סע' א) בתשעה באב לעת ערב הציתו אש בהיכל ונשרף עד שקיעת החמה ביום עשירי, ומפני כך מנהג כשר שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בליל עשירי ויום עשירי.

יותר קל מראש חודש אב: וע' **במשנה ברורה** (שם ס"ק ב) דלילה זו קילא מראש חודש אב ולכן פשוט דבסעודת מצוה מותרים כל הקרואים לאכול בשר ואפילו איננו קרובו, דמראש חודש אב יש קצת אבלות מדינא דגמרא שממעטין בשמחה ומשא ומתן, מה שאין כן בזה שמותר מדינא בכל.

ברכת שהחיינו: ע' **בשערי תשובה** (שם) שהנוהגים שלא לברך שהחיינו מי"ז בתמוז, גם בליל ויום עשירי אסור. וע' **במאמר מרדכי** (ס' תקנא ס"ק טו) שאף שמסברא היה נראה להחמיר שלא לברך שהחיינו, כיון שיש מקילין לברך גם בבין המצרים, אין להקפיד בזה כ"כ.

עד חצות: וכתב **הרמ"א** (שם) ויש מחמירין עד חצות היום ולא יותר. וה"ה שלא לרחוץ במרחץ ולספר ולכבס עד חצות (**מ"ב** שם ס"ק ג).

תשעה באב שחל ביום ה' – מוצאי ת"ב שחל בערב שבת

כשחל תשעה באב ביום חמישי, שאז יום עשירי הוא ערב שבת, מותר בכל זה לכבוד שבת (**משנה ברורה** ס' תקנח ס"ק ג).

י"א שהכל מותר מיד לכבוד שבת: ומסתימת לשון **המשנה ברורה** שלא חילק בין ליל ערב שבת ליומו כתב **בשו"ת מחזה אליהו** (ס' פו אות ט) שתספורת ורחיצה וכיבוס מותרות במוצאי התענית מיד. וכן מבואר **ביעב"ץ**, וכן כתב **בשו"ת אבן ישראל** (ח"ז ס' כז).

חילוק בין כיבוס לתספורת ורחיצה: אמנם דעת **הגר"נ קרליץ זצ"ל חוט שני** שבת ח"ב עמ' שכח), **והגר"ש וואזנר זצ"ל** שהרחיצה והתספורת מותרות רק מהבוקר, שדוקא הכיבוס מותר [לדעתם] מיד במוצאי התענית משום תקנת עזרא. והוסיף **הגר"ש וואזנר זצ"ל** שיתכן שבמקום הצורך יש להקל להסתפר כבר מהלילה. וכמו כן אפשר להקל מהלילה ברחיצה בצונן שאינה אלא חומרא בעלמא.

כיבוס לכבוד שבת מותר מיד במוצאי ת"ב: ע' **יעב"ץ** (**סידור בית יעקב**) שמותר לספר לכבס ולרחוץ מיד. ודעת **הגר"נ קרליץ זצ"ל** (**חוט שני** שבת ח"ב עמ' שכח, **קרא עלי מועד** פ"ח הע' מב) **והגר"ש וואזנר זצ"ל** (**קובץ מבית לוי** בין המצרים עמ' לט) שמותר לכבס מיד. ודעת **הגרש"ז אויערבך זצ"ל** (**שש"כ** פמ"ב הע' טו) **שאפשר שבמוצאי התענית מותר לכבס מיד** (ומה שכתב הקיצור שו"ע בבוקר (ע' להלן) לאו דוקא אלא מחמת שיגרא דלישנא, כיון שבזמנם היה הכיבוס עסק גדול ולא היו רגילים לכבס בלילה (ובפרט בחו"ל שהצום נגמר מאוחר בלילה).

י"א בלילה אסור: י"א שמותר מיד בשחרית (**קיצור שו"ע** ס' קכד סע' כ), וכעין זה כתב **הערוך השולחן** (סע' ב), ומשמע שבמוצאי תענית אסור.

לכבס שלא לכבוד שבת: דעת **הגר"נ קרליץ זצ"ל** (**קרא עלי מועד** שם) שמותר, שכיון שאין דברים אלו אסורים מדינא אלא שנהגו לא לעשותם בעשרה באב, וכשחל עשרה באב ביום שישי משום כבוד השבת לא נהגו כלל להימנע לעשותם, ומטעם זה מותרת אף רחיצה שלא לכבוד שבת [לכן מותר לילך לים או לבריכה].

מאידך דעת **הגרש"ז אויערבך זצ"ל** (**שש"כ** שם הע' טז ובח"ג שם) שמותר לכבס רק לצורך שבת, אך הוסיף, שאם מכבס במכונת כביסה שאין רגילות לכבס בה כמות קטנה, מותר להוסיף אף שלא לצורך השבת.

מצוה לפרסם: ויש ענין לפרסם הלכה זו (שלא היה נוגע למעשה רק לפני 11 שנים) שבמוצאי תשעה באב שחל בערב שבת שמותר לכבס מיד (וי"א מיד בבוקר), כדי להימנע מכיבוס ביום שישי אחר חצות שעלול לאחר מאד את שאר ההכנות לשבת.

ובכל ערב שבת הובא בפוסקים להחמיר לא לכבס בערב שבת משום תקנת עזרא כיון שזה עלול לעכב הכנות אחרות לכבוד שבת (ע' **מ"ב** ס' רמב ס"ק ה דאין לכבס בערב שבת כדי שיהיו פנויים לעסוק בצרכי שבת). וע"ע **בשו"ע** ס' רנא לענין עשיית מלאכה בערב שבת מן המנחה ולמעלה. ועכ"פ יש להימנע מלכבס לאחר זמן מנחה קטנה בערב שבת.

ללבוש בגדים מכובסים ביום שישי: קודם חצות או אף בליל שישי [לדעות שמותר לכבס אז], דעת **הגר"נ קרליץ זצ"ל** (**קרא עלי מועד** שם) שבלילה אסור, אבל ביום אחרי הרחיצה מותר ללבוש בגדי שבת, אבל בגדי חול מכובסים מסתמא אסור עד חצות.

לבקש ולהצטער על מצות שופר ולולב (כשחל ר"ה בשבת)

אם לא נזכה לבנין בהמ"ק עד ראש השנה שחל בשבת (הבעל"ט) אנו עלולים להפסיד לגמרי את מצות שופר של תורה, וכן אם לא יבנה בהמ"ק עד יו"ט ראשון של סוכות (הבעל"ט) אנו עלולים להפסיד לגמרי מצות לולב דאורייתא ביום טוב ראשון של סוכות. ואמרו חז"ל כל דור שלא נבנה בהמ"ק כאילו נחרב בימיו. ואם לא נזכה הוה כאילו נלקח מאתנו מצות שופר.

ואיתא בגמ' קידושין (דף מ) "אמר רב אסי אפילו חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה", ואפ"ל דע"י המחשבה וצער על חורבן בית המקדש, והשתדלות לתקן סיבות החורבן (שנאת חנם וכדו') הוה יותר בגדר 'חישב לעשות מצוה – ונאנס'. ונוכל לבקש יותר שיהא מעלה עליו כאילו עשאה[1].

לתרומות הערות והארות - 08-928-5647
(מ. הרסקין מודיעין עילית)
ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com
וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדף היומי

---

[1] וכמו שסיפר חולה קורונה שהצטער מאד על כך שהיה מורדם ומונשם בליל הסדר והפסיד השנה את מצות אכילת מצה בליל ט"ו (אע"ג שאין לך אונס גדול מזה), כמו כן אנו צריכים להצטער על כך שאם לא יבנה בהמ"ק אנו עלולים השנה להפסיד את מצות תקיעת שופר בשבת. וכן מצות ד' מינים של תורה בסוכות.

וכמה כל יהודי מוכן לשלם לקיים מצות ד' מינים עם תוספת הידור ביום טוב ראשון של סוכות, והשנה אם לא נזכה לבהמ"ק, לא רק שיהא כאתרוג עם הרבה בלעטלאך, אלא אין לנו אתרוג כלל! והכל מתוצאה של חורבן בית המקדש, שבזמן בית המקדש היו נוטלין לולב ביום טוב ראשון שחל בשבת, והיו תוקעין בשופר במקדש אף שחל בשבת.

(ע' ראש השנה פ"ד וביאר בתפארת ישראל (שם ד"ה אבל לא במדינה) דלא גזרו במקדש משום שיש אימת מקדש עליהן ואימת בית דין עליהן).

בס"ד

הפרשה המחכימה

פירורים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים ואקטואליים מהפרשה

פרשת דברים התש"פ גליון 134

כח ההשפעה הסמויה

שאלה: האם יש אפשרות להשפיע על דברים הפרוצים ברחוב אפילו בלא להוכיח את החוטאים?

א. דברים א, א: "אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל". צריך להבין בטעם שדיבר משה אל "כל ישראל" ולא רק לאותם שעברו את העבירות. ובספר 'אילת השחר' (שמות ל, יב. במדבר יד, כב, וכאן) תירץ משום שדברים שפשוט לכולם שאסור לעשותם, גם היחידים לא מעיזים לעשותם, ואם היו מהם שעברו על זה, על כרחך שהדבר היה רפוי גם אצל השאר, ולכן כולם נתבעו על כך.

וכן אמר הגרי"ז מבריסק זצ"ל (מאור התורה עמ' 178) כל גזירה על הדת המתחדשת על ידי פורקי עול, מקור הגזירה לא בא מכוחם, אלא הוא מפני שאנחנו נתרפינו במצוה זו ונתרשלנו בה. דוגמא לדבר, אם מתעוררת גזירה של 'גיוס בנות' הוא משום שיש אצלנו רפיון בצניעות. אם מתעוררת גזירה על 'גיוס בחורי ישיבות' הוא מפני שיש אצלינו רפיון בלימוד התורה. ואם מתעוררת גזירה על 'קדושת השבת' הוא מפני שיש אצלינו רפיון בדקדוק שמירת השבת. **וכאשר** אנו מתחזקים בקדושת השבת על ידי לימוד הלכותיה, או בתוספת לימוד תורה בשבת, ממילא כבר לא יהיה בהם כח לפרוץ בה פרצות, וכן כל כיוצא בזה. זהו גם ההתעוררות שניכר אצל פורקי עול ביום הכיפורים אשר רבים מהם צמים בו ולא נוסעים במכוניות (אף על פי שעונש המחלל את השבת חמור יותר שהוא בסקילה שהיא מיתה בידי אדם לעומת יום הכיפורים שהוא בכרת בלבד), **והוא** משום שאנחנו שומרי התורה ומצוות נמצאים אז במצב של התעלות יותר משאר ימות השנה.

פעם אחת הלך הגרא"מ שך זצ"ל לטייל בשבת בגבולות בני ברק, לפתע שאל את התלמיד שהלך עמו: מדוע בכביש זה נוסעים בשבת ומכאן לא נוסעים, מי מגבילם, בסנטימטר זה נוסעים ובזה לא נוסעים? השיבו התלמיד: משום שכאן זה בני ברק ואילו כאן זה רמת גן. נענה הרב לעומתו: אין זו הסיבה האמיתית, הסיבה היא כי כח שמירת השבת של אנשי בני ברק משפיע עד לכאן, עד לכביש זה. ואם היינו מתחזקים יותר בשמירת שבת, היתה השפעה גדולה יותר, ולא היו נוסעים גם בכביש זה (שימושה של תורה עמ' קז), וכמו שאמר רבי ישראל מסלנט זצ"ל שאם מישהו משתמד בצרפת, זה משום שבעיירת קובנא מתרשלים בעבודת ה'[1].

אם רואים חלילה שהרחוב פרוץ, צריכים להבין שהמקור הוא אצלינו. וככל שאנחנו נתחזק בדברים אלו – כך נוכל להשפיע גם שאצל כל העולם יתחזקו באותו דבר. דוגמא נפלאה לזה שמעתי מהרה"ג ניסים יגן זצ"ל שפעם הבחין שהתפתח אצלו פצע עם מוגלה, הוא הלך לרופא לבדוק אם יש איזה זיהום, מיד נתבקש להבדק בלבו, כשראה שאכן הוא תקין אמר: אין שום דבר, ניתן לשים משחה מסויימת והכל יעבור. כשנשאל הרופא לפרש הדבר, השיב: לעתים הזיהום הוא 'סימן' לתפקוד חסר בלב, ואם כן, המצב גרוע ביותר. אך אם הלב מתפקד כראוי, הפצע הוא רק 'סיבה' לזיהום קטן, והואיל והלב מתפקד כראוי והדם זורם כמו שצריך, כמעט שאינו יכול להשפיע ובמשחה פשוטה ניתן להעבירו. **כך** מצבם של בני ישראל דומה לגוף האדם, ישנם חלקים שאינם חשובים כל כך בגוף, והם דבר שולי הנספח לגוף כדוגמת הצפרניים, אבל ישנם חלקים חשובים כמו העינים[2], או כנגד המוח והלב, והם בני התורה, והקדוש ברוך הוא בוחן את מצב הכלל לפי הלב, כי אם הלב הוא כראוי אף אם יש פצע באחד מהאיברים עדיין ניתן לתקנו בקלות, מה שאין כן אם חלילה הלב אינו מתפקד כראוי, אז החלאים שבשאר איברים הם רק סימנים למחלת הלב, והמצב מסוכן ביותר. לכן צריכים אנו בני התורה להישמר בקיום התורה והמצוות כפי היכולת, כי בזה תלוי שמירה וקיום של כל האומה הישראלית.

זהו שנקרא שבוע הבא בהפטרת נחמו (ישעיה מ, א) "נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם". ואמרו במדרש (ילקוט שמעוני ישעיה תמה) חטאו בכפליים, שנאמר (איכה א, ח) "חטא חטאה ירושלים", ולקו

---

1. **כמו** שהרחבנו לעיל (בראשית ו, יב 'כח מעשה האדם בבריאה'. ושם יב, ה 'עשיית נשמות וקרבתם לאבינו שבשמים'. ויקרא כו, לז 'ערבות ישראל במצוות'). ולהלן (דברים ח"ב יט, ג 'ידיעת מקרים חמורים') הוספנו מדברי הרב מפוניבז' שהוכיח מהגמרא שבמקום שיש רוצחים במזיד, זה משפיע גם שיתרבו רוצחים בשוגג, משום שחשיבות החיים נחותה יותר.

2. **כמו** שנאמר על חכמי האומה וגדוליה שהם (במדבר טו, כד) "עיני העדה", משום שבעיניהם הצופיות למרחוק יכולים לראות גם דברים שפשוטי העם אינם יכולים לראות, ולכן יש לעשות כדבריהם אפילו כשאיננו מבינים (כמו שביארנו לעיל בהפטרת פרשת וישב).

כל הזכויות שמורות. טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

בכפליים שנאמר (ישעיה מ, ב) "כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה", ומתנחמים בכפליים שנאמר "נחמו נחמו עמי". וביאר זאת ב'דרכי מוסר' כי גם הגויים הם יצירי כפיו של הקדוש ברוך הוא. רחמנותו ואהבתו של הבורא חלה גם עליהם. לכן לא רצה הקדוש ברוך הוא שהתורה תינתן לישראל בלבד, ואילו שאר העמים ישארו פראים ללא כל ריסון עצמי, ואפילו שלא רצו האומות לקבל את התורה, ורק עם ישראל התעלה להבין שבלי התורה יחרב העולם ולא תוכל להתקיים הבריאה, כי (אבות ג, ב ועבודה זרה ד.) "איש את רעהו חיים בלעו". אבל בני ישראל קיבלו עצמם להאציל על כל העולם מרוח התורה, כמו שנאמר (ישעיה ב, ג ומיכה ד, ב) "כי מציון תצא תורה", ולכן ניתנה התורה בשבעים לשון. **עוד** אמרו חז"ל (פסחים פז:) לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתווספו עמהם גרים. ומוכח שתעודת ישראל אינה רק שהם לבדם ישמרו את התורה, אלא כדי שישפיעו ויפיצו את אור התורה ורוחה על הגויים. אך השפעה זו של ישראל על האומות, לא תיעשה על ידי חרב וחנית אלא על ידי התנהגותם בקדושה, בצניעות ובמידות טובות.

מסופר על האדמו"ר מקוצק זצ"ל שכאשר סיפרו לו שבאו גנבים ורוקנו את ביתו, הגיב בתמיהה: כיצד יתכן הדבר, והרי כתוב "לא תגנוב"? כאשר בני ישראל מגיעים למדרגה גבוהה כזו שאינם מבינים כיצד מסוגל אדם לגנוב, דבר זה חייב להשפיע גם על הגויים.

מספר הגר"י ניימן זצ"ל (דרכי מוסר שם): כאשר נסעתי להלויה של ה'חפץ חיים' זצ"ל, סיפר לי איש אחד שנסע פעם עם ה'חפץ חיים' ברכבת, כאשר הגיע מבקר הכרטיסים הושיט לו ה'חפץ חיים' שני כרטיסים, הוא נימק זאת בכך שלפי החוק מותר לקחת במחיר של כרטיס אחד כמות מסויימת של מטען, ומאחר ולפי דעתו יש בחבילה שנשא עמו יותר מהכמות המותרת בכרטיס אחד, לכן הוא רכש כרטיס נוסף כדי שלא יכשל בעוון גזל. **בדומה** לכך סיפר מושל המחוז לפני פקידיו בעיר לידא, ביום פטירת החפץ חיים, בדברו על גדלותו של האיש אמר שכאשר היה שולח מכתב על ידי שליח, היה קונה בול וקורעו, כדי שלא לגזול את אוצר המלוכה. כשהגויים שמעו דברים כאלה, היה הדבר עושה עליהם רושם רב.

לפיכך, אם רואים אנו בזמננו שהגויים ירדו עד לדיוטא תחתונה ואבד מהם צלם אלקים, שאינם מרחמים על אנשים, נשים וטף והורגים אותם במיתות משונות, אל יפטור עצמו בן ישראל מאשמה. יתכן שאנו אשמים בכך! אילו היינו בדרגה גבוהה במידות טובות כפי שדורשת מאתנו התורה, היה בכוחנו להשפיע עליהם לפחות במקצת. תפקידנו להיות סמל ודוגמא לעולם כולו. **גם** כשרואים יהודים מחללים שבת בפרהסיא, בל נפטור עצמינו לאמר: מה אשמים אנחנו בזה? יתכן, שאם היינו שומרים שבת בכל הקדושה והיראה, גם מי שאינו שומר תורה ומצוות היה מושפע מכך ולא היה מחלל שבת. כמו שמצינו שבזמן חז"ל[3] בקושי התירו לומר (שבת) שלום' בשבת, מרוב עוצם תחושת קדושת השבת שהיתה להם, במקביל גם עמי הארץ פחדו לומר דבר שקר בשבת (דמאי ד, א[4]).

וכפי שהבאנו מדברי רבי ישראל מסלנט זצ"ל שבית המוסר שבקובנא משפיע בלא יודעין על הפרופסור בברלין שלא ימיר את דתו. אבל אם אנחנו יורדים, גם כל העולם יורד, כי אנו המשפיעים לכל העולם כולו. **וזהו** שאמר המדרש (ילקוט שמעוני ישעיה תמה) 'חטאו בכפליים' שאנו אחראים גם על חטאי הגויים, 'ולקו בכפליים' גם על חטאינו וחטאי הגויים שבגללנו, 'ומתנחמים בכפליים' כי מקווים אנו ליום הגאולה, שממנו ואילך לא רק אנו נשוב לעמוד במדרגה גבוהה, אלא גם הגויים שילמדו מאתנו, כמו שנאמר (ישעיה ס, ג) "והלכו גויים לאורך".

מכאן יקח האדם מוסר, לעבוד להטיב דרכיו ומעשיו, לא רק בשעה שרואים אותו, שבזה בודאי מקדש את ה' (כמאמרם ביומא פו.) שאומרים עליו "אשרי אביו שגידלו תורה", ומאהיב את הקדוש ברוך הוא על הבריות. **אלא** גם בשעה שלא רואים, כי עצם פעולת המצוות וקדושת המעשים פועלת, וכלשון החזון איש (קובץ אגרות ח"ג סב) ש"בסביבות בעל תורה אמיתי, הדבר ניכר לעינינו השפעה מרובה על אנשים הרבה, מה שכל השתדלות מעשית לא תשיגנה. וכמו כן יש רשמים על הרחוקים שאין עין הרואה מרגשת בם לדקותם". וכמו חוטים סמויים הקיימים באויר שנעשים על ידי לימוד תורה של אותו בחור שיושב בפינה זו ולומד, שעל ידי זה משפיע ופועל למרחקים על איזה יהודי בריחוק מקום שלא יתפקר חלילה וכדומה.

מזה נבין כי גם אם יהיה פחות לימוד בישיבות ובתי מדרשות, אבל כל אחד במקומו, שמתגבר במעשיו לעשות רצון קונו, ולומד תורה כראוי, בכוחו להשפיע על כל העולם על ידי אותם החוטים הסמויים, ולעלות את כל העולם עמו, כמבואר.

תשובה: בני התורה המשולים ללב העם משפיעים על הכלל, ובכוחם לשנות את הדברים הפרוצים ברחוב גם בלא להוכיח את החוטאים, וככל שנחזק אצלינו את אותם דברים – כך תהיה ההשפעה גם על שאר העם. אבל אם אצלינו אין הדבר מתוקן – מחמת זה גם ברחוב הדבר פרוץ. ולא זו בלבד, אלא בכח מעשינו להשפיע גם על מעשי כל גויי העולם, אלא שהכל תלוי בגודל קדושת מעשינו ותוקפם.

---

[3]. **ירושלמי** (שבת טו, ג), פסיקתא רבתי (כג, ד"ה שבת) ומדרש (ויק"ר לד). והובא גם בתוספות (שבת קיג. ד"ה שלא), רשב"א, רמב"ן (שם), רא"ש (שם פט"ו ב) ותרומת הדשן (ה"ב קנה). ובשלום רב (ג, ד) הרחבנו.

[4]. **הרמב"ם** (בפירוש המשניות שם) ביאר שמה שמאמינים לעם הארץ על המעשרות בשבת, הוא כי מפחד לשקר בשבת, שלא כתוספות (כתובות נה: והר"ש בתרומות) שהוא משום ששבת קובעת למעשר.

~ נספח לעלון 'הפרשה המחכימה' ~

בצורך דיוק זמן הסעודה של הבר–מצוה, וכשחל בצום או בבין המצרים, בתשעת הימים או בשבוע שחל בו

כתב המהרש"ל (ים של שלמה בבא קמא פ"ז סי' לז) שאם רב יוסף רצה לעשות סעודה רק על הבשורה שסומא חייב במצוות וגדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה, כל שכן על מי שנעשה בעצמו כמצווה ועושה, בודאי שיש לו לעשות יום טוב ולשמוח על כך ולתת שבח והודאה להקב"ה, שזכה הנער להיות בר מצוה, והאב זכה שגידלו עד עתה, להכניסו בברית התורה[5]. לכן גם זה נחשב 'סעודת מצוה' (ונפקא מינה לענין אֵבֶל אם מותר לאכול שם כמו שסיים המהרש"ל, וכן לתשעת הימים ולשבוע שחל בו, כדלהלן).

וכן הובא בזוהר חדש (כ: ובדפו"א טו:) שביום שנעשה בר מצוה הוא שמחת הצדיקים כיום שנכנס לחופה. וסיפרו שם (יד. ובדפוסים אחרים יא: ובדפוסים אחרים יח:) על רשב"י שביום שנכנס רבי אלעזר בנו לשנת י"ד, עשה סעודה לחכמים והיה בשמחה עצומה, משום שביום זה נכנסת לנער 'נשמה' קדושה ועליונה (כמובא בזוהר בפרשת משפטים צח. ונזכר בקצרה שם קא. ועע"ש צז:). נמצא שיש שני טעמים לסעודת הבר מצוה, האחד על פי הפשט שהוא מצד השמחה שמקיים את המצוות בתורת 'מצווה ועושה'. והשני על פי הנסתר שמקבל באותו הזמן בחינת נשמה חדשה.

ויש לעיין כאשר יוצא תאריך הבר–מצוה ביום צום, או בבין המצרים, בתשעת הימים או בשבוע שחל בו, האם ניתן לעשות את הסעודה ביום אחר.

והנה המהרש"ל (שם) הביא מנהג שיש שעושים את הסעודה לאחר זמן, כשהבן גדול יותר, וכתב שזה לא ישר בעיניו, שכיון שלא בדקו שיש לו שערות, ניתן לבוא לידי טעות שיסמכו עליו שיכול להוציאם ידי חובה אפילו בדאורייתא, ואינו רק משום חזקה דרבא, ומאחר שלא נעשה בזמנו וגם אין ידוע זמנו, למה יחשב 'סעודת מצוה'. ובשלמא מילה ופדיון הבן שנעשו לאחר זמן, שייך בהם סעודה, משום שבכל יום יש עליהם חובה לקיימם, וכיון שעשאוה היום קיימו את המצוה ושמחים בה בסעודה. אבל בבר מצוה, שאולי עדיין לא נתחייב במצוות, עדיף לעשות הסעודה מיד שנעשה בן י"ג משום חזקה דרבא, ויחנכוהו בברכת המזון ותפילה שלא להוציא אחרים (וגם אחרים ידעו שאין לסמוך על כך במילי דאורייתא. מה שאין כן שעושים הבר מצוה שלא בזמנו, יכולים לחשוב שהמתינו שיהיה גדול ממש שהביא שתי שערות, ובאמת אפשר שעדיין לא הביא שהרי לא בדקוהו ונמצא שיכולים לבוא לידי מכשול). **אלא** שסיים ש"מכל מקום נראה, שבמקום שמחנכים את הנער לדרוש בסעודה מעין המאורע, לא גרע מסעודת חנוכת הבית", שכתב בו (קודם לכן) שמי שהוא ירא שמים ורוצה לחנך את ביתו בתורה ובמצוות, ולתת שבח למקום אשר חננו, ולא נתן מתחילה לשתות ולהתנהג בקלות ראש בביתו כדרך ההמון, אלא מתחילה עושה סעודה לחנכו, ולומר בו דברי תורה, ולדרוש בו מעין המאורע, נחשב סעודת מצוה, עכ"ד[6].

גם המגן אברהם (או"ח רכה, ד. והובא גם בבאר היטב ס"ק ד) הביא "כתב בילקוט חדש (בליקוטים סימן כט) שמצוה על האדם לעשות סעודה ביום שנעשה בנו 'בר מצוה' כיום שנכנס לחופה, ומשמע דהיינו ביום שנכנס לשנת י"ד (א"ה: ובדפוסים כתבו שלא מצאו את הילקוט הנ"ל, אבל כנראה הכוונה לזוהר חדש הנזכר). **ובים של שלמה** (הנ"ל) כתב דאם הנער דורש, הוי סעודת מצוה אפילו אינו באותו יום". **וכן** הביא המשנה ברורה (ס"ק ו. והסוגריים הם מתוספות השער הציון) "מצוה על האדם לעשות סעודה ביום שנעשה בנו בר–מצוה כיום שנכנס לחופה, והיינו ביום שנכנס לשנת י"ד (מגן אברהם), וטעם הסעודה משום דעכשיו נעשה איש ישראל שנצטוה במצוות התורה (כנ"ל, ובאליה רבה בשם היש"ש כתב הטעם משום שגדול המצווה ועושה, וכמו שאמרו שרב יוסף עשה יומא טבא בשביל זה). **ואם הנער דורש הוי** סעודת מצוה אפילו אינו באותו יום (מהרש"ל ומג"א הנ"ל)". ועל פי זה כתבו הפוסקים שלכן גם אם חל הבר מצוה בתשעת הימים או שבוע שחל בו – מותר לאכול בו בשר כשאר סעודות מצוה שבאותו הזמן[7].

---

[5]. **בשו"ת** לבושי מרדכי (להגרמ"ל וינקלר, או"ח סי' לז) הקשה שלפי רבינו תם (סוף פרק ר"א דמילה בשבת) ששייך לברך ברכת ההודאה רק על לשעבר אבל על העתיד לא שייך הודאה (א"ה: ויש חולקים ומוכיחים ששייך הודאה גם להבא, כמו שהבאנו ב'לב טהור'), א"כ דוקא רב יוסף ששמח על כל המצוות שקיים, שיקבל עליהם שכר כפול משום שגדול המצווה ועושה, שייך בזה סעודת הודאה. אבל בר מצוה שעדיין לא קיים, איך אפשר לעשות סעודה על העתיד. ותירץ שאפשר שההודאה על האב שחינכו בקטנות למען "גם כי יזקין לא יסור ממנה", ובטוחים על העתיד כמו על העבר שיגדל בתורה, ע"ש.

[6]. **והנה** החיי אדם (ח"ב קלג, טז) כתב (ע"פ המהרש"ל הנ"ל) שסעודת בר מצוה (שבתשעת הימים מותר לאכול בה בשר ויין) היא רק אם הנער הביא שתי שערות, או אם דורש מענייני הבר מצוה, עכ"ד. וצריך עיון איך הבין כן בדבריו, הרי אדרבה המהרש"ל כתב בתחילת דבריו שאינו לכתחילה לעשות סעודת בר מצוה רק כשמגדיל הרבה, כי יכולים לסמוך על כך גם לענייני דאורייתא, והרי לא בודקים אותו ויכולים לבוא לידי טעות, ולכן ראוי לעשות הסעודה מיד בזמנו וידעו כולם שאין לסמוך על כך במילי דאורייתא. ונמצא שסובר שגם בלא שתי שערות אפשר לעשות לכתחילה את הסעודה, ודלא כהחיי אדם. וצריך לדחוק ולהוסיף בדבריו, "וסעודת בר מצוה **שלא בזמנה** אם הביא שתי שערות או דורש הוי סעודת מצוה", אבל בזמנה שפיר הוי סעודת מצוה גם בלא שתי שערות, ומשום חזקה דרבא.

[7]. **יד אפרים** (על המג"א או"ח תקנא, לג. והובא גם בכף החיים או"ח תקנא, קנח), חיי אדם (קלב, טז), שו"ת דברי יציב (או"ח ח"ב סי' רלח, חוץ מערב תשעה באב כדלהלן), הגרש"ז אויערבאך ('שלמי מועד' עמ' תפו, ו'הליכות שלמה' יד, ח) והגרי"ש אלישיב ('מנשים באוהל' או"ח אות קעד כהיד אפרים. וע"ע ב'אשרי האיש' או"ח ח"ג סט, ט–י). ומה שהרמ"א שם (סעיף י) כתב "ובסעודת מצוה, כגון מילה ופדיון הבן וסיום מסכת וסעודת אירוסין אוכלים בשר ושותים יין כל השייכים לסעודה", ולא הזכיר 'בר מצוה', משום דאטו כרוכלא ליחשב וליזיל, ונקט רק כמה דוגמאות, אבל הוא הדין כל סעודות מצוה. [**והנה** הגר"ח קנייבסקי ('תורת המועדים' על 'שונה הלכות' ס"ק מז, ו'נחמת ישראל' פכ"ה הערה 367) כתב שלמעשה אין להקל לאכול בשר בבר מצוה, מאחר שהמשנ"ב לא העתיק את היד אפרים. והיינו שממה

והנה, להקדים את הסעודה קודם שנעשה בן י"ג, פשוט שאין בזה ענין, כיון שעדיין קטן הוא, ומה שייך בזה שמחה. ואפילו המהרש"ל לא העלה על דעתו אפשרות כזו. וראיתי שכן כתב הגרא"ח נאה ('קצות השולחן' ח"ב או"ח סה, ו) "ואם הנער דורש הוי סעודת מצוה אפילו אינו באותו יום שבו נעשה בן י"ג שנה [**אלא לאחריו**]", הרי שהדגיש שגם דברי המהרש"ל הוא כשעושה את הסעודה לאחר שנעשה בן י"ג ולא קודם לכן. **וכן** נשאל הגרש"ז אויערבאך ('חכו ממתקים' ח"א עמ' שכב) מאחד שהבר מצוה של בנו חל ביום ט' בטבת בשבת ורצה לעשותה בשבת למשפחה, וקבלת פנים לאורחים ביום חמישי לפניו. והשיב: איזה טעם יש לעשות את השמחה לפני שנהיה בר מצוה. ואפילו אם זה לא סעודה ממש, אלא רק איחולי 'מזל טוב'. אין ענין לומר 'מזל טוב' כיון שעדיין הוא קטן לכל דבר. לכן עדיף לעשותו ביום ראשון בלילה במוצאי תענית עשרה בטבת, עכ"ד[8].

שמבואר ברמ"א (סעיף ט) שאין שוחטים כי אם לצורך מצוה, כגון לחולה או שבת או מילה וכיוצא בזה", וכתב המשנה ברורה "וכיוצא בו – כגון של פדיון הבן. וסעודה שעושים בלילה שלפני מילה – אינה סעודת מצוה". וממה שלא הזכיר גם מהיד אפרים שבר מצוה נחשב לסעודת מצוה, לכן יש להחמיר בזה, עכ"ד. אך יש לעיין בזה, וכי אפשר ללמוד מכל השמטת המשנה ברורה, בפרט שאדרבה לכאורה היה אפשר לדייק להיפך, שממה שהמשנ"ב הביא את היד אפרים מה 'לא נחשב' סעודת מצוה רק לגבי סעודה שעושים בליל הברית, משמע דאילו לגבי שאר הדברים מודה שהם כהסתמא שנחשבים בכלל 'סעודת מצוה'. וגם שאר הפוסקים העתיקו את היד אפרים שבר מצוה נחשב לסעודת מצוה כנ"ל. ועוד שכבר הבאנו להלן את תירוץ הדברי יציב שהרמ"א השמיט 'בר מצוה' משום שסעודה זו מותרת רק עד ז' או ח' באב].

והוסיף היד אפרים (שם) שכיון שכתב המג"א שאם הנער דורש הוי סעודת מצוה גם שלא באותו היום – הוא הדין בזה שמותר אז לאכול בשר אם דורש הנער, ע"כ. ויש חולקים שבבר מצוה מאוחרת אין לאכול בשר אפילו אם החתן דורש שם (הגר"מ גרוס ב'אור לארבעה עשר כ, יד–טו בשם יש אומרים. וכן כתב ב'תורת המועדים' מהגר"ד יוסף, בין המצרים ה – ד, נ הערה נ כמו שאסר אביו הגר"ע יוסף זצ"ל להביא אז כלי זמר). וגם היד אפרים בעצמו כתב שנראה שאם אין זמנם היום, אין לעשות את הסעודה בימים אלו בכוונה בשביל לאכול בשר תאוה, עכ"ד. **וכתב** ב'הליכות שלמה' (שם הגהה 38) שמיום ז' באב ואילך לא יערכו סעודת בר מצוה, משום שביום זה נכנסו האויבים להיכל, וימים אלו חמורים יותר כמובא במגן אברהם (תקנד, ט. והובא גם בחיי אדם ח"ב קלג, טז) שלכן גם יולדת אם אפשר עדיף שתימנע אז מאכילת בשר. ובדברי יציב הנ"ל (או"ח ח"ב סי' רלט) כתב שבח' אב (ערב תשעה באב) אין לעשות סעודת בר–מצוה, ולכן הרמ"א הזכיר בסעודות מצוה כגון מילה ופדיון הבן וכו' ולא הזכיר בר מצוה, דאילו הוא אסור בערב תשעה באב. אבל בלא"ה יש לומר דאטו כרוכלא ליחשב וליזיל, ולכן כתב רק 'כגון' והביא כמה דוגמאות, אבל הוא הדין גם לבר מצוה ש'אין לך סעודת מצוה גדולה מזו' כמ"ש המהרש"ל שם.

8. **מה** שמצינו סעודת יום טוב בערב יום הכיפורים (לפי טעם השערי תשובה ד, ט. והובא בשמו גם בריטב"א ראש השנה ט.), אפילו שעדיין לא היה היום טוב, שם הוא חידוש התורה במפורש שנאמר (ויקרא כג, לב) "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש", ודרשו בגמרא (ברכות ח: פסחים סח: ראש השנה ט: יומא פא:) "וכי בתשעה מתענין, והלא בעשירי מתענין? אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי". משא"כ בסתם כשעושה סעודה על שמחת המצוה, לא שייך לסעוד אם עדיין לא קיים את המצוה להיות

אלא הטוב ביותר לעשותו באותו היום (אפילו אם יבואו פחות אנשים וכדומה), כדמשמע בילקוט חדש הנ"ל, וכמבואר במהרש"ל הנ"ל לענין לכתחילה [ועיין בשו"ת דברי מלכיאל (ח"א סימן ג) ושו"ת דברי יציב (או"ח ח"ב סימן רלח)]. וגם אם דוחהו אין זה 'שמחת בר מצוה' אלא סתם 'סעודת מצוה' כחנוכת הבית, כמובא בספר 'כל משאלותיך' (עמ' קה) על אחד שהבר מצוה שלו חל בל"ג בעומר, וכיון שביום זה אין לאנשים פנאי, רצה לערוך סעודת מצוה מצומצמת באותו היום, ולאחר יומיים סעודה לציבור, וכמו שכתב המגן אברהם (הנ"ל) שגם לאחר מכן אם יש בסעודה דברי תורה הוי סעודת מצוה. ונסתפק, אולי כיון שכבר עשה סעודה בו ביום, אין לסעודה השניה קשר לבר מצוה.

והשיב הגר"ח קנייבסקי שליט"א: בר מצוה סעודתו רק בו ביום, ומה שעושה אחר כך – לא מעלה ולא מוריד. ומה שאמרת שאם יש דברי תורה הוי סעודת מצוה, זה כמו שיעשה בחודש אחר, ואין זה שייך לבר מצוה. ואם אינו יכול לעשות סעודת בר מצוה בליל י"ד, יכול לעשותו עד לילה שלאחריו[9], אבל אחר כך, זה רק 'זכר לבר מצוה'. ומי שאינו עושה את הסעודה ביום הבר מצוה אלא בשבוע אחריו וכדומה, יכול כבר להמתין עד החתונה ואז יעשה את הסעודה (בהלצה)... ודוקא בברית מילה אפשר לעשות תשלומין לסעודה עד שבוע (א"ה: יש לעיין מנא ליה), אבל לא בבר מצוה. ואפילו שבפתחי תשובה (יד"ד רמב, ח) הביא בשם החוות יאיר (סי' ע) שאפשר לקיים את סעודת הסיום עד לאחר שבוע, כמו ששלמה המלך עשה סעודה שבוע שלם (מועד קטן ט.). אבל זה תמוה, שהרי שם השמחה התחילה מיד בזמנו, לכן אפשר גם 'להמשיך' את הסעודות לאחר מכן, אבל מה הראיה שאפשר גם 'להתחיל' את הסעודה לאחר שבוע, עכ"ד[10].

מצווה ועושה. ועוד ששם יש טעמים אחרים (כמו שהבאנו ב'הפרשה המחכימה' שם 'מצות אכילה בערב יום כיפור').

9. **אולי** טעמו, כי אפילו שפוסקים שנעשה גדול בן י"ג ורגע אחד, אבל ניתן לצרף את דעת הסוברים שנעשה גדול רק בן י"ג ויום אחד שלם (כדלעיל ב??). אבל אולי אפשר להוסיף שניתן לעשותו גם עד שלשה ימים, כשם שמצינו לענין ברכת שהחיינו שניתן לעשותו כל שלשה ימים שאז ניכר בו החידוש, וכן מצינו לענין שהקב"ה ממלא שנותיהן של הצדיקים מיום ליום, שיש אומרים שהוא תוך ארבעה ימים ללידתו (כמו שהבאנו ב'הפרשה המחכימה' כג, כו 'מילוי שנות הצדיקים'. אלא ששם נתבאר שהוא מטעם אחר). **אולם** באופן אחר שמעתי לפרש הטעם שבזה הלילה הולך אחר היום, כמו שמצינו לגבי קדשים וכדומה. שוב ראיתי שנשאל כשחל ערב ראש חודש סיון בשבת קודש, מתי יאמרו את תפילת השל"ה (שכתב שלבו אומר לו שבערב ראש חודש הוא זמן מסוגל ביותר), והשיב הגר"ח: שאפשר לומר במוצאי שבת, כי לילה שאחרי 'ערב ראש חודש' שייך אליו, כמו ביארצייט שאם שכח להתפלל ביארצייט – מתפלל בלילה שלאחריו, עכ"ד.

10. **נמצא** שאם עשה סעודה ביום הבר מצוה, ולמחרת עושה סעודה לאורחים (הקרוי קבלת פנים) או 'מסיבת חברים' לילדי הכיתה וכדומה, גם זה נחשב ל'סעודת מצוה' (ויהיה מותר לאכול בו בשר ויין בתשעת הימים). ובאמת כבר נשאל הגרח"ק שליט"א (אליבא דהלכתא חל"א עמ' ל טור ג) על העושה סעודת בר מצווה פעמיים במשפחתו אם שייך ששניהם יחשבו סעודת מצווה. והשיב "אולי".

רבן של ישראל

קצות תולדותיו ולדרכי פירושיו של הגדול בענקים מאיר עיני כל ישראל

רבינו שלמה יצחקי זי"ע

לרגל יום השנה לפטירתו - כ"ט תמוז

רש"י! רש"י!

היש מספר לפעמים שמילה זו מוזכרת בפיותיהם של ישראל בכל יום?

היש משקל שיכול לשער את מטען ההערצה וההתרפקות שרוחשים דורות של לומדים בהגייתם מילה זו?

מינקות ועד שיבה מלווה רש"י את היהודי. במבטיו הראשונים, התמימים, של הילד הקט אל עבר שורות החומש, שם יושב כבר רש"י וממתין לו בחיבה. בפסיעותיו האמיצות של הנער בין בתרי 'אלו מציאות', גם שם יושב רש"י ומושיט לו יד. ומאז, כל אשר ילמד, בכל אשר יפנה, יפגוש תמיד את דבריו המדודים של רש"י, ובטרם יקראם יפזם לעצמו: "זאגט דער הייליגע רש"י, אומר רש"י הקדוש"...

האם יכולים אנו לתאר את לימוד המקרא ללא פירוש רש"י היצוק בסלע?

האם יש בידינו לדמיין כיצד היינו לומדים גמרא, אילולי פירושו של רש"י? איזו מבוכה היתה ללא היד הבטוחה המחזיקה בידינו בינות משברי הסוגיא? איך היה נראה הש"ס ללא רש"י?

להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא

הגם שרש"י נודע בעיקר כפרשן, אין תחום שמשך ממנו את ידו. בספר הפרדס, ספר האורה ודומיהם (המכונים 'ספרי דבי רש"י') מתגלה רש"י כפוסק הלכה לדורו; בפירושו לתנ"ך אנו פוגשים את רש"י כ'בעל מקרא' ואף כמי שמהלך בטוחות בין נפתולי תורת הדקדוק; ולא זו אף זו, כי גם בשירת קודש שלח את ידו, ויצירות של פיוט הותיר לדורות, כגון הסליחה המפורסמת 'אז טרם נמתחו', ועוד. גם בחכמת הקבלה נקשרו לו כתרי הוד.

תולדותיהם של צדיקים

טרם נשרטט ראשי פרקים לתולדותיו, נציין את העובדה שלמרות פרסומו האדיר של רש"י, כמעט ואין בידינו פרטים אודות בית אביו, גידולו ותהלוכות חייו הפרטיים.

שמשו של רש"י הפציעה לפני קרוב לאלף שנה, בשנת ת"ת לאלף הרביעי. היה זה באותה שנה שנפטר בה רבינו גרשום מאור הגולה, אשר חתם את תקופת הגאונים. אנשי דורו של רש"י המליצו עליו את מאמר חז"ל (יומא לח, ב) על הפסוק וזרח השמש ובא השמש, "עד שלא כבתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל הרמתי".

בצעירותו גלה לאשכנז לקנות לקח בישיבות מגנצא וורמייזא המפורסמות, מפי רבי יעקב בן יקר שנחשב לרבו המובהק, רבי יצחק בן יהודה ורבי יצחק הלוי. מצבו החמרי ביושבו לפני רבותיו היה דחוק, וכך מעיד הוא על עצמו (ס' הפרדס): "בדברים אשר הגיתי לפני מלמדי, כי חסר לחם ועדי לבוש, ורחיים על צוארי שמשתי לפניהם". גם משמע מסוף הדברים שנשא אשה עוד לפני גלותו למקום תורה.

כאשר שב לעיר מולדתו קבע שם את ישיבתו והמוני תלמידים נהרו אליו לשמוע תורה מפיו. בטרויש שימש רש"י גם במורה הוראה לעדת ישראל, אך מבלי לקבל פרס. את פרנסתו מצא ע"י יקב יין שברשותו.

גם לאחר חזרתו לצרפת המשיך לעמוד בקשרי מכתבים עם רבותיו שבאשכנז.

בערוב ימיו התרחשו גזירות תתנ"ו, שנקראים גם מסע הצלב הראשון. בפרעות אלה ספגה יהדות אשכנז המפוארת מכה אנושה. בקהילות שו"ם, בהן וורמייזא ומגנצא נהרגו אלפי יהודים, ומרכזי התורה בהם למד רש"י נחרבו.

על זאת קונן רש"י במר ליבו:

בקשי עלבון חסידייך ושפיכת דם למודייך
מיד בני זנונים מכריתי תלמידייך
אשר קרעו יריעותייך ורמסו אותיותייך
ובשצף קצף החריבו משכנותייך...

רש"י נפטר ביום חמישי כ"ט תמוז ד'תתסה ונקבר על פי המסורת בעירו טרוייש.

מלבד פירושיו ותלמידיו, הותיר אחריו רש"י משפחה שהאירה את העולם. לא היו לו בנים כי אם בנות, אותן השיא לגדולי תלמידיו. חתניו ונכדיו היו עמוד השדרה של בעלי התוס'. חתנו לוקח בתו הבכורה היה ריב"ן אשר השלים את פירושו של רש"י למס' מכות [כאשר בדף יט, ב נכתב: רבינו גופו טהור ויצאה נשמתו בטהרה, לא פירש יותר מכאן ואילך לשון תלמידו ר' יהודה בר נתן. מצד שני בבבא בתרא דף כט. מפסיק פירושו של רש"י, ובגליון נכתב: כאן מת רש"י. וצ"ע]. חתנו השני הוא רבי מאיר, אביהם של רשב"ם, ר"ת, ריב"ם ור' שלמה. מהם השתלשל בית המדרש העצום של בעלי התוס'.

פרשנדתא

באופן שאין לו אח ורע אצל ראשונים אחרים, פירושיו של רש"י מקיפים את כל יסודות התורה, הן התורה שבכתב - תורה נביאים וכתובים (למעט ספר דברי הימים כפי הנראה), ואת החיבור העיקרי של תורה שבעל פה - הלא הוא התלמוד הבבלי (להוציא מעט מסכתות). יאה אפוא כינויו המליצי שכבר נזכר אצל הראב"ע: 'פרשן - דתא'.

להלן נבקש להתמקד בפירושו לתורה.

אלף המגן תלוי עליו

במבט ראשון נדמה פירוש רש"י על התורה כמו מים נינוחים הזורמים לאיטם, אך אין זה אלא כיסוי לגבורה לחריפות ולתקיפות

הדעת המשוקעים בכל משפט. עדות לכך הן הסערות העזות שעוררו פירושי רש"י בכל אתר ואתר בין החכמים, כאשר קמו נגדו אריות וכפירים, אשר חשפו בתבונתם החידושים הטמונים בדברי רש"י, ואז קירבו כלי מצור והמטירו עליו קושיות כברזל להבקיע בניינו במלחמתה של תורה.

ראש וראשון לנושאים ונותנים בדברי רש"י היה הרמב"ן, שמצד אחד - "ואשים למאור פני נרות המנורה הטהורה, פירושי רבנו שלמה עטרת צבי וצפירת תפארה, מוכתר בנימוסו במקרא במשנה ובגמרא, לו משפט הבכורה", ומצד שני "ועמהם יהיה לנו משא ומתן דרישה וחקירה".

ולעומת זאת באו גאוני ארץ כמו הרא"ם, המהר"ל, הט"ז, רבי דוד פארדו, קינאו לכבוד תורתו של רש"י והשיבו מלחמה שערה, והיו הדברים פרים ורבים, עד שלמעלה ממאתיים ספרים חוברו סביב פירושו של רש"י על התורה. נחשב הדבר כענף בספרות התורנית - 'מפרשי רש"י', מהם באו ליישב ההשגות עליו, מהם נחתו לבאר למה פירש רש"י כך ולא כך, מה הוקשה לו, מאיזו טעות בא להציל, ולמה פירש זאת כאן ולא שם, וכו', וממש יושבים על כל טיפה של דיו שבעה נקיים.

'נגלה ונסתר ושניהם אמת'

עוד מצינו שרבותינו התייחסו לפירש"י כמי שמגלה טפח ומכסה טפחיים בפנימיות התורה:

בעל הלבוש (לבוש האורה פ' בראשית): "כל הדברים שבפירוש רש"י יש בהם נגלה ונסתר ושניהם אמת".

השל"ה (מס' שבועות): "בכל דיבור ודיבור של רש"י יש בו ענינים מופלאים, כי חיבר החיבור שלו ברוח הקודש".

החיד"א בשם הגדולים: "ושמעתי מפה קדוש רב מופלג שקבל מרבו דרש"י התענה תרי"ג תעניות קודם שכתב פירוש התורה... ועתה ראיתי בספר מאמר העתים להרמ"ע הביא מעשה ממקובל גדול פלא והפלא. ומכלל הדברים נראה שרש"י **כתב פירושו ע"פ הסוד** ויש בדבריו רזין עילאין ולכן התענה תרי"ג תעניות ומשה רבינו ע"ה אמר לו אשריך וכו'. והמקובל הוא החסיד מהר"ר נחמן בר שמואל ז"ל שהפליא לעשות והלך על קבר רש"י ז"ל ועשה סיגופים והפסקות עד שגילו לו סוד מ"ש רש"י ויתנכלו אותו אתו עמו כלומר אליו סודות עליונות ע"ש באריכות".

'לא אוכל עשוהו'

אודות פירושו לתורה, מביא החיד"א (שם הגדולים) שהיה אומר ר"ת נכדו, 'מה שפירש אדוני זקני הש"ס אף אני אעשה זאת, אבל פירוש המקרא לית בחילי כי לא אוכל עשוהו'. והדבר מתמיה, מה הוא הפלא שראה אריה דבי עילאי ר"ת - גדול בעלי התוספות - בפירוש רש"י עה"ת עד שלא יכול היה לעשות כיוצא בו. ובחיד"א שם משמע שסיבת הדבר היא בהיות שפירוש רש"י מכוון על פי סוד. אבל לולי דבריו לכאו' נראה יותר לפרש את מאמר ר"ת על דרך הנגלה, שכן לא מצינו בבית מדרשם של בעלי התוס' שידברו בעניני סוד.

ונראה להציע כך: מלאכתו של רש"י בפירוש הש"ס, והמטרות שמתבקשות להתממש על ידו, ברורות ומוגדרות: ליצור פירוש שיאפשר את הבנת התלמוד, ע"י שיקבע את הגירסה הנכונה, יתרגם את המילים הקשות, ויבאר את השקלא וטריא. לעומת זאת בפירוש התורה, ניתן היה לכתוב את הפירוש באופנים רבים, וכפי שבאמת קיימים סגנונות רבים בין המפרשים, אם להעמיד ביאור על דרך הפשט, או על דרך מדרשי חז"ל, על דרך ההלכה, או על דרך הרעיון והמוסר (כפירושו ר"מ הדרשן), על דרך דקדוק לשון הקודש, או על דרך הקבלות מילים.

והנה בלומדנו את פירוש רש"י, אנו מוצאים מזיגה של כל הסגנונות כולם גם יחד. יש בו פשט ויש בו דרש, יש בו פרטים הלכתיים ודברי מוסר ודרוש, חשבונות דקדוקיים, והבאת פסוקים מקבילים ממרחבי התנ"ך. כח מיוחד הוא ליצור מכל זה פירוש מסודר וקצר.

ונצייר לעצמנו את רש"י עומד מול כל מדרשי חז"ל בש"ס יחד עם מכילתא ספרי מדרש רבה ותנחומא, ועליו לבחור את מה להביא בתוך פירושו. נחזה נא ב'תורה תמימה' או ב'תורה שלמה' ונראה על כל פסוק ופסוק שפע של דרשות חז"ל, ורק חלק קטן מתוכם נבחרו להקבע בפירוש רש"י. ואמנם רש"י כותב במקומות רבים שהוא מביא את המדרשים שמיישבים את המקרא, אך גם בזה יש מרחב עצום. כמו"כ בוחר הוא את מה להביא מתוך המאמר הארוך שבחז"ל. כל זה הוא מלאכה נפלאה ובלתי אפשרי לפענח את כלליה. ניתן אפוא להבין את ההשתאות המיוחדת מול פירוש רש"י עה"ת.

אומן פדגוג

אמנם נראה כי סוגיית פירוש רש"י עה"ת עמוקה יותר. ונדבר בה כפי ערכנו.

יצירתו של רש"י אינה מסתכמת בפירוש לפסוקים, אלא יש בפירושו משנה שלימה חינוכית, מעשה מחשבת המשלב חכמה, יראת שמים, הערצה לאבות האומה, וכל המידות הטובות, וכל זה בשאיבה מתוך החומש בעצמו. פירוש רש"י מוציא מתחת ידו 'צורת יהודי'. כל ילד שלומד לפני רבו חומש עם רש"י, וכל בוגר שמעמיק בו, סופג אל תוכו את כל היסודות הרוחניים של היהדות. לפי תפיסתנו, בכדי להעמיד חיבור שכזה, אין זאת אלא רוח אלקים.

והא לך לשונו הנרגשת של הגאון רבי יהודה לייב גרויבארט בעל שו"ת חבלים בנעימים ('ספר זכרון' שנת תרפ"ח עמ' 112):

"יתרונו של רש"י ותועלתו, אינו מפני ביאור המילים. מעלתו היסודית, שבו קרן קיימת וערובה לבטחון הדת והיהדות, כי הוא מלא יראת שמים והרגשות נאצלות, שאר רוח ורגשי קודש, אהבה חיבה וגעגועים לה' ולישראל, והוא משבץ כל אלה בתוך עצם החומש, ועמו הוא בא כשקוי לעצמות ושופך עליו רוחו, רש"י ידבר והחומש יעננו, והוא ה'מלח' לתורה".

יראת שמים ודביקות בה'

תפיסה זאת אודות פירושו של רש"י שחורג מעצם היותו רק 'פירוש', עולה ממה שכתב החפץ חיים (זכור למרים פרק כא): "והעצה היעוצה שתתחזק האמונה בלב האדם היא שילמד פרשת השבוע בכל שבוע עם פירוש רש"י וידקדק ויעיין בהם היטב". ובספר ארחות רבינו (ג, קיז) נכתב שהחזו"א אמר שיש ללמוד חומש עם רש"י בכל יום שזה מסוגל לאמונה.

גם רועי החסידות הפליגו במעלת לימוד חומש עם רש"י כהעמדת קומת היהודי וצורתו:

רבי פנחס מקוריץ זצ"ל (אמרי פנחס) היה מזהיר שיהיה תמיד מונח אצל האדם חומש עם פירוש רש"י לעיין בו בכל שעה, כמ"ש והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו וגו' למען ילמד ליראה, וינצל ג"כ מהרהורי עבודה זרה.

ועוד נאמר שם: 'כשיוכלו בניכם ללמוד, וכשיידעו רש"י על חומש, מובטחני שיהיו אנשים כשרים ולא יהיו להם מחשבות ע"ז'.

על רבי מרדכי מנדבורנא מסופר כי 'היה מזהיר את כל הבאים אליו שילמדו בכל שבוע חומש ופירוש רש"י ז"ל, ואמר עוד שראה לכמה מגדולי ישראל שנחמצו לעת זקנותם וירדו מדרך הישר, ואם היו לומדים חומש ופירוש רש"י לא היו באים לידי כך' (סוף ספר מאמר מרדכי אות מח).

רבי יואל מסאטמר זצ"ל, היה מקפיד מאד ללמוד חומש עם פירש"י על סדר פרשת השבוע, ובדרך כלל למד זאת גם בליל שבת קודש כשנכנס לעריכת השולחן. הסיבה שהקפיד על כך, סיפר הוא בעצמו, שכשהיה נער כבן חמש שנים, בא פעם רבי מרדכי מנדבורנא לשבות בעיר סיגט, והרב קדושת יו"ט שלח את הרבנית עם שני בניה (אחד מהם היה ר' יואל) לקבל ברכה. רבי מרדכי שאר את הילד יואל מה הוא לומד, והשיבו חומש ורש"י. אמר ר' מרדכי שישנם לומדים שאמנם יודעים ללמוד היטב אבל חסר להם הידיעה איה מקום כבודו ית', מכיון שאינם לומדים חומש עם רש"י, וציוה שיקפיד ללמוד חומש עם רש"י.

ואני בבואי מפדן

המחשה נאה לכוח החינוכי הטמון בדברי רש"י, ולכח המיוחד שיש בדבריו להחדיר בלבבות רגשי קודש, הוא סיפורו המרגש של מנהג שהיה רווח בקהילות ישראל במזרח אירופה של טרם חורבן השואה, שנהגו המלמדים לנגן עם התינוקות את דברי רש"י על הפסוק "ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל", ניגון שהיה ספוג בצער הגלות ובתקוות הגאולה. נאריך קמעא בענין זה, מפני מיעוט ידיעתו כיום. שומה עלינו להבין באיזו אטמוספירה גדלו הדורות ההם של "היהודים הפשוטים", מה היו החוויות העמוקות שלהם תוך כדי הלימוד, וכמה רגש תמים וטהור חדר לנשמתם של הדרדקים. וכל זאת באמצעות לימוד חומש רש"י.

בית המדרש העתיק של רש"י

כך כתב שם רש"י:

ואני בבאי מפדן וגו' - ואף על פי שאני מטריח עליך להוליכני להקבר בארץ כנען, ולא כך עשיתי לאמך, שהרי סמוך לבית לחם מתה.

ואקברה שם - ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלבך עלי [תרעומת], אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן, והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר (ירמיה לא יד) קול ברמה נשמע רחל מבכה על בניה וגו', והקב"ה משיבה (ירמיה לא טו) יש שכר לפעולתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם.

ומסר הגר"י הוטנר (רשימות לב סוכות תשל"ח)

היה המנהג בחדרים ללמוד פירש"י הנ"ל בניגון מיוחד, 'ואני' - 'אף שאני עשיתי כן', וחלק מהילדים היו אומרים 'קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים', וחלק השני עונים 'כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה'. ועוד אמר הרב הוטנר שהיה מעשה בקרוב משפחה שלו בלובלין, שר' צדוק הכהן אמר שאין לשלוח ללמוד אצל איזה מלמד, שבאותו מלמד נזרקה מינות במה שאינו לומד פירוש רש"י הנ"ל על הכתוב 'ואני' כמנהג החדרים. הלימוד של פירוש רש"י הנ"ל נכנס לסדר הלימוד בחדרים כמעט כאילו היה 'אני מאמין' הארבע עשרה, ויש להחזיר העטרה ליושנה. עכ"ד הגר"י הוטנר.

דברים דומים אודות ר' צדוק הכהן הובאו במקום אחר, שכאשר שאלו אותו מה פסול מצא באחד הפירושים לחומש, ענה: כל פרשן שאינו מביא את פירושו של רש"י על הפסוק ואני בבואי מפדן הוא אפיקורס.

בכתביו של רב אחר נמצאו דיבורים נלהבים המורים לנו כיצד חתרו דברי רש"י אל תוך נשמות הילדים: "כל מי שלמד בנעוריו פירוש רש"י על הפסוק 'ואני בבואי מפדן' אינו יכול להשתחרר ממנו עד זיקנה ושיבה. חכמים וזקנים מספרים בזכרונותיהם איך שמרו בחביוני ליבם את הרשמים העמוקים של המאמר הזה בהמיית רוח כל ימי חייהם. כולם זכרו בגעגועים את הניגון המקובל העצוב-מתוק של המלמד..."

אחד הרבנים בדור ההוא פתח פעם את דרשתו ביום השני של ר"ה על הפטרת 'קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה': "עדיין מצלצלים באזנינו דברי הרבי הרבי בחדר, כשהיה מטעים לנו בהיותנו עוד תינוקות של בית רבן את פירוש רש"י על הכתוב ואני בבואי. **בטח תזכרו גם אתם, שבעיני הרבי וגם בעיני התלמידים זלגו דמעות למקרא הדברים**".

סופר אחד מתאר: "שרנו כולנו בחום, ברננה, בניגון היוצא מן הלב: ואני - אני יעקב, בבואי - כשבאתי, מפדן - היא פדן ארם, מתה - נפטרה, רחל - רחל אמך... שרנו כולנו בניגון היוצא מן הלב..."

חיבתן של ישראל

כל הלומד את פרש"י נתקל באינספור מקומות בהם מאלפנו רש"י עקרונות וערכים בהשקפת התורה והיהדות, ומדריכנו בנתיב המידות הטובות ודרך ארץ (כגון כל המקומות שכתב 'לימדה תורה דרך ארץ').

כדוגמה אחת לתפיסה שמועברת לנו בפירושו של רש"י, יש ממין העניין להביא את מה שעמדו כבר על דבר נפלא מאד שבכל אחד מתחילת החומשים, פותח רש"י בענין שקשור לכבודם וחיבתם של ישראל, ובודאי שאין זה מקרה:

תחילת בראשית - כח מעשיו הגיד לעמו, שאם יאמרו להם אוה"ע לסטים אתם וכו'.

תחילת שמות - אע"פ שמנן בחייהן בשמותם, חזר ומנען אחר מיתתן להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים.

תחילת ויקרא - ויקרא אל משה, לשון חיבה, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, אבל לנביאי אומות העולם נגלה עליהן בלשון עראי וטומאה.

תחילת במדבר - מתוך חיבתן לפניו, מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן.

תחילת דברים - לפי שהן דברי תוכחות, ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים, והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל.

נכתב ע"י הרה"ג ישי לסר שליט"א

לתגובות - yrlesser@gmail.com

תמוז, תש"פ

בשורה טובה
לרבני הקהילות דבכל אתר ואתר

לאור בקשת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל ולהבדיל בין חיים לחיים מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א עלה בידינו בסיעתא דשמיא להביא לידי האפשרות שכל האברכים יבוטחו בחברת ביטוח שתחסוך מהמשפחות שבירת מטה לחמם ועגמת נפש ופרסום באמצעות עלונים וכד', המשפחה תקבל שלוש מאות ושישים אלף ש"ח. לאחר מאמץ רב של שנים מול כל הגורמים התכנית הצליחה למעלה הרבה מהמשוער, העלות עבור כל אברך היא שלוש עשרה ש"ח ושישים ושש אגורות, ובמקביל משרד החינוך מוסיף למבוטחים תוספת על מלגת האברכים החודשית.

מאחר והכולל כולו מצטרף, אין בדיקות בריאות, וגם כשידוע על חולים רח"ל גם הם מצורפים, ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א הורה לראשי הכוללים כי מצווה להצטרף עתה למען החולים. בימים אלו נפטרו רח"ל ב' אברכים שהיו מבוטחים ונחסך ממשפחותיהם עגמת נפש כנ"ל, בזכות ראשי הכוללים שמהרו להצטרף. עד עתה הצטרפו כ- 30,000 אברכים כ"י. לצערנו יש משפחות שבימים אלו נשבר מטה לחמם מפני שלא סודר להם ביטוח כולנו נקראים בזה לעודד ולזרז את ראשי הכוללים להצטרף עתה עם פתיחת ההרשמה החדשה לזמן מוגבל.

להצטרפות: 054-8509970 | 02-5319070

בס"ד

הוצאה לאור
צוף

חולה קורונה שלא מרגיש טעם באוכל, האם מברך ברכת הנהנין?

איך עולים לתורה ושומרים על מרחק?

האם צריך לשלם דמי מנוי למקום שהיה סגור בקורונה?

על כל אלו ועוד בספר שהעולם התורני כולו המתין לו בכיליון עיניים ועוסק בענייני דיומא ובשאלות התקופה.

הביאני חדריו

הלכות ופסקי מגפת הקורונה

מאת מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

על כל הלקי השו"ע

יצירה תורנית מפוארת המספקת מענה בסוגיות הרלוונטיות לכל יהודי בעולם בימים אלו.

הספר מעוטר בהסכמותיהם של גדולי ישראל

ספר חובה בכל בית!

להשיג ברשתות הספרים המובחרות | הפצה: קולמוס